

De cruce, librum unum.

De mythologia, librum unum.

Carmen devotionis, librum unum.

Epistolarum librum unum. Et alia multa.

Hactenus scripta, quæ sola Balduinum insignem virum, vel si cuncta alia defecissent, facile nobis probant.

Præcipua sunt quæ primo loco referuntur, et quæ nunc in lucem edimus: scilicet Sermones, seu potius tractatus diversi, quorum primus hoc habet initium, Sacramentum Dominici corporis et sanguinis. Sequitur liber De commendatione fidei; demum opus De corpore et sanguine Domini, quod Bartholomæo Oxoniensi Mæcænati suo nuncupavit. Falluntur autem qui quasi diversorum opusculorum principia ponunt verba, Magnum et profundum, etc., et ista Reverenda nomina, etc., cum hæc sint verba præfationis, illa autem initium libri seu tractatus præfationem sequentis. Habentur autem hæc opuscula in Claravallensi bibliotheca, excepto illo quod est De commendatione fidei, quod in Longi-pontana cum aliis habetur, elegantii characterè exaratum.

BALDUINI

CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI

TRACTATUS DIVERSI.

TRACTATUS PRIMUS.

DE SANCTISSIMO SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

Sacramentum Dominici corporis et sanguinis pro sua dignitate et reverentia dignum est a dignis digne tractari, digne confici, digne percipi, digneque dispensari. Magna et inæstimabilis est dignitas hujus sacramenti; et quis poterit ad eam? Magna est supra omnem modum intelligentiæ nostræ, supra omnem mensuram capacitatis nostræ. Magnum est utique pretium mundi, pretium sine pretio, pretium impretiabile, quod nulla æstimatione taxari potest. *Magnum, inquit Apostolus, pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, credendum est in mundo, assumptum est in gloria (1 Tim. iii).* Sacramentum hoc sacrificium est veritatis: nil in eo fictum, nil in eo simulatum, nil fucatum, nil magicis præstigiis adumbratum, sed vera sinceritas, et sincera veritas: veritas in eo quod patet, veritas in eo quod latet. Patet visibilis et vera species panis (1). Ante consecrationem quidem est ibi vera substantia panis: sed in consecratione potenti vir. u e verborum transsubstantiatur et mutatur in veram carnem Christi; post consecrationem totus Christus sub specie visibili absconditus est, qui posuit tenebras latibulum suum. Ad quem propheta loquitur dicens: *Vere Deus absconditus tu es, rex Israel Saluator (Isa. xlv).* Absconditus fuit Christus ab initio in sinu Patris; absconditus fuit post idem in forma servi, quam assumpsit; absconditus est et

nunc in sacramento, quod ipse instituit. Absconditum in sinu Patris fides invenit; absconditum in homine fides nihilominus invenit, invenit et ipsa fides in sacramento absconditum. Magna virtus fidei magnam habet familiaritatis gratiam apud Deum. Ubi ubi invenerit, accessum habet ad eum, et quodam domestico familiaritatis ausu ipsa penetralia ipsumque cubiculum irrumpt. Non arcendam se putat ab iis qui custodiunt atrium, non ab ostiariis, non a cubiculariis: securam ingreditur, et mysteriis consiliorum Dei confidenter, sed reverenter, sese adjungit. Et quid mirum, si Deus consilia sua fidei fidelium suorum committit? Nonne reges et principes populorum fidelibus suis consiliorum suorum mysterium communicant? Fidelis est Deus et absque iniquitate (*Deut. xxxii*); et fideles amici sine iniquitate, qui fidem sibi servant et in fide serviunt. Omnia opera ejus in fide (*Psul. xxxii*); et absque fide impossibile est ei placere aliquid (*Hebr. xi*). Tentat autem Deus fideles et electos suos, ut inveniat eos dignos se. Tentat et fidem eorum, tentat et spem, tentat et dilectionem. Sed de fide nunc agit, quæ multis modis a Deo tentatur, et in hoc sacramento maxime ad probationem exercetur. Decrevit Deus æterno consilio in morte unigeniti Filii sui mundum salvare, et in mundum Salvatorem et salutem mittere, nec aliam salutem quam ipsum Salvatorem. Quod decrevit, hoc et promisit. et consi

(1) *Adde, latet verum corpus et sanguis Christi.*

lium suum fidelibus suis revelavit. Acquievit fides sanctorum, crediderunt, expectaverunt promissionis impletionem. Deus autem distulit Christum suum. Quare distulerit, secreti sui conscius est, ipse rovit. Interim autem exercebatur fides iustorum. Quod promisit Deus, hoc ad probationem fidei multis modis voluit adumbrare, et variis rerum significationibus et sacrificiorum figurari. Verus enim illa legalium sacrificiorum solemnitas per legem instituta, et a prophetis approbata, quædam fuit factæ promissionis quasi rememoratio, et futuræ completionis mystica significatio; ut res mirabiliter promissa, et mirabiliter post futura, testimonium habens a lege et prophetis, in jugi sacrificiorum frequentatione a memoria nunquam excideret. In his quippe futurorum signis fides exercebatur ad divini honoris obsequium; ne otio languens, a fervore suæ devotionis tepesceret, et a spe suæ expectationis obligationis accessione deficeret.

Et si fidelis quispiam secum tractaret quid sibi volunt hæc, pietas devotionis semper haberet certum quod in conscientia fidei maneret occultum. Et hæc quidem sic erant, donec umbra cederet, veritas succederet. Venit enim qui venturus erat, venit Sanctus Israel, factus est homo, in terra visus est, cum hominibus conversatus est (*Baruch* III). Notas fecit mundo vias vitæ, et impleta dispensatione pro qua venerat, ascendit in cælum, ubi et nunc est, ad dexteram Dei sedens. Antequam in cælum ascenderet, ne discipuli, cæterive fideles post futuri de ipsius auxilio subtracta oculis eorum corporali præsentia, diffiderent vel desperarent, consolatus est eos, dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (*Matth.* XXVIII). Ergo nobiscum est noster Jesus. Cur nostrum non dixerim, qui nobis est? Filius enim datus est nobis. Nonnihil juris sibi vindicabat in hoc Jesu, qui ait: *Ego autem in Domino gaudebo; et exultabo in Deo Jesu meo* (*Habac.* III). Hic noster Jesus, cum quo Deus omnia nobis donavit, non sustinet nobis abesse; in tantum nos amat, sicut ipse qui est Patris sapientia ait: *Delectæ meæ esse cum filiis hominum* (*Prov.* VIII). Nobiscum fuit in carne positus, antequam moreretur pro nobis; nobiscum fuit et in morte, quantum ad præsentiam corporis de terra nondum sublatus; nobiscum post mortem in multis argumentis discipulis apparet; nobiscum est etiam nunc usque ad consummationem sæculi, donec simus nos cum illo; quia semper cum Domino erimus. Ecce quantum nos amat Jesus. Neque mors, neque vita potest eum separare a nobis in charitate qua nos diligit. Propterea neque mors neque vita debet nos separare a charitate ipsius. Quis enim diligendus est, si ille non est? Imo quis ita nobis diligendus est, ut ille? Nam, ut cætera taceam, si non simus ingrati et maligni, hoc sufficere debet, quod ipse diligit nos. Nil autem magis debetur amanti quam vicissitudo amoris; et qui amat vult amari; et hoc justissime quidem. At qui amari vult, et amare non vult; mirum,

si vel suo iudicio absolvitur, ne iniquus sit. Vero autem iudicio, qui amantem non amat, et ipse indignus est amari. Qui vero Jesum non amat, suo magno periculo hoc facit, dignus execratione et maledictione Apostoli dicentis: *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maranatha* (*I Cor.* XVI). Econtra idem precatur dicens: *Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione* (*Ephes.* VI). Jesus quidem prior dilexit nos; et ne non diligatur a nobis, semper est nobiscum usque ad consummationem sæculi. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob* (*Psal.* XLV). Ex quo Deus Jacob supplantatoris et luctatoris susceptor noster factus est, nostram carnem suscipiens, Dominus virtutum nobiscum est; sicut ipse de justo ait: *Cum ipso sum in tribulatione* (*Psal.* XC); et iustus ad eum. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es* (*Psal.* CXII). Nobiscum est Emmanuel adversus eos qui tribulant nos, et qui gratulantur malis nostris. Nobiscum est in necessitatis articulo, in protectionis auxilio, in omni consolationis et subvectionis beneficio. Et his quidem modis fuit cum antiquis iustis, nunc autem nobiscum per Incarnationis mysterium in communis naturæ consortio. Nec hoc sine dilectionis contentus est Jesus, ut tantum nobiscum sit. Arctiori complexu nos stringit, et mirabiliter unit per communionis sacramentum, ut sit in nobis, et nos in ipso, sicut ait: *Qui manducat carnem meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo* (*Joan.* VI). Christus autem qui manet in nobis, vivit in nobis, juxta quod Apostolus ait: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus* (*Galat.* II). Quod si Christus vivit in nobis, et spiritus Dei habitat in nobis; et juxta eundem Apostolum, *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Si autem Christus in nobis est, corpus quidem mortuum est peccato; spiritus vero vivit propter justitiam. Si autem spiritus ejus, qui vivificavit Christum a mortuis, habitat in nobis; qui suscitavit Jesum Christum a mortuis vivificabit et mortalia corpora nostra, propter inhabitantem spiritum ejus in nobis* (*Rom.* VIII). Et ipse Dominus ait: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam* (*Joan.* VI).

In hoc itaque sacramento vita nostra abscondita est cum Christo in Deo. Hic abscondita est vita æterna, et salus vera, quæ antiquis promissa est, et nobis data est: quæ revelabitur in nobis, cum venerit Deus glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Magnificavit Dominus facere nobiscum quod antiquis promisit, ex magna parte jam nobis exhibuit. Exhibita est nobis in hoc sacramento veritas antiqui consilii, de quo propheta dicit: *Domine, consilium tuum antiquum fiat verum*. Hæc est veritas promissionum Dei, veritas signorum, veritas sacrificiorum, veritas umbrarum et figurarum.

Denique hæc est ipsa veritas Christus, qui dicit:

Ego sum veritas (Joan. iv). Hanc veritatem ignoravit Pilatus dicens: *Quid est veritas, et exiit foras* (Joan. xviii). Qui exiit foras, foris maneat; et infidelis si discedit, discedat. At nos ne foris maneamus, ne sit portio nostra cum infidelibus, intremus in sanctuarium Dei, apud quem non est impossibile omne verbum, cujus sermo omnipotens est, et semper verax est, cui semper subest, cum voluerit, posse. Sufficit nobis ad fidei hujus testimonium, Christum, qui est Dei virtus et Dei sapientia, discipulis suis dixisse; *Accipite; hoc est corpus meum* (Matth. xxvi). Si humana sapientia in corde nostro remurmurat, murmurationem ejus fidei pietas compescat. Exhibeamus honorem verbis Dei in humilitate fidei; deferamus tam venerabili sacramento, tamque excellenti gratiæ omnem reverentiam, in munditia manuum et puritate vitæ. Hoc enim pignus dilectionis suæ benignissimus Jesus nobis reliquit, cum veniret hora ejus, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem; volensque probare fidem et charitatem suorum, quasi quemdam locum certaminis in hoc sacramento posuit, in quo exercentur, quos probari voluit.

In primis fides divina et humana ratio compugnant, et hoc agitur inter eas, ut altera alteri oculum eruat, nec est finis hujus pugnae extra alterius execrationem. Habet enim humana ratio oculum suum, habet fides suum. Oculus quidem rationis hipus est, et sæpe visibilia et prope posita videre non potest. Oculus autem fidei acutus est: quo invisibilia Dei intellecta conspiciuntur. Circa virtutem hujus sacramenti mens habet, oculus rationis caligat, omnis sensus corporis obtunditur. Manus curiosa et in contractatione sedula, nulla sua diligentia explorare potest, nisi ea quæ hujusmodi panis esse solent. Experientia gustus, et oculorum intenta contemplatio, per saporem et colorem, superscriptionem et formam, cæterasque circumstantias, cogitationi suggerunt, quia panis est, et non caro. Ratio consulta respondet quod carnalibus cogitationibus persuasum habet, et corporeis sensibus exploratum. Oculus enim humanæ rationis invisibilia Dei comprehendere non potest, nisi collyrio gratiæ inungatur, veroque lumine illustretur, de quo scriptum est: *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos* (Psal. xvii). *Si oculus tuus*, inquit Dominus, *scandalizat te, erue eum, et projice abs te* (Matth. xviii). Hoc de oculo humanæ rationis non inconvenienter intelligitur, qui pietati fidei sæpe scandalum est, sed, cum scandalizat, eruendus est. Melius est enim unum oculum sanæ fidei habentem ingredi ad vitam, quam duos oculos habentem, alterum fidei, alterum humanæ rationis, mitti in gehennam. Quasi duos nempe oculos habet, qui humana sapientia ducitur et fidem ex ea tantum parte recipit, ubi humanis rationibus consentanea case videtur. Fides autem nostra majus testimonium habet, quam ab humana ratione. Subnixa est divina auctoritate, quæ quidem summa ratio est,

A omnem humanam rationem incomparabiliter superans. Nec certius habendum est, quod humana ratio cordi suggerit, quam quod spiritus Dei, qui suggerit omnem veritatem, et occulta inspiratione submittit. Revelat enim aurem cordis, lenique sussurrio simplicitatem pietatis, et mysterium fidei loquitur, et cum simplicibus sermocinatio ejus. Et qui est ex Deo, verba Dei audit. Non caro et sanguis, non carnalis sapientia, et animalis sensus, revelavit Petro mysterium fidei, sed Pater cælestis, qui est in cælis. Subnixa est ergo fides nostra veritate, principium habens ab ipso veraci Deo, cui dictum est: *Principium verborum tuorum veritas* (Psal. cxviii). Non enim fallit Deus, quia summa veritas est; non fallitur, quia summa sapientia est; non infirmatur, quia summa virtus est. Quidquid dixerit vel prædixerit, hoc et fiet. Cui tam promptum est facere, quam dicere, ut fiat. Sicut tractavit, sic erit; omne consilium ejus stabit. Et si ipse decreverit, quis poterit infirmare? Subnixa ergo debet esse fides nostra certitudine: non enim conjecturis errat, non ambigit, quasi de re dubia; non hæsitat, quasi de re incerta; non titubat, non vacillat, non fluctuat, sed stat supra firmam petram, supra fundamentum, quod nemo revocare potest, quod est Christus Jesus. Si fides est scientia salutis, cur non credatur habere certitudinem? *Scio*, inquit Job, *quod Redemptor meus vivit* (Job xix). *Scio*, inquit Martha, *quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus* (Joan. xi). Et de fratre loquens, *Scio*, inquit, *quia resurget in novissimo die* (ibid.). *Scio*, inquit Apostolus, *cui credidi, et certus sum* (II Tim. ii). Idem de Abraham loquens, ait: *Non hæsitavit diffidentia, sed fide confortatus est, dans gloriam Deo, sciens quod quæcumque promisit Deus, potens est et facere* (Rom. iv). Ergone conscientia fidei certitudinem non habet? Quis hoc dixerit, nisi qui non credit, vel qui tepide credit? Fides autem cum subnixa sit summa auctoritate, veritate, certitudine; auctoritate excludit fictionem, veritate errorem, certitudine dubitationem. Qui autem impie dubitat, proximus est infideli. A dubitatione enim cœpisse videtur peccatum infidelitatis, et crimen apostasiæ in homine. Cum enim accederet tentator ad mulierem, a quæstione dubitationis bajula sic exorsus est: *Cur præcepit vobis Deus ne comederetis?* etc. (Genes. iii.) Ut quæstio animum mulieris pulsavit, quasi afflata sibilo, et inflata veneno serpentis, trinnit, et hæsit; et mox ad dubitationem cor inclinavit, dicens: *Ne forte moriamur* (ibid.). Dubitationem mente conceptam verbo dubitationis expressit, et sermonem, quem Deus dixerat, in dubium revocavit, et in corde mulieris quasi causa quædam actitata est. Superba ratio mulieris, quasi iudex sedebat pro tribunali, vel in cathedra pestilentia. Sermo quem dixerat Deus quasi reus adducitur in medium, accusator accedit, sermonem reum mendacii defert, dicens: *Nequaquam moriemini* (ibid.). Perinde est, ac si diceret: Falsus est sermo con-

minorius, quo Deus mortem interminatus est. Tunc mulier quasi adhuc dubia nondum omnino impulsæ ut caderet, sed nutabunda, similisque parieti inclinato, et maceræ depulsæ (*Psal. lxi*), adhuc inter comminationem Dei et suggestionem diaboli quid crederet, nescia: interim respexit lignum, de quo agebatur; viditque quod bonum esset ad vescendum, pulchrum oculis, et aspectu delectabile (*Gen. iii*). Blandiente aspectu ligni, valuit hoc totum quasi ad testimonium, pro parte, accusatoris. Nul- lum enim signum mortis apparuit in ligno, unde putaretur accusator falsum dixisse, vel Deus non falsum dixisse. Accessit ad hoc quod mulier natura- liter vitam amabat, quem serpens repromittebat; et mortem æque non amabat, quam Deus intenta- bat. Usum quoque vitæ experta, et mortis inex- perta, magis sequebatur, quo eam trahebant amor et experientia; et sic tandem victa extendit ad ini- quitatem manum suam. Sic seducta est, et primum ad dubitationem, et a dubitatione ad infidelitatem perducta, ut falsum crederet, quod Deus prædixe- rat, sic persuasa est, ut a concupiscentia incipiens, et ad consensum perveniens, præsumeret, quod Deus interdixerat.

Interea superba ratio pro tribunali sedens, mulie- rem a metu mortis absolvit; nec Deum in sermo- nibus justificavit, sed superbo iudicio falsi condem- navit: et sic mulier honorem fidei, quem verbis Dei exhibere debuit, ad gloriam tentatoris transtulit, illi credens, Deoque non credens. Superba voluntas superbæ rationi assidebat: quæ honorem obedientiæ Deo subtraxit, et per inobedientiam tentatori se sponte subdidit. Corrupta est itaque in muliere ratio per superbiam; quia de fide sermonis Dei dubitavit. Nam nefas est de verbis Dei dubitare, et impium est sermonibus ejus non acquiescere. Homo enim per iudicium rationis et libertatem voluntatis ad imaginem et similitudinem Dei conditus, natu- rali æquitate in iis debet subditus esse Deo, ut sem- per velit illi subesse, a quo cœpit esse; humilians rationem ante eum, ut credat omnibus verbis ejus; sic voluntatem, ut obediat omnibus præceptis ejus. Pietas siquidem fidei rationem humiliat in homine, obedientia voluntatem. Superbia humanæ rationis, quæ pietatem detrectat, et sub fide humiliari nescit, cæcitas cordis est damnabilis, Deo odibilis, dum non acquiescit credere, quod non sufficit compre- hendere. Cum Dominus illuminasset cæcum natum, non credentes Pharisei magis excæcati sunt, et obscurati sunt oculi eorum ne viderent. At Dominus novitatem miraculi tanti contra eos intentans, dixit: *Ego in iudicium veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, et videntes cæci fiant* (*Joan. ix*). Ut qui non vident per superbiam, videant per humili- tatis gratiam; et qui vident per superbiam, non vi- deant per substractam gratiam. Sed in sequentibus addit: *Si cæci essetis, peccatum non haberetis; sed quia dicitis quia videmus, peccatum vestrum manet* (*ibid.*). Bona cæcitas est, in seipso magna non vi-

de, et quæ scire non licet, pie ignorare. Propterea in cœlestibus mysteriis et divinis sacramentis omnia impia dubitatio a corde nostro procul pellenda est; omnis curiosa inquisitio compeseenda est, ut fides, quæ habet veritatis conscientiam, habet etiam piam ignorantiam. Incomprehensibilia enim est Dei sa- pientia: intra angustias humanæ rationis coarctari non potest. In hoc ergo sacramento tota humana ratio sub pietate fidei humilianda est. Ita enim oportuit, et ordo nostræ reparationis hoc exigebat, ut imago Dei, quæ per superbiam rationis defor- mata est, in ipso sacramento redemptionis nostræ per humilitatem rationis debeat reformari. Homo itaque rationem suam totam Deo humilians, de hoc sacramento id credat, quod Dominus instituit cre- dendum, dicens: *Hoc est corpus meum* (*Matth. xxvi*). Credat hoc firmiter, credat indubitanter, consteatur fideliter. Si videtur impossibile juxta humanam rationem, si incredibile secundum humanam sa- pientiam, semper verum et certum maneat in con- scientia fidei, propter divini sermonis reverentiam. Credat homo magis Deo quam sibi; credat se Deo, ne Deus non se credat illi. Credat spiritum suum Deo, ut sit creditus cum Deo spiritus ejus (*Psal. lxxvii*). Credat rationem suam Deo, et abneget se- metipsum, et sicut audit a Deo, ita iudicet, illum sequens, qui dicit: *Ego sicut audio, iudico* (*Joan. v*). Christus itaque exemplum geminæ utilitatis in se nobis exhibuit, in humilitate iudicii et humili- tate voluntatis. De humilitate iudicii scriptum est: *Ego sicut audio iudico*. Et per prophetam dicit: *In humilitate iudicium ejus sublatum est* (*Isa. lxxxii*). De humilitate voluntatis dicit: *Non veni facere vo- luntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me* (*Joan. vi*). Christus a se non est, nec a se operatur, sed a Patre, sicut dicit: *Ego a me non possum fa- cere quiquam* (*Joan. v*). Sicut Filius a Patre est, ita a Patre habet iudicare et velle operari; in his ta- men Patris æqualis. Discat hinc homo, qui a se non est, sed a Deo factus est, nil a se iudicare, sed a Deo; nil a se velle, nil a se operari, in iis maxime quæ ad salutem operantur, vel cooperantur.

Sacrificium hoc, de quo nunc agitur, non solum sacramentum est ad sanctificationem, sed exemplum in se continet ad imitationem. Sacramentum per mysterium fidei, exemplum ad formam vivendi. Sacramentum ad humilitatem voluntatis. Illis qui- dem prodest sacramentum, qui imitantur exem- plum. Qui non imitantur exemplum, nec illis prodest sacramentum. Forma autem vivendi non solum hoc sacrificio præscripta est; sed in figura hujus sacri- ficii dudum præmonstrata fuit. In lege enim Moysi decima die septimi mensis solemnibus hostia jubetur offerri, cujus caro crematur extra castra, et san- guis infertur in sancta (*Levit. xvi*). Nam ut Apo- stolus ait: *Quorum animalium sanguis infertur in sancta, horum corpora cremantur extra castra* (*Hebr. xiii*). Dies autem afflictionis dies est propi- tiationis de peccato. Quomodo dies afflictionis dies

propitiationis est? Nunquid afflictio propitiatio est? Aut quomodo afflictio propitiatio non est; si omnis anima, quæ non afflicta fuerit die illa, peritura est? Melius est utique, hac die affligi, quam perire de populo suo. *Quorum animalium sanguis infertur in sancta, horum corpora cremantur extra castra.* Qui enim noluerint hic per disciplinam affligi, horum animæ non poterunt in cælum recipi. Tunc quippe sanguis in sancta infertur, cum anima in cælum suscipitur. Animam vero per sanguinem significari, frequens est in sancta Scriptura; et rationem hujus significationis ipsa Scriptura non reticet, dicens: *Anima omnis carnis in sanguine est (Levit. xvii).* Hinc Dominus ad speculatorem domus Israel, qui iniquitate suam non annuntiat, per sanguinem animam significans, dicit: *Sanguinem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii).* A necessitate Christianæ disciplinæ nemo excipitur, nemo excusatur; nulla conditio, nullus sexus, nulla proventior ætas, nullus ordo, nulla dignitas, nulla potestas. Omnis enim anima peribit, quæ non affligitur. Hæc. Consonat huic quod in psalmo scriptum est: *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa (Psal. ii).* Periturus certe est qui disciplinam non apprehendit. Hinc Apostolus ait: *Si extra disciplinam estis, ergo adulteri estis (Hebr. xi);* non Christi estis, sed diaboli, qui adulter est, et sponsus non est. Per disciplinam autem compatimur Christo, sicut per pœnitentiam compatimur proximo. Compassio autem misericordiæ semper benevola est, etsi per inopiam rei familiaris non semper benefica; ideoque in sola voluntate nonnunquam consistit. Nam ab operibus misericordiæ excusatur, cui facultas non suppetit. Misericordiæ disciplinæ non nuda voluntate æstimanda est; sed re ipsa et afflictionis experientia a professoribus Christiani nominis pro Christo suscipienda est. Nam quia in multis offendimus omnes (*Jac. iii*), sicut nemo immunis est a culpa, ita nemo potest liber esse a pœna; sed omnis qui offendit per culpam, debet pœnam. At qui pœnam debet, et non solvit, quasi qui dolos versat, debitum inficiatur.

Et, sicut in civilibus judiciis, ut cognitores litium diffidunt, lis quandoque per inficiationem crescit in duplum, ita et in divinis judiciis fit, nisi quod ii qui a Deo judicandi, non in duplum judicandi sunt, sed pœnas dabunt in interitu æternas, a facie Domini, et a gloria majestatis ejus. Dissimulatio autem pœnitentiæ, quasi quædam inficiatio est pœnæ. Deus quidem peccata hominis dissimulat propter pœnitentiam, sed homo pœnitentiam dissimulat. Ex altera dissimulatione simulas nascitur, et processu temporis perpetuæ inimicitiae sub pallio latentis odii inchoantur, et ita perseverant. Debitores sumus Christo, qui commune negotium omnium gerens, solvit pro nobis, sicut ipse dicit: *Quæ non rapui, tunc exsoltebam (Psal. lxxviii).* Qualia solverit pro nobis, talia exigit a nobis; et quis poterit ea extor-

quere? Quædam magna summa passionum Deo debebatur pro liberatione generis humani. Et ut ait Beatus Augustinus, singuli debemus conferre ad hanc summam, donec collatione facta compleatur, Deoque solvatur. Possessores agrorum vel prædiorum inferre solent in rempublicam vel fisco certam pensionem, singuli pro quantitate possessionis suæ. Ita et nos inferre debemus quasi inquamdam rempublicam debitum canonem passionum, unusquisque majorem vel minorem, pro modo virium suarum, et pro congruentia ætatis, dignitatis et ordinis. Quid enim justius, quam ut homo patiatur pro Christo, pro quo passus est Christus? Hinc Apostolus ait: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea (Coloss. i).* Debitores ergo sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus. *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini (Rom. viii).* Ecce intentata est sententia mortis in eos qui secundum carnem vivunt, sed nondum lata, adhuc per pœnitentiam et disciplinam declinari potest. At cum fuerit lata, non per appellationem poterit suspendi occulta arte, vel tergiversatione vitari poterit, vel eludi. Christo autem pro nobis passo, non solum timori, sed et pudori nobis esse debet, si delicate vivamus, curam carnis in desideriis perficiamus. Nam si Dominus, et talis Dominus, in cruce pendeat, et pro servo pendeat, at servus malus plagisque dignus in deliciis agat, nonne confusione dignum est, nonne ridiculum est? Si Christus in cruce dicit: *Surio (Joan. xix)*, et corda nostra gravantur quotidie crapula et ebrietate, nonne turpe est, nonne probrosum est? Ut vulgo dici solet, non ex æquo partitus est ludus iste. Passio certa Christi nec ludus est, nec ludo similis. At nos vitam nostram ludo similem æstimamus, et artem quamdam ad ludendum compositam. Adhuc in mundo versamur, quasi in campo certaminis, ubi Christus Dominus noster occisus est. Quisquis ex hoc campo exierit, non habens in se nec plagam, nec tumorem, inglorius reputabitur. Et nos quidem livore ipsius sanati sumus (*Isa. lxxiii*). Domino pro nobis in acie occiso, si illæsi evadimus, si sani et integri corpore, nonne rei prodicionis judicamur, rei que mortis Christi? Rei mortis Christi fuerunt, et auctores mortis, et qui morti consenserunt et ministri qui crucifixerunt. Reus quoque mortis Christi quodammodo est, qui virtutem mortis ejus in se, male vivendo, evacuat.

Quamvis enim non egerit, ut mortuus sit, id tamen agit, ut quoad ipsum gratis mortuus sit. Mors enim Christi illi salutem non operatur, nec crux Salvatoris illi proficit, qui crucem non bajulans, se ipsum perdit. Si crux Christi, quæ nobis portanda imponitur, voluptati adversatur, et voluptas cruci, quomodo excusari poterunt voluptatis amatores, ut non judicentur crucis persecutores? De qualibus Apostolus dicit: *Inimicos crucis Christi, quorum finis interitus est; quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt (Philipp. iii).* Qui, ut dictum est, rei mortis Christi sunt, non si-

cut auctores, vel fautores, vel ministri mortis Christi; sed, sicut mortis contemptores, qui sacramentum dispensationis in se evacuunt, consilium Altissimi irritantes; qui cœlesti benedictione et ineffabili gratia indignos se faciunt, qui in deliciis agentes, mysterium crucis irridunt; qui Filium Dei conculcant, et sanguinem testamenti pollutum ducunt, in quo sanctificati sunt, et Spiritui gratiæ contumeliam faciunt. Vita carnalis Dei injuria est, crucis exprobratio, et in totius Trinitatis contumeliam redundat. Injuria est Patris, quod Filius conculcatur; injuria Filii, quod sanguis ejus quasi pollutur; injuria Spiritus sancti, quod gratia contemnitur. Vos, o sacerdotes Domini, attendite a voluptatibus carnis, a vana sæculi conversatione. Honorificate ministerium vestrum, qui lucetis sicut luminaria in medio mundi. Sectamini justitiam, *apprehendite disciplinam* (Psal. 11): *empti enim estis pretio magno; glorificate et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. vi), circumferentes mortificationem Jesu. In omnibus exhibete vos, sicut Dei ministros, portantes stigmata Jesu in corpore vestro, et characterem militiæ ejus, in abstinentia et continentia, in castitate et sobrietate, in patientia et humilitate, et in omni sanctimonia et sanctificatione (II Cor. vi), ut omnes qui vos viderint, cognoscant cujus sitis, et compleatur sermo propheticus in vobis: *Vos sacerdotes Domini vocabimini, ministri Dei nostri* (Isa. lxi). Et iterum: *Omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus* (ibid.). Benedicite, sacerdotes Domini, Domino (Dan. iii); benedicite illi, qui benedixit vobis omni benedictione spirituali in cœlestibus, qui benedixit domui Aaron. Sanctificetur Deus in vobis, ut in vobis talis appareat, qualis est, sanctus et impollutus, et incontaminatus (Hebr. vii). Non blasphemetur nomen ejus propter vos; non vituperetur ministerium vestrum propter vos. Talis sit conversatio vestra in medio nationis prævæ et perversæ, ut qui vos viderint, dicant: Vere isti sunt sacerdotes Domini, vere isti sunt ministri Dei nostri, vere isti sunt discipuli Jesu Christi, apostolorum vicarii; vere isti sunt semen, cui benedixit Dominus. Attendite dignitatem sacerdotii, quod vobis contraditum est conficiendum, dispensandum. Manus vestræ, quibus tam venerabile sacrificium tractare datur, munde sint ab omni inquinamento sordidorum munerum, ne pars vestra sit cum iis, in quorum manibus iniquitates, *dextera eorum repleta est muneribus* (Psal. xxv). Lotis manibus accedentes ad altare, accedite cum eo, qui ait: *Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine* (ibid.). Os vestrum mundum conservetur, ad gustandum quam suavis est Dominus (Psal. xxxiii); ad percipiendam eucharistiã, panem scilicet vivum qui de cœlo descendit (Joan. vi). Non decet os sacerdotis perjurio pollui, non

A falso testimonio, non mendacio, non turpiloquo aut vaniloquo, non verbis scurrilibus, ad rem non pertinentibus fœdari, non opprobriis et detractionibus super inimicos dilatari. In ore sacerdotis sint gratiarum actiones, et vox laudis, orationes, postulationes et obsecrationes. Omnis sermo malus ex eo non procedat, sed sermo bonus, qui gratiam ædificationis præstet auditoribus, et fiat quod Dominus loquitur, dicens: *Laude mea infrenabo te, ne intervas* (Isa. xlviii). Hinc quidam laude infrenatus, dicit: *Benedicam Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo* (Psal. xxxiii). Laude Dei infrenandum est os, ne per effrenatam loquendi licentiam ad inhonestam et turpia relaxetur. Immundum et commune non debet esse os, quod sacro convivio contingi debet. Fratres dilectissimi, firmissime teneamus et indubitanter credamus quod de hac sacra comunione, ipsius Dei et sanctorum Patrum auctoritas nobis credendum præscribit. In hoc sacramento continetur virtus reparationis nostræ, pretium redemptionis nostræ; veritas occulta ad exercitium fidei nostræ, disciplina Christi repræsentatur ad exemplum vitæ nostræ. Unde cum hoc sacrificium Dominus institueret, et discipulis traderet, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem* (Luc. xxii). Facite quod facio, offerte quod offero; sic vivite, ut ego doceo. Vivendi et moriendi formam hinc accipite, quam meo exemplo vobis trado. Efficit hoc sacramentum nobis, ut vivat Christus in nobis, et nos in ipso. Efficit in nobis ut, sicut mortuus est Christus pro nobis, ita et nos moriamur pro Christo. Quicumque autem moriuntur in Christo, aut pro Christo, cum pietate dormitionem, et optiniam habent repositam gratiam (II Machab. xii). Gloria resurrectionis illius repræmittitur et reservatur, cujus reparatio salutaris est hujus sacramenti digna perceptio, cujus virtute *reformabit Deus corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ* (Philipp. iii). Quid dignum retribuemus Domino, pro tanta gratia nobis collata? Pro tanto honore quid recompensabimus ei? An ipse nos diligat, frustra queritur, qui in signum inestimabilis dilectionis, in se nobis præbet panem vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ. Justum est itaque, ut in quantum permittit humana infirmitas, digne et reverenter accipiamus tam præclarum donum Dei, tam eximium beneficium, ut custodiamus illud, sicut pupillam oculi; imo plusquam pupillam oculi, sicut vitam nostram, sicut spem et rem resurrectionis et gloriæ nostræ. Quidquid per negligentiam, contra reverentiam tanti sacramenti hactenus peccavimus, exactiore et propensiore diligentia in posterum emendemus; et damna prioris temporis, et anteactæ vitæ, honestiore proposito, et maturiore consilio compensemus, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

TRACTATUS SECUNDUS, DE CORRUPTIS MORIBUS CLERI ET POPULI.

Ecce quam periculosa sunt tempora nostra, quam corrupti et abominabiles facti filii hominum in studiis suis. Repleta est terra iniquitate : et, sicut in diebus Noe omnis caro corruerat viam suam (Gen. vi), ita et nunc. Et tunc antequam venirent aquæ diluvii super terram, in reprobis moribus hominum spirituale diluvium præcessit, et figurabatur in hominum culpa, qualis futura erat iudicii pœna. Inundaverunt enim torrentes iniquitatis; et qui erant in diluvio aquarum multarum ad Deum non approximabant : propterea abyssus operuerunt eos, et descenderunt in profundum quasi lapis (Exod. xv). Et dum abyssus peccatorum invocaret abyssum iudiciorum Dei, et clamor introivit in aures Domini Dei Sabaoth, rupti sunt fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ sunt (Gen. vii), et delevit Dominus carnem de superficie terræ, posuitque arcum fœderis in nubibus, ut non ultra timeat sibi homo ab aquis diluvii, timeat tamen : arcum enim suum tetendit Deus, et paravit illum, dans metuentibus se signum, ut fugiant a facie arcus (Psal. lxx). In recordatione transacti iudicii, futuri terror immittitur, et cum ipso arcu, quem Deus in nubibus posuit, in variis coloribus apparet signum terroris; iudicium aquæ et iudicium ignis. A iudicio aquæ nos absolvit; sed terribilis est expectatio iudicii, et ignis æmulationis, quæ consumptura est adversarios (Hebr. x). Ecce jam nunc in moribus hominum futuri iudicii figura præcessit. Ignis enim cupiditatis et libidinis et malignitatis accensus in medio populorum, et late depopulatur habitatores terræ, quasi jam vicina sit mundi conflagratio. Quæ, cum venerit, configurabitur pœna culpæ. Qualis enim nunc est culpa, talis erit et pœna. Vita enim malorum ignis est; et pœna malorum ignis erit. Vita quoque justorum ignis est, et sic ignis erit gloria eorum. Ardent nunc iusti igne divini amoris : quem Dominus ignem venit mittere in terram, sed et quam vult ut ardeat! (Luc. xii). Ignis enim est in Sion, et caminus ignis erit in Jerusalem (Isa. xxxi). Ardebunt iusti in futuro, sed sicut seraphim ardebunt et fulgebunt sicut sol in conspectu Domini, et lucebunt in splendoribus sanctorum. Hæc erit gloria eorum, qui sicut lucernæ lucentes et ardentes per charitatem, sibi intus ardent, et ad exemplum aliis foris lucent. Mali quoque in futuro ardebunt, sed dissimiliter : de quibus Propheta ad Dominum loquitur : *Pone eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui* (Psal. xx). Ardent jam nunc, de quibus dicitur : *Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum* (Ose. vii). Et de malis per Psalmistam dicitur : *Supercecidit ignis, et non viderunt solem* (Psal. lxxvii). Ignis nempe quo ardent, non illuminat, sed excæcat, in tantum ut solem vi-

A dere non permittat. Unde et ipsi in novissimis præ angustia spiritus intra semet gementes, dicturi sunt : *Lumen justitiæ non illuxit nobis; et sol intelligentiæ non ortus est nobis* (Sap. v). Signa quoque, quæ diem iudicii præventura sunt, præsentibus moribus nostris configurabuntur; et qualia visibiliter futura sunt, talia spiritaliter in nobis jam apparent. Scriptum est : *Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem; antequam veniat dies Domini magnus et terribilis* (Joel. ii). Quod in firmamento sunt sol et luna, hoc in Ecclesia Dei sunt ordo rectorum et vita subditorum; ecclesiastica quoque auctoritas, et sæcularis potestas. Luna sole inferior est, et a se non lucet, sed a sole. Sic et vita subditorum inferior est, quam vita prælatorum, per quos accendi debent et illuminari. Ad eos quippe dictum est : *Vos estis lux mundi* (Matth. v). In iis autem rectoribus, qui ignorant et errant, qui cæci sunt, et duces cæcorum, sol convertitur in tenebras; ideoque in vita subditorum luna convertitur in sanguinem; in sanguinem videlicet corruptionis et crudelitatis. Ecce enim refrigescit charitas multorum, et abundat iniquitas. Ascendit sanguis de lacu usque ad frenos equorum (Apoc. xv), usque ad rectores populorum, et sanguis sanguinem tetigit (Ose. iv). Non inveniunt laici in nobis quod debeant imitari; inveniunt quod volunt persequi. Persequuntur nos calumniis, persequuntur injuriis, persequuntur nos damnis, declarationibus, opprobriis; tandem persequuntur et gladiis. Nuper enim furor persequentium in capite nos vulneravit; qui Christi Domini beatissimum Thomam præulem nostrum, ob insignem ecclesiasticæ libertatis defensionem usque ad mortem persecuti sunt. Et si verum est, quod causa rei fama sparsit, et multorum conscientia metuit, vita nostra Indisciplinata tanti mali seminarium fuit, tantique odii fomitem ministravit. Non enim existimavit nos homo, sicut ministros Dei, et dispensatores mysteriorum Dei, sed iudicium Dei portabit, quicumque est ille. Indigni forte videbamur antiquis privilegiis, quæ per indulgentiam Romanorum pontificum, et antiquorum regum nobilium pro pace et libertate clericorum indulta sunt. Adsit reverentia vero, nos certe indigni eramus, secundum vitæ meritum omnino indigni eramus. Verumtamen in quocumque sacerdote sanctum est semper sacerdotale ministerium, et honorabile sacerdotii sacramentum.

Veniat nunc nobis in mentem illius temporis, quo Doeg Idumæus gladio percussit octoginta quinque sacerdotes vestitos ephod (I Reg. xxii). Rememoramini pristinos dies, et sanguinem Zachariæ filii Barachizæ, qui occisus est inter templum et altare

(*Matth. xxiii*). Habent et nostra tempora sacrilegæ crudelitatis nonnulla insignia; sed multorum scelerum magnitudo unius operis comparatione absolvitur. Novit Deus, quanta malignatus est inimicus in sancto. Omnis nequitia nostri temporis, etsi multa nunc abundet, ab uno facto justificata est. Unum quidem factum est; sed in uno facto multa sunt crimina. Artificiosa enim malignitas, et in summi exitum ingeniosa, ut perfectæ nequitiae nihil deesset, totum negotium iniquitatis in extrema malitia consummavit. Si autem inordinata et indisciplina conversatio nostra huic tanto malo occasionem præstitisse probabili opinione putanda est, quid consilii superest, nisi ut clamemus ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri? Miserator est enim, et multum misericors. Quid salubrius, quidve honestius, nisi ut vitam nostram ad ordinem revocemus et disciplinam, et in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, ut qui nos persequuntur, et detrectant de nobis, tanquam de malefactoribus, videntes bonam conversationem nostram, ædificentur et ipsi ex nostro exemplo ad penitentiam? Si enim ipsum lumen tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? (*Matth. vi.*) Si nos ad hoc constituti in Ecclesia Dei, ut vita nostra aliis luceat in operibus bonis, adhuc in tenebrarum operibus ambulamus: quid mirum, si subditi nostri nescientes et non intelligentes in tenebris ambulant, cæci, et nostro exemplo magis excæcati? Nonne sanguis eorum de manibus nostris requiretur? Nonne beatissimus ille martyr, qui pro nobis animam suam posuit, deponet contra nos querimoniam? Nonne vox sanguinis ejus de terra clamabit contra nos; et ante tribunal districti iudicis rei erimus omnes nos? Nonne pro culpa nostra mortuus est? Nonne per culpam nostram mortuus est? Quæ si causam mortis non dedit, at occasionem præstitit. Si peccare perseveremus, sicut existimare licet, non erit hic amplius patronus ad justitiam, sed accusator vel testis ad vindictam, non intercessor ad veniam. In malis quæ justo iudicio Dei patimur non est cui jure succenseamus, nisi nobismetipsa. Ipsi graviora meruimus, et nondum meritis nostris condigna sustinemus. Nobis merito imputandum est, et in periculum nostrum redundat, quod sæcularis potestas ecclesiastica iudicia sibi vindicat, quod ecclesiastica auctoritate non regitur: quod consilio Ecclesiæ non utitur vel nititur, sed renititur: quod gladius

A Petri obtunditur, quod claves Petri non reputantur; quod sacramenta Ecclesiæ contemnantur, quod sanctum et terribile nomen Dei sub perjurii contemptu in vanum assumitur, quod sacrosanctis Ecclesiis debita reverentia non deferatur, quod ecclesiasticis personis debitus honor non exhibetur, quod sanctæ religionis honorabile nomen in contemptum adducitur. Hæc omnia, et in id genus plurima a nobis requirenda sunt, quia nostris peccatis imputanda sunt. Viæ enim nostræ et iniquitates nostræ secerrunt hæc nobis. Potens est autem Deus de manibus persequentium sponsam suam quam sibi zelat, cum voluerit, liberare. Ad modicum iratus est, ipsi vero adjuvimus in malum. Hoc agere videtur illa potestas, ut Ecclesiam habeat subjectam, ut sit et ipsa subjecta. Sed quid dicit Scriptura? *Et erit, inquit, sicut somnium visionis nocturnæ multitudo gentium dimicantium contra Ariel (Isa. xxix)*. Stupor et mirabilia facta sunt hodie super terram. Perverso enim ordine rerum luna supra solem exaltata est, et non stat in ordine suo. Sed quid dicit Scriptura? *Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo*. Elevetur sol, et revocetur in locum suum, redeat vita sacerdotum ad ordinem suum: sit ordinata, sit disciplinata; et tunc stabit luna in ordine suo. Ex tunc erit vita subditorum ordinata: et disciplinata; suisque finibus contenta. Quid magis decet ordinatos quam ordinate vivere? Quanta enim abusio est, et rerum et nominum; si qui ordinati dicuntur, inordinati inveniuntur? Cum dicat propheta, luna stabit in ordine suo, significat lunam, quæ sole inferior est, ordinem habere. Nam et in vita subditorum ordo disciplinæ requiritur, quanto magis in vita rectorum? Ad hos quippe pertinet omnia ordinate agere, et aliorum mores suo iudicio ordinare. Thronus enim Dei sunt, in quibus Deus sedet, et iudicia sua discernit: de quo throno Pater loquens de Filio, ait. *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo (Psal. lxxxviii)*. Et additur: *Et sicut luna perfecta in æternum (ibid.)*. Hoc ordine consummabit Deus gloriam justorum. Thronus Dei in prælatis et perfectis erit sicut sol, luna longe splendidior, longe superior: et luna in subditis minusque tunc perfectis, tunc erit in æternum, sed perfecta in ordine suo. Ad quam gloriam nos perducatur, unumquemque in ordine suo, Deus, qui est super omnia benedictus in sæcula. Amen.

TRACTATUS TERTIUS,

DE DILECTIONE DEI.

In illud: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, etc.*
(*Matth. xxii.*)

Movere nos potest, et non immerito movere debet quid sibi velit hæc verborum exaggeratio, hæc inculectio tam diligens, tam exquisita, tam exacta, tam propensa, et in uno mandato. Unum est enim

mandatum, et non plura. De quo scriptum est: *Hoc est primum, et maximum mandatum (Matth. xxii)*. Cum dictum sit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, quasi hoc parum sit, additur, *et ex*

debet. Nam quantumcunque profecerit, plus debet. Vehemens itaque desiderium aliquo modo non habet modum, cum non possit esse nimum. Cum in cæteris rebus impatientia soleat culpam, in expectatione tante promissionis laudabilis est vehemens impatientia dilationis. Eum enim qui plus amat et qui plus desiderat, dilationis impatientia magis cruciat. Spes enim quæ differtur, affligit animam. Hinc sponsa desiderium suum meritis et precibus sanctorum animarum, et cælestium virtutum Deo commendari desiderans, dicit: *Adjuro vos, filia Jerusalem, si inveneritis dilectum, ut annuntietis ei, quia amore langueo* (Cant. v). Psalmista quoque, quasi patienter non ferens dilationem, ait: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei?* (Psal. xli.) Paulus quoque simili desiderio quasi impatienter æstuans, ait: *Coarctor e duobus; desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo est melius; permanere autem in carne, necessarium propter vos* (Philipp. i). Verumtamen hic ipse Paulus, qui nunc ita impatiens est, ut malit mori quam dilatione suspendi, alio in loco dicit: *Per patientiam exspectamus* (Rom. viii). Unde ostenditur sancti et vehementis desiderii miro modo patiens impatientia, quia justus in expectatione longanimus cruciatur, et non murmurat; et dum tormentum tolerant infatigabiles, spem inconcussam servant, quælibet adversa fortiter tolerant. Hæc affectio sancti desiderii significari potest nomine animæ, cum dicitur: *Diliges ex tota anima tua* (Deut. vi). Nec immerito. Anima enim spiritus est, et Spiritu sancto afflata semper desiderat et suspirat, donec in illo respiret, ad quod spirat. Unde in desideriis sanctorum exprimendis animæ mentio sæpissime fieri solet. Hinc Propheta dicit: *Sitivit in te anima mea* (Psal. lxi). Et iterum dicit: *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini* (Psalm. lxxxiii). Et alius propheta dicit: *Nomen tuum Domine, et memoriale tuum: in desideria animæ. Anima mea desiderabit te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis* (Isa. xxvi).

Quod ex omnibus viribus diligendus est Deus in judiciis suis.

In judiciis suis diligendus est tibi Deus ex omni virtute tua. De judiciis Dei judicium est difficile: *Judicia enim Dei abyssus multa* (Psal. xxxv). Verumtamen constat, aliud esse judicium, de quo Propheta dicit ad Dominum: *Aspice in me, et miserere mei, secundum judicium digentium nomen tuum* (Psal. cxviii); et aliud esse illud judicium, de quo idem Propheta dicit: *Non intres in judicium cum servo tuo* (Psal. cxli). In illo judicio quo jam damnati sunt, qui in inferno positi sunt, nullus amat Deum; sed nec ibi quisquam amat se ipsum. In præsentem autem vitam exercet Deus judicia sua, sive in reprobis, sive in electis, diversis modis. Nam in eis misericordiam et iram suam nunc occultat mirabiliter,

A nunc manifestat, ut quæ ira est, videatur misericordia; et quæ vere est misericordia, videatur esse ira. Hinc Propheta ait: *Quis sapiens et custodiet hæc; et intelliget misericordias Domini?* (Psal. cvii.) Et de ira ad Deum ait: *Quis novit potestatem iræ tuæ?* (Psal. lxxxviii.) Deus enim occulto judicio quosdam malos suæ voluntati permittit, et dimittit eos secundum desideria cordis eorum, ut eant in adinventionibus suis. Inimicos suos exultat et honorificat, et quotidie bona eorum bonis cumulat; nec eos cum hominibus flagellat. Hoc agens, apponit iniquitatem super iniquitatem eorum, ut qui in sordibus sunt, sordescant adhuc, donec compleatur iniquitas eorum. In hoc autem judicio abscondit Deus iram suam, quasi sub specie misericordiæ, iis qui misericordiam ejus in judicium convertunt; ut prosperitas eorum fiat perditio eorum; ut in iis justissime pereant, pro quibus Deum non amant. Hinc scriptum est: *Prosperitas stultorum perdet illos* (Prov. i). Stulti autem in perditione sua lætantur; ignorantes quid cogitet super illos terribilis in consiliis super filios hominum, non intelligentes profundas Dei cogitationes, de quibus scriptum est: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet; stultus non intelliget hæc* (Psal. xc). Sed quid super eos cogitet Altissimus, tunc intelligent, cum exorti fuerint peccatores sicut senium; et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant in sæculum sæculi. Hic est enim finis titulus occulti judicii, quo Deus iram suam abscondit iis qui in laboribus hominum non sunt, et cum hominibus non flagellantur. Sunt autem alii mali, qui a Deo hic flagellantur; quos tamen flagella non purgant, quia per impatientiam blasphemant aut murmurant, et castigati reverentiam non exhibent, non recipientes disciplinam. Hi quia in judiciis Dei Deum non amant, per impatientiam judicii judicium sibi aggravant, de suppliciis ad supplicia perducendi. Boni vero cum a Deo flagellantur, alii in flagellis Deum amant; alii ipsa flagella propter Deum amant. Hi in flagellis, illi de flagellis Deum glorificant et laudant. Illi in tribulatione patientes Deum in judiciis amant; illi in tribulatione gaudentes, judicia Dei quasi quædam beneficia gratanter acceptant, et in eis exsultant. De quibus scriptum est: *Et exsultent filia Judæ propter judicia tua, Domine* (Psal. xcvi). Filia vero inde rectissime intelliguntur animæ Deo constantes, quæ in adversis semper Deum glorificant, et sese accusant, dicentes: *Omnia quæ fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti, quia peccavimus tibi, et mandatis tuis non obediimus. Sed da gloriam nomini tuo, et fac nobiscum secundum multitudinem misericordiæ tuæ* (Dan. iii). Sunt alii, qui judicia Dei in tantum amant, ut non expectata disciplina patris ipsi se judicent et puniant, et de quotidianis peccatis, quibus carere non potest humana infirmitas, quotidie vindictam expetant. De quibus Apostolus dicit: *Si nosmetipsos dijudicare-*

mas, non utique judicemur (I Cor. xi). Qui autem se ipsum judicat, et quasi reum punit, ipse simul et reus est, et iudex, et minister iudicis. Justus iudex, quia reum persequitur; et quia reus est ipse, iuste patitur; et dum se iuste persequitur, odit animam suam, et in vitam æternam custodit eam. In iudiciis suis probat Deus, et erudit electos suos ad patientiam, et exercet ad passionum tolerantiam, et confortat per spem. *Tribulatio enim patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem. Spes autem non confundit* (Rom. v). Propter quod Propheta ad Deum dicit: *In iudiciis tuis supersperavi* (Psal. cxviii); significans in iudiciis Dei patienter toleratis vel amatis, non qualemcumque spem, sed firmiorem et certiore, et abundantioris gloriæ fiduciam constitutam esse. Spei autem certitudo et gloriæ magnitudo pondus tribulationis relevant ut æquanimitè tolerari possit, vel etiam amari. Nam ut Apostolus ait: *Non sunt condignæ passionem hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii). Et iterum dicit: *Id quod in presenti momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operabitur in nobis* (II Cor. iv, 47). Iudicia vero Dei quam digna sint amari, novit, qui ait ad Dominum: *Judicia tua jucunda* (Psal. cxviii). Et iterum dicit: *Judicia Domini vera justificata in semetipsum; desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum; et dulciora super mel et favum* (Psal. xviii). Quibus verbis ostenditur, omnem jucunditatem in possessione auri et argenti, omnemque dulcedinem vitæ præsentis, quamvis mellis favoque similem, minorem esse illa delectatione, qua animæ Deum super omnia desideranti dulcescunt iudicia Dei, cui minus est omne quod patitur; quæ omne gaudium existimat, cum in varias inciderit tentationes. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Magna quidem, nec dici potest, quam magna. Dulcis es enim in iudiciis tuis; sed nondum illi, qui dicit: *A iudiciis tuis timui*.

Quod tota mente diligendus est Deus in præceptis suis.

Mens est, quod in homine principatur, summum et præcipuum locum tenens. Sicut enim paterfamilias in domo ad arbitrium suum omnia dispensat, ministeria ordinar, ministris imperat, de omnibus judicat, volens in omnibus et ab omnibus sibi serviri, sibi que obediri; sic vigor mentis omnes motus et sensus corporis et spiritus ad arbitrium suum regere habet: ordinare, judicare, et sollicite agere, ut in omnibus sibi obediatur. Sed sicut mens omnibus quæ sub ea sunt se novit esse prælatam: ita meminisse debet, necessitate obediendi se Deo fore astrictam Obedientiam sane, quam ab inferiore exigit, suo superiori æquissimo jure impendit. Væ autem homini, qui Deo non obediit. Pæna enim inobedientiæ erit illi prævalens ipsa mors. Mors autem sicut terri-

bilis est, ita et odibilis; et quoniam inobedientiam cohæret, ipsa quoque inobedientia æque digna est odio, sicut et ipsa mors. Per peccatum enim inobedientiæ in hunc mundum intravit mors. Quod si inobedientia æque odibilis est ut mors, quia ex ea procedit mors, cur non obedientia æque diligenda est ut vita, quia ex ea procedit vita et in ea perseverat vita? Obedientiæ enim Deo obsequitur, et voluntati ejus; et vita est in voluntate ejus. Charitas autem Dei et obedientia individuo nexu sese complectuntur, et ab invicem non disjunguntur. Nam quod charitas sine obedientia non sit, Dominus ostendit dicens: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit* (Joan. xiv), hoc est præcepta mea custodiet, et in custodiendis illis mihi obediet. Ostendit quoque, obedientiam sine charitate non esse, cum dicit: *Qui non diligit me, sermones meos non servat* (ibid.). Si ergo qui diligit, obedit; et qui non diligit, non obedit, consequens est ut nec sit charitas sine obedientia, nec sine charitate sit obedientia. Obedientiæ per charitatem in mandato Deum respicit, charitas per mandatum obedientiam ad Deum dirigit. Deus per mandatum voluntatem suam exponit; charitas mandatum obedientiæ imponit. Qui autem vere Deum diligit, et mandatum ejus diligit. Sicut enim non potest quis Deum diligere, et voluntatem ejus non diligere, sic nec ipsum diligere potest, nisi diligit et mandata ejus, in quibus voluntas ejus manifestatur et cognoscitur. Proinde amor Dei semper conjungitur amor voluntatis ejus, et amor mandatorum ejus; adhuc autem et amor obedientiæ. Nam qui mandatum Dei amat et voluntatem ejus, obedientiam amat. Hoc enim vult Deus, quod mandat fieri; et, cum mandat fieri, voluntas ejus est ut obediatur ei. Propterea qui voluntatem Dei, qua fieri mandat, amat, juberi amat. Sed nemo diligit juberi, nisi diligit et obedire. Si ergo obedientia ad Deum non est sine charitate, id est amore Dei, et si amor Dei non est sine amore voluntatis ejus quam fieri mandat, hoc est non est sine amore mandati, nec amor mandati sine amore obedientiæ, quid consequens est, nisi ut obedientia ad Deum non sit sine amore obedientiæ, nec sine amore divini mandati, cui obedientia debetur?

Videamus adhuc an ita sit, et primum attendamus iis quæ nobis insinuantur ex verbis Psalmiste de dilectione mandatorum Dei. *Meditabor*, inquit, *in mandatis tuis, quæ dilexi. Et levavi manus meas ad mandata tua quæ dilexi: Et exercebor in justificationibus tuis* (Psal. cxviii). Tribus modis ostendit mandata Dei a se diligi; meditatione, manuum elevatione, id est operatione, nec non et exercitatione. Meditatione diligenda sunt mandata Dei, secundum illud: *Quæ præcepit tibi Dominus, hæc cogita semper* (Eccli. iii). In meditatione enim dulcescunt mandata Dei, considerantibus quam salutaria sunt, quam honesta, quam fidelia; quomodo confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitata (Psal. cx). Sed aliis dulcia sunt et suavia in medi-

tatione, sed in actione gravia videntur et amara, quia ipsi pigri sunt ad operandum. Quam pigritiam a se removet, qui dicit : *Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi (Psal. cxviii)*. Sunt et nonnulli, qui meditatione et actione videntur amare mandata Dei, et in his delectari, sed in exercitatione pusillanimes inveniuntur, minusque constantes : quod a se removet, qui dicit : *Et exercebor in justificationibus tuis (ibid.)*. Est quædam exercitatio in facien-^{lis} mandatis Dei, vel etiam meditandis ; sed hoc loco ea exercitatio intelligitur, quæ renititur contra aliquam difficultatem vel tentationis, vel persecutionis, vel adversitatis, quæ nos a justitia mandatorum Dei retrahere quoquomodo nititur. Amor itaque mandatorum Dei consummatur in amore meditationis, et actionis, et exercitationis. Amor autem obedientiæ ex amore mandatorum procedit ; et qui mandata non amant, nec obedientiam amant. Quid ergo dicemus ? Nonne multi sunt, qui mandata servant, qui nollent juberi ; sed magis cuperent mandata aboleri ? Nonne multi sunt, qui non fornicantur, qui non furantur, qui inimicos non persequuntur ; desiderantes Deum non mandasse, hæc non fieri ? Cupiunt quidem multi, Deum super his nihil mandasse ; verumtamen quia mandavit hæc non fieri, abstinere ab his, timentes eum qui mandavit, ne puniat, si ipsi fecerint, quæ prohibuit. Qui ejusmodi sunt, mandata Dei servare, et Deo obedire, nec tamen obedientiam amare videntur. Quod si ita est, non omnes qui obediunt, obedientiam amant ; nec omnes qui mandata Dei custodiunt, ipsa diligunt. Quomodo ergo obedientia individua comens est charitatis ? Et quomodo verum est : *Qui non diligit me, sermones meos non servat (Jean. xiv.)*

Sed considerandum est quod obedientiam ab obedientia distinguunt intentio et affectio. Secundum intentionem enim est vera obedientia, est et simulata. Vera est, quæ in veritate, hoc est in Deo, spem retributionis constituit. Simulata est, quæ Deo obsecqui fingit, et per cupiditatem extra veritatem spem sui laboris ponit. Secundum affectionem est coacta obedientia ; est et voluntaria. Hanc timor extorquet ; illam violentus amor perurget. Si affectio et intentio mistim considerentur, est quædam obedientia coacta et vera, illa scilicet quæ timore Dei exhibetur et in Deum dirigitur : et hujusmodi obedientia in aliquo plus timoris habet, et minus amoris ; in alio plus amoris, minusque timoris. Semper autem de utroque aliquid habet. Sicut enim sine timore nunquam est coacta, sic sine dilectione nunquam est vera. Est quædam obedientia coacta et simulata, quæ solo metu exhibetur, et ad Deum non dirigitur. Est quædam obedientia voluntaria et simulata, ut est hypocritarum. Est quædam obedientia voluntaria et vera, quæ de charitate procedit, et per charitatem ad Deum tendit. Hanc requirit Deus, hanc diligit, hanc suo præcepto et exemplo commendat ; hanc sicut amat, ita et re-

munerat. Coacta autem obedientia, quæ et vera est, etsi libertatem charitatis non habeat, secundum affectionem timoris, per quem trahitur, quo non vult ; habet tamen aliquid de libertate charitatis per intentionem, quæ se dirigit quo vult. Sicut enim nolens sentit affectionem, ita volens dirigit intentionem. Propterea non usquequaque improbanda est hujusmodi obedientia, sed aliquatenus est approbanda. Nam quod metu pœnæ a peccato compescitur, pœnam declinat quam metuit, quia peccatum cui pœna debetur non committit. Quod intentionem ad Deum dirigit, aliquid promeretur a Deo, cui spem suam committit. Dum timore Dei a peccato compescitur, timori Dei reverentiam exhibet, et quodammodo timorem suum Deo consecrat, et in ipso Deum honorat. Obedientia vero quæ voluntaria est et vera, æquissimo jure Deo exhibenda est. Sic enim decet rationale creaturam suo Creatori subjici, ut velit illa, quæ ille vult, et quia ille vult ; adhuc autem, ut velit illa, etiam illum velle, quæ vult. Dicam apertius : Si volo quod Deus vult, et non quia Deus vult, nondum voluntas mea, quia tantum mea est, in Dei voluntate formatur. Si autem volo quod Deus vult, et quia Deus vult, habet voluntas mea principium a Deo et causam, ut bona sit ; maxime autem, si volo, etiam illum velle, quod vult. Si autem velim, eum non velle, quod vult, quamvis velim quod ille, et quia ille ; nondum tota voluntate volo illum, quod volo eum non velle, ut et mihi liceat non velle. Verbi gratia : si inimicum diligo, quia Deus hoc præcipit et vult ; aliquomodo placet mihi, quod et Deo placet, et quia illi placet ; verumtamen non usquequaque placet, quia inimicum nondum libere diligo ; sed vim mihi facio, in me divisus, ex parte volens, quia bonum est, et mercede dignum, inimicum diligere : ex parte autem nolens ; quia difficile est acceptam injuriam non recolere, et animum ab omni murmuratione compescere. Et quamvis dispositum habeam vindictam nullo modo expetere, quamvis etiam corparatum habeam indigentem vel poscenti beneficium præstare, tamen si adhuc corde mussitante et submurmurante velim Deum non præcipere, et non velle inimicum diligi, nondum plene et perfecte volo, quod Deus præcepit ; sed tantum deest perfectæ obedientiæ, quantum perfectæ charitati. Ut perfecta sit charitas, et obedientia perfecta, quidquid dignoscitur Deo placere, ut ab homine fiat, debet homini placere ut ipse faciat ; et hæc causa placere, quia illi placet ; et hoc sine, ut ipse illi placeat. Unus est enim finis obedientiæ et charitatis placere Deo ; sed in iis quæ placent Deo. Hoc autem addidi, quia mali volunt placere Deo ; sed in iis quæ placent sibi, displicent autem Deo. Propterea multi qui non diligunt Deum, credunt se diligere Deum, attendentes, quia volunt placere Deo ; attendentes etiam beneficia et promissa, in quibus placet illis Deus, non autem attendentes, in quibus volunt placere Deo, et in quibus illis displicet Deus. Non enim

estimant charitatem ex virtute obedientiæ, sed ex A
opinionem suæ sapientiæ. Obedientia autem comes
charitatis sicut propriæ voluntati renititur, ita Dei
voluntate semper nititur. In illa summa et princi-
pali justitiæ norma, et æquitatis forma, hoc est in
voluntate Dei, formatur voluntas rationalis creaturæ
ut et ipsa sit, et non immerito dicatur voluntas Dei,
quia secundum præventionem gratiæ a Deo incipit,
et secundum directionem intentionis ad Deum ten-
dit. Sicut enim non habet homo posse bonum a se,
sed ab illo, qui dicit: *Sine me nihil potestis facere*
(Joan. xv); sic velle bonum non habet, nisi ab illo,
qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona
voluntate (Philipp. ii). Et, sicut virtus Dei dicitur,
non solum quæ in Deo est, et Deus est, sed illa
etiam quæ a Deo homini datur, et in homine est;
sic voluntas Dei dicitur et illa, quæ in Deo est, et
Deus est; et illa quæ in homine, non tamen ab ho-

mine, sed a Deo est. Adhuc autem voluntas Dei di-
citur, quam per hominem vult fieri ut quodcumque
opns justitiæ, sive misericordiæ. Est ergo voluntas
Dei, et quæ mandat, et cui mandat, et quam man-
dat fieri. Penes primam auctoritas est, apud secun-
dam ministerium est, apud tertiam amoris expe-
rimentum est. Obedientia itaque tota in dilectione
Dei constituitur; quia a voluntate Dei per volun-
tatem Dei ad voluntatem Dei tendit, et ad volun-
tatem Dei relit. Voluntas enim Dei in Deo per vo-
luntatem Dei in homine operatur voluntatem Dei
in mandato, propter voluntatem Dei in Deo. Ergo
voluntas Dei in Deo principium est et finis obedien-
tiæ. Qui enim in charitate obedit, quasi ad finem
ad illum suspirat, qui ab initio inspirat; in quo
B inspiratus et suspirans a labore quem angit in
præcepto sine fine respirat.

TRACTATUS QUARTUS,

DE DUPLICI RESURRECTIONE, QUÆ PER OBEDIENTIÆ PERSEVERANTIAM OBTINETUR.

*Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo et psallam in gloria mea. Exsurge psalterium
et cithara; exurgam diluculo (Psal. cvii).*

Obedientia quid possit, quid valeat, quo tendat,
quo perveniat, quis finis ejus, et quis fructus ejus,
gloria Dominicæ resurrectionis demonstrat. Fructus
obedientiæ resurrectio est, et vita per obedientiam
Christi, qui est resurrectio et vita. Christus semel
mortuus est, et semel resurrexit. Simpliciter morti
simpliciter congruit resurrectio. At nobis una resur-
rectio sufficere non potest. Ita sumus ad ima pro-
strati debito geminæ mortis, ita sumus prostrati,
ut una resurrectione beati esse non possimus. Ge-
minis nobis necessaria est resurrectio, prima et se-
cunda. *Beatus, qui habet partem in resurrectione
prima (Apoc. xi)*. Prima resurrectio partis est, ani-
mæ, magis quam corporis, et tamen aliquomodo
corporis, et quia imperfecta est, ex parte est. Im-
perfecti autem semper aliquid deest. Cum autem
venerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex
parte est. Secunda resurrectio absolutam habitura
est perfectionem; cui omnino nihil deerit. Hæ duæ
resurrectiones ex verbis Domini distinguuntur, di-
centis: *Venit hora, et nunc est, quando mortui au-
dient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent (Joan.
v)*. Vita præsens æternitati comparata, quasi hora
est. Mortui sunt, qui a Deo, qui vita est animæ,
per inobedientiam separati sunt. Et quoniam in
hora quæ nunc est, spatium poenitentiae indulgetur,
qui obediendo vocem divinam audient, vivent de
morte resuscitati ad beatam vitam. Nam de secunda
resurrectione subjungitur: *Venit hora, quando mor-
tui qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei
(ibid.)*. Erit hæc hora quando *Dominus in voce ar-
changeli, et in tuba Dei descendet de cælo (I Thess. iv)*,

et *stabit voci suæ vocem virtutis (Psal. lxxvii)*. Tunc
*procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ;
qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii*
(Joan. v). Erit in futuro resurrectio vitæ, sed bo-
norum, qui resuscitandi sunt in vitam æternam, et
resurrectio judicii malorum, qui partem non habent
in resurrectione prima, quia in hora quæ nunc
est, non resurgunt, ut se judicent. Neque enim re-
surgunt impii in judicio, neque peccatores in con-
cilio justorum (Psal. i). Impii sunt, qui non cre-
dunt; et qui non credit, jam judicatus est. Pecca-
tores, etsi credunt, quia perditæ vivunt, non ha-
bent partem in resurrectione prima, quia non re-
surgunt in consilio justorum.

Quod est, inquis, consilium justorum? Audi Pro-
phetam ad Dominum dicentem: *Consilium meum ju-
stificationes tuæ (Psal. cxviii)*. Causa nostra in arcto
posita est. Judicari nos necesse est. Judicium decli-
nare nullatenus possumus, aut hic judicandi sumus,
sed a nobis, et ideo mitius; aut in futuro, sed a Deo,
et irato, et ob hoc gravius. Sed quid dicit Apostolus?
*Si nosmetipsos judicavimus, non utique judicavimus (I
Cor. xi)*. Neque enim judicat Dominus bis in idipsum.
Resurrectio itaque vitæ secunda resurrectio est. Re-
surrectio vero judicii, nec prima videtur, nec secunda.
Non prima, quia nulla sequitur. Non secunda; quia
nulla præcessit. Utriusque resurrectionis nostræ, et
primæ et secundæ, Christi resurrectio causa est et
forma, exemplum et sacramentum. Fide enim et imi-
tatione resurrectionis Christi, reformati sumus, ju-
stificati sumus, sanctificati sumus, a morte resuscitati
sumus, ut peccatis mortui justitiæ vivamus; in novi-

tate vitæ ambulantes, et adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. In resurrectione enim secunda reformabit Christus corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Prima resurrectio ab obedientia incipit, et perseverantia consummatur. Secunda a gloria incipit, et æternitate stabilitur. Qui perseveravit in obedientia usque in finem, perseverabit in gloria sine fine. Perseverantia enim quodammodo similis est æternitati. Sicut enim æternitas est quasi quædam perseverantia gloriæ, sic perseverantia quasi quædam æternitas est obedientiæ. *Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x).* Perseverantia vero laus est et consummatio, et quasi virtus omnium virtutum. Caritas multum laudata, multumque laudanda cæterarum virtutum vita est et virtus: at ipsius charitatis virtus est patientia, et ipsius patientiæ virtus est perseverantia. Caritas sine patientia vera caritas non est, sed simulata. Simulata vero caritas in prosperis fingit, in adversis cedit. Patientia sine perseverantia inconstans est, et infirma; in adversis incipit, sed tempore deficit, et longa fatigatione succumbit. Perseverantia vero nec fingit, nec cedit, nec deficit, nec succumbit. Cæteræ virtutes omnes quasi in stadio currunt; sed tenor perseverantiæ unus accipit bravium. Obedientia perseverans in finem, in prima resurrectione experitur quid possit in merito; in secunda experietur, quid valeat in præmio. In prima tendit quo perveniat; in secunda pervenit quo ante tendebat.

De obedientia Christi.

Hunc ordinem obedientiæ et perseverantiæ et gloriæ, Christus ipse docuit. Nam, cum esset in sinu Patris, sciens ipse, et nos scire volens, quam bona sit obedientia, et obedientiæ perseverantia, cogitavit et destinavit in corde suo obedientiæ jugo se subdere, et habitum humilitatis assumere, et sacco se induere, et sicut in jejuniis animam suam operire, et vestimentum suum cilicium ponere, et in opprobrium se dare, et obedientiam promittere, et in obedientia usque ad mortem perseverare. Quæ cogitavit, hæc et fecit. Et sicut Abraham egressus est de terra sua, et de cognatione sua, et de domo Patris sui, in terram, quam pollicitus est ei Deus (*Gen. xii*), egressus est autem ut voci Dei obediret; sic Filius Dei a summo cælo egressus est, et de domo Patris sui, in terram quam pollicitus est ei Pater, dicens: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ (Psal. ii).* In mundum veniens tunica indutus est inconsutilli, desuper contexta per totum, quam dedit ei mater sua, quam manu sapientiæ texuit in digito Dei, quam Pater ei aptavit; sed et mater cooperata est, mulier fortis, quæ manum suam misit ad fortia, et digiti ejus apprehenderunt susum. Quæsi- vit lanam et linum, ut de exquisita materia opus fieret singulare, novo modo, novo artificio, novum indumentum, quale non potest homo facere super terram. Indutus Jesus habitu assumpto, quasi suc-

cinctus ad omnem obedientiam, quasi strenuus et devotus ad omnem humilitatis obsequium, Patri loquitur dicens: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum (Psal. cvii).* Cor suum dicit esse paratum; nec edicit, ad quid sit paratum, ut sermo, quamvis congemmat, videatur imperfectus. Sed sermonis congemmatio, obedientiæ est confirmatio, et sermonis imperfectio perfectæ obedientiæ est ostensio. Obediendi autem professus cor meum, quod absolute testatur esse paratum, ad omnia ostendit non imparatum. Tanquam diceret: Pater, jube quod vis. Si vis me quidquam agere, *paratum cor meum (Psal. lvi)*; si vis me quidquam pati, *paratum cor meum (ibid.)*; si vis me flagellari, *ecce ego in flagello paratus sum (Psal. xxxvii)*; si vis ut custodiam mandata tua, *paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua (Psal. cxviii)*. Non sic Petrus, cum diceret: *Paratus sum, sive in carcerem, sive in mortem ire (Luc. xxii)*. Christus autem qui petri in obedientia firmior quam Petrus, factus est obediens Patri usque ad mortem. *Paratum cor ejus sperare in Domino, confirmatum est cor ejus; non commovetur donec despiciat inimicos suos (Psal. cxi)*. Post obedientiæ professionem manifestat Jesus nobis gloriam suam, dicens: *Cantabo et psallam in gloria mea; exsurge psalterium et cithara (Psal. cvii)*. Psalterium et cithara sunt gaudium et exultatio de resurrectione gloriæ. Canticum et psalmus, laus et gratiarum actio, pro eadem gloria. Cantabit Christus in gloria sua. Hic est, de quo Apostolus ait: *Christus est Dei virtus, et Dei sapientia (I Cor. i)*. Dei vero sapientia de Patre loquitur, dicens: *Antequam quidquam faceret, eram cum eo cuncta componens; delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore (Prov. viii)*. O quale spectaculum! quam dulce et ineffabile gaudium! videre in cælo Filium Dei coram Patre ludentem, et audire cantantem; ubi cantant et astra matutina, et jubillant omnes filii Dei. Quis fidelis in spe tam beatissimæ visionis manibus non plaudat, corde non trijudiet, in voce exultationis non jubilet? Cantat Jesus in gloria. Sed cui cantat, aut quid cantat. Cantat Patri, cantat et angelis, cantabit et nobis? Patri cantat sempiterna laudum præconia, psalmos triumphales, et psalmos præconiales, et canticum novum, Canticum canticorum, quod nemo potest cantare, nisi solus Jesus. *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me (Psal. xxix)*. Cantabit et illud: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi; conscidisti saccum meum, et circumdedisti me latitia, ut cantet tibi gloria mea, et non compungar; Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi (ibid.)*. Angelis cantabit: *Lætare, Jerusalem, et diem festum agite omnes, qui diligitis eam (Isa. lxxvi)*. Magnus ille angelus sicut fulgur de cælo cadens ruinam magnam fecit; cujus cauda traxit tertiam partem stellarum (*Apoc. xii*). Christus autem resurgens ex mortuis implebit ruinas, ædificabit muros Jerusalem, numerum civium implebit; unde angelis gaudium et exultatio.

Nam si gaudium est eis super uno peccatore penitentiam agente (*Luc. xv*), quanto magis de millibus millium, qui eis associandi sunt, et similes eis futuri sunt? *Currus enim Dei decem millibus multiplex, millia lætantium (Psal. lxxvii)*. Cantabit Jesus tandem, et nobis cantabit carmen lætitiæ, carmen delectabile, dicens: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum paratum vobis ab origine mundi (Matth. xxv)*. Erit vox ista in auribus audientium, quasi carmen musicum, quod dulci suavique sono canitur. O si nobis detur audire vocem istam! o si aures nostras demulceat! o si ad nos perveniat! o si peritineat! ne alieni esse mereamur ab auditione tam bona. Convalescat interim in cordibus nostris vox invitantis Jesu. Invitatorium jam nunc nobis cantat, dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Luc. ix)*. Invitat nos auctor vitæ ad vitam, de labore vocat ad requiem, assidue clamans: *Venite ad me, omnes, qui laboratis et onerati estis; et ego reficiam vos (Matth. xi)*. Qui audierint hanc vocem, etiamsi mortui fuerint, vivent. Potuit vox tua semel dicta: *Lazare, veni foras (Joan. xi)*, mortuum terra defessum, et quadrievanuo statim suscitare. Væ iis, qui quadrievanuo mortuo surdiores inveniuntur, dum Dominus ad nos clamat: *Venite ad me omnes qui laboratis, et cætera*. Clamemus ad invicem, mutuis exemplis cohortantes: *Venite, exsulemus Domino; venite, adoremus et procidamus ante Deum; ploremus coram Domino, qui fecit nos (Psal. xciv)*; et qui audit, dicat: *Veni, Jesu cantante, nos pariter cantemus in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini.*

De spirituali creatura.

Christus resurgens ex mortuis, psalterium et citharam suscitavit. Suscitavit sibi, suscitavit et nobis. Thare nobis psalterium et cithara, nisi suscitaret? Quidquid enim in nobis a nobis est, lamentatione dignum est, materia luctus et mœroris. Nam a diebus prævaricationis Adæ cithara nostra versa est in luctum, deficit gaudium in corde nostro; miseriæ nostræ lamentum convenit, et non canticum. Sicut filii transmirationis in medio Babylonis suspendimus organa nostra (*Psal. cxxxvi*). Secundum conditionem primæ nativitatis vox hominis hæc est: *Vadam ad portas inferi (Isa. xxxviii)*. At si consurgimus in Christo, mox in prima resurrectione gloria nobis datur; psalterium et cithara suscitantur. In cithara plures chordæ suo disponuntur ordine, et arte citharædorum ita sibi coaptantur et contemperantur ut sonante cithara, in diversis sonis una sit concordia, una dulcis consonantia, una suavis harmonia. Et si qua forte raucius sonat chorda, et singulariter strepit, aliarum pacem turbans, et consonantiam interurbans, mox ingenio et plectro citharizantis artificiose intorquetur, ut acutius vel remissius sonet, donec ad pacem redeat, et reconcilietur aliis, a quibus antea discordabat. Id enim semper procurat citharizantis industria, ne quid absonum vel dissonum audiatur, quod auditum possit offendere. Ita sit in

A moribus nostris singulorum singulis. Sunt enim in nobis sicut cordæ in cithara sensus corporis et sensus cordis. Sunt sensus cordis, et motus, et usus eorum, sicut membra corporis et motus vel officia eorum. Sunt in corde variæ cogitationes, et affectiones, et intentiones, varia consilia, variaque iudicia, varia vota, varia desideria. Hæc sunt, quæ in nobis consonant vel dissonant, dissentiunt vel consentiunt, discordant vel concordant. In diluculo resurrectionis nostræ, hoc est in initio conversionis nostræ de vana sæculi conversatione, incipiunt hæc omnia in nobis ordinari, et componi, legibus sanctæ obedientiæ, et exercitatione quotidianæ disciplinæ, et magisterio rationis. Et si quid inordinatum vel disciplinatum subito erumpit, aut pro memoria priscae consuetudinis, aut pro conditione humanæ infirmitatis, mox plectro penitentiae et disciplinæ ad rectitudinem inflectitur, ut omnia in nobis sint composita, tranquilla et pacifica; et uni rationi cunctæ obediunt, donec in obedientia carnis spiritui subjectæ, sicut in spirituali cithara, sit spiritualis harmonia, et spiritualis lætitia, pax scilicet et gaudium in Spiritu sancto. Hæc læta consonantia, consonaque lætitia, vox est citharædorum citharizantium in citharis suis. Qui alienæ paci studet, in se pacem non habens, nondum in cithara sua citharizat, quamvis in aliena cithara citharizare videatur. Qui sibi non convenit, cui conveniet? Qui sibi dissidet, et a se dissentit, a se semper discordat, et sibi semper contrarius est: cui poterit concordare? Qui semper turbulentus est, et inquietus, sicut fervor maris, quod nunquam requiescit, cui poterit esse pacifens? *Non ex pax impiis, dicit Dominus (Isa. xlvi)*. Propterea in hac cithara non citharizat omnis impius. Sed vox exsultationis et salutis in tabernaculis justorum est ista exsultatio, quibus dicitur: *Exsultate justi in Domino (Psal. xxxii)*; et: *Confitemini in cithara (ibid.)*; *in cithara et voce psalmi (Psal. xcvi)*. Quid sibi vult ista congeminatione? Anne est una cithara in moribus nostris singulorum singulis, et altera in alternis moribus alterius ad alterum? Nempè, sicut in cithara sunt plures chordæ, non autem omnes chordæ unum sonum habent, sed plures soni per consonandi concordiam quasi in unum sonum coalescunt, ita quasi una cithara multi nos sumus, singuli autem alteri ad alterum, sicut chorda ad chordam. Et quoties sanctæ æmulationis studio alter alteri imitabilem se præbet, vel in omni charitatis et humilitatis obsequio amabilem se exhibet, sicut in sonantibus cithara chorda chordæ respondet. Nec in organo lætitiæ jucundior quævis gratissima modulatio, quam in collegio sanctæ congregationis grata jucundaque societas: quæ in Christo et pro Christo mutuis studiis vicissim sese contemperat, et ad pacem servandam per humilitatem et patientiam alternis moribus in omnibus sese coaptat; ubi non inflatur superbia, non tabescit invidia, non excandescit ira, non litigat discordia, non murmurat impatientia; ubi sinistra suspicio non disceptat, et omnis turpitudine non nomi-

natū in ea. Ecce, inquit Propheta : *Quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum!* (Psal. cxxxii.) Falluntur plane, et omnino falluntur, qui majorem æstimant delectationem in mundi vanitate, quam in Christi veritate. *Exsultent, inquit Dominus, et lætentur, qui volunt justitiam meam* (Psal. xxxiv). Quisquis experitur, non hoc negabit; sed, dicit homo, utique est fructus justo (Psal. lvi). Non tota justorum retributio in futurum differtur, pro mandatis Dei custodiendis, sed in custodiendis illis retributio multa. *Justitiæ enim Domini rectæ, lætificantes corda* (Psal. xviii); et : *Delectationes in dextera ejus usque in finem* (Psal. xv). Dextera ejus munifica est et liberalis, delectationes distribuit, quales mundus non novit, et dat quam mundus dare non potest vancem; sed iis, qui non diligunt mundum. Ecce jam in præsentem, ecce jam in evidenti ex parte apparet, quam bonum sit, et quam jucundum, quam utile, et quam salubre, quam suave, et quam dulce, habitare fratres in unum (Psal. cxxxii). Sed ii, quos a non Christi in unum congregavit, mutuo sese diligunt, et vicissim sibi obediunt, si mutuis exemplis et cohortationibus ad Deum diligendum quotidie se accendunt; si humero uno Deo serviunt, et labio electo sempiternas laudes ei unanimiter concinunt; si omnes idem volunt, et idem nolunt; si omnes idem sentiunt, et id ipsum sapiunt; habentes cor unum et animam unam, nonne in hac spirituali cithara omnes Deo jubulant, sibi que jubulant? Et *beatus populus, qui scit jubilationem* (Psal. lxxxviii).

De spirituali psalterio.

In diluculo resurrectionis nostræ non solum citharam suscitavit nobis Christus, sed et psalterium: et prius psalterium; quamvis de cithara, quod dicendum mihi videbatur, nunc prius dixerim: *Exsurge, inquit, psalterium et cithara.* (Psal. lvi). Ut ater Augustinus asserit, psalterium a superiori sonat, cithara ab inferiori. Cithara, ut præostensum est, læta concordia est, vel ad nos ipsos, vel ad fratres nostros. Psalterium est pax et concordia ad Deum, et in Deo De qua pace Apostolus ait: *Justificati igitur per fidem, pacem habeamus ad Deum* (Rom. v). Per peccatum inobedientiæ cepit homo discordare a Deo, et a seipso. Et justo quidem Dei judicio non invenit pacem in seipso, qui noluit pacem habere cum Deo. Hinc scriptum est: *Posuisti me contrarium tibi: et jactus sum mihi metipsi gravis* (Job vii). Homo igitur divisus est in se, qui Deo noluit esse conjunctus. Inobediencia enim hominem a Deo separat, et mors est animæ. Sed in prima resurrectione hæc mors absorpta est in victoria. Per obedientiam enim animæ vitæ redditur, Deoque conjungitur. Cbinet itaque anima medium quemdam locum inter Deum, cui conjungitur supra se; et carnem, cui conjungitur infra se. Altera conjunctio vi solvi potest, voluntate non potest; altera voluntate potest, vi non potest. Anima exire de corpore, nec si velit, potest, nisi vi doloris vehementioris contorta. Anima Deo perfectius conjuncta, nulla vi, nulla

violentia, nulla doloris vehementia separari potest. Quis nos, inquit Apostolus, *separabit a charitate Christi? Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei* (Rom. viii). Poterant hæc omnia, vel unum aliquod ex his animam Pauli a corpore separare; sed non omnia hæc a charitate Dei. Videle, fratres clarissimi, æmulatores Dei, quam firma sit, quam indissolubilis ista conjunctio ad omnes causas, excepta sola ipsius animæ voluntate. Nam qui adhæret Deo, unus spiritus est (II Cor. vi). Scriptum est, quia anima Jonathæ conglutinata est animæ David; et dilexit eum Jonathas quasi animam suam. Nam exspoliavit se Jonathas tunica qua erat indutus, et dedit eam David, et reliqua vestimenta sua, usque ad gladium et arcum suum, et usque ad balteum (I Reg. xviii). Si Christus est verus David, cur Jonathas amicus David non intelligitur verus Christi æmulator, qui omnia relinquens propter Deum, vestimenta sua ei dat, cui se probavit? Signum fœderis est hoc initi cum David. An Christus fœdus inire non novit? Nonne ipse de quibusdam per prophetam dicit: *Dabo opus eorum in veritate: et fœdus perpetuum feriam eis* (Isa. lxi). Conglutinata est anima Jonathæ animæ David. Quoniam glutino, nisi glutino dilectionis? Charitatis glutino conglutinatur anima justi Deo, ut inseparabiliter adhæreat illi. Hinc Psalmista ait: *Mihi autem adhærere Deo bonum est* (Psal. lxxii). Intuens autem idem ipse unam conjunctionem animæ et corporis, et alteram animæ et Dei, de hæc dicit: *Adhæsit pavimento anima mea* (Psal. cxiii). De illa ad Deum dicit: *Adhæsit anima mea post te* (Psal. lxxii). Cara pavimento est luteæ domus, quam nos inhabitamus, qui terrenum habemus fundamentum. Huic fundamento anima adhæret per affectionem, et si nimis adhæreat, mortua est illi subjecta, et a Deo longius separata, ut jam medium locum non teneat, sed novissimum, quasi jam in terra defossa, et sub pavimento sepulta. Unde cum Propheta diceret: *Adhæsit pavimento anima mea, subintulit: Vivifica me secundum verbum tuum* (Psal. cxviii). Tunc autem vivificatur, si non carni, sed Deo subjiciatur; ut a justo vere dicatur: *Adhæsit anima mea post te.* Adhæsit post te, præponendo sibi te, postponendo tibi se, ut te diligat plusquam se; nec te tantum diligendo propter se, sed se magis diligendo propter te, Domine Deus salutis meæ.

Hic velim orare, ut trahas me post te, ut sic adhæreat anima mea post te. Hæc conjunctio animæ et Dei illa alia conjunctione longe arctior est, et constrictior, et quasi longe interior. In anima enim Deus est, et anima in Deo est: anima quoque in carne est, sed caro in anima non est. Anima vero et in carne est, et in carne vivit, et in carne sentit. Caro vero nec in anima est, nec in ea vivit, nec in ea sentit, quamvis ab ea accipiat, ut

et vivat, et sentiat. Anima carneu vivificat, præstans ei motum et sensum. Motum quidem ad aliquid agendum, sibi que ministrandum in voluntatibus suis ministerio corporis perficientis; sensum vero, quò vel delectationes vel passiones suas pœnaliter vel delectabiliter sentire possit. Habent enim quinque sensus corporis, singuli secundum suam proprietatem, cognitionem rerum sensibilium, et usum earum cum experientia delectationis vel pœnæ. Utraque autem, caro scilicet et anima, proprias habet passiones vel delectationes, quas in se cum delectatione vel pœna sentit; vicissim alternis bonis vel malis compatiuntur vel condelectantur. Ex his enim quæ caro anxie patitur, anima miserabiliter tabescit; in iis quæ carnem suavius delectant, lætius hilarescit. Veruntamen illicitas carnis delectationes anima honestè æmula sæpe per delectationis affectionem sentit, et ab eisdem per rationis moderationem dissentit, miroque modo quodammodo vult, aut velle appetit, quod plene non vult, quia non consentit, mirabiliter et ineffabiliter dum caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, quasi in se divisa voluntatem spiritus desiderat compleri, et voluntatem carnis æque appetit compleri, in se tristis et anxia, dum voluntatem carnis perfeci gestit, et a consentienti conniventia sese cohibet. In tantum enim carnem amat, ut vicem ejus doleat, ægre sustinens voluntatem ejus non impleri, quam ipsa vult non adimpleri. Anima vero per anorem obedientiæ Deo mirabiliter unita, in ipso et ab ipso vivit et sentit, et ex sensibus corporis sibi notis quasi similitudinem trahens, per gratiam intimæ inspirationis spiritualiter Deum, quem in se sentit, tangit per fidem odoratur per spem, gustat per charitatem, audit per obedientiam, videt per contemplationem.

De tactu spirituali.

Tactus fidei est. Fides enim comprehendit. Hinc in Evangelio, cum mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, se sanandam crederet, si vel fimbriam vestimentorum Jesu tangeret, cumque credens tangeret, et tactum fidei forte, nesciens figuraret, Dominus ait: *Quis me tetigit?* (Luc. viii.) Cumque discipuli quasi mirarentur, quod se tactum diceret, qui a turbis compriimeretur, subjunxit, dicens: *Tetigit me aliquis* (ibid.). Et cum a mortuis resurrexisset, ad Mariam ait: *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xx). Spiritualem tactum non prohibuit, sed magis corporalem, ne ejus occasione spiritualis tactus impediretur, si Maria hominem tangeret, et tactui corporali nimis credula Jesum æqualem Patri non crederet. Nondum enim in corde ejus usque ad Patris æqualitatem Jesus ascenderat, quem æqualem Patri nondum credebat. Si enim in corde ejus ad Patrem tunc ascendisset; procul dubio Maria Jesum tantum fidei jam tunc tetigisset. Sed quia futurum erat, ut spiritualiter tangeret Maria Jesum, prohibitus est tactus, quo poterat fides infirmari vel impediri. Nec tangendi

licentia est omnino inhibita, sed in tempus visibilis vel spiritualis ascensionis est dilata, ut se sciret Maria tunc vere Jesum tangere, cum inclperet divinitatem ejus in æqualitate Patris manu fidei contingere. Tactus enim fidei non solum humanitatem in Christo apprehendit, sed plenam ejus divinitatem pia contractatione comprehendit. Non insuetum habebat Maria tangere Jesum, nec alicujus criminis nuper in Christum commissi sibi conscia erat, ut prohibendam se crederet a tam familiari accessu. Nec eo modo Mariæ dicitur: *Noli me tangere*, quo dicitur quibusdam: *Nolite tangere christos meos* (Psal. civ). Aliud est enim malignitatis studium, aliud devotionis obsequium. In peccatrice Maria nos peccatores utrobique consolationem accipimus, et cum permittitur tangere Jesum, et cum prohibetur tangere eum. Non desperemus de venia. Multum quidem peccavimus, et in multis offendimus omnes (Jac. iii). Peccavit Maria, et tamen Jesum tangere permittitur, et in gratiam familiaritatis admittitur. Ecce hic erigitur spes nostra. Non est nobis datum, Christum in carne vidisse, non manibus contractasse, non tamen desperemus. Thomæ enim dictum est: *Beati qui non viderunt, et crediderunt* (Joan. xx). Mariæ quoque dicitur: *Noli me tangere*. Ecce et hic erigitur spes nostra, et abundat consolatio nostra. Contractatio Thomæ indulta valet ad dubitationem depellendam, et ad fidem resurrectionis astruendam. Contractatio Mariæ interdicta aliquo modo nos consolatur, quibus Jesum tangere non datur. Isti indulgetur, tanquam necessaria nondum credenti; illi interdicitur, tanquam non necessaria jam credenti. Credebat enim Maria jam tunc resurrectionem, sed gloriam Jesu in æqualitate Patris per admirabilem ascensionem mundo propalandam nondum credebat. Deducenda ergo erat de fide in fidem. Propter quod et ascensionis gloria jam ei prædicitur, ut quæ fuerat patratæ resurrectionis conscia, et futuræ ascensionis fieret præscia. Non ergo requiritur a Maria corporalis tactus, quo tangat pedes Jesu, quos tamen alicujus mysterii causa tangere permessa est, cum mulieribus diceret Jesus: *Avete* (Matth. xxviii), sed spiritualis ab ea tactus requiritur, quo tangat caput ejus, incomprehensibilem scilicet divinitatem, in qua per omnia Patri est æqualis. Liqueat ex prædictis, spiritualem tactum ad fidem pertinere: et hic est unus de quinque sensibus, quibus anima Deo copulata, Deum sentit. Quinque enim modis anima sentit Deum, et quinque sentitur a Deo. Ex quinque et quinque modis, quia ex decem cordis aptatè decaehordum psalterium: *Psalterium jucundum cum cithara* (Psal. lxxx), additur: Christus resurgens ex mortuis secum ea suscitavit, dicens: *Exsurge, psalterium et cithara* (Psal. cvii), *exurgam diluculo* (Psal. lvi). Tangendo sentit anima Deum, ut dictum est, manu fidei, tangendo sentit Deus animam manu multiformis gratiæ, tangit tanquam ad lacrynosam penitentiam, et tumorem superbiæ

quasi montem humiliat. Hinc scriptum est : *Tange A montes et fumigabunt (Psal. cxliii)*. In corde contrito et humiliato est vapor suavissimus Domino, et fumus oculis anarum lacrymam compunctionis extorquens tangit locum lepræ ad emundationem. Tangit et demulcet caput per multimodam consolationem, tangit oculos ad illuminationem, tangit genas per ruboris suffusionem, tangit collum, ut sit sicut monilia; tangit ubera, ne sint sine lacte arenia; manum suam mittit per foramen, ut contremiscat venter ejus. Denique sponsus sponsam quasi maritali licentia totam tangit, miscet colloquia, jungit oscula, stringit amplexus. Verumtamen tactus ejus castissimus est, et tangendo castificat; et quam tangit, totam integram, inviolatam, intactamque B conservat. Sponsus enim est, zelo zelans sponsam sibi fide sponsatam, sicut scriptum est : *Sponsabo te mihi in sempiternum; et sponsabo te in justitia et judicio, et in misericordia, et in miserationibus; et sponsabo te mihi in fide (Ose. ii)*.

De spirituali odoratu.

Per odoratum quoque anima sentit Deum, et sentitur a Deo. Odoratur autem suavitate, per spem et expectationem Dei. Hoc est enim spes ad promissionis completionem, quod flos ad fructum. In flore enim odor est spes et expectatio fructus; per spem autem expectamus promissiones Dei, quæ sicut unguenta fragrant, et suave redolent: quorum odorem ad nostram consolationem attrahimus inter pressuras vitæ præsentis; quorum etiam odore trahimur ad perseverandam infatigabiliter usque in finem, ne a proposito cœpti itineris deficiendo retrahamur. Hinc sponsa ad sponsum dicit : *Trahe me post te: in odorem unguentorum tuorum curremus (Cant. i)*. Odoratur etiam sponsa virtutes sponsi, tanquam unguenta pretiosa. Odoratur autem per spem imitationis. Provocata enim exemplo sponsi, spem habet vestigia ejus aliquo modo sequi; nec præsumit aliquo modo sequi per se, quasi a se, sed odorem cœpti ejus sentiens, adjuvari sperat, et dicit : *Trahe me post te, in odorem unguentorum tuorum curremus*. Quod si hostia viva Deo placens offertur in odorem suavitatis; si thus devotionis, vel incensum puræ orationis, in thuribulo cordis carbonibus charitatis incenditur, si fumus aromatum in conspectu Dei ascendit, tunc odoratur odorem suavissimum, devotionem animæ sancto desiderio in se æstantis sentiens, a qua et ipse sentitur.

De spirituali gustu.

Per dilectionem vero, quasi per gustum, sentit et sentitur. Christus enim dicit : *Meus estus est, ut faciam voluntatem Patris mei (Joan. iv)*. Et quæ sit voluntas Patris, alio loco ostendens, ait : *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, Pater, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo (Joan. v)*. Hinc apparet, quod amore salutis nostræ pascitur et reficitur Deus: cujus amore pascitur et reficitur anima, gustans quam suavis est Deus.

De auditu spirituali.

Per auditum sentit Deus, et sentitur, quando audit et auditur. Auditor autem per obedientiam: quod si obediatur, orationes, et postulationes, et supplicationes, vota et desideria audit et exaudit. Dicit homo Deo : *Verba mea auribus percipe, Domine (Psal. v)*. Et Deus ad nos dicit : *Inclinate aurem vestram in verba oris mei (Psal. lxxvii)*. Qui enim audientem audit, non audientem non exaudit. Hinc scriptum est : *Qui obturat aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. xxviii)*.

De visu spirituali.

Per visum sentit, et sentitur Deus. De justis enim dicitur : *Oculi Domini super justos (Psal. xxxiii)*. Et justus dicit : *Oculi mei semper ad Dominum (Psal. cxiv)*. Mali autem Deum non vident, in tenebris ambulantes: de quibus scriptum est : *Non proposuerunt Deum ante conspectum suum (Psal. lxxviii)*. Oculi autem Domini in omni loco contemplantur bonos et malos. Sed pio blandoque aspectu super justos respiciunt; ad malos autem dicit : *Oculi mei super vos in malum, et non in bonum (Amos ix)*. Sicut superius demonstratum est, ex sensibus corporis, et ex sensibus animæ, sibi invicem concordantibus per obedientiam carnis spiritus subjectæ, spiritualis ethera aptatur; ex quinque vero sensibus spiritualibus, quibus anima Deum sentit. Deoque consentit, et ex quinque modis, quibus spiritualiter Deus animam sentit, aptatur quasi ex decem cordis spirituale psalterium decachordum: in quo Deus quinque superiores chordas tangens, animæ psallit; anima vero quinque inferiores tangens, Deo psallit, Deum delectans, et delectata in Deo. Tangit Deus psalterium, cum gratiam inspirat: spiritus enim est, et ubi vult spirat, et vocem ejus audit anima (Joan. iii); et ut chorda inferior superiori chordæ respondeat, gratia præventa gratiam refert, tangens tangentem, odorans odorantem, gustans gustantem, audiens et contemplans audientem et contemplantem. Deus autem prævenit et præcinit, et ad concordantes modulos quasi psaltes psalterium trahit, dicens : *Sonet vox tua in auribus meis; quia vox tua dulcis (Cant. ii)*. Deus enim operatur velle et perficere (Philipp. ii); et interius animam movet, ut credat, ut speret, ut diligat, ut obediatur, ut quem diligit semper videat, sentientem sentiens, hoc est voluntati Dei semper consentiens. Non ergo frustra, non sine causa, Psalmista quinquies monet esse psallendum, cum dicit : *Psallite Deo nostro, psallite; psallite regi nostro, psallite; quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter (Psal. xlvii)*. Aliqua causa subest, quare in fine adjungit, *sapienter. Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx)*; sapienter autem psallit, qui in Domino exultat, et tamen ruinæ periculum semper formidat. *Beatus enim quis semper est pavidus (Prov. xxviii)*. Hinc Propheta dicit : *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum (Psal. lxxxv)*. Et iterum : *Servite Domino in timore, et cunctate ei cum tremore (Psal. ii)*. Licet ergo anima

Deum sentiat per timorem, a prædictis tamen quinque sensibus spiritualibus timor separandus non est: singulis enim adjunctus est, et totam spiritualem consonantiam temperat et servat, ne per securitatis remissionem in discordiæ periculum relabatur. Ut ad suum principium sermo recurrat, vox Christi obedientiam protestantis, et obsequentiam Deo Patri deferentis, hæc est: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (*Psal. cvii*). Potest in hac congeminatione gemina obedientia demonstrari; altera secundum animam Deo subjectam, altera secundum carnem usque ad ignominiam crucis humiliatam. Vox autem Christi de resurrectionis gloria exultantis, hæc est, quæ sequitur: *Cantabo et psallam in gloria mea; exurge psalterium et cithara* (*ibid.*). Habuit Christus geminam gloriam, geminamque lætiti-
 am; alteram de gloria animæ, quæ est psalterium, in quo psallit; alteram de gloria carnis, quæ est cithara, in qua cantat, Deo confitens in decachordo psalterio cum cantico in cithara. Nobis autem cum Christo resurgentibus hæc prima vox secundum primam resurrectionem nostram et secundam aptari potest. Vox est enim pœnitentis ad obedientiam redeuntis, et obedientiam promittentis: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum*. Paratum ad bona faciendam, paratum ad mala toleranda; paratum ad iachoandum, paratum ad perseverandum; paratum ad obedientiam animæ, tibi, Deus, servituræ; paratum ad obedientiam carnis spiritui sub-

iaciendam. Obedienti autem, Deoque servienti, pro gemina obedientia gemina infunditur lætitia; altera de obedientia et pace carnis ad spiritum, et hæc dicitur cithara; altera de pace et obedientia spiritus ad Deum, et hæc dicitur psalterium. In his spiritualibus organis homo per pœnitentiam justificatus a Deo, et de morte in vitam resuscitatus, cantat et psallit, sed in gloria. *Cantabo*, inquit, *et psallam in gloria mea*. Habet prima resurrectio gloriam suam, gloriam carnis, et gloriam animæ. Consulamus Apostolum de utraque gloria. De præsentem enim gloria carnis dicit: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (*Galat. vi*). Iterum: *Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor* (*II Cor. xi*). De gloria vero animæ dicit: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (*II Cor. i*). Iterum: *Gloriamur in spe adoptionis filiorum Dei* (*Rom. v*). Habebit autem secunda resurrectio gloriam suam, gloriam animæ in visione Dei, quando videbit Deum in gloria sua, et gloriam carnis in incorruptione sua, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem (*I Cor. xv*); habebunt singuli sancti geminam stolam, et stolam et candidati tenentes psalterium et citharam, cantabunt et psallent in gloria sua sempiternas laudes Deo concinentes; et replebitur gaudio os eorum, et lingua eorum exultatione, ad laudem et honorem Domini nostri Jesu Christi, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATUS QUINTUS,

DE REQUIE QUAM SIBI ET NOBIS CHRISTUS QUÆSIVIT ET PARAVIT.

In illud Eccle. xxiv: *In omnibus requiem quæsivi, et in hæreditate Domini, etc.*

Sapientia Dei, in qua Instaurata et restaurata sunt omnia, in Ecclesiastico introducitur loquens, et commemorans quædam opera virtutis suæ, miranda quidem et stupenda; et consequenter subjungit, dicens: *In his omnibus requiem quæsivi*. Christus Dei virtus est, et Dei sapientia. Deus autem quædam summa pax est, summaque quies, utpote idem, semperque immutabilis et invariabilis; *apud quem non est transmutatio* (*Jac. i*), quia non mutatur ab eo quod fuit; *nec vicissitudinis obumbratio* (*ibid.*), quia non mutabitur ab eo quod est. Vicissitudo quippe mutabilis status est rei mutabilis, et in Deum omnino non cadit. Non enim vicissim variis passionibus afficitur, nec alternis permutationibus obnoxius invenitur; sed, sicut semper est, quod est, sic semper est, ut semel est. Semper itaque stabilis et quietus est; nec necesse habet quietem sibi quærere in se, qui non potest discordare a se. Iterum dicit: *In omnibus requiem quæsivi*. Cui ergo requiem quæsivit? sibi, an nobis, an magis sibi et nobis? Ita plane est. In omnibus quæ ab initio operatus est propter

nos, requiem sibi quæsivit, in nobis, et in se nobis. In omnibus enim, quæ propter hominem creavit, condidit, vel fecit, hoc agebat, ut hominem glorificet in se, vel se glorificet in homine; et requiem multo molis quæsitam in alterutro habeant, Deus per omnia homini placens, et homo in nullo displicens Deo. Si cursum temporis cogitemus ab initio, invenitur Deus nunc operans, et non laborans; nunc laborans et non operans; nunc laborando operans, et operando laborans. In creatione mundi operatur Deus, et non laborat, dieque septima requiescit, non a labore, sed ab opere: in qua re homini exemplum proposuit, ante peccatum sine labore operandi, et postmodum quiescendi. Propter quod hominem in paradiso posuit, ut operaretur et custodiret illum. Post peccatum vero in perversis hominum moribus laborat Deus, et non operatur. Non enim iniquitatis auctor est, sed detestator. Hinc contra quorundam malorum opera, quamvis etiam ad ipsius venerationem pertinere videantur, apud Isaiam dicit: *Laboravi sustinens* (*Isa. i*). Et alio loco apud eundem

prophetam : *Servire me fecisti in peccatis tuis, et præbuiisti mihi laborem in iniquitatibus tuis* (Isa. XLIII). In adventu vero suo in mundum, operatur Deus et laborat. Operatur autem salutem in medio terræ, et laborat usque ad mortem; per quam et ipsius laboribus, et nostris pariter finis imponitur. Est ergo labor sustinendi peccata nostra; est et labor patiendi propter peccata nostra. A labore sustinendi requiescit Deus, cum impletur in nobis, quod per prophetam præcipitur : *Quiescite agere perverse* (Isa. 1). In conversione enim nostra incipimus sub potenti manu Dei humiliari et quieti esse ad Dominum et ad sermones ejus contremiscere. Unde et ipse requiescit in nobis, sicut ipse testatur, dicens : *Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos?* (Isa. LXVI.) Et nos in ipso requiescimus, sicut ipse iterum dicit : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris* (Matth. XI). A labore patienti requiescit Deus, sicut ipse dicit : *In pace in idipsum dormiam et requiescam* (Psalm. IV). Et nos quoque a laboribus nostris post mortem requiescemus : *Beati enim mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus* (Apoc. XIV). In omnibus itaque requiem quæsi. Ac si diceret : In omnibus operibus meis requiem mihi quæsi; mihi quidem in omnibus, et in me omnibus, quantum in me est : *Vult enim Deus omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* (I Tim. II); at non in omnibus requiem invenit, cum tamen omnibus dicat : *Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis* (Matth. XI). In illis autem requiem invenit, qui ad hæreditatem Domini pertinere præciti sunt. Unde et subdit : *Et in hæreditate Domini morabor. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus; populus, quem elegit in hæreditatem sibi* (Psalm. XXXII). Hæc est hæreditas, de qua scriptum est : *Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi* (Psalm. CXXXI). Hanc autem hæreditatem dedit Pater, ipso postulante, cui dicit : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psalm. II). Filii autem postulatio fuit manuum elevatio in cruce, et oratio illa, de qua scriptum est : *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo; elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* (Psalm. CXL). Hanc ergo hæreditatem acquisivit sibi Filius in sanguine suo, Patre ita mandante ac præcipiente. Propter quod nunc dicit : *Tunc præcepit et dixit mihi Creator omnium. Tunc, temporis est, et non æternitatis. Ac si diceret : Cum venit plenitudo temporis, ut acquirerem, hæreditatem in qua morarer, expectatus et desideratus dixi : Ecce venio* (Psalm. XXXIX). *Tunc præcepit, et dixit mihi Creator omnium. Præcepit quasi servo, quasi minori secundum humanitatem; dixit quasi Filio, quasi æquali secundum divinitatem. Quid autem præcepit, aut quid dixerit, non manifeste exprimitur, sed ex sequentibus*

penditur, sicut et in alio loco dicitur : *Manda Deus virtuti tuæ* (Psalm. LXVII), non exprimit quid a Deo Patre virtuti suæ, id est Christo, mandari voluerit; sed intelligitur ex eo quod sequitur, ut confirmetur quod operatus est in nobis. Et in alio loco scriptum est : *Ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt* (Psalm. CXLVIII). Quid dixerit, et quid mandaverit, ex adjunctis ostenditur : quod tamen manifeste non exprimitur. Sic et in hoc loco intelligimus, Deum Patrem Creatorem omnium Christo præcepisse, et dixisse, ut secundum hominem crearetur. Unde et apud Isaiam dicitur : *Et justitia oriatur simul, ego Dominus creavi illum* (Isa. XLV). Et Filius hoc loco Patrem Creatorem omnium commemorans, ad intimandam nobis præcepti formam, de ipso dicit : *Qui creavit me requievit in tabernaculo meo. Quasi diceret : Creator omnium mihi præcipiendo, me creavit, et in me requievit. De quo et dicit : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (Matth. III). Tabernaculum autem suum dicit assumptam humanitatem, in qua fortiter militavit, et aërias potestates debellavit : in quo tabernaculo et Pater requievit. Deus enim erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Requievit autem Pater in Filio, ut initium quæsitæ quietis consisteret, et postmodum quæsitam requiem per mysterium incarnationis consummaret. Quomodo autem paranda sit requies Filio ab ipso Filio in hæreditate sua, ostendit cum dicit : *Et dixit mihi : In Jacob inhabitata, et in Israel hæreditate, et in electis meis mitte radices. Tria sibi a Patre dicta et injuncta Filius ostendit. Ad quæ tria, si cui magis sic placet, potest referri, quod præmissum est : Tunc præcepit, et dixit mihi. Facta enim interpositione de incarnatione sua, nunc tandem quæ præcepit, Pater, vel dixerit ei, subjungit. Et quamvis superius utrumque dixerit, præcepit scilicet et dixit; propter interpositionem tamen repetit et dixit, ut exprimat, quæ sibi dicta sunt, vel præcepta, ad parandam sibi requiem in hæreditate sua.*

Sunt itaque tria, fides, spes, charitas, quibus corda electorum præparantur, ut requiescat in eis Christus. Ad hæc tria ordine pulcherrimo pertinent tria, quæ hic distinguuntur : *Inhabitata, hæreditate, mitte radices. Inhabitata* autem ad fidem pertinet, juxta Apostolum dicentem : *Dei vobis secundum divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum ejus in interiori homine, et habitare Christum per fidem in cordibus vestris* (Ephes. III). *Hæreditate* autem ad spem pertinet. Repromissa enim hæreditas nondum videtur, nondum in re habetur, sed sola spe obtinetur. Christus autem hæreditas justorum est, et per spem interim hæreditatur, ad quam Pater dicit : *In Israel hæreditate, hoc est, esto tu hæreditas Israel. Et addit : In electis meis mitte radices, quod ad charitatem pertinet. Hinc Apostolus ait : In charitate radicati* (ibid.). His tribus virtutibus parat sibi requiem Deus in hæreditate sua, et in populo, quem elegit in hæreditatem sibi (Psalm.

a victrice concupiscentia sic victus est, et sic cæcus, ut eam diligit, consequens est ut concupiscentiam spiritus, quæ e regione est, odio habeat. Odit enim iustitiam, odit iustitiæ consentire, odit iustitiam vel concupiscere, o. lit malum non concupiscere, odit malæ concupiscentiæ non consentire, odit non peccare, odit peccata relinquere, odit pœnitere, o. lit veritatem redarguentem, odit sapientiam ut illa suadentem, odit disciplinam pacis, odit gratiam Dei, paulominus ipsum Deum odit; imo processu iniquitatis etiam ipsum gratis odit, in deteriora semper cadens donec incidat in peccatum irremissibile, quod non remittitur, nec in hoc sæculo, nec in futuro. Victrix et dominatrix concupiscentia mala subditum suum de peccato in peccatum sic præcipit, ut de amore sui perducatur ad odium Dei; donec claudat super eum puteus os suum. Hujus autem tanti mali aliter causa est delectatio peccati, aliter concupiscentia peccati. Hæc causa est propter quam, illa vero per quam. Illa incipit, ista perficit; illa per illicitas rerum species, a bono abstrahit, et ad malum illicit, hæc abstractum et illectum capit et claudit; illa consensum peccati causaliter præcedit, ista succedit.

De corpore et anima veteris hominis.

Sicut in uno homine corpus et anima discernuntur; corpus vero carnem et ossa, et in ossibus medullas habere cernitur; anima autem arbitrium movendi corporis tenere creditur: sic in unius peccati compositione vetus homo noster qui non absurde homo peccati, vel filius perditionis dici potest, concupiscentiam habet pro carne peccati, juxta quod Apostolus dicit: *Caro concupiscit adversus spiritum (Galat. v)*. Consensum vero, in quod est robur peccati, sicut in osse robur corporis pro osse habet, delectationem vero pro medulla. Id vero pro anima habet, quod in mente superexcellit et summum est, et præsidet ei quod appetit, et ei consentit, ei quoque quod delectatur, cui placere aut displicere possunt appetitus et consensus et delectatio: sine cuius conniventia nec appetitus usque ad consensum perducitur, nec ad operandum corpus movetur, nec ex motu opus perficitur, in quo affectata delectatio quæritur. Cum vero quod menti omnibus præsidenti omnia placent, et in omnibus delectatur, non in solo opere delectatio sentitur; sed præter delectationem operis est delectatio mentis, et in appetitu et consensu, sed tunc in appetitu, cum in consensu. Nam, cum non libet consentire, aut omnino non libet, aut minus libet, appetere. Cum autem libet consentire, libet et perficere. Cui hæc omnia libent, in his omnibus delectatur. Delectatio vero quæ est in appetitu, quamvis ad ipsum appetitum magis pertinere videatur quam ad consensum, id est magis ad pinguedinem carnis, quam ad medullam ossis, tamen ad consensum ea ratione pertinere dignoscitur, quod sine consensu non omnino placet ipse appetitus. Propterea inter medullas inveniuntur cum delectatione operis delectatio appetitus, et delectatio

A consensus, et omnis delectatio mentis, cuius motu totum disponitur, in quo male delectatur. Has autem medullas in tam obstruis ossibus altius reconditas quis aut cuius gladius dividere potest, nisi illius, qui potest ossa peccatorum conterere, et cornua confringere? Hic nempe est, qui superbos humiliat usque ad cinerem et favillam, *qui nebulam sicut cinerem spargit; qui mittit crystallum suam sicut buccellas, qui educti victos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris (Psalm. LXXII)*. Ille nimirum, qui mortuos suscitare potest, solus ille prævalet omnes noxias delectationes in amaritudinem pœnitentiæ convertere, ut totum displiceat quod male placebat, donec corpus peccati medullitus consumatur.

B *Et discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: ad quem nobis sermo (Hebr. iv).*

Novit Dominus cogitationes et intentiones cordis nostri, haud dubium quin sibi omnes, nobis vero illas novit, quas per gratiam discretionis nos discernere facit, quales sint. Spiritus autem qui est in homine, non totum novit quod est in homine, et de cogitationibus suis, quas consentiens vel non consentiens sentit, non semper ut in re est, ita sentit. Et quas ante oculos mentis cernit, oculis caligantibus subtiliter non discernit. Sæpe enim a propria cogitatione, vel ab homine, vel a tentatore, sub specie pietatis ingeritur, quod præmium virtutis ante oculos Dei non meretur. Sunt enim quædam verarum virtutum similitudines, et similiter vitiorum, quæ oculis cordis illudunt, et quasi quibusdam præstigiis aciem mentis ita perstringunt, ut sæpe species boni apparere videatur in re non bona, et itum species mali in re non mala: quæ est pars miseriæ et ignorantiae nostræ, multum nobis dolenda, multumque timenda. Scriptum est enim: *Sunt viæ, quæ videntur homini rectæ, quarum finis ad inferna deducit (Prov. xiv, 16)*. Pro quo vitando periculo beatus Joannes nos admonet dicens: *Probate spiritus, si ex Deo sunt (I Joann. iv)*. Quis autem probare potest, si ex Deo sunt spiritus, nisi a Deo data sit ei discretio spirituum, ut spirituales cogitationes, affectiones, et intentiones, subtiliter et vero iudicio examinare queat? Discretio vero mater omnium virtutum, et ipsa singulis necessaria est, sive in regimine alienæ vitæ, sive in directione vel correctione propriæ. Quam quidem nullus sermo sensibus nostris intimare potest, nisi ille vivus et efficax, qui discretor est cogitationum et intentionum cordis. Hic autem sermo totam vitam nostram secundum certam formam instituit, et ad certum finem dirigit. Quo instituyente, in omnibus quæ facienda disponimus, Deum semper cogitare debemus, ut fiat secundum ipsum, et nihilominus propter ipsum. Quæris quomodo secundum ipsum, quomodo propter ipsum? Audi utrumque. Omnis actio nostra dirigenda ad finem promissionum Dei. Non licet nobis aliud facere, quam quod præcipit, aut permittit, aut con-

præparatur, et post laborem, quem Deus finxit in A præcepto, merito obedientiæ obtinetur. Dicitur ergo ei, ut requiem inveniat: *In Jacob inhabita*, in populo scilicet, quem dilexi: *Jacob enim dilexi, Esau autem odio habui* (*Malach. 1*). Ac si diceretur ei: Inter bonos sit conversatio tua, et cum justis sit habitatio tua. Inter malos enim non est requies, sicut de quibusdam scriptum est: *Commisti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum* (*Psal. cv*).

Ergo malorum societas fugienda est, animo semper, sed non corpore semper: semper morum dissimilitudine, sed non semper corporali separatione. Sæpe enim dum communiter habitant boni et mali, mali sunt emendatiores, vel boni meliores et purgatiorum. Nascitur lilium inter spinas, et justus inter malos sicut lilium germinat, et compungitur in spinis, et tribulationem patitur a malis, sicut Jacob ab Esau, innocens a nocente, justus ab injusto; iuse tamen, quantum in ipso est, eum omnibus pacem habet, ut dicere possit: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus* (*Psal. cxix*). Lima pernecessaria in officina fabrorum, eradens rubiginem ferri ut elimatius splendeat; sic et malus socius in conversatione communi, etsi sibi noceat, et aliis nocere intendat, quos persequitur elimat et purgat. Quid ergo? Justus qui dicit: *Habitavi cum habitantibus Cedar* (*ibid.*), an et hic Jacob inhabitat? Inhabitat quidem, et si non corpore, animo tamen. Ambulat enim simpliciter, sicut Jacob (*Gen. xxv*). Erat enim Jacob vir simplex, et nihilominus prudens, adeoque prudens, ut supplantaret Esau, emens primogenita ejus, et secundo supplantaret, ei benedictionem præcipiens (*Gen. xxvii*). Nec injuste. Nam benedictio ei de jure debebatur, et Esau primogenita contempnit, abiit enim parvipendens, cum primogenita vendidisset; et cum prænascens ad hæreditatem festinaret in initio, in fine benedictione caruit (*Prov. xx*). *Cupiens enim hæreditare benedictionem, reprobatus est* (*Hebr. xii*). Non enim invenit locum pœnitentiæ, quanquam cum lacrymis inquisisset eam. Quisquis ergo in omnibus simpliciter agit, ne cuiquam noceat, et in omnibus prudenter, ne sibi noceatur, neve a quoquam supplantetur, neve suo jure defraudetur, ipse est Jacob, qui jus fraternæ societatis, quantum in se est, illæsum servat et illibatam. Pacifica ergo conversatio in medio fratrum nobis commendatur; quæ bonis quidem inter malos minus est dulcis, sed sæpe magis utilis. Bonis autem inter bonos, et utilis est, et prædulcis. Nihil enim in humana conversatione melius dilectione mutua; nihil dulcius societate sancta. Amare et amari dulce est commercium, fons vitæ, delectamentum et beatitudinis præmium. Quomodo enim non dulcis est habitatio bona et jucunda, ubi Deus habitat, ubi et requiescit? *Deus enim in loco sancto suo: Deus qui inhabitare facit unius moris in domo* (*Psal. lxxvii*). Unitas socialis vitæ figura est et significatio quedam illius supernæ societatis, ubi per

anoris communionem, quæ propria sunt singulorum inveniuntur communia omnium. Hic nempe meritum, illic præmium; hic figura, illic veritas, nec tamen figura hæc sine veritate; hic requies inchoatur, illic perficitur. Perfecta enim requies inveniri non potest in loco afflictionis hujus, in loco peregrinationis hujus. Extra hæreditatem nostram non est nobis plena requies. Additur ergo: *In Israel hæreditare*. Jacob ipse est Israel, et ipse est hæreditas Domini; et Dominus est hæreditas illius. Quicumque justus supplantat Esau, malignum scilicet, qui odit fratrem suum, ut ad nihilum redigatur in conspectu ejus malignus, ipse est Jacob. Qui vero contra Deum fortis est, viriliter agens, et Deum sustinens; qui Deum semper videt in timore suo, in desiderio suo, in spe sua, in intentione sua, ipse est Israel. Jacob autem, sicut Israel, ipse est hæreditas Domini. Nam de Israel scriptum est: *Opus manuum mearum hæreditas mea Israel* (*Isa. xix*). Et de Jacob: *Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Jacob quem dilexit* (*Psal. xlvii*). Nobis, inquit, elegit; quia nobis prodest quod elegit, sed suam hæreditatem elegit. Quam hæreditatem, nisi speciem Jacob, quam dilexit? Hæc est autem species Jacob, forma scilicet fidei et justitiæ, quam exhibuit Jacob omnibus proponendam, et omnibus imitandam: qui habitare consensit in Ægypto ad tempus ubi nec mortuus remanere voluit, sed transferri ad terram, quam in promissione acceperat (*Gen. xlvii*): præmonstrans hæreditatem non esse quærendam in Ægypto, hoc est in mundo, nec in hac vita; sed cum dederit Deus dilectis suis somnum (*Psal. cxvii*). Hæreditas autem Israel non alia est, nisi illa de qua Propheta dicit: *Portio mea, Domine* (*Psal. cxviii*). Et iterum: *Dominus pars hæreditatis meæ* (*Psal. xv*). Esau autem, et qui in ipso figurantur amatores mundi, propter edulium vilissimæ voluptatis, et propter unam escam, semel scilicet, et cito finiendam, jus hæreditarium contemnunt et perdunt. De quibus scriptum est: *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem* (*Psal. cv*). At Jacob edulium contempsit, et jus primitivorum prudenter acquisivit, unde et benedictionem hæreditavit. Hæc enim hæreditas dilectione Dei acquiritur. Extra hanc hæreditatem requies frustra quæritur. Propterea quærenti eam dicitur: *In Israel hæreditare*, hoc est, stude, satage, ut hærediteris in Israel, non in Ægypto, non inter gentes quæ ignorant Deum, sed in populo Israel. Sola ergo hæreditas Israel requiem quærentibus est quærenda, et perseveranter. Nam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (*Matth. x*). Unde et additur: *In electis meis mitte radices*. Sicut cupiditas est radix omnium malorum, sic et charitas radix est omnium bonorum. De illa dicitur: *Vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim* (*Job v*). Stultus est, qui æternis temporalia præponit. Hic firmam habet radicem, sed secundum suam, sibi que similitudinem, reputationem. Confidit enim in virtute sua, et in multitudine

divitiarum suarum gloriatur (*Psal. XLViii*). Et: *Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt (Psal. CXLiii)*. Statim, inquit, maledixi pulchritudini ejus. Huic concordat Psalmista, dicens: *Deus desinet te in finem, et ocellat te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra viventium (Psal. LI)*. Ne ergo dilectio Dei per inconstantiam animi relabatur in cupiditatem sæculi; et ne dilectio proximi aliquibus injuriis exagitata recidere possit in odium vel contemptum proximi, dilectori Dei et proximi recte dicitur: In electis meis mitte radices: quibus verbis monetur in utraque dilectione inconvulsis radicibus stare, et usque ad finem perseverare, ut aliquando dicere valeat: *Et radicatus in populo honorificato*. Populus enim justorum tribus modis, et quasi tribus nominibus significatur: *In Jacob, in Israeli, in electis meis*. Jacob enim est secundum simplicem prudentiam, in qua simpliciter ambulat, et omnia molimina supplantat, ne supplantatus jus suum perdat. Israel vero est, cum tam fortis est, ut Deum sustineat; vel tam beatus, ut videat. Electus autem est, quia cum nondum diligeret, prior est dilectus. Dilectus autem est, et electus ad requiem sibi præparatam, quæ in tempore suo ei dabitur, et triplici felicitate consummabitur, hoc est communionem beatissimæ societatis, visione ipsius divinæ majestatis, stabilitate interminabilis æternitatis. Hinc scriptum est: *In terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis (Isa. LXI)*. Primæ felicitati congruit dilectio proximi, secundæ dilectio Dei, tertiæ tenor perseverandi, id est usque in finem diligendi. Diligamus ergo proximum, vel in Deo, si bonus est; vel propter Deum, si malus est. Diligamus eum, ut sic inhabitemus in Jacob, id est ut permaneamus in communionem justorum, et longe semper efficiamur a communionem malorum; ne unquam simus de illis, nec tunc etiam cum vivimus inter illos, vel cum illis. Hujus inhabitationis in Jacob lex est dilectio proximi, per quam servatur inter justos unitas fraternitatis, ut perveniatur ad communionem supernæ societatis. Diligamus Deum toto corde et tota anima, ut hæreditemur in Israel, ne aliam queramus hæreditatem, quam ipsius Dei visionem, qui *juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis (Luc. 1)*. Perseveremus autem in dilectione Dei et proximi usque in finem, ut requies nostra in regno Dei perpetuetur sine fine.

De triplici inquietudine.

Cogitemus hoc loco triplicem inquietudinem, quæ impedit optatam requiem: quæ nos crebra molestiarum experientia pene indesinenter de se cogitare compellit. Inquietamur enim a malitia temporis, hoc est, totius hujus mutabilitatis: a malitia cordis, hoc est propriæ cupiditatis; a malitia super malitiam, secunda super primam, et adhuc tertia super secundam. *Sufficit diei malitia sua (Math. vi)*. Sufficere quidem posset malitia temporis, ut satis miser essemus; sed aliena perversitas, et propria iniquitas, supra modum nos aggravant, ut satis super-

A que miseri simus. Quid dico, miseri? Imo miseris inferiores, et omnino miserissimi. Quo declinabo a miseria mea tam multa, tam magna? Quo revertam, ut requiem inveniam? In omnibus enim requiem quæsivi; sed ubique quæsitam nusquam inveni. O requies, ubi es, et ubi te inveniam? Scio, quia non inveniam te, nisi tu venias ad me. Domine Deus, tu solus es requies animarum, et non est pax nobis a tota miseria ista, nisi per te, et in te. Ego quidem, ut invenirem requiem in te, ad hæreditatem tuam ubi tu requiescis, me verti, et dixi: *In hæreditate Domini morabor*. Hoc dixi meotis proposito, cordis desiderio professionis voto; da mihi nunc, ut dicere queam: *Qui creavit me, requiescit in tabernaculo meo*. Fac in me tabernaculum tuum, et requiesce in me, ut requiescam in te. Hæc est enim requies tua, operatio requiei nostræ. Operare ergo in me, ut ante omnia et super omnia diligam te; ut nihil cupiam extra te, nihil nisi te, vel propter te: et erit mihi pax, et erit mihi requies in corde meo, a cupiditate mala, a malitia cordis mei, a curis tui multis, tam malis, tam acerbis, quæ cor meum devorant, sicut aves morsu amarissimo. O quam beatum me dicerem, imo et corde sentirem, si solo tui desiderio accensus, æstuans et suspirans cum Propheta dicere possem. *Ecce, quid mihi est in celo, et a te quid volui super terram? (Psal. LXXii)*. Si hoc dicere possem, cur non statim gratulabundus adjungerem: Abite, abite, vanissimæ curæ meæ, et perturbationes meæ: vane enim conturbatur omnis homo? Abite sollicitudines meæ, et date locum paci et requiei meæ; quia *Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum (ibid.)*. Domine Deus, requies animarum, si dederis mihi requiem a cupiditate mala, quæ radix est omnium malorum, quid mihi nocere poterit perversitas aliena, cum non dominetur iniquitas propria? Si dixerit Esau: *Occidam fratrem meum*; si persecutus fuerit Jacob, et relictis patre et matre et patria compulerit eum in baculo transire Jordaneum istum, et a solo Deo panem ad manducandum, et vestimentum quo operiatur, petere et sperare, et procul a finibus suis tot annorum circulis exulare et servire, quid potest contra Jacob? quia tu adjutor fortis, o Deus Jacob. Conforta me, Domine, in dilectione tua, et in dilectione proximi, quem propter te diligendum instituisti. Conforta, quæso, ut propter te diligere valeam etiam me odientes, etsi inimicus mihi fuerit etiam frater meus, ita ut eum valde timeam, illum tamen nullatenus odio habeam, sed iratum muneribus placare satagam, et pro malis bona retribuam, ut de irato placatum habeam, et apud eum gratiam inveniam, et ad me diligendum obsequiis pertraham, et de inimico amicum faciam, nunquam vincendus a malo, sed vincens in bono malum. Si convalescat, Domine, tam fortis dilectio in me, per te omnis malitia hominis deinceps non inquietabit me. At malitia temporis quando cessabit? quandiu durabit? Dum obnoxii sumus temporis, et subjecti huic mutabilitati,

est rex? Isti spes concupiscibilis, desiderabilis et amabilis, si aurem inclinaveris, si te humiliaveris, et tanto magis, quanto major fueris. Quanto magis te humilias, tanto magis Dominum magnificas. Unde quæ præ cæteris tanto creditur humilior, quanto dignior, quæ singulariter dicit: *Magnificat anima mea Dominum (Luc. 1)*, plus magnificavit, quæ plus magnificata est, et sublimior effecta est, ut singulariter dicere possit: *Quia fecit mihi magnam, qui potens est (ibid.)*, plus magnificata plus Deum magnificavit, quia plus se humiliavit, humilitatis suæ ipsa sibi testis est, humiliter dicens: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ (ibid.)*. Testis et Elisabeth, quæ Dei matre veniente ad se pariter miratur suam felicitatem, et illius dignitatem, et in tanta dignitate humilitatem. Semper enim mirabilis est in dignitate magna humilitas magna, in potentia magna humilitas magna; in sapientia, eloquentia, virtute, humilitas magna. Denique in omnibus magnis humilitas magna parilis est dimensio, quæ faciem componit, et omnia conformat et coaptat, ut omnibus omnia congruant.

De gratia decoris.

Gratiam hujus venustatis adornat gratia coloris, candoris pariter et ruboris. Color pudor est. Est autem geminus pudor, pudor pudicus, et pudor verecundus. Pudicitia et verecundia lilium candens et rosa rubens. Pudicitia suo candore faciem afficit, verecundia suo rubore genas perfundit. Verecundia custos est pudicitiae, et decus pariter et ornamentum ejus. Habent autem singuli sensus et mentis et corporis suam pudicitiam, suamque verecundiam. Est enim pudicitia oculorum, est et verecundia eorum; est pudicitia aurium et verecundia earum; et in aliis sensibus pudicitiae comes solet esse verecundia. Pudicitia autem omnium sensuum ex eorum incorruptione aestimatur. Hinc Apostolus ait: *Timeo ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quæ est in Christo Jesu (II Cor. xi)*. Sancta verecundia est, quæ turpia sunt erubescere; sancta pudicitia, immaculatum se custodire. Vide quam castos habebat oculos, qui dicebat: *Pepigi sedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine (Job xxxi)*. At qui viderit mulierem, ad concupiscendam eam, quid nisi oculum habet impudicum? Impudicus autem oculus impudicæ mentis est nuntius. Corruptio sensuum impudicitiae est contubernium. Integritas sensuum castitatis est signaculum. Hujus autem virginis tanta fuit integritas, et mentis et corporis castitas, ut tota virgo fuerit, tota impolluta, tota immaculata, nullo sensu corrupta, nullo sensu contaminata. Totum erubuit quod turpe est, totum reprobat quod malum est, totum voluit quod pudicum est, totum devovit quod inhonestum est. Hæc est enim plena virginitas, in omnibus sensibus illibata integritas. Omnis delibatio integritatis, quædam defloratio est virginitatis. Hic est luculentus color, castitatis candore et vere-

cundiae rubore permistus, in facie hujus virginis resplendens, et gratiam pulchritudinis adaugens. Luculente ergo colorata est, pudica pariter et pudibunda, ut in ea impleatur, quod scriptum est: *Gratia super gratiam, mulier sancta et pudorata (Eccli. xxvi)*. Gratia plena. Accedit ad gratiam, quod hilariter affecta est, facies ejus exhilarata est in oleo exultationis, quia tota devotione plena charitatis fervore, sese Deo obtulit in odorem suavitatis. Præ omnibus filiabus Sion, quæ exsultant in Rege suo, exsultavit spiritus ejus in Deo salutari suo. Vide quam decora facies, quam gratia parilitatis formavit, gratia candoris et ruboris illustravit, hilaritatis gratia lætificavit. Nec sola facie pulchra est, sed tota pulchra, sicut testatur, cui placuit, dicens: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te (Cant. iv)*. Ecce quam plena gratia decoris.

De gratia favoris.

Nec impar ei gratia favoris. Ab omnibus enim amatur, laudatur, honoratur, prima post Deum hominum et angelorum amor, laus, et decus. Laudes ejus pronuntiat omnis Ecclesia sanctorum: *Viderunt filiae Sion, et beatissimam prædicaverunt: Reginæ et concubinæ laudaverunt eam (Cant. vi)*. Hanc autem tantæ favoris gratiam ipsa non tacet, cum dicit: *Beatam me dicent omnes generationes (Luc. 1)*.

De gratia honoris.

Honoris gratia quanta ei collata sit, non est nostræ facultatis edicere. Nam, cum omnia in ea laude sint digna, et quæ propria habet et quæ communia, speciali laude utraque eam commendant. Communia enim singulariter habet, quia superexcellenter præ cæteris habet, quæ cum cæteris habet. Et singulariter est quod sola non est. Casta est, humilis est, suavis et benigna. Sunt et aliæ similium virtutum, sed non similiter, non æqualiter. Omnibus excellit: et in omnibus domina mundi, et coeli regina, hominum et angelorum, mater Dei et filia, soror et sponsa, amica et proxima. Mater per secunditatem virginitatis, filia per gratiam adoptionis, soror per gratiam communionis, sponsa per fidem desponsationis, amica per vicissitudinem dilectionis, proxima per vicinitatem similitudinis: omnibus pulchrior, omnibus amabilior, superspeciosa, supergratiosa, supergloriosa. *Dominus tecum*. Quid singularis gloriæ habet, quod dictum est: *Dominus tecum, cum Gedeoni ab angelo dictum sit: Dominus tecum sit, virorum fortissime? (Jud. vi)*. Et Psalmista dicit: *Dominus virtutum nobiscum (Psal. xlv)*. Et Christus nobis dicit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii)*. Et de Christo Isaias dicit: *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel, hoc est nosciscum Deus (Isai. vii)*. Sed hoc dicturus præmisit: *Ecce virgo concipiet et pariet filium; et vocabitur nomen ejus Emmanuel (ibid.)*. Quomodo enim ad nos veniret, ut esset nobiscum, nisi quia ad Virginem venit, quam et præ-

venit, ut cum ea esset, et in ea, et ex ea, et sit per eam in nobis : cum sit susceptor noster Deus Jacob? Ad hoc enim nostram naturam ex ea suscepit Deus Jacob, ut nobiscum sit semper, dicens : *Delicia mee, esse cum filiis hominum (Prov. viii)*. Si autem deliciae Dei sunt esse cum filiis hominum, quantae putas deliciae ejus sunt esse cum unica sua, quam praelegit in ministerium tantarum deliciarum? Quod ergo nobiscum est, communicans naturae nostrae, et communicator gratiae suae, ut simus filii et haeredes Dei, fratres autem et cohæredes Jesu Christi, hoc tam magnum donum, tam magnam bonum illi singulariter dictum est : *Dominus tecum*. Hujus tantae dispensationis ministra et cooperatrix effecta, salutem mundi, nobis dedit. Sed, quia sola non potuit, sed ministerium praebebat, sed effectum mediatoris exhibuit, sed mediatorem, qui hoc posset, in medium produxit, recte dicitur : *Dominus tecum*. Opus quiddam magnificentum factura es, salus mundi per te procuranda est, sceptrum exactoris superandum est, sicut in die Madian. Sed supra omnem humanam virtutem et sapientiam est, ad quod electa es; sed Dominus tecum, cui non est impossibile omne verbum. Sic ad Gedeonem, cui liberaturus esset filios Israel de Madian, dicitur : *Dominus tecum, virorum fortissime (Judic. vi)*; ubi et fortitudo commemoratur, et fortitudine opus erat, Deo fortitudinem dante, qui est adjutor fortis. In hoc quoque opere salutis nostrae, quod a plenissima gratia inchoatur, et in plenissima gratia consummatur, plenitudo gratiae commemoratur; et auctori gratiae laus ascribitur, qui Virgine cooperante auctor operis ostenditur.

Benedictio Virginis.

Post Deum auctorem tanti beneficii prima laus Virgini debetur, ut ab omnibus merito benedicatur. Propter quod ei ab angelo dicitur : *Benedicta tu in mulieribus (Luc. i)*. Et ad eam Elizabeth : *Benedicta tu inter mulieres (ibid.)*. Eva per superbiam et inobedientiae culpam sententiam maledictionis in se exceperit, et nos per eam maledictioni obnoxii sumus. Superbiae enim maledictio debetur, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. v)*. Hinc scriptum est : *Initium omnis peccati superbia. Qui autem tenuerit eam, adimplebitur maledictis (Eccli. x)*. Maria autem sese humiliavit, et benedictionem meruit. Attendamus, ut possumus, quantum se humiliavit, et quam benedicta fuerit. Est quaedam humilitas sub praecepto, est quaedam sub consilio, quaedam sub exemplo, quaedam sub proposito vel voto, quaedam sub maledicto. Praeceptum imponit necessitatem, consilium excitat liberam voluntatem, exemplum provocat ad aemulationem, sanctum propositum sive votum cumulat devotionem, maledictum adducit confusionem. Humilitas sub consilio major est, quae est sub praecepto. Praecipimur aliena non rapere, monemur propria relinquere. Hoc majus bonum, illud tamen magis

A necessarium. Illud communius, hoc restrictius. Humilitas sub exemplo, sine praecepto et sine consilio, a typho superbiae et fastu arrogantiae longius videtur abesse. Magnae enim humilitatis indicium est, nullo cogente, nullo suadente, recte agentem sibi praeferre; nec dedignari quidquid dignum fuerit imitatione. Saepe autem sine praecepto, consilio, et exemplo, occulto mentis instinctu aliquid boni percipitur, et in propositum sive votum assumitur, quae est mira humilitas. Magnae siquidem virtutis est, communi libertati renuntiare, et sanctae necessitati sese subdere. Nonnunquam vero quod Deo dignoscitur esse acceptum, apud homines invenitur probrosum, et maledictioni obnoxium. Propterea quidam timore confusionis victi, saepe perfectionis studium quod appetunt, erubescunt, et dum linguas hominum metuunt, bona fugiunt quae concupiscunt. Quidam vero justitiam et sanctitatem sic probant, et sic zelant, ut hominum maledictiones et opprobria contemnant; gloriosum reputantes pro nomine Jesu contumeliam pati; et majores divitias aestimant thesauris Aegypti impropriam Christi. Haec pars humilitatis quanto maledictiones hominum propter Deum minus veretur, tanto abundantiorum benedictionis gratiam apud Deum meretur. Hinc humilitatis partem nec Christus praetermisit : qui omnem justitiam implere volens, factus est pro nobis maledictum, sicut scriptum est : *Maledictus omnis qui pendet in ligno (Dent. xxi; Gal. iii)*. Quomodo autem factus sit maledictum, ostendit, qui dicit : *Ab hominibus quidem reprobatus, a Deo autem electus (I Petr. ii)*. Cui et illud concordat : *Maledicent illi, et tu benedices (Psal. cviii)*. Aestimemus, ex his quae dicta sunt, qualis fuerit humilitas hujus Virginis, quae virginitatem suam sine legis praecepto sub legis maledicto consecravit, quia maledicta reputabatur, quae non reliquisset semen in Israel. Si Deus in initio quibus benedixit, his et dixit : *Crescite et multiplicamini (Gen. i)*, dans eis gratiam fecunditatis pro benedictione; quomodo ab hac benedictione aliena non est, quae fecunditatis experta est? Si fecunditas benedictio est, quomodo sterilitas maledictio non est? Quid virginitate sterilis, quid infecundus, quid infructuosus? Nihil omnino. Sed ante virginem secundam. Nam virginitate secunda nihil fructuosius. Sanctimonia autem virginitatis supra legem est, quam nulla lex in praeceptum redegit, sed evangelica perfectio in consilio formavit, Domino dicente : *Qui potest capere, capiat (Matth. xix)*; et Apostolo : *De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do (I Cor. vii)*. Hujus itaque virginis propositum nullum praecessit legis praeceptum; nullum ut quibusdam videtur, de lege consilium, nullum ex lege exemplum quod de mulieribus magis accipiendum quam de viris. Nam Elias et Jeremias et Daniel virginitatis castimoniam servasse aestimantur. In mulieribus vero, vel ante legem, vel sub lege, exemplum servatae virginitatis, Deoque dicatae, non oc-

currit. Nam quod illa Jephthe duorum mensium inducias ad deplorandam virginitatem suam impetravit (*Judic. xi*), varie interpretari potest. Quo enim animo id fecerit, Scriptura non loquitur. Nam, si causa deploratæ virginitatis hæc fuit, quod quasi sterilis sine fructu non esset semen relicta in Israel, a proposito sanctæ virginitatis longe est hæc mentis cogitatio, et lacrymarum profusio. Verumtamen altum quid, quidquid illud sit, quod novit inspector cordis, cogitasse videtur, quæ patri suo dixerit: *Pater mi, si aperuisti os tuum ad Deum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque vindicta de hostibus tuis (ibid.)*. Unde autem nostræ virgini, ut vel credere posset, virginitatem Deo placituras, quæ tam obnoxia esset maledictioni, quam proxima sterilitati? At apud Isaam legisse poterat: *Non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum et nomen melius a filiis et filiabus (Isai. lvi)*. Poterat et illud: *Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. vii)*.

Cum honor nominis, quod melius est filiis et filiabus, eunuchis, id est virginibus re-promissus sit, cum Salvator mundi de virgine nasciturus prænuntius sit, eodem spiritu, qui prophetam hæc dicentem inspiravit, suggerentem cogitare potuit virgo divinitus inspirata virginitatem Deo admodum gratam, admodum caram existere; cui honor Deum concipiendi in virgine paritura servatus sit. Quæ quidem sive prophetæ oraculo de merito virginitatis instructa, sive divino instinctu tantum inde interius edocta, virginitatem adamavit, virginitatem amplexa in odorem suavissimum Domino obtulit, et consecravit, et maledictionis opprobrium contempsit. Sed virginitate hæcenus sterili fecunditatem accepit, pro maledictione contempta gratiam benedictionis invenit. Erat aliis pro maledictione iniquitas in conceptu, dolor in partu, et in quibusdam sterilitas sine fructu. Hæc autem sine peccato concepit, sine dolore peperit, de virginitate fructum protulit. Et qualem fructum? Fructum utique singularem, fructum pretiosorem toto fructu conjugii. Quisnam est fructus conjugii, nisi tota Adæ posteritas, tota hæc filiorum hominum numerositas? Nam qui de fornicatione nati sunt, de primis parentibus conjugio copulatis propagati sunt. Totus autem fructus carnalis permissionis prædamnatus est, utpote de mala arbore natus, et de vitiosa radice corruptus; mala siquidem arbor malos fructus facit (*Matth. vii; Luc. vi*). Quænam, inquis, est mala arbor? Concupiscentia utique mala, concupiscentia carnis, quam sane trahunt, quicunque secundum legem carnis generantur, quicunque ex traduce peccati propagantur. Hæc est autem originale malum in nobis, malorum seminarium, et totius massæ corruptæ fermentum, et communis damnationis initium et complementum. Huic originali malo tam noxiæ, tam mortifero, remediari oportuit per originale bonum, de statu primæ con-

ditionis, post primam prævaricationem et vitiosam nascendi legem, in nascentibus adhuc reservatum. Deus enim sententiam suam adversus hominem peccatorem sic temperavit, ut natura vitio corrupta ex parte malum sentiret, quod meruit; et ex parte bonum recoleret, quod habuit. Propter peccatum itaque inobedientiæ, legem inobedientiæ, hoc est vitium concupiscentiæ, nascentibus invexit vitiosa propagatio; et tamen aliquam incorruptionis integritatem in nascentibus retinet primitiva conditio. Omnes enim virgines nascuntur, et virginitas de utero egressa ætatum incrementa comitatur, et floridæ incorruptionis gratiam retinet usque ad corruptelam carnis, quæ motum concupiscentiæ non restringit, et integritatis nomen exstinguit, et vernantis virginitatis florem corrumpit. Verumtamen, quod in commistione perdit maris feminæque complexio, hoc in partu restituit natiuitatis origo. Virginitas autem omnium nascentium communis integritas, virtutis nomen et laudem in his potissimum habet, qui cum integritate carnis servant castitatem mentis. Virginitas autem carnis sine castitate mentis, etsi non habeat ipsa in se criminis vituperium, non habet tamen veræ virtutis præconium. Virginitas autem hujus benedictæ mulieris singularem habet virtutis laudem, quia singularem obtinet benedictionis gratiam, cui merito dictum sit: *Benedicta tu in mulieribus*. Benedicta plane, primo quidem immunitate communis maledictionis, deinde absolute justæ criminationis, postremo, quod maximum est, aversione debitæ damnationis. Cæteras quippe mulieres generalis maledictio, tam parientes quam steriles involvit, cui per gratiam hæc exempta, in hoc quamdam partem benedictionis obtinuit, quod generali incommodo sola caruit, et immunis exstitit. Hæc est, quam diximus, immunitas generalis maledictionis. Poterat vir peccatum adversus mulierem causari, et dicere: Per te, o mulier maledicta, et merito maledicenda, et ego maledictus sum; per te sum de paradiso ejectus, per te hæc et hæc bona perdidit; per te hæc et hæc mala reperi; væ tibi, quia per te factum est, væ mihi! Ad hæc non poterat omnis mulier unum respondere verbum, ad hæc non poterat nisi confusione confundi et conturbatione perturbari. Hinc totum genus mulierum potuit esse exosum, et publica exprobratione dignissimum. Et sic quidem erat ante hujus virginis partum. Nunc autem longe aliter est. Habet enim mulier nunc quid respondeat; habet in beata virgine, quod huic exprobrationi opponat. Hæc est, quam diximus, absolutio justæ criminationis. A qua quidem criminatione et hæc virgo libera exstitit, et suo merito cæteras absolvit. Quæ quoniam Salvatorem mundi edidit, qui mortem destruxit, et debitam nobis damnationem avertit, totum ei post Deum debemus, quod a maledicto liberati sumus; quod omni benedictione spirituali in cœlestibus benedicti sumus, ut sicut ipsa est semper apud Deum benedicta, sic a nobis sit semper benedicenda.

carnelem, et vitam spiritualem. Pertingit et iste gladius usque ad divisionem animæ seorsum, et usque ad divisionem spiritus similiter seorsum : sed de divisione animæ plus occurrit dicendum. Anima simplex quædam natura est, et indivisibilis secundam essentiam, unicuique corpori in unitate personæ unita, sola soli, una uni, ideoque recte dicitur unica unici. Verumtamen hæc anima, cum secundum Deum diligit, quem propter Deum diligendam cognoscit; per affectum charitatis illi se unit, quem in charitate subjungit; et per affectiones amoris in se divisa, non solum in corpore, cui personaliter unita est, vivit : sed quodam modo vitam et sensum extra se dividit, ad illos, quibus se per amorem jungit. Propterea, non solum propria bona vel mala sentit; sed ad sentienda quæ aliena sunt, congratulando vel compatiendo se impertit. Propterea gladius spiritus non solum per dolorem propriæ passionis, sed et per compassionem alieni doloris incidit. Et fieri potest, ut acerbior sit quam patientis, dolor compatiens. Sæpe enim in languore filii plus cruciatur mater condolens, quam filius dolens. Facit hoc amor, qui alienum dolorem in se transfert; et sese cum augmento doloris, ut plus condoleat, quam alter doleat, qui nonnunquam desiderat solus dolere, ne alter doleat. In passione autem condolendi, anima condolentis quodam modo dividitur a se, et in se. Nam, cum patitur, qui amatur, ut dolorem ejus sibi faciat communem, se illi indulget, et se transfundit extra se; et per obsequium compassionis se illi unit, ut vicem ejus doleat; et quodam modo præstat, ut ejus sit, cui se per affectum condolendi infudit, tanquam vivens apud illum, cujus sentit cruciatum. Unde senex Simeon, cum prophetasset de Christo, et dixisset : *Ecce hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum, cui contradicetur* (Luc. 11) : mox ad B. Virginem loquens, subintulit, dicens : *Et tuam ipsius animam gladius pertransibit* (ibid.). Hoc est, sic tuam animam, quasi sit ipsius, pertransibit gladius. Potest etiam sic intelligi : Tuam ipsius animam, hoc est, tuam propriam animam pertransibit gladius. Juxta quem modum loquendi, sicut quidam sancti doctores utuntur, Apostolus ait : *Cum metu et tremore vestram ipsorum salutem operamini* (Philipp. 11), id est propriam salutem. Mater quippe Dei, quæ plus omnibus dilexit, sicut et plus omnibus dilecta, ita morienti filio compassa est, quasi vere passa. Nam secundum magnitudinem amoris ejus, ita et dolor ejus. Nam, cum filium diligeret plusquam se, vulnera quæ ipse accepit in corpore, intimo sensu doloris pertulit ipsa in mente : cui et ipsa passio Christi pro martyrio fuit. Nam caro Christi quodam modo caro ejus fuit, hoc est caro de carne ejus, quam a Christo susceptam de se plus amavit in Christo, quam suam in se. Quæ quanto plus amavit, tanto et plus doluit; plus passa in mente quam martyr in corpore. Proinde gloriosi marty-

arii singulari privilegio præfulget. Cæteri nempe martyres martyrio propriæ mortis consummati sunt. At hæc carnem de carne sua pro salute mundi passuram ministravit, et in passione Christi, et de passione, ita animam ejus vis doloris obtinuit, ut quasi in Christo martyrio consummata, summam post Christum martyrii gloriam ærvisæ credatur.

Item de divisione spiritus et animæ Mariæ.

Est et aliud considerandum hoc loco, tanquam pertinens ad divisionem animæ et spiritus. Mater quippe Dei cum ex morte unigeniti filii sui salutem mundi proventuram esse cognosceret, mortem ejus et voluit et doluit. Voluit quidem, propter suam pariterque nostram salutem; doluit tamen, quia mater erat, mater infirmitatis Christi, et ipsa infirma. Inter tristitiam ergo animæ et gaudium spiritus, qui exsultavit in Deo salutari suo, gladius spiritus divisit : ille scilicet gladius, qui divisit inter patrem et filium, inter fratrem et fratrem, inter sponsam et sponsam, inter amicum et amicum, inter animam et spiritum, inter animam et animam, inter spiritum et spiritum, inter amorem et amorem, inter odium et odium, inter amorem et odium, inter pacem et pacem, inter bellum et bellum, inter pacem et bellum. *Non veni, inquit Dominus, mittere pacem sed gladium* (Matth. x). Quis potest cognoscere omnes divisiones animæ et spiritus, quas amantes charitate vulnerati in se non possunt non sentire, et præ multitudine non valent dinumerare? Multiplex quippe est divisio animæ et spiritus, et sicut multipliciter sermo Dei cor tangit, ita multipliciter ad divisionem animæ et spiritus pertingit.

De divisione spiritus seorsum.

Licet ex iis quæ dicta sunt de divisione animæ seorsum, perpensi possit, quæ sit divisio spiritus seorsum; de ipsa tamen divisione spiritus, ut occasio detur sapienti, et sapientior fiat, aliquid perstringere libet. Spiritus est Deus; et qui adhæret Deo, unus spiritus est (1 Cor. vi). Spiritus vero hominis, cum totum quod in se divisum est et sparsum colligere et adunare non possit, nisi uni et simplici Deo se jungat, ad Deum tamen se dividit, cum se diversis modis conjungit, et in conjungendo diversis modis quærit, ut arctius jungat, et jungatur. Et ad hæc quis idoneus? Omnes excessus pavoris, admirationis, stuporis, meditationis et contemplationis quis dinumerat? Stimulos compunctionum, gaudia devotionum, modulos jubilationum, tractus suspiriorum, singultus gemituum, æstus desideriorum, intentiones orationum, quis dinumerat? Qui dies sæculi et pluvie guttas dinumerat, solus ille est. Hæc comprehendere potest, et dinumerare. Mens enim quæ in dilectione Dei figitur, innumerabilibus amoris passionibus subicitur, et innumerabilibus modis afficitur; et dum vicissitudines affectionum mirabiliter alternat, constanter tamen et immobiliter amat; et dum se multiformiter

hiliior, dulcior, firmior, ferventior; cuius vim omnis amoris comparatio nec excedere potest, nec æquare, sed nec ad plenum exprimere. Non deignatur tamen Christus aquilæ comparari vel gallinæ, in qua re commendatur miranda Christi charitas, mirandaque humilitas, utriusque admiranda suavitas. Pater est, cum dicit: *Amodo voca me, Pater meus, dux virginitatis meæ tu es (Jer. III)*. Et illud: *Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis (ibid.)*. Maternæ pietatis visceribus abundantior, cum dicit: *Quemadmodum mater consolatur filios suos; ita et ego consolabor vos (Isa. LXI)*. Frater est, cum dicit: *Hortus conclusus soror mea (Cant. IV)*. Item: *Ita ad fratres meos (Matth. XXVIII)*. Amicus est, cum dicit: *Tota pulchra es, amica mea (Cant. IV)*; et cum de illo dicitur: *Talis est dilectus meus, et ipsa est amicus (Cant. V)*. Sponsus est, cum dicit: *Gaudebit sponsus super sponsam, et gaudebit super te Deus tuus (Isa. LXII)*. Et nunc frater et sponsus est, cum dicit: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa*. Cum sororem nominat, communionem indicat et naturæ et gratiæ. Hoc est enim commercium amoris. Accepit naturam, et communicavit gratiam. Cum sponsam nominat, indicat fidem desponsationis, et sacramentum indissolubilis conjunctionis. Sed quæ soror dicitur et sponsa, cur vulnerasse dicitur cor fratris et sponsi? An et amor sua vulnera habet? Habet utique. Sunt enim quædam vulnera salutifera, quædam mortifera. Quæ autem magis mortifera, quam quæ pertulit ipse auctor mortis, vulneratus telo livoris et gladio doloris? De quo scriptum est: *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum (Psal. LXXXVIII)*. Nec solus ille sic vulneratus est; sed per eum ceciderunt vulnerati multi. De his enim scriptum est: *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius (Psal. LXXXVII)*. Salutifera autem sunt vulnera, quibus vulnerata est sponsa, vulnus amoris et vulnus doloris; et multo magis salutifera vulnera sponsi, vulnus item amoris, et vulnus doloris. De doloris vulnere dicit sponsa: *Percusserunt me, et vulneraverunt me (Cant. V)*. De amoris vulnere eadem dicit: *Vulnerata charitate ego sum*. Et si licet in re tam sacra tam reverenda, eximii poetæ opinionem in medium adducere, ut veritati serviat, testis est ipse, quia amoris vulnus est, dicens:

*At regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, et cæco carpitur igni.*

VIRG.

In Daniele quoque de duobus senibus iudiciis scriptum est: *Erant autem ambo vulnerati amore ejus (Dan. XII)*, Susannæ videlicet. At hæc de amore non sancto. Sanctus vero amor ad vulnerandum longe est efficacior, longèque validior. Attendamus ergo, quomodo sponsus cor suum a sorore et sponsa vulneratum dicit; nec semel dicit, sed secundo, ingeminans: *Vulnerasti cor meum, soror*

A *mea sponsa, vulnerasti cor meum*. Nempe propter nimiam charitatem, qua nos dilexit, cum essemus mortui peccatis, vitam nobis desideravit, et sibi mortem. Hinc ejus vulnera in cruce suspensi; hæc peccatorum nostrorum vulnera sunt sanata; hæc nobis salus est ministrata. Desiderium ergo nostræ salutis, et pro nostra salute desiderium propriæ mortis, duo vulnera sunt, alterum amoris, alterum doloris: imo utrumque amoris. Utrumque enim desiderium de amore processit, quo præventa est sponsa, ut sic diligentem prædilecta diligeret; et in omni veritate sancti amoris, sanctique timoris immaculatam se illi conservaret. Nunc dicitur ipsa in uno oculorum et in uno crine colli cor sponsi vulnerasse; quasi illorum pulchritudine illectus sit **B** ille ad amorem, qui sædam amavit, ut pulchram faceret; sed in horum pulchritudine apparet, quod electa est ipsa per amorem. Ad hoc enim dirigebatur intentio amoris, ut pulchra fieret, quæ intantum diligebatur, antequam pulchra fieret; ut præ amoris magnitudine cor suum vulneratum dicat, inquit eorum, quibus pulchra fieret. Mutuis quippe vulneribus sponsus et sponsa sese vulnerant; sed sponsus non nisi vulneratus vulnerat; sponsa vero et non vulnerata vulnerat. Sed quid sibi vult, quod in tota pulchritudine sponsæ, quæ tota pulchra dicitur, non vulneratur, nisi in uno oculorum, et in uno crine colli? Qui totam amat, et totam laudat, genas et labia, ubera et juncturam femorum, cæteraque omnia, cur non in genis et labiis, cæterisque sua pulchritudine mirandis; sed quasi amore captus, unius oculi et unius crinis pulchritudine vulneratur? An in his aliqua singularis gratia pulchritudinis præluet, quæ præ cæteris illi placet? Perfecto sic est. Ante omnia illi placent, propter quæ omnia illi placent. Quænam sunt illa? Puritas sancti amoris et puritas sancti timoris. Hæc in uno oculorum, illa in uno crine colli intelligitur. In Zacharia propheta de amphora vel impietate, quæ est cupiditas vel amor mundi, dicitur: *Hæc est oculus eorum in universa terra (Zach. V)*. Hic autem oculus terram respicit, et non cælum; mundum, non Deum; transitoria et non æterna; visibilia et non invisibilia: nec enim potest. Impurus est enim et obscurus. At amor Dei cum perfectus est, et divinus non est, oculus est simplex, purus, sua pulchritudine conspicuus, qui mira subtilitate conspicuus contemplatur, non ea quæ videntur, sed quæ non videntur. Hic est aspectus Rachelis quæ decora facie describitur, et venusto aspectu (*Gen. XXIX*). Hic est oculus, quo videt Maria optimam partem, quam elegit, quæ non auferetur ab ea (*Luc. XI*). Hic oculus solus non est, sed unus oculorum est. Vere unus, quia uni intentus unum amat, unum curat. Est et alius oculus sponsæ, quo non jam pulchritudinem sponsi contemplatur; sed in se descendens, magis nolens quam volens, se videt egenam et miseram, multis necessitatibus et infirmitatibus expositam, non solum a suis, sed et alienis, tam

ut adsit delectatio. Quid igitur magis intimum est in peccatis, vel quæ magis peccati medulla dicenda quam delectatio, quæ in omni peccato maxime quæritur, etiam ubi non invenitur? Ut de peccato ad justitiam convertamus sermonem, quæ magis dicenda est medulla justitiæ, quam ipsius justitiæ intima pinguedo, id est intima delectatio?

De triplici pinguedine bonorum.

Si cogitemus corpora animalium, et quæ in eis pingua sunt, apparebit quædam pinguedo exterior ipsi carni adhærens, deinde alia pinguedo interior, et vitalibus adhærens, quæ adeps dici solet. Deinde alia pinguedo ossa replens, quæ tota est pinguedo, et hæc est medulla. Anima quoque justii in ipsis justitiæ primordiis quamdam in se pinguedinem habet, in quantum legi Dei condelectatur, sed quasi carni adhærentem, quia prisca carnis consuetudine prægravata, ad perfectionem justitiæ nondum libere aspirat. Cum vero ascensis quibusdam justitiæ gradibus, profectum suum jam profecta sentire incipit, interiori pinguedine, quæ vitalibus adhæreat, repleti desiderat, sicut ostendit, qui dicit: *Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea (Psal. LXXII)*. Desiderat nimirum adipe repleti, et sic interius plenissime impinguari, ut holocaustum ejus pingue fiat, donec perfectione justitiæ consummata, et ejus amore plenissime delectata, tandem quasi medullitus impinguata dicere possit: *Holocausta medullata offeram tuis (Psal. LXXV)*, etc. Sunt justii, qui hoc mundo sic utuntur, ut in rebus illicitis et incon-

De triplici pinguedine malorum.

Iniquitas quoque suam habet pinguedinem, et adipem, et medullam: in iis, qui amore pariter et abundantia rerum temporalium incrassantur, et in superbiam elati recalcitrant, Deo minus obedientes, et crescente iniquitate, intemperato usu ipsarum, quibus superabundant, et delicata consuetu-

diæ magis incrassantur. Deinde etiam majori superbia per usum vitiorum ipso iniquitatis amore impinguantur; tandem superba sui æstimatione usque ad manifestum Dei contemptum quasi plenissima præsumptionis pinguedine dilatantur, et intumescunt, ut derelinquant Deum factorem suum, et recedant a Deo salutari suo, sicut scriptum est: *Incrassatus est dilectus, et recalcitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus (Deut. XXXII)*. Et iterum: *Adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbiam (Psal. XVI)*. Et rursus: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum; transierunt in affectum cordis. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelsum locuti sunt (Psal. LXXII)*. Sic iniquitas quasi a superficie cordis incipiens, paulatim et blande intrat ad interiora ejus, donec medulla iniquitatis fiat sicut oleum in ossibus ejus. Est enim in anima, quod malum appetit, est et in ea, quod consentit, ut fiat id quod appetitur; est in ea, quod membra corporis movet sicut arma iniquitatis ad iniquitatem, ad perficiendum opus juxta desiderium appetentis et consentientis. Est in eadem anima, quod delectatur ipso opere quod appetitur, et cui consentitur, et in quod ipsa se movet, adco ut et corpus suum moveat in obsequium ministerii, ut expleatur quo delectetur. Nam hæc omnia ad delectationem. Est præterea in ipsa anima, quod his omnibus præsideat, et cui placeant, primum appetitus, deinde consensus, deinde motus in opus, ad ultimum in opere delectatio. Cum autem hæc quatuor, appetitus scilicet et consensus, motus in opus, et ex motu opus, simul placeant, causam cur placeant, et finem, habent delectationem, quæ in opere quæritur et expetitur. Quinque itaque res sunt, appetitus, consensus, motus in opus, et ex motu opus, et operis delectatio. Sed quatuor ex his in anima inveniuntur, appetitus scilicet et consensus, et motus in opus, et operis delectatio. Ipsum autem opus non in anima est, sed vi et voluntate animæ voluntarie moventis corpus per ministerium corporis exterius agitur propter delectationem, quæ in ipso opere quæritur, vel ex ipso. Ex ipso autem dico, propter opus quodcunque, quod forte non delectat, quod tamen agitur propter aliud quod delectet. Cum autem tria hæc, appetitus scilicet, et consensus, et motus in opus, simul placeant propter opus, aut propter delectationem operis; adverti potest, delectationem non soli operi adjunctam esse, sed tribus præmissis, quæ placeant propter ipsam operis delectationem. Appetitus ergo suam habet delectationem, cum placet ipsam appetere.

Quod appetitus mali non sit in hominis potestate.

Sæpe appetant isti, quod omnino nolunt, et a quo omnino dissentiant; et appetitum mali omnino sentiunt, sed non consentiunt. Et quem retinere datur ne procedat, non valent compescere ne surgat, nec imperare ut quiescat. Appetitus enim mali in hominis potestate non est, ita scilicet, ut ad arbitrium ejus quiescens non surgat, vel surgens

tuorum, et in uno crine colli tui (Cant. iv). Et ante et post, utrobique videt sponsus, quasi circumspiciens sponsam, quod sibi placet; et utrobique unitas commendatur; in uno scilicet oculorum, et in uno crine colli. Unus autem crinis quomodo componatur, attende. In vertice ubi summitas capitis est, capilli in diversa se vertunt, et alii descendunt ad frontem, alii ad occiduam capitis partem; alii hinc inde ad aures et tempora. Et in mulieribus quæ comam nutrire solent, capilli compti, et ad pulchram æqualitatem decenter deperi, a vertice usque ad frontem discriminantur; et hinc inde per aures ad collum et humeros reducuntur, ubi in unum crinem colliguntur. Unus quippe crinis ex multis capillis colligitur, et in uno nodo constringitur, ne capilli sine lege soluti, et vagi et sparsi, huc illucque defluant, et defluendo deleceant. Hac arte se comunt et componunt, quæ cogitant quæ hujus mundi sunt, sollicitæ quomodo placeant spectantibus. Sponsæ quoque Christi ut oculis ejus placeat, curam capillorum suorum non negligit. Non enim qualicumque crine delectatur. Nam scriptum est: *Constringet Deus capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis (Psal. Lxvii)*. Et Isaias: *Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit (Isa. iii)*. Et post pauca, pro crispante crine calvitium interminatur. Et Apostolus: *Non in tortis crinibus (I Tim. ii)*. At e contra religio et sanctificatio Nazæeorum, et fortitudo Samsonis in capillis est. Subtiles igitur cogitationes sanctarum intentionum et affectionum, de vertice mentis, hoc est de cognitione Dei, in quatuor partes dividuntur, et pectine discretionis discriminantur. Aliæ sunt de bonis æternis, quæ ad frontem descendunt; aliæ de malis æternis, quæ retro respiciunt; aliæ de bonis

vel malis temporalibus, quæ ad dexteram et ad sinistram hinc inde se dividunt. Hi capilli oculis sponsi placere probantur, quia dicit: *Auferet malum cogitationum vestrarum ab oculis meis (Isa. i)*. Et item scribitur: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum; et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu (Sap. i)*. Qui securitatem electis suis præstat dicens: *Capillus de capite vestro non peribit (Luc. xxi)*. Omnes capilli eorum illi numerati sunt, quia cogitatio eorum apud Altissimum. Omnes autem capilli sponsæ ad collum, ubi est jugum obedientiæ, rediguntur, et in unum crinem nodo timoris constringuntur; quia in omnibus obedientia semper in timore Dei cogitanda est, sicut scriptum est: *Quæ præcipit Deus, hæc cogita semper (Ecc'ii. iii)*. Et item: *Deum time, et mandata ejus observa, hoc est omnis homo (Ecc'e. xii)*. Unus itaque crinis in collo, unitas est concordium cogitationum in jugo obedientiæ, quas timor Dei in unum colligit, et indissolubiliter constringit. Hic est timor sanctus permanens in sæculum sæculi; non quem charitas foras mittit, sed qui humilitatem servat, et charitatem confirmat. Hic timor quod sparsum est colligit, quod dissipatum est unit, quod malum est expellit; quæ bona sunt nutrit, et nutrita custodit. Hic denique cor mundum et immaculatum facit, et omni custodia servare satagit. Prima custodia est, ne quid mali in opus exeat; secunda, ne sermo malus ex ore procedat; tertia, ne quid mali in corde remaneat, unde aspectus sponsi offendi debeat. Hinc cor sponsi vulneratur, hinc sponsa laudatur, quia mulier timens Deum ipsa laudabitur. Sancti igitur nominis tui, Domine, timorem pariter et amorem fac nos habere perpetuum. Amen.

TRACTATUS NONUS.

DE BEATITUDINIBUS EVANGELICIS.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum, etc. (Matth. v).

Promissiones Dei variæ sunt et differentes, secundum merita justorum, et justificationes eorum. Singulis enim justificationibus sua competit retributio; et unæquæque virtus propriam habet laudem, propriamque mercedem, secundum dignitatem ordinis sui, et qualitatem generis sui. Videant pauperes et lætentur. Videant, quæ sit pars eorum, qualis hereditas; non terrena, non caduca, sed incontaminata, inmarcessibilis, conservata in cælis. Videant et lætentur, *quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Ipsorum plane est, habendum et communicandum; hoc est, ut sibi habeant, et secum alios recipiant, secundum hoc, quod scriptum est: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula (Luc. xvi)*. Recipiuntur hic pauperes in domibus reficiendi ad mensam eorum, sicut mendici et egeni, ut ex abundantia divitum inopia pauperum suppleatur. In regno

cælorum a pauperibus recipiendi sunt divites, ut ex abundantia pauperum egestas divitum suppleatur. Non enim sufficit eis justitia sua ad obtinendum regnum cælorum. Paupertas via est in cælum. Hanc pro Christo alii amant, æmulatores paupertatis Christi; et istorum est regnum cælorum. Alii non amant, sed patienter tolerant, et purgantur in camino paupertatis, ut probati ingrediantur in regnum cælorum. Alii vero nec paupertatem sibi amant, nec tolerant, quibus non deest, ut egeant; sed pro Christo pauperes amant, facile tribuunt, communicant, et non sperant in incerto divitiarum, sed thesaurizant sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam æternam; et hi merito paupertatis intraturi sunt in regnum cælorum; sed a pauperibus recipiendi, et pro consolatione pauperum felici commercio vicissitudinem recepturi. Sed, si omnes boni ingressuri sunt regnum cælorum, tum

hi qui paupertatem amant, tum hi qui tolerant, tum etiam hi qui consolantur eam : quid sibi vult, quod regnum omnibus communicandum, iis solis re-promittitur, qui voluntariam amplectuntur paupertatem : si soli tales pauperes spiritu judicantur ? Ad hæc facit differentiam, quod non dicitur de eis : *Intrabunt in regnum cælorum (Matth. xxv)* ; sed quod amplius videtur : *Ipsorum est regnum cælorum*. Nam, cum omnes benedicti a Deo benedicendi percepturi sint regnum cælorum, quod eis paratum est ab origine mundi, de omnibus quidem creditur, quod intrabunt in regnum cælorum, de quibusdam tamen specialiter dicitur : *Talium est regnum cælorum (Matth. xix)*. Est et aliud, quod nos movere possit. Nam cum cæteræ promissiones in hac serie evang. læ distributionis in futurum differantur, hæc tamen promissio nulla dilatione suspenditur, sed quasi jam exhibita monstratur ; ut magis videatur præsentis beneficii adeptio, quam futuræ retributionis expectatio. Et de his qui persecutionem patiuntur propter justitiam, similis forma subjungitur. Nam et horum et illorum regnum cælorum esse pronuntiatur ; quasi jam nunc reddita sit merces sine mora, sine impedimento, sine dilatione. At mites nondum dicuntur possidere terram : sed dicitur, *quia possidebunt terram* ; et *miseri cordes misericordiam consequentur* ; et *qui lugent consolabuntur* ; et *qui esuriunt justitiam, saturabuntur* ; et *pacifici filii Dei vocabuntur* ; et *mundi corde Deum videbunt (Matth. v)* ; sed hæc omnia in futuro. Hujus autem diversitatis aliqua ratio quærenda videtur. Forte istæ duæ justificationes, prima scilicet et ultima, quarum merces non differtur, perfectorum sunt, qui in camino paupertatis, vel igne persecutionis examinantur, sicut examinatur argentum, et excoquantur ad purum, qui ædificant super fundamentum aurum et argentum et lapides preciosos ; et hinc exeunt, nec ligna, nec fenum, nec stipulam secum portant, quæ in illis ardeant ; sed mox ut hinc exierint, ad cælum convolant, non dilati a regno, *quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Sine his autem virtutibus, quibus purgantur, quæ infirma sunt cæterarum virtutum, (universæ enim justitiæ nostræ sicut pannus menstruate (Isa. lxiv), quicumque boni inveniuntur, ex aliqua parte ædificare videntur super fundamentum, ligna, fenum, stipulam, quæ necesse est, ut in illis ardeant, salvandis quidem, sic tamen quasi per ignem. Nam et qui mundo corde sunt, quibus promittitur visio Dei, indigent tamen adhuc purgari. Quis enim gloriabitur castum se habere cor ?

De justificationibus martyrii.

Duo genera martyrii, alterum in carne, alterum in spiritu. Illis duabus justificationibus consummari videntur, cæterarumque virtutum perfectio, cum ad consummationem pervenerint, his merito ascribenda est ; quia ex his perficiuntur ; cum necesse sit, omnes justos vel in carne, vel in spiritu, pro Christo pati, ut perfectionis gloriam assequantur. Pauperes autem spiritu qui sint, plenius intelligitur, si spi-

ritus a spiritu discernatur. Occasionem faciliors intelligentiæ dat nobis Propheta, qui dicit : *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabuntur (Psal. xxxiii)* ; et Apostolus, qui dicit : *Non accepimus spiritum hujus mundi ; sed Spiritum, qui a Deo est (I Cor. ii)*. Spiritus hujus mundi non incongrue intelligitur princeps hujus mundi, de quo et in alio loco idem Apostolus dicit : *Cum mortui essetis delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae (Ephes. ii)*. Ille spiritus hujus mundi cum afflatur spiritu hominis mox et inflatur, et assimilatus ei a quo afflatur, potest et ipse dici spiritus hujus mundi, cum concupiscit ea quæ mundi sunt. Hic autem spiritus superbus est, et vanus, præsumptuosus, ambitiosus, alta semper sapiens, et humilia contemneus. At qui Spiritu Dei aguntur, quanto magis eo afflatur, tanto minus inflantur, et tanto magis humiliantur ; sicut pauperes spiritu, non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Virtus itaque pauperum spiritu ex defectu spiritus et abundantia spiritus æstimanda est. Quanto enim minus habet quis de spiritu suo, tanto magis abundat in eo Spiritus Dei ; et quo amplius a spiritu suo deficit, eo abundantius secundum Spiritum Dei proficit. Unde si quærat, secundum quem spiritum pronuntientur pauperes spiritu, rectius videtur intelligi, secundum Spiritum Dei, qui pauperes facit et ditat, humiliat et subleat. Nam quos facit pauperiores, hos facit et ditiores ; et quos humiliores, hos facit sublimiores, non secundum altum elationis, sed secundum culmen perfectionis. Si cui tamen videtur quasi per privationem dici : *Beati pauperes spiritu (Matth. v)*, quasi minus habentes de spiritu, vel quasi deficientes a spiritu, suo videlicet, vel hujus mundi, sicut pauperes rebus dicuntur, qui substantiam rerum non habent : hoc sanæ doctrinæ non adversatur, sed per interpretationem cum superiori sententia ad eandem fere redit intelligentiam. Verumtamen, prior sententia præferenda videtur, quia humiles spiritu et pauperes spiritu, secundum eandem rationem dici convenientius æstimantur. Humiles autem spiritu secundum habitum dicuntur, et non secundum privationem, hoc est secundum spiritum quem habent, et non secundum spiritum, quo carent. Quod autem ii, qui secundum Spiritum Dei proficiunt, a suo spiritu deficiant, ostendit Propheta, qui ad Deum loquitur, dicens : *Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur (Psal. ciii)*. Auster vices suas non peragit, dum a flatu suo aquilo non quiescit. Hic in sua lenitate non sibilat, dum in spiritu vehementi aquilo perdurat. Propter quod scriptum est : *Surge, aquilo, et veni, auster (Cant. iv)*.

De spiritu hominis.

Spiritus autem hominis tribus modis tumescit et grandescit in se ; et æque tribus modis deficit et detumescit a se. Tumescit opinione vana, spe vana, cupiditate

vana, tribus his omnibus vanis. Tumor enim et inflatio vanitas est, et qui tumet inanis est et vacuus, tam plenus nihilo, quam plenus superbiæ vento.

De opinione falsa.

Tribus modis homo tumescit opinione vana, hoc est opinione falsa. De superbia enim spiritus sui sibi credens, nunc de Deo falsa confligit, nunc de se ipso superbe sentit, nunc adversus proximum incertæ suspicionis, vel malæ cogitationis locum invenit. De Deo quidem falsa opinio periculosissime admittitur. Nam quæ Dei sunt occulta et arcana, ex incerto humanæ opinionis ventilare non licet; nec aliud de Deo credere, quam ipse de se dignatus est revelare. Ipse enim sibi testis est, secretorum suorum conscios eatenus habere voluit, quatenus fidei conscientia se extendit, quæ de testimoniis Scripturarum astruitur, et earum ratione subnixâ, immobiliter statuitur et stabilitur. Scriptura enim sancta divinitus inspirata est. In ea scripta est nobis forma fidei; quidquid ultra quæritur, non invenitur. Omnis humana adinventio, quæ pietati fidei, formæque præscriptæ obviat, præsumptioni spiritus deputanda est. Nam spiritus præsumptionem sive inflationem sola curare potest humilitas fidei, quæ exsufflat, quidquid inspiravit spiritus superbiæ, qui Deo semper adversatur, cui et Deus semper resistit, humilibus dans gratiam suam. Hæc autem humilitas fidei primas partes vendicat in virtute pauperum spiritu. Hæc dignam reverentiam verbis Dei exhibet; illis credula, illisque contenta. Quisquis perfecte hanc habet, non sibi credit, sed spiritum suum Deo credit, ut sit creditus cum Deo spiritus ejus. Sed et Deus se illi credit, committens illi tanquam fideli suo mysteria consilii sui; et spiritus hominis Spiritu Dei per inspiratam gratiam informatur, ut fidelis sit credendo fideli Deo, qui fidelis est in omnibus verbis suis. Et dum de corde nostro omnes erroris impietates per Spiritum Dei eliminantur, nihilque falsum vel indignum de Deo creditur, Spiritus sanctus reddit testimonium spiritui nostro, ut spiritus noster in hac parte nil in se retineat de se, sed sibi renuntians seque abnegans, deficiat a se, ne quid opinari præsumat de Deo, quasi a se. Omnis enim opinio hominis de Deo, sicut pia est, si a Deo est; ita pia non est, si ab homine est. Bonus itaque defectus spiritus est, cum a sua opinione deficiens, nil circa Deum audet, cui non testimonium perhibeat in verbis Dei Spiritus Dei. Dicat ergo pauper spiritu, quoties meminerit Dei, et in hac meditatione delectatus fuerit: *Memor fui Dei, et delectatus sum: et defecit spiritus meus (Psal. LXXVI).*

De opinione vana.

De se superbe sentit homo, cum bona quæ habet, vel habere videtur, sibi tribuit; et magnus in oculis suis, sese opinatur plus esse quam sit, et plus posse quam possit. Nihilominus de se superbe sentit, cum malis quæ patitur, indignum se judicat, vel cum mala, quæ facit, dissimulat, vel excusat,

vel etiam laudans, laudanda putat. Contra proximum superba opinione tumescit, cum mala proximi in ira, sicut ex ira, gravius accusat, vel damnat, vel bona ejus ex invidia diminuendo extenuat. Tumor autem spiritus in judicio sui, vel proximi, sicut malus, ita defectus spiritus ab utroque tumore, laudabilis est; et ad illos pertinet, qui per humilitatem spiritus Deo placent, et sibi displicent.

De spe vana.

Spe vana tumescit spiritus hominis, cum de justitia sua nimis securus, supra merita sua in expectatione supernæ retributionis spem extendit. A præsumptione spei in expectatione supernæ retributionis spiritus hominis deficere debet; non per vehementiam extremæ desperationis, nec per pusillanimitatem molestissimæ trepidationis, sed per moderationem spe misti temperatique timoris. Spes enim sine timore, vanæ securitatis est, timor sine spe, perversæ desolationis est. Qui autem timore tristitiæ absorptus est, ut de salute desperet, ut se dignum pœna, et indignum misericordia judicet, et dicat: *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear (Gen. iv)*; de hoc quæri potest, si superbus est, qualis sit superbia ejus, quæ mentem non videtur in altum erigere, sed per nimiam dejectionem ad ima detrudere. Hoc autem auget quæstionem, ne dicatur superbus, quod, sicut scriptum est: *Initium omnis peccati superbia est (Eccli. x)*. Et de pusillanimitate spiritus similis quæstio suboritur, de qua Propheta dicit: *Exspectabam eum, qui servum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate (Psal. LIV)*. Nam, cum desperatio vel pusillanimitas spiritus corruptio humilitatis esse videatur, nimisque dejectio et immoderata depressio, mirum est, si quod elationi contrarium esse videtur, ad superbiam pertineat; vel si non pertinet, mirum æque videtur, quomodo initium omnis peccati superbia dicatur. Sed, quoniam nostri propositi non est hoc loco quæstiones ventilare, aliis relinquimus requirendum, utrum talis desperatio vel pusillanimitas spiritus ad superbiæ peccatum pertineat, an tantum ad superbiæ pœnam. Nos autem ad pauperes spiritu accedamus, ad quos nec superbi pertinent, nec spiritu pusillanimes, nec desperati; sed distringendi sunt a superbis pusillanimes spiritu et desperati.

De spe vana atque superbia.

Spe vana æque superbit et tumet, qui in se confidit, hoc est in virtute sua, vel sapientia, vel in eloquentia, vel in terrena substantia, vel in fama, vel in nobilitate sua, vel in hominum gratia, vel in quacunque causa: præterquam in solo Deo, qui solus liberare potest in tempore tribulationis; qui non relinquit sperantes in se, ad quem Propheta dicit: *Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te (Psal. LXXXIII)*. Et iterum: *Domine, spes mea a juventute mea (Psal. LXX)*. Et iterum: *Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est (Psal. LXI)*. Spes autem, cum humiliter in Deo ponitur, non confundit; quia Deus ve-

ritas est et neminem fallit. *Maledictus autem, qui confidit in homine, et qui ponit carnem brachium suum (Jer. xvii)*. Homo autem interdum cum potest liberare, non vult; interdum cum vult, non potest. Deus autem, sicut semper potest, ita et vult semper salvare sperantes in ipso, et non in se, nec superbe præsumentes de ipso, nec de se. Propheta dicit: *Qui confidunt in virtute sua, et multitudine divitiarum suarum gloriantur; frater non redimet (Psal. xlvi)*. Ecce a gratia redemptionis alieni sunt, qui in se confidunt, et de se præsumunt.

De mala vel bona securitate.

Sunt nonnulli vana spe securi, qui adjiciunt peccatum super peccatum dicentes: *Miserationes Domini multæ sunt (Psal. cxi)*: qui de Dei misericordia sibi blandientes, et quasi in ea spem ponentes, tanto sunt superbiores, quanto securiores. Vera autem securitas timor Domini est. Illic nempe timor magis securum facit, quam tumidum: quo carentes et misericordiam Dei sibi pollicentes ipsi se decipiunt, ut confundantur ab expectatione sua. Non enim secure peccantibus, sed Deum timentibus, et peccare cessantibus, misericordia repromittitur. Consulamus Scripturarum testimonia super hæc. Propheta dicit: *Secundum altitudinem cæli a terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se (Psal. cxi)*. Et: *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se (ibid.)*. Et in alio loco: *Prope timentes eum salutare ipsius (Psal. lxxxiv)*. Et beatissima mater misericordiae. *Misericordia, inquit, ejus a progenie in progenies, timentibus eum (Luc. i)*. Ecce quomodo conjunguntur timor Dei et misericordia Dei, ut sperari non debeat misericordia Dei sine timore Dei. Sicut enim periculosus est timor sine spe mittens in desperationem; sic pernicioosa est spes sine timore pertrahens ad obstinationem. Propter quod in lege scriptum est: *Non accipies loco pignoris inferiorem et superiore molarum (Deut. xxi)*. Superior quippe mola spes est, et inferior timor. Inter has commolitur, quidquid salubriter manditur. Altera autem sine altera inutilis est; et cum loco pignoris accipitur, altera per se nec danti nec accipienti valet. Pignus autem pro securitate accipitur, quia securum facit. Pignus autem quale sit, Apostolus docet dicens: *Qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus spiritus in cordibus nostris (II Cor. i)*. Hoc ad Corinthios. Ad Ephesios autem sic: *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ (Ephes. i)*. Pignus ergo Spiritus sanctus est, qui nobis veram securitatem præstat in conjunctione timoris et sanctæ spei. Nam sine timore vana est securitas, sine spe nulla est securitas; in his vero simul vera est securitas. Timor ergo Dei spem comprimere debet, ut detumescat a præsumptione sua; ne inanescent in vanitate sua, et confundantur ab expectatione sua. Consequens enim est, ut spiritu hominis orando et sperando in Deum proficiat; sic autem præsumptione spei in se a se deficiat, ut dicere possit cum

PATROL CCIV.

Propheta: *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritus meus (Psal. cxli)*. Et illud: *Velociter exaudi me, Domine; defecit spiritus meus (Psal. cxlii)*. Dilatio exauditionis Deo non conceditur, sed velociter exaudire postulatur, cum in timore Dei spiritus hominis deficit; ut omnino non speret in se, non in virtute sua, non in sapientia, non in arte vel calliditate sua, non in omni facultate sua; sed in solo Deo et in eis quæ Dei sunt, quia Dei sunt. In bonis enim nostris, quia a Deo sunt, ut puta in fide et in operibus justitiæ et misericordiæ, ita spes ponenda est post Deum, ut tota fiducia nostra a nobis abstractatur, quamvis nostra sint bona; et in eum projiciatur, cujus ipsa sunt dona. Nam qui de donis Dei fiduciam in Deo ponendam ad se trahit, Deo injuriam facit. Et quoniam auxilium inde solet invocari, unde et sperari, qui a se sperat auxilium, magis se ipsum invocatur, quam Deum. Propterea nondum dicere potest: *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.*

De cupiditate vel superbia.

Cupiditate vana grandescit animus duobus modis, amore scilicet utendi vel habendi quæ possidentur, vel desiderio possidendi quæ non habentur. Ipsum autem desiderium amor quidam est. Nam desiderare est quodam modo amare. Cupiditas autem est amor mundi, sicut claritas est amor Dei. Cupiditas quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi: quærit autem sic. Nunc per amorem terrenæ possessionis, nunc per amorem lubricæ fluxæque voluptatis, nunc per amorem dominationis, nunc per amorem ambitiosi honoris, nunc per amorem admirationis, favoris et laudis. Hæc sunt quæ cupiditas contra Deum superbe et insatiabiliter quærit. Hæc sunt quæ charitas propter Deum nobiliter, et ut ita dixerim, suo superbiendi modo contemnit. Habet enim charitas, si fas est dicere, superbiam suam, qua ipsam superbiam, et quidquid contra Deum superbum est, nobiliter contemnit. Hinc ad apostolos dictum est: *Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis (Isai. lxi)*. Deum propter contemnenda contemnere, et plus quam Deum contemnenda diligere, vilis est superbia, et confusione digna. Gloriam autem mundi propter Deum contemnere, nobilis est superbia. Nobilior autem, si ipsa confusio propter Christum inconfusibiliter contemnatur, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta (Hebr. xii). Melius est enim dignitates et honores in hoc mundo erubescere, quam crucem Christi, quam paupertatem Christi, quam humilitatem Christi. *Qui erubuerit, inquit, me et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et sanctorum angelorum (Luc. ix)*. *Non est servus major Domino suo (Joan. xiii)*. Quæ non erubuit Christus pro nobis, non sunt erubescenda pro

Chris'o a nobis. Qui pudore retinetur ab imitatione vel æmulatione humilitatis Christi, nonnihil adhuc de suo spiritu habet.

Vanus est enim hujusmodi pudor, et quantum ab humilitate recedit, tantum et superbiæ accedit. Sancta autem paupertas magis æstimanda est ex humilitate animi, quam ex tenuitate patrimonii. Pauperes spiritu magis dicendi sunt, qui non habent magnum sensum, quam qui habent exiguum censum. Nam qui superbe sentiunt, etsi rebus inopes sunt, ad pauperes spiritu minus pertinent, quam illi, qui sic habent, ut sint quasi non habentes. Sancta itaque paupertas mundum et quæ mundi sunt contemnens, habitis et habendis et desiderio habendi renuntians, et ab omni præsumptione spiritus sese temperans, Deo sic accepta est, ut dicat: *Beati sunt pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v.)*. Deo sic amabilis est et clara, ut qui pauper est, Deo pro se sollicito gloriari possit, et dicere: *Ego autem mendiculus sum et pauper; Dominus sollicitus est mei (Psal. xxxix)*. Si omnes honores divitum conferantur, quid huic honorem æquare potest? Quis divitum præsumere audeat, ut dicat, ego plenus sum et opulentus, Dominus sollicitus est mei? Dives sufficit ipse sibi, nec indigere sibi videtur, ut Dominus sui sollicitudinem gerat. Vox pauperis et gloria pauperis hæc est: *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me, quoniam inops et pauper sum ego (Psal. lxxxv)*. Si accesserit pauper quispiam ad hominem prædivitem et præpotentem, et dicat: *Inclina aurem tuam, et exaudi me, quis circumstantium hoc patienter ferat? Nonne ab omnibus exploditur et exsibilatur? Nonne ab ipso potente superbo oculo respicitur et despicitur? Nonne de ipsa domo contumeliose extrudi et deturbari jubetur? Quis audeat dicere ad Dominum suum: Inclina aurem tuam? Quis hoc audeat ad Dominum dominantium? Quis nisi pauper, et pauper spiritu? Ejus nempe vox est: *Lætifica animam servi tui: quoniam ad te, Domine, animam meam levavi (ibid.)*. Si saperet quæ sunt super terram, et non quæ sursum sunt, non diceret, ad te, Domine, animam meam levavi. Pauperes ergo spiritu qui in inis cor suum non humiliant, sed ad cælestia desiderant, suspirant et æstuant; hi animam suam ad Deum levant. Ibi cum Christo abscondita est vita eorum, ibi est oculus et amor eorum, ibi cor et thesaurus eorum. O felicem paupertatem, non solum in regno cælorum, sed ipso regno cælorum munerandam! O felicem paupertatem, quamvis mundo despiciabilem, Deo tamen honorabilem! *Parcet enim pauperi et inopi, et animas pauperum salvas faciet; et honorabile nomen eorum coram illo (Psal. lxi)*. O infelices divitias, perpetua egestate mutandas! O miseram felicitatem æterna calamitate compensandam! Dives sepultus in inferno, et pauper in sinu Abrahæ requiescens (*Luc. xvi*), causam pauperis et divitis certa diffinitione decidunt. Cruciaturs dives ardens et sitiens, et non accipit consolationem a paupere, quia pauperi non*

A fecit consolationem, quia recepit bona in vita sua. Verumtamen ne desperent divites; attendant, quia Abraham dives fuit, in cujus sinu Lazarus requievit. Sic autem attendant ad Abraham, ut divitias habeant sicut Abraham, habeant ex justis causis, habeant ad usus licitos, habeant ad gratiam hospitalitatis exhibendam, sicut Abraham. Denique habeant non sibi retinendas, sed pauperibus communicandas, a quibus recipiantur in æterna tabernacula. Salus enim divitum gloria est pauperum. *Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v.)*. *Beati mitis, quoniam ipsi possidebunt terram (ibid.)*.

Promissiones Dei variæ sunt et differentes, secundum merita justorum, et justificationes eorum. Singulis enim justificationibus sua competit retributio, et unaquæque virtus propriam habet laudem, propriamque mercedem, secundum dignitatem ordinis sui, et qualitatem generis sui. Mitibus terra possidenda promittitur. Virtus mitium mansuetudo est, ut verum sit quod Propheta dicit: *Mansueti autem hæreditabunt terram (Psal. xxxvi)*. Si beati sunt mitis, beati utique sunt et mansueti. Audiant hoc mansueti, et lætentur (*Psal. xxxiii*). Audiant, quia nunc sunt, vel futuri sunt beati; audiant, et unde beati. *Quoniam ipsi possidebunt terram*. Sunt, qui pugnant et litigant pro terra, homines immites premunt et mitibus imperant. Cur non isti beati, quoniam possident terram? Imo quomodo beati, si devorabit eos terra? O terra, terra, terra, quanta vanitate diligeris a filiis hominum, qui sumpti sunt de terra, consumendi sunt a terra; et ipsi quid sunt, nisi terra? *Filii hominum utquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem (Psal. lv)* hujus mundi, ubi non est nisi concupiscentia oculorum, et superbia vitæ? Scitote quique terrigenæ, et filii hominum, quia non est nobis manens hæreditas in terra, nisi gleba nostri corporis, quæ est terra de terra! Quid vult ergo sibi ista promissio: *Beati mitis, quoniam ipsi possidebunt terram*? Quid sibi vult, quod mitibus Deus terram promittit, cum aliis regnum cælorum promittat? *Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v)*. Quid terram promittit, qui terram monet contemnere? Nonne omnibus justis cælum repromittitur, et peccatoribus penitentiam agentibus? Propter quod scriptum est: *Agite penitentiam, appropinquabit enim regnum cælorum (Matth. iii)*. Nonne omnibus qui ad dexteram collocandi sunt, dicitur in fine: *Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis ab origine mundi? (Matth. xxv)*. Nunquid igitur virtus mitium hujus mediocritatis est, merique tam tenuis, ut merces ei in terra constituatur? At laudem ejus, quanta sit, audiamus mansuetudinis descendæ exemplum Dominus in seipso proponit dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. xi)*. Et ubi requiescat Spiritus ejus ostendit dicens: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos? (Isa.*

venit, ut cum ea esset, et in ea, et ex ea, et sit per eam in nobis : cum sit susceptor noster Deus Jacob? Ad hoc enim nostram naturam ex ea suscepit Deus Jacob, ut nobiscum sit semper, dicens : *Deliciae meae, esse cum filiis hominum* (Prov. viii). Si autem deliciae Dei sunt esse cum filiis hominum, quantæ putas deliciae ejus sunt esse cum unica sua, quam prælegit in ministerium tantarum deliciarum? Quod ergo nobiscum est, communicans naturæ nostræ, et communicator gratiæ suæ, ut simus filii et hæredes Dei, fratres autem et cohæredes Jesu Christi, hoc tam magnum donum, tam magnum bonum illi singulariter dictum est : *Dominus tecum*. Hujus tantæ dispensationis ministra et cooperatrix effecta, salutem mundi, nobis dedit. Sed, quia sola non potuit, sed ministerium præbuit, sed effectum mediatoris exhibuit, sed mediatorem, qui hoc posset, in medium produxit, recte dicitur : *Dominus tecum*. Opus quiddam magnificentum factura es, salus mundi per te procuranda est, sceptrum exactoris superandum est, sicut in die Madian. Sed supra omnem humanam virtutem et sapientiam est, ad quod electa es ; sed Dominus tecum, cui non est impossibile omne verbum. Sic ad Gedeonem, cui liberaturus esset filios Israel de Madian, dicitur : *Dominus tecum, virorum fortissime* (Judic. vi) ; ubi et fortitudinem commemoratur, et fortitudine opus erat, Deo fortitudinem dante, qui est adiutor fortis. In hoc quoque opere salutis nostræ, quod a plenissima gratia inchoatur, et in plenissima gratia consummatur, plenitudo gratiæ commemoratur ; et auctori gratiæ laus ascribitur, qui Virgine cooperante auctor operis ostenditur.

Benedictio Virginis.

Post Deum auctorem tanti beneficii prima laus Virgini debetur, ut ab omnibus merito benedicatur. Propter quod ei ab angelo dicitur : *Benedicta tu in mulieribus* (Luc. 1). Et ad eam Elizabeth : *Benedicta tu inter mulieres* (ibid.). Eva per superbiam et inobedienciæ culpam sententiam maledictionis in se excepit, et nos per eam maledictioni obnoxii sumus. Superbiæ enim maledictio debetur, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (I Petr. v). Hinc scriptum est : *Initium omnis peccati superbia. Qui autem tenuerit eam, adimplebitur maledictis* (Eccli. x). Maria autem sese humiliavit, et benedictionem meruit. Attendamus, ut possumus, quantum se humiliavit, et quam benedicta fuerit. Est quædam humilitas sub præcepto, est quædam sub consilio, quædam sub exemplo, quædam sub proposito vel voto, quædam sub maledicto. Præceptum imponit necessitatem, consilium excitat liberam voluntatem, exemplum provocat ad æmulationem, sanctum propositum sive votum cumulat devotionem, maledictum adducit confusionem. Humilitas sub consilio major est, quæ est sub præcepto. Præcipimur aliena non rapere, monemur propria relinquere. Hoc majus bonum, illud tamen magis

necessarium. Illud communius, hoc restrictius. Humilitas sub exemplo, sine præcepto et sine consilio, a typho superbiæ et fastu arrogantis longius videtur abesse. Magnæ enim humilitatis indicium est, nullo cogente, nullo suadente, recte agentem sibi præferre ; nec dedignari quidquid dignum fuerit imitatione. Sæpe autem sine præcepto, consilio, et exemplo, occulto mentis instinctu aliquid boni percipitur, et in propositum sive votum assumitur, quæ est mira humilitas. Magnæ siquidem virtutis est, communi libertati renuntiare, et sanctæ necessitati sese subdere. Nonnunquam vero quod Deo dignoscitur esse acceptum, apud homines invenitur probrosum, et maledictioni obnoxium. Propterea quidam timore confusionis victi, sæpe perfectionis studium quod appetunt, erubescunt, et dum linguas hominum metuunt, bona fugiunt quæ concupiscunt. Quidam vero justitiam et sanctitatem sic probant, et sic zelant, ut hominum maledictiones et opprobria contemnant ; gloriosum reputantes pro nomine Jesu contumeliam pati ; et majores divitias æstimant thesauris Ægypti improprium Christi. Hæc pars humilitatis quanto maledictiones hominum propter Deum minus veretur, tanto abundantior benedictionis gratiam apud Deum meretur. Hanc humilitatis partem nec Christus prætermisit : qui omnem justitiam implere volens, factus est pro nobis maledictum, sicut scriptum est : *Maledictus omnis qui pendet in ligno* (Deut. xxi ; Gal. iii). Quomodo autem factus sit maledictum, ostendit, qui dicit : *Ab hominibus quidem reprobatus, a Deo autem electus* (I Petr. ii). Cui et illud concordat : *Maledicent illi, et tu benedices* (Psal. cxviii). Æstimemus, ex his quæ dicta sunt, qualis fuerit humilitas hujus Virginis, quæ virginitatem suam sine legis præcepto sub legis maledicto consecravit, quia maledicta reputabatur, quæ non reliquisset semen in Israel. Si Deus in initio quibus benedixit, his et dixit : *Crescite et multiplicamini* (Gen. 1), dans eis gratiam fecunditatis pro benedictione ; quomodo ab hac benedictione aliena non est, quæ fecunditatis experta est ? Si fecunditas benedictio est, quomodo sterilitas maledictio non est ? Quid virginitate sterilis, quid infecundus, quid infructuosus ? Nihil omnino. Sed ante virginem fecundam. Nam virginitate fecunda nihil fructuosius. Sanctimonia autem virginitatis supra legem est, quam nulla lex in præceptum redegit. sed evangelica perfectio in consilio formavit, Domino dicente : *Qui potest capere, capiat* (Matth. xix) ; et Apostolo : *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do* (I Cor. vii). Hujus itaque virginis propositum nullum præcessit legis præceptum ; nullum ut quibusdam videtur, de lege consilium, nullum ex lege exemplum quod de mulieribus magis accipiendum quam de viris. Nam Elias et Jeremias et Daniel virginitatis castimoniam servasse æstimantur. In mulieribus vero, vel ante legem, vel sub lege, exemplum servatæ virginitatis, Deoque dicatæ, non oc-

vet carnem, et membra perurget ad obsequium suum in ministerio pietatis et salutis, in operibus justitiæ et misericordiæ, in omnibus adimplendis, exsequendis, et perferendis, quæ auctoritas rationis ipsa voluntate consentiente vel faciendâ vel tolerandâ decreverit.

Quod si membra secundum carnem movere se cœperint, voluntas rationi consentanea sua libertate utens obsistit, ne promoveantur, imperatque eis, ut in se conquiescant, et pacem habeant; et jam incipit terra possideri; quia animus humilis est et quietus, mitis et mansuetus, consentiens se a ratione possideri, ut terram possideat, et in ea potestatem habeat. Hæc possessio terræ quasi quædam merces est mansuetudinis. Et qui secundum dictum modum mansueti sunt, incipiunt paci sibi que restitui, et in pace sua beatificari, quia pax hominibus bonæ voluntatis. Homo quidem primum a ratione discordans, et quasi a se recedens, cœpit possessione terræ suæ destitui, et in se exulare, quasi extra se, et quasi in terra aliena, et in terra oblivionis, in regione dissimilitudinis. Post prævaricationem rediens ad cor, invenit se apud se; et ne careat se, ipse sibi redditur, et quasi in Jubileo anno possessio ei restituitur, ut requiescat sub vite sua, et sub ficulnea, et in pace terram possideat, quia mitis est. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Math. xxvi).* Hæc terra promissionis, terra quondam Chanaan, quam pollicitus est Deus Abraham, dum adhuc degeret in terra Chaldeorum, in terra aliena, ubi non cantatur canticum Domini, ne hymnus de canticis Sion. Hæc est terra sancta, ubi secundum spirituales sensus et affectus habitat semen Abraham templum Domini, quo adoratur et colitur Deus: propter quod Apostolus dicit: *An nescitis, quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti? (I Cor. vi.)* Et iterum: *Templum enim Dei sanctum est, quod attis vos (I Cor. iii).* Hæc terra nondum plene possidetur, quia nondum plena mansuetudo in nostra voluntate invenitur. In nonnullis enim rationi reluctamur; et caro nobis in nonnullis reluctatur. Qualia facimus contra rationem, talia sentimus per carnem. Verumtamen voluntas ex parte rationi subiecta, ex parte habet sibi carnem subjectam; et ex parte tamen contradicentem et oblatrantem. Sic sunt enim iudisciplinati motus in corde vel in corpore nostro, sicut latratus canis, qui molestus est viatoribus magis latratu quam morsu. Latratus quidem molesti sunt, et suspecti, sed morsus noxii: et latratus valent ad custodiam et cautelam; nam interdum pro nobis latrant, et non semper contra nos; Deo ita dispensante, ut caute ambulemus, ut ad vigilandum excitemur, ne unquam per securitatem obdormiamus in morte. Quod si canes latrant circa domum, nunquid non ideo in pace possidetur domus? Et si contradictio aliqua est in carne nostra, non solum rationi, sed et nostræ voluntati contraria, nunquid non ideo possidemus terram? Imo possidemus, nondum omnino ut volumus, sed ut pro

tempore possumus. Et in regno patris latrunculi inveniuntur, sed deprehensi aut suspenduntur, aut aliis suppliciis addicuntur, ut per iudicium et justitiam sua pace regnum stabilatur. Sine justitia enim non est pax in regno, non est pax in domo, non est pax in corde nostro, non est pax in carne nostra, non est pax in terra nostra. Iusti enim hæreditabunt terram. Si in justitia possidetur terra, possidetur et in pace; nec sine justitia possidetur in pace. Propter quod scriptum est: *Justitia et pax osculatæ sunt (Psal. lxxxiv).* Hæc terra quæ nondum plane possidetur, et tamen aliquo modo possidetur, tunc plane possidebitur, cum tota corruptione carnis per gloriam resurrectionis absumpta in nullo reluctabitur vel voluntas rationi, vel caro voluntati. Erit hoc, cum totum semen Chanaan de terra exterminabitur, cum omnis maledictio Chanaan a nobis auferetur. Maledictus est enim Chanaan, et servituti subjectus; sed ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Et tunc mansueti hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis. Et qui nunc sperant in Domino, et faciunt bonitatem, tunc inhabitabunt eam, et pascentur in divitiis ejus. Terra nimirum prædices erit et opulenta, fluens lacte et melle, utpote aliena ab omni malo pro mercede prioris obedientiæ. Virtus siquidem mansuetudinis hominis ad seipsum, ex patientia constat et obedientia, tum voluntatis ad rationem, tum carnis ad voluntatem. Ratio enim mansuetæ voluntati, et hæc mansuetæ et edomitæ carni, nunc quædam dura imponit toleranda, et est ibi virtus patientiæ; quia patienter tolerantur; nunc aliqua bona faciendâ injungit, et est ibi virtus obedientiæ, quia humiliter efficiuntur. Erit ergo lac consolationis per immunitatem mali merces patientiæ, eritque mel per plenitudinem omnis boni merces obedientiæ.

De mansuetudine hominis ad proximum. Beati mites quoniam ipsi hæreditabunt terram (Math. v).

Mitibus terra promittitur, terra certe promissionis. Terra autem promissionis per significationem quatuor modis accipiendâ videtur. Primum quidem quoad universitatem fidelium terra promissionis est multitudo fidelium, in justitia fidei et obedientiæ, in qua Abraham placuit Deo, per totum mundum collecta, et in sinu Abraham sine colligenda. Hinc Abraham, juxta Apostolum, repromissum est ut hæres esset mundi (Rom. iv), quia multarum gentium Pater futurus. Secundum propriam spem singulorum terra promissionis est in singulis terra cordis et corporis sui, unicuique in possessionem data, per mansuetudinem in pace possidenda. Tertio quoque promissionis terra est terra viventium, ubi societas est beatorum, ubi nemo moritur, ubi est Jerusalem illa, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum: non pertransibit per eam incircumcisus et immundus: Chanaanæ non habitant ibi; hinc exclusi sunt maligni spiritus, non

est eis pars neque sors in terra sanctorum. Possessio hujus terræ mansuetis promittitur, quia beatæ societatis participatio mansuetudine acquiritur. Omnis quippe sancta societas pace stabilitur; pax vero sine mansuetudine non retinetur. Sicut enim jumentum inquietum in junctura non trahit, sed turbat; sic immansuetus in congregatione bonorum pacem turbat, fœdus amicitiae rumpit, vincula societatis solvit, proximo detrahit, adversus proximum opprobrium accipit; nunc pugnat, nunc litigat, nunc murmurat, nunc in disceptationibus cogitationum et suspicionibus de aliis judicat, sicut juvenis indomitus et cervicosus jugum detrectat; meus ejus præceps ad iram, oculus ad invidiam, lingua ad contumeliam; nec socialiter vivit, sæpe a communione societatis studii sui singularitate se disjungit; sibi perniciosus, aliis inquietus, negotium communis salutis suo exemplo non adjuvat, sed unitatem dissipat; et sicut pravus socius communiter impedit; commune opus. Virtus autem mansuetudinis sicut ab omnibus his malis semper est aliena, ita paci familiaris semper est, et amica. Hujus autem virtutis proprium est, injuriam nec inferre nec referre; hoc est, non gratis nocere, nec vindictam expetere, hoc est, nec inimicum esse, nec ultorem. Ambo autem, et inimicus et ultor, inimici Dei sunt: quos destruet ipse, ut ex ore infantium et lactentium perficiat laudem propter inimicos suos (*Psal. viii*). Qui sunt lactentes et infantes, nisi parvi, humiles, simplices, mites, mansueti, patientes, et non vincentes in malo bonum, sed vincentes in bono malum? Infans verba non promittit, lactens lac sugit. Audi tamen infantem loquentem: *Posui ori meo cus odiam, cum consisteret peccator adversum me (Psal. xxxviii)*. Si maledicetur, non maledicit; si percutitur, non comminatur. Mutus est enim ad injuriam, et dicit: *Factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones (Psal. xxxvii)*. Lactentibus vero dicitur: *Deponentes omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et omnes detractiones; sicut modo geniti infantes rationabiles lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem (I Petr. ii)*. In his enim beneplacitum est Domino, et exaltabit mansuetos in salutem. Nonne recte terra viventium est, ubi beatissima societas electorum promittitur mansuetis; qui in presenti societate bonorum per innocentiam et patientiam socialiter vivunt, servantes unitatem in vinculo pacis? Digna merces mansuetis quæta hujus possessio terræ, ubi beata societas pace firmatur, quæ sine mansuetudine non retinetur. Propter quod Propheta ad Deum dicit: *Fiat pax in virtute tua (Psal. cxi)*. Quam virtutem, Domine, quam rectius dixerim, quam eam, cujus exemplum in teipso proponis, dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde? (Math. xi)*. In mansuetudine itaque sit pax, et retinetur pax, ut in patientia primo possideamus animas nostras, mox transferendi ad regnum pacis, ubi quies æterna præparata est quie-

tis, et abundantia in turribus tuis, Domine, tanquam in parvulis et humilibus. Si copiam lactis et mellis quærimus, accelleremus gressus nostros ad terram hanc. Audivimus enim quod regio ista lactis sit et mellis abundans, utpote aliena ab omni malo pro mercede prioris innocentiae, et plena omni bono pro mercede prioris patientiae. Mansuetudo nempè hominis ad proximum ex innocentia constat et patientia; eritque merces patientiae sicut mel, per omnem abundantiam boni.

De mansuetudine hominis ad Deum.

Si juxta quartum modum terra promissionis in Christo, qui est finis promissionum, intelligimus, quærentibus quomodo semen Chanaan habitaverit in terra illa, difficile videbitur respondere. Nam quem locum inveniet maledictio, ubi habitat gratiæ plenitudo? Christus enim ex Maria virgine de Spiritu sancto conceptus, a peccatoribus segregatus, excelsior cælis factus, sicut plenus fuit omni gratia, ita liber ab omni culpa. At tamen pius investigator sibi forte fideliter satisfacere possit, si secum non contendat, sed pie attendat unitatem capituli et corporis Christi, et mortalitatis nostræ conditionem in Christo? Nam quia caput nostrum esse voluit, ut dilectis altius commendaret charitatem, quæ nos arctius tanquam membra sibi conjunxit, propter unitatem ineffabilem nos in se transfigurans, causam nostram agit apud Patrem, et dicit: *Quare me dereliquisti? Longe a salute mea verba delictorum meorum (Psal. cxi)*. Tanquam sua dicit nostra delicta, et nobis imputanda, sed ab illo nobis non reputanda. Nostra quidem erant, et ab ipso aliena, qui non habuit conscientiam propriæ iniquitatis, et compassionem sensit alienæ calamitatis, et nos reconciliaret Deo; qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in illo. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: *Maledictus homo, qui pendet in ligno (Deut. cxi; Galat. iii)*. Maledictio autem jam finem accepit, quia *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi)*. Tenemus ergo terram promissionis, non terram a Dan usque Bersabee, non a flumine magno Euphrate usque ad fluvium Ægypti; non a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Sed promissiones Abraham dictas intelligimus in Christo esse completas, cum Propheta dicente: *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum (Psal. xv)*. In Christo ergo est hæreditas nostra, et portio nostra, et secundum dispensationem naturæ pro nobis susceptæ, ibi est terra promissionis; terra, de qua dictum est: *Benedixisti, Domine, terram tuam (Psal. lxxxiv)*: et de qua iterum scriptum est: *Ut inhabilet gloria in terra nostra,*

miser cordia et veritas obviaverunt sibi (Psal. LXXXIV). A replebuntur vasa misericordiae; cum servo dicitur: *Intra in gaudium Domini tui (Matth. xxv)*, ut gaudia circumfusis, quocumque se vertat, in gaudio se inveniat, et gaudium circa se inveniat, et dicat: *Hæreditas mea super mel et favum (Ecclj. xxiv)*. Tunc bonum erit ei mel, qui multum comederit, et contemplator majestatis non opprimetur a gloria. Interim vero non est horum ei qui multum comedit; quia scrutator majestatis opprimetur a gloria. *Satiabor*, ait Propheta, *cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi)*. Sed unde satiabuntur, qui satiandi sunt? Si melle satiabuntur, unde fluet mel? *De petra*, inquit, *melle satiavit eos (Psal. Lxxx)*. *Petra autem erat Christus (I Cor. x)*. Mel, ut aiunt, colligitur de floribus caelesti rore perfusis, propter quod secundum quosdam dicuntur roscida mella, quasi de rore cadente collecta. Hinc et poeta dixit:

Protinus aerii mellis caelestia dona,

(VIRGILIUS, *Georg. iv, l.*)

sive dulcescat ros in floribus, sive flores ex rore, sive vicissim. Utinam nos flores simus, de illis quibus dicitur: *Floreie flores (Ecclj. xxxix)*; et de quibus dicitur: *Fulcite me floribus (Cant. ii)*. Et dulcescat in nobis, et nos in illo, ros Hermon, qui descendit in montem Sion, et conficiatur in nobis mel, quale invenitur in terra promissionis; quo nunc prægustato, et post plenius prægustando, gustantes et videntes, quoniam suavis est Dominus, experti dicamus: *Quam magna multitudo dulcedinis tua, Domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te (Psal. xxx)*. Non solum mel abundat in terra promissionis, abundat et lac. Habet autem lac sementinam carnis originem, quo mater parvulos consolatur et alit ad vitam, qui sine lacte non haberent vitam. Ad hoc autem *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i)*, ut potemur a lacte, et satiemur ab uberibus consolationis ejus. Propter quod dicitur: *Quemadmodum mater consolatur filios suos; ita ego consolabor vos; et in Jerusalem consolabimini (Isai. Lxvi)*. In illa nempe Jerusalem caelesti, ubi est visio pacis, ibi est lac consolationis. Quidquid enim delectabit manifestata gloria hominis Dei in Deo, blandietur intuentibus, et erit sicut lac, unde alantur ad vitam, et sine quo non haberent vitam illam, de qua dicit ad

D Patrem, ipse qui est vita. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii)*.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v).

Per has itaque virtutes, obedientiam dico et patientiam, mansuetus sessor Christus a mansuetis portatur et sustinetur. Qua mercede? *Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram (Psal. xxxvi)*. Terram utique lacte et melle manantem; ubi Christus Deus et homo videbitur in gloria sua: dulciter et jucunde in gloria glorificatæ humanitatis; dulcius et jucundius, in gloria gloriosæ divinitatis. Hanc tunc gloriam specularantes lacte et melle redundabunt; fluent enim rivi et lactis et mellis usque ad eos. Nam quomodo pervenirent ad eos, nisi fluerent? Quidquid eos delectabit in contemplata specie divinitatis, summæ pulchritudinis, summæque dulcedinis, dulce erit sicut mel. Tunc unicuique dicitur: *Mel invenisti, comede quod satis est (Prov. xxv)*. Ibi enim plena erit satietyas, cum de torrente voluptatis

Sapientia Dei, et sapientia hujus mundi, circa rerum æstimationem judicicia sua variant, et momenta rerum ad unius stateræ momentum non ponderant. Sapientia enim mundi ea magni æstimat, quæ sapientia Dei abjicienda et contemnenda reputat. Mundi quoque sapientia suo judicio reprobatur, quæ Dei sapientia pretiosa et magna judicat. Dei sapientia dicit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum (Matth. vi)*. Mundi sapientia dicit: *Beati divites, quia nunc dominantur in orbem terrarum. Sapientia Dei dicit: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (ibid.).*

Mundi sapientia dicit: Beati bellatores et immites, quoniam ipsi possident terram. Sapientia Dei dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (ibid.)*. Sapientia mundi dicit: Beati qui rident, quoniam ipsi jam nunc consolantur. Sapientia mundi divitias et risum et gaudium præsentis vitæ probat et laudat et amat, quia præsentem afferunt consolationem; paupertatem et luctum odit et damnat, quia præsentem desolationem habent. Dei sapientia vitæ præsentis gaudia vana judicat et noxiâ, ut pole vitiorum nutrimenta et impedimenta salutis. Paupertatem vero et luctum commendat et amat, tanquam purgatoria vitiorum, et interminabilis præparativa felicitatis. Sapientia Dei et sapientia hujus mundi sic suis judiciis sese impugnant, ut vicissim sese judicent, et ab invicem judicentur. Sapientia enim hujus mundi stulta est apud Deum; sapientia quoque Dei stulta est apud mundum. Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est. Verbum autem paupertatis et luctus secundum quemdam modum verbum crucis est. Nam paupertas, sive luctus, quædam erux est. Sapientia autem Dei justificata est a filiis suis, et filiis lucis. Filii autem hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua. Propterea filii sæculi et filii lucis vicissim sese stultos reputant et insanos. Illi enim respiciunt ad vanitates et insanias falsas; hi stultitiam prædicationis, per quam decrevit Deus salvos facere credentes, pro luce amant, quam animalis homo non percipit: stultitia enim illi est, et non potest intelligere. Hæc autem altercatio inter Dei sapientiam, et eam quæ est hujus mundi, in cordibus multorum ipsius fidei fundamenta concutit, et in tantum in valescit, ut si fieri potest, moveantur etiam electi. Hinc unus justorum dicit: *Mei autem pene moti sunt pedes; pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns (Psal. LXXVIII)*. At cum intelligit in novissimis eorum, admiratur et dicit: *Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam (ibid.)*. Judicio Salomonis risus condemnatur, et luctus convivio antefertur. *Risum, inquit, reputavi errorem; et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? (Eccle. II.)* Et iterum: *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii (Eccle. VII)*. Hæc Salomon: e. ce plusquam Salomon hic qui dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. V)*. Luctum et luctum vanitas veritasque distinguit. Sunt qui lugent non lugenda, et ideo ipsi lugendi, quia vane lugent, sicut et vane credunt. Sunt qui pie et salubriter lugent, beati futuri, quod sic lugent, sicut ipse Dominus discipulis loquens ait: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium (Joan. XV)*. Et Psalmista: *Euntes ibant et flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos (Psal. CXXV)*. Hoc pio luctu quasi imbre gratiæ cœlestis rigantur semina nostra, ut completa uberius surgant ad messem. Hæc est plu-

A via voluntaria, quam segregavit Deus hæreditati suæ. In hac valle lacrymarum, in qua nati sumus, copiosa nobis suppetit causa lugendi, ubi totum quod occurrit, aut quod intra nos est, aut extra nos est, vix aliud est, quam lugendi materia. Adeo toti miseri sumus, in miseria nati, in miseria usque modo educati, in miseria deinceps victuri, in miseria demum morituri. Intus miseria pleni, foris miseria circumdati. Hinc quidam. *Repleta est, inquit, malis anima mea (Psal. LXXXVII)*. Et: *Circumdederunt me mala, quorum non est numerus (Psal. XXXII)*. Quid possumus inter hæc mala, nisi gemere, plangere, et dolere mala, quæ indesinenter sentimus; et desiderare bona, quæ nondum sentimus? Aut si modicum quid boni forte sentimus, hoc ipsum nos admonet miseriæ nostræ, quod raro; quod tenuiter, quod non plene sentimus. Unde nobis hæc miseria tam multa, tam magna, nisi quia peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus? *Via autem nostræ et iniquitates nostræ fecerunt hæc nobis.*

De prima causa lugendi.

Prima ergo lugendi causa est de malis commissis, et de bonis omissis. Mala quæ commisimus quis dinumeret? *Multiplicatae sunt, inquit, iniquitates meae super capillos capitis mei (Psal. XXXIX)*. Bona quæ perdidimus quis dinumeret? *Cogitavi, ait, dies antiquos, et annos æternos in mente habui (Psal. LXXVI)*. Nam et hos et illos perdidimus, dies scilicet antiquos, in quibus conditus fuit Adam bonus et beatus a Deo, ut posset nunquam mori, et annos æternos, quibus donandus erat, si non peccasset, ut nunquam posset mori. Hæc quidem nos in Adam. At nos in nobis quanta bona præripimus nobis! Quanta bona potuimus facere, et non fecimus! Quot curricula temporum inaniter consumpsimus! Quam innumerabiles dies nobis male aut nihil agentibus fluxerunt, et in decursum labiles nos secum traxerunt! O ubi estis, fontes aquarum, ubi nunc estis, fontes lacrymarum, ut lugere queam damna vitæ meæ, et damna pariter innocentiae meæ? Utinam aperiantur cataractæ cœli desuper! utinam dirumpantur fontes abyssi magnæ, et inundet diluvium aquarum multarum super terram cordis mei, ut dispereant qui habitant in ea, et proni in malum omnes sensus mei ab adolescentia mea! Et ecce defecerunt in vanitate dies mei, et anni mei cum festinatione. Et quis consolabitur me, nisi qui contristatur sicut et ego, unus et ipse poenitens, qui dicit: *Laboravi in gemitu meo? (Psal. VI)*. Nam dum in his quæ mundi sunt gauderem ludens et ridens, et variis successibus applaudens, dum id agebam, ne gemerem vel laborarem, sicut nunc expertus didici, vere tunc laboravi in gemitu meo. Nam quæ labore et gemitu commulanda sunt, vera æstimatione quod valent hic sunt. Hæc enim vere sunt, quod illis sunt, quibus obsunt. Hæc nempe seranox est, sero gementium: *Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis; et ambulavimus vias difficiles (Sap. V)*. Vulgo dici solet, parientis gemitus risus annothius

Dum ego ambularem ubi volebam, agens quo gementem, non tamen ut gementem, sed magis ne gementem, vae mihi, laboravi in gemitu meo. Nam quod cogitavi et volui, hoc labor est ante me. Tunc concepi dolorem et peperit iniquitatem : propter quod lavabo lectum doloris mei, in quo æger jacui, et immundus secundum immunditiam mulieris parturientis. Lectus doloris caro infirma, delectatio mala, conscientia mala, qui mihi lavandus est per secreta noctis silentia, ubi Deus videt in abscondito, et per singula delicta. Et quia divisam gero conscientiam, tum de malis quæ feci, tum de bonis, si quæ feci; lectum conscientiæ lavans, in quo æger laboro, stratum conscientiæ ubi mihi stravi, ut ibi requiescerem, lacrymis meis rigabo. Lavabo maculas vitæ meæ, rigabo sterilitatem animæ meæ, si forte velut area compluta germinet. Nam innocentia pro parte malorum quæ non feci, et conscientia mea pro parte bonorum quæ feci, utraque mihi facta est infructuosa, per mala quæ feci. Ubi mihi sternere, ubi requiescere volo, ibi dolendi materiam, et lacrymandi causam invenio. Nam per ea quibus corruptus non sum : Quid dico, ubi corruptus non sum? Ubi enim incorruptus sum? Nam incorrupta mea sæpe sic existimo, ut magis ex his corrumpar. Quæ dum cogito, apud memet, dico non sum sicut ceteri hominum, sicut ille vel ille; quia talis ego, et non ille. Et dum superius de me judico, sæpe ambiguus sum, an plus dolere debeam incorrupta, quæ sic elevant, an peccata mea, quæ meticulose cogitata me humiliant

De secunda causa lugendi.

Cum peccata lugens lugeo, et de remedio poenitentiae consolationem quaero, adest et alia lugendi causa de tentationibus immissis, licet non admissis, quæ me undique circumvallant et circumcingunt, ut non appareat, ubi exitus pateat. Nam millia tentationum insurgunt in me; aliæ supra me, aliæ intra me, aliæ circa me, et omnes contra me; et cum una dereliquerit, mox alia apprehendit : et dum una cedit, altera succedit; et non est pax spiritui meo in medio earum. Nam quod video, quod audio, quod ago, quod cogito, quod volo, quod placet, quod displicet, denique totum quod vivo, tentatio mihi est, sicut scriptum est : *Tentatio est vita hominis super terram (Job vii)*. Inter has autem tentationes tam multas, tam malas, tam importunas, tam perplexas et inextricabiles, quibus me expedire non possum, sæpe vita ipsa mihi tædio est, et dum consolationem quaero, magis eam invenio in sanctorum infirmitate, quam in propria virtute. Audio enim Paulum in medio tentationum ita coarctatum, ut clamare compellatur : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii)*. O quanta consolatio Deo dispensante infirmitati nostræ provisa est! Nam infirmitates sanctorum interdum nos plus confortant, quam virtutes eorum. Virtutes desiderium accendunt, infirmitates spem erigunt. Cum Paulus, cui dictum est : *Virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii)*. Ipse de se dicat, *Cum infirmor, tunc fortior sum*

(*ibid.*). Possum et ego dicere : Cum Paulus infirmatur, ego fortior sum. Infirmitas ergo Pauli adjuvat me apud me, ut virtus ejus adjuset me apud Deum, ut eripiat me a tentatione, animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu.

De tertia lugendi causa.

Præter mala, quæ nostram vitam maculant, et mala quæ nos ad culpam tentant, urgent nos alia, quæ culpam purgant. Alia recte dixerim, quia alia sunt genera tentationum, quibus resistitur non consentiendo, alia genera passionum et tribulationum, quibus exercemur tolerando. Et quamvis in eisdem rebus plerumque tentemur ad culpam, et exerceamur ad poenam, aliud tamen est, quod timemus in tentatione, aliud quod dolemus in tribulatione. Hic culpa in causa est, illic poena. Habent autem et hæc mala, quibus scilicet tribulamur, tædia sua et lacrymas suas. Testis et Elias, qui projecit se subter umbram unius juniperi, et petivit animæ suæ, ut moreretur, dicens : *Sufficit mihi, tolle animam meam (III Reg. x)*. Testis et Paulus, qui et ipse dicit : *Supra modum gravatus sum, ita ut tæderet etiam vivere (II Cor. i)*. Testis et Jonas, qui dicit : *Irascor usque ad mortem (Jon. iv)*. Et de tædiis sic dictum sit. Nam de gemitu vel lacrymis probat, qui dicit : *Omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non tantam illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus (Rom. viii)*. Et Psalmista : *A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem (Psal. xxxviii)*. Et de lacrymis adjungit : *Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam; auribus percipe lacrymas meas (ibid.)*. Si autem hæc lacrymæ omnium justorum sunt, quomodo contrarium non est : *Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati? (Act. v)* Et quod Paulus dicit : *In tribulatione gaudentes (Rom. xii)*; et quod Jacobus : *Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis? (Jac. i)* Sed qui infirmi sunt, in tribulationibus dolent, qui autem perfecti sunt, etiam de tribulationibus gaudent, quod virtutis est; et tamen dolent, quod infirmitatis est. Neque enim nulla est infirmitas perfectorum. Nam virtus eorum in infirmitate perficitur (*II Cor. xii*). Miro siquidem modo Deus sanctos suos de infirmitate confortat, et de virtute humiliat. Hinc justus ait : *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fetu miscebam (Psal. ci)*. Ac si diceret : Memoria infirmitatis et conditionis meæ, qua me nemini cinerem et pulverem, panis mihi est et refectio mea, confortans et roborans me; potus spiritualis lætitiæ, quod me lætificat, non sine amaritudine est, quia gaudium dolore temperatum est. Si autem esset virtus sine infirmitate, esset et gaudium sine mœrore. Nunc autem et infirmitas profecit ad virtutem, et hoc est, *cinerem tanquam panem manducabam* : et virtus humilitatis per infirmitatem, et

hi qui paupertatem amant, tum hi qui tolerant, tum etiam hi qui consolantur eam : quid sibi vult, quod regnum omnibus communicandum, iis solis reppro-mittitur, qui voluntariam amplectuntur paupertatem : si soli tales pauperes spiritu iudicantur ? Ad hæc facit differentiam, quod non dicitur de eis : *Intrabunt in regnum cælorum (Matth. xxv)*; sed quod amplius videtur : *Ipsorum est regnum cælorum*. Nam, cum omnes benedicti a Deo benedicendi percepturi sint regnum cælorum, quod eis paratum est ab origine mundi, de omnibus quidem creditur, quod intrabunt in regnum cælorum, de quibusdam tamen specialiter dicitur : *Talium est regnum cælorum (Matth. xix)*. Est et aliud, quod nos movere possit. Nam cum cæteræ promissiones in hac serie evang. l. cæ distributionis in futurum differantur, hæc tamen promissio nulla dilatione suspenditur, sed quasi jam exhibita monstratur; ut magis videatur præsentis beneficii adeptio, quam futuræ retributionis expectatio. Et de his qui persecutionem patiuntur propter justitiam, similibus forma subjungitur. Nam et horum et illorum regnum cælorum esse pronuntiatur; quasi jam nunc reddita sit merces sine mora, sine impedimento, sine dilatione. At mites nondum dicuntur possidere terram : sed dicitur, *quia possidebunt terram*; et *miseri-cordes misericordiam consequentur*; et *qui lugent consolabuntur*; et *qui esuriunt justitiam, saturabuntur*; et *pacifici filii Dei vocabuntur*; et *mundi corde Deum videbunt (Matth. v)*; sed hæc omnia in futuro. Hujus autem diversitatis aliqua ratio quærenda videtur. Forte istæ duæ justificationes, prima scilicet et ultima, quarum merces non differtur, perfectorum sunt, qui in camino paupertatis, vel igne persecutionis examinantur, sicut examinatur argentum, et excoquantur ad purum, qui ædificant super fundamentum aurum et argentum et lapides pretiosos; et hinc exeunt, nec ligna, nec fenum, nec stipulam secum portant, quæ in illis ardeant; sed mox ut hinc exierint, ad cælum convolant, non dilati a regno, *quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Sine his autem virtutibus, quibus purgantur, quæ infirma sunt cæterarum virtutum, (universæ enim justitiæ nostræ sicut pannus menstruæ (Isa. Lxiv), quicumque boni inveniuntur, ex aliqua parte ædificare videntur super fundamentum, ligna, fenum, stipulam, quæ necesse est, ut in illis ardeant, salvandis quidem, sic tamen quasi per ignem. Nam et qui mundo corde sunt, quibus promittitur visio Dei, indigent tamen adhuc purgari. Quis enim gloriabitur castum se habere cor?

De justificationibus martyrii.

Duo genera martyrii, alterum in carne, alterum in spiritu. Illis duabus justificationibus consummari videntur, cæterarumque virtutum perfectio, cum ad consummationem pervenerint, his merito ascribenda est; quia ex his perficiuntur; cum necesse sit, omnes justos vel in carne, vel in spiritu, pro Christo pati, ut perfectionis gloriam assequantur. Pauperes autem spiritu qui sint, plenius intelligitur, si spi-

ritus a spiritu discernatur. Occasionem facilius intelligentiæ dat nobis Propheta, qui dicit : *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabuntur (Psal. xxxiii)*; et Apostolus, qui dicit : *Non accepimus spiritum hujus mundi; sed Spiritum, qui a Deo est (I Cor. ii)*. Spiritus hujus mundi non incongrue intelligitur princeps hujus mundi, de quo et in alio loco idem Apostolus dicit : *Cum mortui essetis delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae (Ephes. ii)*. Hoc spiritu hujus mundi cum afflatur spiritus hominis mox et inflatur, et assimilatus ei a quo afflatur, potest et ipse dici spiritus hujus mundi, cum concupiscit ea quæ mundi sunt. Hic autem spiritus superbus est, et vanus, præsumptuosus, ambitiosus, alta semper sapiens, et humilia contemnens. At qui Spiritu Dei aguntur, quanto magis eo afflantur, tanto minus inflantur, et tanto magis humiliantur; sicut pauperes spiritu, non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Virtus itaque pauperum spiritu ex defectu spiritus et abundantia spiritus æstimanda est. Quanto enim minus habet quis de spiritu suo, tanto magis abundat in eo Spiritus Dei; et quo amplius a spiritu suo deficit, eo abundantius secundum Spiritum Dei proficit. Unde si quæretur, secundum quem spiritum pronuntientur pauperes spiritu, rectius videtur intelligi, secundum Spiritum Dei, qui pauperes facit et ditat, humiliat et subleat. Nam quos facit pauperiores, hos facit et ditiores; et quos humiliores, hos facit sublimiores, non secundum altum elevationis, sed secundum culmen perfectionis. Si cui tamen videtur quasi per privationem dici : *Beati pauperes spiritu (Matth. v)*, quasi minus habentes de spiritu, vel quasi deficientes a spiritu, suo videlicet, vel hujus mundi, sicut pauperes rebus dicuntur, qui substantiam rerum non habent : hoc sanæ doctrinæ non adversatur, sed per interpretationem cum superiori sententia ad eandem fere redit intelligentiam. Verum tamen, prior sententia præferenda videtur, quia humiles spiritu et pauperes spiritu, secundum eandem rationem dici convenientius æstimantur. Humiles autem spiritu secundum habitum dicuntur, et non secundum privationem, hoc est secundum spiritum quem habent, et non secundum spiritum, quo carent. Quod autem ii, qui secundum Spiritum Dei proficiunt, a suo spiritu deficiant, ostendit Propheta, qui ad Deum loquitur, dicens : *Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur (Psal. ciii)*. Auster vices suas non peragit, dum a flatu suo aquilo non quiescit. Hic in sua lenitate non sibilat, dum in spiritu vehementi aquilo perdurat. Propter quod scriptum est : *Surge, aquilo, et veni, auster (Cant. iv)*.

De spiritu hominis.

Spiritus autem hominis tribus modis tumescit et grandescit in se; et æque tribus modis deficit et detumescit a se. Tumescit opinione vana, spe vana, cupiditate

locum pœnitentiæ, quamvis cum lacrymis inquist-
visset illam (Hebr. xii). Et Judas pœnitentia du-
ctus retulit triginta argenteos (Math. xxvii); et
Balaam inutiliter ad justitiam compunctus est,
dicens: *Moriatur anima mea morte justorum; et
fiat novissima mea horum similis* (Num. xxiii).
Mala itaque dolenda et timenda possunt mali do-
lere et timere; bona quoque spiritualia vel æterna
sperare et desiderare; et horum spe vel desiderio,
illorum vero dolore et timore ad lacrymas usque
compungi, tanto sterilius quanto inanius. Quia
nulli sufficit mala lugere, et bona sperare vel de-
siderare, nisi adjiciat peccata relinquere, et errata
corrigere, et bona quibus bonus fiat apprehendere.
Aliud est enim bona hæc sperare, vel desiderare,
aliud habere. Nemo siquidem solum sperando vel
desiderando, vel se habere opinando bona, quibus
bonus sit, sed magis hæc habendo, bonus est. Multi
enim pœnitentiam et peccatorum veniam, quibus
malis esse desinant, vel se habere putant; vel habere
posse cum voluerint, sperant; sic charitatem et
humilitatem, cæteraque bona, quibus boni fiant;
sed vana est spes eorum, desiderium quoque et
opinio eorum, et cor eorum vanum est. Propterea
nonnunquam inutiliter compunguntur ad justitiam,
sicut boni innoxie tentantur ad culpam. An non
bonos se putant, qui de suis meritis superbius ju-
dicant, ut se cum Domino judicaturos confidant?
De qualibus scriptum est: *Cadent a latere tuo mille,
et decem millia a dextris tuis* (Psal. xc). Qui ergo
hujusmodi sunt, etsi in spe sua abundantius gau-
deant; etsi desiderii et suspirii et singultibus
animæ lacrymis fluant, alieni tamen sunt a pro-
missione hæc: *Beati qui lugent, quoniam ipsi con-
solabuntur* (Math. v).

De peculiaribus bonorum lacrymis.

Spes autem justorum humilitate subnixæ est, et
desiderium charitate. De his autem, charitate sci-
licet et humilitate, quasi de fontibus Salvatoris,
hauriuntur sanctarum aquæ lacrymarum. Pie
enim plorat, qui post culpam salubriter compun-
ctus, et in timore Dei humiliatus, iniquitatem de-
testatur; et semper dolet fecisse, quod non con-
sentit iterare. Hæc sunt piæ lacrymæ, de quibus
Psalmistæ dicit: *Exitus aquarum deduxerunt oculi
mei, quia non custodierunt legem tuam* (Psal. cxviii).
Pie plorat, qui desiderio spirituali et gaudio re-
solutus in lacrymas diffluit et liquescit, et recorila-
tione desiderabilium suorum miro modo interius se
effundit, ut dicere possit: *Hæc recordatus sum,
et effudi in me animam meam; quoniam transibo in
locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei*
(Psal. lrv). Harum lacrymarum dulcedinem experta
est illa amore languida, quia dicebat: *Anima mea
liquefacta est, ut dilectus locutus est* (Cant. iii).
Bene, ut dilectus locutus est, quæ dilectus est,
quia locutus est. Cui enim dilectus est, mox ut lo-
cutus est, *molliti sunt sermones ejus super oleum,
et ipsi sunt jacula* (Psal. lrv). Vide, si non

A emollitur, si non liquefacta resolvitur ad sermones
ejus quæ amat, cum scriptum sit: *Emittet verbum
suum, et liquefaciet ea; flabit Spiritus ejus et
fluent aquæ* (Psal. cxlvii). Dilecto ergo loquente et
Spiritu flante, deliquescit quæ amat, et fluunt
aquæ, quibus irrigatur hortus deliciarum, qui
austro perficitur, ut fluant aromata illius. Et hæc
quidem lacrymæ mellifluæ sunt. Etenim cœli dis-
tillaverunt, stillicidia scilicet, quibus lætabitur
germinans, et pluviam voluntariam, quam segre
gavit Deus hæreditati suæ. Hæc autem pluvia sæpe
a justis suspenditur, et cum habetur non retinetur;
cum desideratur, non obtinetur. Sæpe enim dere-
lictæ pulsante infirmitate et virtute omnino deli-
tescente, amaritudine replentur, tædio afficiuntur,
in malis tabescunt, et in siti exardescunt, et pro-
hibitæ sunt pluvie de cœlo; neque ros neque plu-
via cadit super eos; et nisi Deus adjuverit eos,
paulominus habitare incipit in inferno anima
eorum. Sed quid mirum, si justæ ad horam quasi
in infernum descendant, ubi absinthio et aqua fellis
potantur cum scire expediat, unde sint liberandi, ut
plus gratulentur liberati; et superabundet consola-
tio eorum ad gloriam Dei? *Descendunt, inquit,
usque ad abyssos; anima eorum in malis tabescebat*
(Psal. cvi). Sed nunquid obliviscetur misereri Deus?
Absit! Nam cum spiritus Domini super mel dulcis
spe et desiderio illius hæreditatis, quæ est super mel
et favum, mentem justorum allaverit, et sua in-
estimabili dulcedine omnia viscera et secreta lan-
guentis animæ impleverit, tunc a superveniente
gratia internæ dulcedinis, intimæque suavitalis,
totum quod amarum est in lætitia cordis absorbebitur,
et fluent aquæ lacrymarum sicut rivi mellis. Et
suggerente matre Jesu: *Vinum non habent* (Joan.
ii), aqua mœroris in vinum lætitiæ convertetur;
sed, cum impletum fuerit, quod Jesus præcipit, di-
cens: *Implete hydrias aqua* (ibid.). Prius enim oportet
hydrias aqua implere, hoc est, corda nostra largis
lacrymarum perfusionibus plenius satiare, et pro
commissis digne satisfacere, et lugenda sufficienter
lugere, et sic consolationem intimæ devotionis, et
gaudium in Spiritu sancto intra nos recipere, et
tristitiam cordis nostri lætitia commutare. Nam
quia lugenda nondum digne deslevimus, ex hoc sæpe
devotionis detrimenta sentimus; et quia nondum
solvimus quod debemus, id quod cupimus, tardius
obtinemus. Sed cum potum dederit nobis Deus in
lacrymis in mensura, adeptione bonorum quæ
anxie desideramus, multimoda in præsentî consola-
tione experiemur veram esse consolationem hæc:
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Math.
v). Magis autem hoc experiemur et in futuro,
quando Deus omnem lacrymam absterget ab oculis
sanctorum (Apoc. xxi); quando replebitur gaudio
os nostrum, et lingua nostra exultatione (Psal.
cxxxv), ad laudem et gloriam Domini nostri
Jesu Christi, qui est super omnia Deus benedictus
in sæcula. Amen

ritas est et neminem fallit. *Maledictus autem, qui confidit in homine, et qui ponit carnem brachium suum (Jer. xvii)*. Homo autem interdum cum potest liberare, non vult; interdum cum vult, non potest. Deus autem, sicut semper potest, ita et vult semper salvare sperantes in ipso, et non in se, nec superbe præsumentes de ipso, nec de se. Propheta dicit: *Qui confidunt in virtute sua, et multitudine divitarum suarum gloriantur; frater non redimet (Psal. xlviij)*. Ecce a gratia redemptionis alieni sunt, qui in se confidunt, et de se præsumunt.

De mala vel bona securitate.

Sunt nonnulli vana spe securi, qui adjiciunt peccatum super peccatum dicentes: *Miserationes Domini multæ sunt (Psal. cxi)*: qui de Dei misericordia sibi blandientes, et quasi in ea spem ponentes, tanto sunt superiores, quanto securiores. Vera autem securitas timor Domini est. Hic nempe timor magis securum facit, quam tumidum: quo carentes et misericordiam Dei sibi pollicentes ipsi se decipiunt, ut confundantur ab expectatione sua. Non enim secure peccantibus, sed Deum timentibus, et peccare cessantibus, misericordia repromittitur. Consulamus Scripturarum testimonia super hæc. Propheta dicit: *Secundum altitudinem cæli a terra, corboravit misericordiam suam super timentes eum (Psal. cxi)*. Et: *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se (ibid.)*. Et in alio loco: *Prope timentes eum salutare ipsius (Psal. lxxxiv)*. Et beatissima mater misericordiae. *Misericordia, inquit, ejus a progenie in progenies, timentibus eum (Luc. i)*. Ecce quomodo conjunguntur timor Dei et misericordia Dei, ut sperari non debeat misericordia Dei sine timore Dei. Sicut enim periculosus est timor sine spe mittens in desperationem; sic pernicioza est spes sine timore pertrahens ad obnationem. Propter quod in lege scriptum est: *Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam (Deut. xxiv)*. Superior quippe mola spes est, et inferior timor. Inter has commolitur, quidquid salubriter manditur. Altera autem sine altera inutilis est; et cum loco pignoris accipitur, altera per se nec danti nec accipienti valet. Pignus autem pro securitate accipitur, quia securum facit. Pignus autem quale sit, Apostolus docet dicens: *Qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus spiritus in cordibus nostris (II Cor. i)*. Hoc ad Corinthios. Ad Ephesios autem sic: *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ (Ephes. i)*. Pignus ergo Spiritus sanctus est, qui nobis veram securitatem præstat in conjunctione timoris et sanctæ spei. Nam sine timore vana est securitas, sine spe nulla est securitas; in his vero simul vera est securitas. Timor ergo Dei spem comprimere debet, ut detumescat a præsumptione sua; ut inanescat in vanitate sua, et confundatur ab expectatione sua. Consequens enim est, ut spiritus hominis orando et sperando in Deum proficiat; sic autem præsumptione spei in se a se deficiat, ut dicere possit cum

PATROL. CCIV.

A Propheta: *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritus meus (Psal. cxli)*. Et illud: *Velociter exaudi me, Domine; defecit spiritus meus (Psal. cxlii)*. Dilatio exauditionis Deo non conceditur, sed velociter exaudire postulatur, cum in timore Dei spiritus hominis deficit; ut omnino non speret in se, non in virtute sua, non in sapientia, non in arte vel calliditate sua, non in omni facultate sua; sed in solo Deo et in eis quæ Dei sunt, quia Dei sunt. In bonis enim nostris, quia a Deo sunt, ut puta in fide et in operibus justitiæ et misericordiæ, ita spes ponenda est post Deum, ut tota fiducia nostra a nobis abstrahatur, quamvis nostra sint bona; et in eum projiciatur, cujus ipsa sunt dona. Nam qui de donis Dei fiduciam in Deo ponendam ad se trahit, Deo injuriam facit. Et quoniam auxilium inde solet invocari, unde et sperari, qui a se sperat auxilium, magis se ipsum invocatur, quam Deum. Propterea nondum dicere potest: *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.*

De cupiditate vel superbia.

Cupiditate vana grandescit animus duobus modis, amore scilicet utendi vel habendi quæ possidentur, vel desiderio possidendi quæ non habentur. Ipsum autem desiderium amor quidam est. Nam desiderare est quodam modo amare. Cupiditas autem est amor mundi, sicut claritas est amor Dei. Cupiditas quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi: quærit autem sic. Nunc per amorem terrenæ possessionis, nunc per amorem lubricæ fluxæque voluptatis, nunc per amorem dominationis, nunc per amorem ambitiosi honoris, nunc per amorem admirationis, favoris et laudis. Hæc sunt quæ cupiditas contra Deum superbe et insatiabiliter quærit. Hæc sunt quæ charitas propter Deum nobiliter, et ut ita dixerim, suo superbiendi modo contemnit. Habet enim charitas, si fas est dicere, superbiam suam, qua ipsam superbiam, et quidquid contra Deum superbum est, nobiliter contemnit. Hinc ad apostolos dictum est: *Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis (Isai. lxi)*. Deum propter contemnenda contemnere, et plus quam Deum contemnenda diligere, vilis est superbia, et confusione digna. Gloriam autem mundi propter Deum contemnere, nobilis est superbia. Nobilior autem, si ipsa confusio propter Christum inconfusibiliter contemnatur, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta (Hebr. xii). Melius est enim dignitates et honores in hoc mundo erubescere, quam crucem Christi, quam paupertatem Christi, quam humilitatem Christi. *Qui erubuerit, inquit, me et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et sanctorum angelorum (Luc. ix)*. *Non est servus major Domino suo (Joan. xiii)*. Quæ non erubuit Christus pro nobis, non sunt erubescenda pro

cedinis, quæ in delectatione justitiæ interim percipitur. De qua delectatione per Prophetam dicitur: *In cæca testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis (ibid.)*. Futura autem satietas duas res desiderabiles complectitur, vitam æternam, et lætitiæ sempiternam. Justitia utramque acquirit et rependit. Nam de satietate vitæ æternæ scriptum est: *Longitudine dierum replebo eum (Psal. xc)*, haud dubium, quin justum. De satietate lætitiæ sempiternæ scriptum est: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: et torrente voluptatis potabis eos (Psal. xxxv)*, haud dubium quin justos. Justitia ergo, quæ

vivificat et lætificat, cibus est et potus. Cibus est et panis vitæ, cum vitam præstat, et in perpetuum conservat. Justitia enim acquisitio immortalitatis est. Potus est, et vinum lætitiæ, cum lætitiæ tribuit, et sine fine custodit. Beati ergo qui esuriunt et sitiunt justitiæ; et beati qui desiderant vivere et lætari, non in hoc sæculo, sed in Christo. Consequentur enim satietatem, quando replebit in bonis desiderium eorum Dominus noster Jesus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

TRACTATUS DECIMUS

Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum; quia fortis est ut mors dilectio, dura quasi infernus æmulatio (Cant. viii).

Amans nos Deus, et amari desiderans, signaculum formavit, habens imaginem amoris insculptam, quo cor nostrum pressius signavit, ut coimaginatum similitudinem imaginis in se exciperet, et configuraliter exprimeret. Signaculum intellige, tum in eo quod signat, tum in eo quod signatur. Nam eo quod signat, dicit Apostolus ad Romanos: *Abraham signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio (Rom. iv)*. De eo vero quod signatur, idem dicit ad Corinthios: *Signaculum apostolorum mei vos estis in Domino (I Cor. ix)*. Et ad angelum divinæ similitudinis decore insignem per prophetam dicitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti (Ezech. xxviii)*. Christus autem et signat et signatus est. Hunc enim Pater signavit Deus. Hunc Pater sanctificavit, et misit in mundum. Hunc Pater singulari gratia a cæteris discrevit. *Talis enim decebat, ut esset nobis pontifex, sanctus, immaculatus, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cælis factus (Hebr. vii)*. Per hunc et nos signavit Deus, sicut scriptum est: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (Psal. iv)*. Signavit autem in die conditionis nostræ, quando nos ad imaginem et similitudinem suam formavit. Signavit in die redemptionis nostræ, quando nos secundum suam imaginem reformavit. Iniquitas quippe et mors inter Deum et hominem diviserunt. Deus autem odit iniquitatem, et homo mortem. Homo in tantum odit mortem, in quantum diligit vitam. Quid autem in vita dulcius est ipsa vita, quidve amabilius? Quid morte amarius, quid odibilis? Quid igitur iniquitate detestabilius, per quam vitæ jucunditas est perdenda, et moriendi necessitas est nobis imposita? Quid magis amari potest quam vita, maxime autem immortalis vita, et promissor et largitor ipsius Deus fons vitæ et ipse vita? Justitia autem, sicut scriptum est, acquisitio immortalitatis est. Proinde justitia diligenda est, non minus quam vita, per quam acquiritur, et sine qua

non retinetur immortalis vita. Homo autem ab initio quodammodo immortalis erat, ut per justitiæ conservatam posset non mori, in hac parte, sed ex parte Deo similis; nunc autem similis Jumentis insipientibus pro conditione moriendi, sed inferior obligatione peccati, et periculo pereundi, eisdem tanto nunc abjectior, quanto prius dignior. Iniquitas ergo æque odibilis est, ut mors, et magis quam ista mors. Expedi enim magis mori, quam peccare. Peccatum stimulus est mortis, et aculeus usque ad interitum vulnerans. Stipendium peccati mors est, et merces iniquitatis perditio. Peccatum injuria Dei est, in provocationem zeli, judicium mortis, sententia Dei est in condemnationem peccati. Homo vero peccator juste morti addicitur, et multis miseris iram Dei expertus, vix de dilectione Dei vel tenuiter sperare poterat. Potuit enim ei sua cogitatio suggerere, ut diceret: Quomodo me credam a Deo diligi, qui sic me affligit? Quid boni ab eo sperem, qui indignationem suam super me effudit, et nec a morte mihi pepercit? Si me diligeret, non sic tuo judicio me premeret; non in ira sua misericordiam contineret, sed indignationem quam demerui remitteret, veniam donaret, et a decreto mortis me absolveret. Visus quippe est Deus hominem odisse, cum iram inferret, cum sententiam mortis in eum ferret. Visus est dilexisse, cum per abolitionem peccati et mortis mortem sufferret. Mors ergo signum odii et amoris existit; sed odii adversus culpam, quam homo commisit; amoris erga naturam, quam Deus condidit. Per mortem homini illatam effudit Deus iram et indignationem suam super omnes gentes, sicut scriptum est: *Calcavi eos in furore meo; et conculcavi eos in ira mea (Isa. lxiii)*. Per mortem pro homine susceptam effudit Deus misericordiam et dilectionem suam super omnes gentes, sicut scriptum est: *Deus noster Deus salvos faciendi, et Domini Domini exitus mortis (Psal. lxxvii)*. Ergo mors ira est et misericordia; judicium et beneficium, condemnatio et absolutio,

indignatio et reconciliatio. Deus autem reparationis nostræ remedium sic dispensavit, et sic temperavit ut furorē suæ indignationis converteret in sacramentum redemptionis, et auxilium liberationis. Unde et dicit : *Salvavit mihi brachium meum; et indignatio mea ipsa auxiliata est vihi (Isa. LXIII)*. Ergo ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo, non dicat nunc omnis homo: Non me diligit Deus, qui mihi a morte non parcat; sed dicat potius, et obstupescat: O quam me diligit Deus, qui ut mihi parceret, sibi a morte non pepercit! Comparemus ergo mortem cum dilectione; et apparebit, quia fortis est ut mors dilectio. De fortitudine mortis quis dubitet? Quæ vis, quæ potestas, quæ dignitas, quæ nobilitas, quæ sapientia, quæ prudentia, quæ ars, quæ fraus, ei obsistere potest?

Omnes debitores suos repetit, ab omnibus vectigal exigit, omnes involvit, nemini parcat, ubique terrarum regnat, omnes æquat, omnibus imperat, et expugnatores urbium ipsa inexpugnabilis expugnat. Hujus rei testes sunt, quotquot dormierunt in pulvere terræ, et sepulcra moriuorum ipsa sunt testimonia hujus veritatis. Quique potentissimi et reges et principes, qui dederunt terrorem suum in terra viventium, et ipsi experti sunt, quid mors possit. Omnes mundi sapientes, qui astra cœli contemplati sunt, qui menses et dies supputabant, subito casu mortis præventi sunt, et in astutia sua comprehensi. In hoc autem gemina apparet fortitudo mortis, quodque potuit omnes rapere vel capere, potuit et omnes tenere, et non erat, qui de manu ejus posset eruere. Dilectio autem, qua nos dilexit Deus, vincula quibus mors a se captos constringebat, sua virtute dissolvit, ut non valeat nisi ad horam retinere, quos ad horam permittitur invadere. Christus enim resurrexit primitiæ dormientium, fiduciam nobis resurgendi sacramento, et exemplo, et testimonio suæ resurrectionis, et verbo suæ promissionis confirmans.

Fortis est mors, quæ nos munere vitæ valet restituere. Fortis est dilectio, quæ ad usum melioris vitæ valet restituere. Fortis est mors, quæ nos exuviis hujus corporis potens est spoliare. Fortis est dilectio, quæ mortis spolia potens est diripere, nobisque resignare. Fortis est mors, cui non valet omnis homo resistere. Fortis est dilectio, ut ipsam valeat triumphare, aculeum ejus obtundere, contentionem sedare, victoriam confundere. Erit enim quando insultabitur, quando dicetur: *Ubi est mors aculeus tuus? Ubi est mors contentio tua? (I Cor. xv.)* Fortis est ut mors dilectio, quia mors mortis est Christi dilectio. Propter quod dicit: *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne (Ose. xiii)*. Dilectio quoque, qua a nobis diligitur Christus, et ipsa fortis est ut mors, cum sit ipsa quasi quædam mors, utpote veteris vitæ extinctio, et vitiorum abolitio, et mortuorum operum depositio. Hæc autem dilectio nostra ad Christum, quædam vicissi visio est, quamvis impar dilectionis ipsius quoad nos, et

A coimaginata similitudo. Ipse enim prior dilexit nos, et per exemplum amoris quod nobis proposuit, factus est nobis signaculum, quo efficiamur conformes imaginis ipsius, imaginem terreni deponentes, et imaginem celestis portantes, sicut dilecti sumus, sic et eum diligentes. In hoc enim nobis relinquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus (I Petr. ii).

Propter quod dicit: *Pone me ut signaculum super cor tuum (Cant. viii)*. Ac si diceret: Ama me, sicut amo te. Habe me in mente tua, in memoria tua, in desiderio tuo, in suspirio tuo, in genitu et singulto tuo. Memento, homo, qualem te fecerim, quantum creaturis cæteris te præulerim; quali dignitate te nobilitaverim, quomodo gloria et honore te coronaverim, quo modo paulo minus ab angelis te minoraverim, quomodo sub pedibus tuis omnia subjecerim (Psal. viii).

Memento, non solum quanta tibi fecerim, sed quam dura, quam indigna pro te pertulerim; et vide, si non inique agis contra me, si non amas me. Quis enim te sic amat, ut ego? Quis te creavit, nisi ego? Quis te redemit, nisi ego? Quis defensor vitæ tuæ periculum duelli subit, nisi ego?

Ut ergo vicissitudinem amoris mihi rependas, exere brachia, vires exerce; pone me ut signaculum super brachium tuum. Pugna pro me, sicut ego pro te. Ne mihi simulatoria adulatione blandiaris, ut dicas: Domine, amo te. Si amas, ostende, quia amas. Ama, non verbo et lingua; sed opere et veritate. Ego vici mundum, pugnans pro te; sed adhuc mundus et princeps mundi adversatur tibi, adversatur et caro,

C ut cum his pugnes pro me, magis autem pro te. Tuum enim periculum vertitur, pugna est de anima tua, de salute tua; nec vinci poteris, nisi ex te; nec vincere, nisi ex me. Proinde non confidas in te, sed in me. Non enim in gladio tuo obtinebis hostem, et brachium tuum non salvabit te; sed dextera mea, et brachium meum, et illuminatio vultus mei. Si posueris me quasi signaculum super brachium tuum, tibi victoria cedet. Sic pugna, non quasi aerem verberans; castiga corpus tuum, et in servitutem redige (I Cor. ix); ab omnibus abstine, sicut qui in agone contendit. Si tibi durum videtur hoc, quid accusari potes contra me? Et ego custodivi vias duras. Si me velis æmulari, scito, quia dura est

D sicut infernus æmulatio. Oportet bibere calicem, quem ego bibi. Ego siti, et ego bibi, ego mortem gustavi, ego ad inferna descendi; sed solutis doloribus inferni, resurrexi. Si tu per æmulationis studium volens me imitari, te senseris gravari, et quasi in inferno cruciari, hoc est quod a te exigo, hoc est quod moneo, hoc est quod consulo, ut ad modicum crucieris, quasi in inferno, ne sine fine crucieris in inferno. Æmulatio enim quasi infernus est, similis loco pœnali; sed hæc est via, quæ ducit ad introitum regni. Oportet enim hæc pati, et sic ad vitam ingredi.

Hinc et martyres veri mei æmulatores, non participes regni; sed prius, abjectis corporibus et ossibus suis super terram morte, et prius merito contumelia affecti, dicentes: *Dissipata sunt ossa*

mostra secus infernum (Psal. cxl). Vide quomodo me amaverunt, qui me secus infernum sequi voluerunt et ab inferno deglutiri noluerunt. Si adversa patieris, et ob hoc æstimatione aliorum peccator et inferno proximus reputaris; habes, ut mecum dicere possis: *Repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum (Psal. lxxxvii)*. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut me tota virtute diligas; pone me super brachium tuum, ut quæ mihi placita sunt, tota dilectione perficias. Pone me super cor tuum, per affectum amoris; pone me super brachium, per effectum operationis. Habe me in exemplum et adiutorium pure sincereque diligenti; in exemplum et adiutorium bene operandi, et fortiter patiendi. Pone me super cor tuum, super omne quod cogitas, quod amas, quod tibi cordi est; ut omne quod charum est postponas, et me semper superponas, et me semper plus diligas; non solum quam quod extra te est, sed et plusquam quidquid intra te est. Denique plusquam te, ut te diligas propter me, non solum me propter te. Sit amor tui secundum me in summo cordis, sit amor mei supra summum cordis. Quoniam autem probatio dilectionis exhibitio est operis, pone me super brachium tuum. Sic pugnes, sic te exerceas operando pro me, ut opereris ex me. Ego sim spes tua, ego fiducia tua, ego fortitudo tua, ego patientia tua. Mihi dicas: *Domine, spes mea a juventute mea (Psal. lxx)*. Mihi dicas: *Diligam te, Domine, fortitudo mea (Psal. xvii)*. Mihi dicas: *Quoniam tu es patientia mea (Psal. lxx)*. Mihi dicas: *Deus meus, misericordia mea (Psal. lviii)*. Ne ponas carnem brachium tuum, sed mihi dicas: *Esto brachium nostrum in mane, et salus nostra in tempore tribulationis (Isa. xxxiii)*. Dilectionem exigo de corde tuo, in his quæ intus sunt, æmulationem, in his quæ foris sunt. Sed ut scias an vera sit dilectio, fortitudinem animi attende; quæ enim fortis non est et ut mors, vera dilectio non est. Attende primum ad dilectionem meam erga te, et mortem meam pro te. Cum ponerem animam meam pro te, non persequentium malitia vel potentia, non mortis violentia animam meam extorsit me invito, sed charitas ipsa me compulit, ipsa coegit, ipsa mihi viam fecit. Quod potuit in aliis mors, hoc in me potuit dilectio, cui obsecuta est mors. Vide et in cæteris quid possit mors, quid possit dilectio, ut scias quia fortis est ut mors dilectio. Mors dividit charissima nomina, foederaque junctissima, dividit et dilectio. Qui enim reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (*Matth. xix*). Dividit mors animam et carnem, dividit et dilectio. Qui enim non odit animam suam, non potest meus esse discipulus (*Luc. xiv*). Æmulatio vero in his quæ foris sunt non apparet; quia vera est, si dura non est. Potest enim in prosperitate fingere, qui mecum non permanet in tentatione. Fortitudo ergo animi in divisione affe-

ctum, signum est dilectionis, quæ intus est. Duritia vero tribulationis signum est æmulationis, quæ foris est. Hæc sunt signa a signaculo impressa. Domine, qui dicis: Pone me ut signaculum super cor tuum; fac quod jubes. Unde enim mihi, ut te ponam super cor meum? Quomodo hoc possum? Veruntamen nisi hoc aliquo modo possem, sic tamen quasi per te, non mihi diceret: Pone me. O dignatio tua, Domine! o dignitas et libertas mea, Domine! Non dedignaris enim a servo tuo poni super cor servi tui! et me tam dignum reputasti, et liberum arbitrium mihi dedisti, quo possem reprobare, quidquid tibi displicet, et eligere bonum, quod tibi placet, et per electionem boni tibi placere vel adhærere, te participare, te in me habere, te supra me, sicut dignus es, amare! Aufer a me, Domine, cor lapideum, aufer cor coagulatum, aufer cor incircumcisum; da mihi cor novum, cor carneum, cor mundum! Tu cordis mundator, et mundi cordis amator, posside cor meum et inhabita, continens et implens, superior summo meo et interior intimo meo! Tu forma pulchritudinis et signaculum sanctitatis, signa cor meum in imagine tua; signa cor meum sub misericordia tua, *Decus cordis mei, et pars Deus mea, in æternum (Psal. lxxii)*. Amen.

De miseria et egestate hominis ob culpam

Homo per culpam inobedientiæ discedens a eo, reatus sui justissimam pœnam luit. Deficiens enim ab incommutabili Deo, deficit et ipse in se, et per suos deficiendi gradus veterascit jugiter et senescit, donec novissima morte dissolvatur. Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum est. Recedens homo a Deo, qui semper est unus et idem, divisus est ab ira vultus ejus; divisus autem in se, ne sibi sit semper unus et idem, sed semper alius atque alius, et impleatur illud quod scriptum est: *Stultus ut luna mutatur (Eccl. xxvii)*. Ita enim a se dissidet et distat; ita dissentit et discordat, ut vix alter alteri magis contrarius queat inveniri, quam unus homo ipse sibi. Vult enim et non vult; idem vicissim odit et amat, tractat et retractat, probat et damnat, quærit et abjicit, curat et negligit. Sæpe post conceptum negotium concepti tædet, post factum facti pœnitent; vota sua et desideria, studia et consilia, cogitationes et affectiones et intentiones, quasi semper sibi displicens, multipliciter mutat, et in his omnibus ipse mutatur. Sane, *vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis (Jac. i)*. Quænam est pax misero homini in tanta mutationum vicissitudine, in tanta inconstantis animi levitate? *Non est pax impio, dicit Dominus (Isa. lvii)*. Perversus animus Deo sibi contrarius ipse sibi tortor est et tormentum; pœnas a se semper exigit, et semper solvit; et qui Deo adversatur per reatum culpæ, quasi Dei minister est in exactione pœnæ. Vide, quomodo mali ab ira vultus Dei divisi sunt, qui etiam sibi in tantum ad versantur, ut sese persequantur, quantum Deo contrarii, tantum etiam sibi, ut qui in sua voluntate pacem non inveniunt, quia in voluntate Dei offen-

est eis pars neque sors in terra sanctorum. Possessio hujus terræ mansuetis promittitur, quia beatæ societatis participatio mansuetudine acquiritur. Omnis quippe sancta societas pace stabilitur; pax vero sine mansuetudine non retinetur. Sicut enim jumentum inquietum in junctura non trahit, sed turbat; sic immansuetus in congregatione bonorum pacem turbat, fœdus amicitiae rumpit, vincula societatis solvit, proximo detrahit, adversus proximum opprobrium accipit; nunc pugnat, nunc litigat, nunc murmurat, nunc in disceptationibus cogitationum et suspicionibus de aliis judicat, sicut juvenens indomitus et cervicosus jugum detrectat; mens ejus præceps ad iram, oculus ad invidiam, lingua ad contumeliam; nec socialiter vivit, sæpe a communione societatis studii sui singularitate se disjungit; sibi perniciosus, aliis inquietus, negotium communis salutis suo exemplo non adjuvat, sed unitatem dissipat; et sicut pravus socius communiter impedit commune opus. Virtus autem mansuetudinis sicut ab omnibus his malis semper est aliena, ita paci familiaris semper est, et amica. Hujus autem virtutis proprium est, injuriam nec inferre nec referre; hoc est, non gratis nocere, nec vindictam expetere, hoc est, nec inimicum esse, nec ultorem. Ambo autem, et inimicus et ultor, inimici Dei sunt: quos destruet ipse, ut ex ore infantium et lactentium perficiat laudem propter inimicos suos (*Psal. viii*). Qui sunt lactentes et infantes, nisi parvi, humiles, simplices, mites, mansueti, patientes, et non vincentes in malo bonum, sed vincentes in bono malum? Infans verba non pronit, lactens lac sugit. Audi tamen infantem loquentem: *Possui ori meo cus odium, cum consisteret peccator adversum me* (*Psal. xxxviii*). Si maledicatur, non maledicit; si percuitur, non comminatur. Mutus est enim ad injuriam, et dicit: *Factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones* (*Psal. xxxvii*). Lactentibus vero dicitur: *Deponentem omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et omnes detractiones; sicut modo geniti infantes rationabiles lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem* (*I Petr. ii*). In his enim beneplacitum est Domino, et exaltabit mansuetos in salutem. Nonne recte terra viventium est, ubi beatissima societas electorum promittitur mansuetis; qui in præsentis societate bonorum per innocentiam et patientiam socialiter vivunt, servantes unitatem in vinculo pacis? Digna merces mansuetis quæta hujus possessio terræ, ubi beata societas pace firmatur, quæ sine mansuetudine non retinetur. Propter quod Propheta ad Deum dicit: *Fiat pax in virtute tua* (*Psal. cxxi*). Quam virtutem, Domine, quam rectius dixerim, quam eam, cujus exemplum in teipso proponis, dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi*). In mansuetudine itaque sit pax, et retinetur pax, ut in patientia primo possideamus animas nostras, mox transferendi ad regnum pacis, ubi quies æterna præparata est quie-

lis, et abundantia in turribus tuis, Domine, tanquam in parvulis et humilibus. Si copiam lactis et mellis quærimus, acceleremus gressus nostros ad terram hanc. Audivimus enim quod regio ista lactis sit et mellis abundans, utpote aliena ab omni malo pro mercede prioris innocentiae, et plena omni bono pro mercede prioris patientiae. Mansuetudo nempè hominis ad proximum ex innocentia constat et patientia; critque merces patientiae sicut mel, per omnem abundantiam boni.

De mansuetudine hominis ad Deum.

Si juxta quartum modum terra promissionis in Christo, qui est finis promissionum, intelligimus, quærentibus quomodo semen Chanaan habitaverit in terra illa, difficile videbitur respondere. Nam quem locum inveniet maledictio, ubi habitat gratiæ plenitudo? Christus enim ex Maria virgine de Spiritu sancto conceptus, a peccatoribus segregatus, excelsior cælis factus, sicut plenus fuit omni gratia, ita liber ab omni culpa. At tamen pius investigator sibi forte fideliter satisfacere possit, si secum non contendat, sed pie attendat unitatem capitis et corporis Christi, et mortalitatis nostræ conditionem in Christo? Nam quia caput nostrum esse voluit, ut dilectis alius commendaret charitatem, qua nos arctius tanquam membra sibi conjunxit, propter unitatem ineffabilem nos in se transfigurans, causam nostram agit apud Patrem, et dicit: *Quare me dereliquisti? Longe a salute mea verba delictorum meorum* (*Psal. xxi*). Tanquam sua dicit nostra delicta, et nobis imputanda, sed ab illo nobis non reputanda. Nostra quidem erant, et ab ipso aliena, qui non habuit conscientiam propriæ iniquitatis, et compassionem sensit alienæ calamitatis, ut nos reconciliaret Deo; qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in illo. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: *Maledictus homo, qui pendet in ligno* (*Deut. xxi*; *Galat. iii*). Maledictio autem jam finem accepit, quia *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur* (*Rom. vi*). Tenemus ergo terram promissionis, non terram a Dan usque Bersabee, non a flumine magno Euphrate usque ad fluvium Ægypti; non a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Sed promissiones Abrahamæ dictas intelligimus in Christo esse completas, cum Propheta dicente: *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum* (*Psal. xv*). In Christo ergo est hæreditas nostra, et portio nostra, et secundum dispensationem naturæ pro nobis susceptæ, ibi est terra promissionis; terra, de qua dictum est: *Benedixisti, Domine, terram tuam* (*Psal. lxxxiv*): et de qua iterum scriptum est: *Ut inhabitet gloria in terra nostra,*

cem aram: *Multæ enim tribulationes iustorum* (Psal. xxxiii). Portant mali crucem suam, nonnunquam volentes, et læti, et hilares. Nam pro rebus vanis, quas vanissime amant, querendis, augendis, conservandis, sponte suscipiunt labores multos et maguos, tribulationes multas et malas. Sed quia malunt pati pro mundo, quam pro Christo, inanis est eorum patientia; et apud Deum nec nomen meriti habent, nec spem præmii. *Contritio enim et infelicitas in viis eorum, et vias pacis non cognoverunt* (Rom. iii). Hi quidem felices essent, si converterent ad veritatem, quod disponunt ad vanitatem. Nunc autem sponte miseri sunt: et tanto miseriores, quanto se æstimant beatiores. Nam quia beatos se putant, miseriam quam sponte perferunt, non vitant, sicut Ephraim vitula docta diligere trituram (Ose. x). Propter spem inanis palæe diligit vitula laborem trituræ. Recte assimilatur generatio hæc jumentis insipientibus, equo et mulo, quibus non est intellectus; quorum maxillæ in campo et freno constringuntur, quia non approximant ad te, Deus, qui in ignem desicles eos in miseris non subsistent (Psal. xxxi). De miseriis ad miseras currunt, et supplicii supplicia mercantur. *Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in æternum* (Psal. xi). Portant nam nonnunquam crucem suam in angaria. Flagellati enim a Deo contra stimulum calcitrant et murmurant, suo iudicio sese excusant, et Dei iustitiam accusant, et sicut serpentes pressi queruli sibilant; aliis qui similia non patiuntur, meliores se iudicant, et talibus flagellis indignos se æstimant. De qualibus scriptum est, *Præcordia fatui, sicut rota plaustrî* (Eccl. xxxiii); fenum portat, et murmurat. Murmuratio plaustrî onus non releuat, murmurat, sed nihilominus portat. Sic et fatuus onero tribulationis pressus per impatientiam ipso sibi sarcina est; et vere fenum est, quod hollo est, et cras in clibanum mittitur (Matth. vi). Fatuus fatuus loquitur, et os stultorum ebullit stultitiam. Quid autem stultius est, quam in adversis sese extollere, et in cælum os suum ponere, et in ipsa infirmitate infirmitatem suam non cognoscere, et ira Dei iram provocare? Quanto rectius annuntiant, qui cum beato Job dicunt: *Sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum?* (Job i). De talibus scriptum est: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt, ut annuntient, quoniam rectus Dominus Deus noster et non est iniquitas in eo* (Psal. xci).

De veteri homine terreno, carnali, animali.

Cruce quam portant mali, sive volentes, sive volentes a sinistris est; crux digna cruce dignis. In hac cruce vetus homo crucifigitur. Apostolus enim de cruce Christi prælocutus, subintulit: *Vetus homo noster simul crucifixus est* (Rom. vi), ostendens simul cum Christo, hoc est pro Christo, veterem hominem crucifigendum esse. Vetus homo

est, nisi ille qui ait: *Inveteravi inter omnes*

A inimicos meos? (Psal. vi.) Qui sunt inimici ejus, inter quos veteravit, nisi domestici ejus? Novus certe homo eisdem habet domesticos et amicos, qui sunt cives sanctorum et domestici Dei. Nam et ego inveteravi inter omnes inimicos meos. Nec solum inimicos illos loquor, qui extra me sunt, inter quos habitavi cum habitantibus Cedar; sed illos inimicos magis nunc dico, qui in me sunt, qui inhabitant terram cordis mei, et terram carnis meæ. Nam Charanzæ, et Jekusæi, et Phereszæi habitant ibi, et inimici facti sunt mihi. Et ego ipse tanquam homo malus et vir iniquus, mihi metipsum inimicus sum, ut recte sicut pro me, ita et contra me orare possim, et dicere: *Eripe me, Domine, ab homine malo, a viro iniquo eripe me* (Psal. cxxxix).

B *Eripe me Domine a me.* Non est enim, Domine, quem timere debeam post te, quantum me. Quis enim ita insidiatur animæ meæ, ut ego? Quis ita adversatur salutî meæ, ut ego? Quis ita ingenuus est in exitium meum, ut ego? Qui ita seductorie blanditur mihi, ut peream, sicut ego? Quis ita querit animam meam, ut auferat eam? Quis præteritum meam cogitat repellere? Quis, Domine, præteritam illam hæreditatem a te repromissam, molitur mihi auferre, ita ut ego? Quis odit animam meam odio iniquo, plusquam ego? Et ego quidem gratis. Quid enim mihi mali fecisti, anima mea? Tuum est, quod vivo; tuum est, quod audio; quod video, quod vigeo, quod valeo; tuum est, quod sentio, quod intelligo, quod sapio; si tamen sapio, et non magis desipio. Nonne ingratus sum, nonne malignus, et malevolus sum, quia iniquitatem diligo, et te odi? Qui enim *diligit iniquitatem, odit animam suam* (Psal. x). O anima mea, nonne iniquitas magna est, si ego odi te diligentem me? *Quod si odi te, quomodo non odi me?* Nonne tu es anima mea, et vita mea, imo quid es nisi anima mea, et vita mea? Quo jure possum te non amare, vita mea, et unica mea? Væ mihi, si mea culpa peritura es semper, et ego semper tecum. Si peritura es, correctius imputare possum, quam mihi? Si periturus sum ego, quod avertat Deus, cui imputem, mihi, an tibi? Si mihi, et tibi, væ pariter et mihi et tibi. Si culpa tua malus sum, et dignus perire, qua ratione possum amare te causam perditionis meæ? Si sic mihi futurum erat, melius mihi esset si natus non fuisset. Quid mihi consilii superest, antequam peream, ut non peream? Nam si semel periero, quod absit! quid ultra potero, nisi tantum perire? Domine Deus, ex tunc ira tua; ex tunc non est consilium, non est prudentia, non est sapientia, non est ratio; perire perseverabit, quem semel perire contigerit. Scio quid faciam, antequam peream, imo ne peream. Clamabo ad Deum Altissimum, Deum qui benefecit mihi (Psal. lvi). Altissimus est Deus, et ego in profundo sum iniquitatis; clamore valido opus est, alioqui non audiet me, quia Altissimus est. Dicam iniquitates meas Deo, qui gratis sanctificat impium. *Confitebor Domino,*

quoniam bonus (*Psal. cxvii*). Sicut pœnitens dolore A
compunctus loquar in amaritudine animæ meæ; dicam Deo: *Noli me condemnare (Job x)*. Ipse me judicabo, ipse me condemnabo. Noli tu, Domine, me condemnare. Sine me laborare in hac parte. Semel laborasti pro salute nostrâ, laborem et dolorem considerans, ut traderes nos in manus tuas. Bone Jesu, non est res tui nominis, damnare damnantem se, perdere judicantem se. Salvatorem te vocat mundus, non perditorem. Tu quidem malos male perdes; sed perseverantes in malitia sua. Ego nolo perseverare in ea. *Dic ergo animæ meæ: Salus tua ego sum (Psal. xxxiv)*. Anima mea, quamvis multum sis rea, et pro multo reatu multum pavida, nonne tibi arridet spes veniæ in dulcissimo nomine benignissimi Jesu? Quid mœrore consumeris? quid B
in amaritudine tabescis? Nunquid consiliarius non est tibi? *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? (Jer. viii)*. *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus (Psal. xli)*. Dum me consolari desidero in soliloquio meo, suspendium elegit anima mea, et mortem ossa mea. Tædet enim animam meam vitæ meæ. Nee mirum. Vita quippe mea mala est, et ego vetus homo sum, et morti vicinus; homo malus, et vir iniquus; homo terrenus, portans imaginem terreni; homo carnalis venundatus sub peccato; homo animalis, non percipiens ea quæ sunt spiritus Dei (*I Cor. ii*); homo reus mortis, et cruce dignus; nec una tantum cruce. Alia enim crux debetur terreno, alia carnali homini, alia animali. Et ego unus homo omnes isti; et omnes isti in me uno; et adversum me omnes cogitationes meæ in malum. Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt (*Psal. lv*). O dura et gravis, o misera et miserabilis humana conditio! Inimici enim nostri vivunt, et confirmati sunt super nos; et inimici nostri ipsi nos sumus, terreni, carnales, animales; nec pax, nec securitas est nobis a nobis, donec in cruce appensi simul cum Christo crucifigamur, ut in nobis destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato, sed peccatis mortui justitiæ vivamus (*I Petr. ii*); et *sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate et justitia eorum ipso, omnibus diebus nostris (Luc. i)*.

De homine terreno.

Primo crucifigendus est in nobis terrenus homo, deinde carnalis, postea animalis; deinde induendus est homo, qui secundum Deum creatus est. Apostolus de terreno homine loquens, sic ait: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis (I Cor. xv)*. Et iterum: *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis (ibid.)*. Terrenus ergo vetus homo est. Caput enim a diebus prævaricationis Adæ. Hujus imaginem portant, qui terrena sapiunt, qui tantum cogitant quæ sunt mundi, quomodo placeant mundo, qui nimis amant terrenam substantiam et terrenam gloriam. Quæ sit autem imago ter-

reni hominis, Psalmista ostendit, dicens: *Homo vanitati similis est (Psal. cxliii)*. Homo siquidem aversus a Deo, vana diligens et vana faciens, ipse quoque vanus, imo ipsa vanitas efficitur. Qualia sunt opera ejus, talis et ipse opifex. Qualis est homo extra se, in opere quod facit, talis est apud se in corde, ubi facienda disponit. In opere enim suo quasi in speculo auctor exprimitur. Erat autem in homine ante peccatum imago, scilicet Dei, qui est veritas. Post peccatum vero deformata est in homine imago veritatis, et decepta est in eo imago vanitatis. Vanitati enim similis factus est, et quia in veritate non stetit, dies ejus sicut umbra prætereunt. *In imagine enim pertransit homo (Psal. xxxviii)*. Nonne vides quomodo terrenus homo avaritiam sectatus, postposita imagine Dei, cepit amare imaginem nummi, cujus pretium in errore et stulta hominum opinione consistit? Nummum autem imaginem et superscriptionem hominis continentem, quasi ad imaginem et similitudinem hominis facit homo, nutans imaginem incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, serviens potius creaturæ quam Creatori, per errorem philargyriæ quæ est idolorum servitus (*Ephes. v*). Quid sunt enim argentum et aurum, publicæ monete caractere signata, nisi quædam simulacra regum, et opera manuum hominum? Hi sunt, avare, hi sunt dii tui, quos toto corde, tota anima, tota mente diligis, quos præcipuo honore colis, in quibus confidis, in quibus totam spem in omni necessitate ponis. Ubi enim est *thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (Matth. vi)*. Erit autem tempus, quando dicetur talibus: *Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? de quorum victimis comedebant adipem et bibebant vinum libaminum. Surgant et opitentur vobis, et in necessitate vos protegant (Deut. xxxii)*. Conversatio autem terreni hominis non in cælis est, sed in terra. Non enim respicit cælum, sed oculos suos statuit declinare in terram; terram lingit, terram comedit omnibus diebus vitæ suæ; conglutinatus est in terra venter ejus; infixus est in limo profundi, et non est substantia. Non enim statuit supra petram pedes suos. Semper intrat in inferiora terræ, donec deglutiatur a terra, sicut Dathan et Abiron; pro terra litigat, pro terra pugnat, donec fodiat peccatori fovea, et donec obruatur terra resolvendus in terram, qui factus est de terra. Verumtamen tota vita sua superbit in gloriam suam. Alienæ felicitati invidet, tam alienus a charitate, quam plenus cupiditate. Non est benignus, non est patiens; sed est ambitiosus, et æmulatur, et agit perperam, quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Cor ejus grave est; diligit vanitatem, et quærit mendacium; os ejus abundat malitia, lingua ejus concinnat dolos. De terra est, et de terra loquitur. Egestatem semper timet, et ad cautelam futuri temporis sicut semper servat augenda, ita semper augere servanda. In omnem casum superventuræ necessitatis

tis sibi prospicit; odore lucri semper replentur A nares ejus, et dextera muneribus. Omnem artem augendi quæstus prudentiam vocat; paupertati insultat; in illius æstimatione paupertatis nomen probro ducitur. Omnes res suas in tuto collocat; spem longioris vitæ semper sibi promittit, donec dicatur ei: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te; ea autem quæ parasti, cujus erunt? (Luc. xii.)* Ille ergo cum interierit, non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria ejus (*Psal. xlviii.*) Ille homo amicus mundi est, et inimicus Dei constituitur. Ille est enim, qui contra Christum clamat, dicens: *Tolle, tolle, crucifige eum (Joan. xix.)*. Terreni nempe erant, qui dicebant: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem (Joan. xi.)*. Nondum invidia terreni hominis contra Christum quievit. Persequitur enim Christum in nobis, ne vivat Christus in nobis. Si quis igitur Christi est, amet se zelo vindictæ contra persecutores Christi. Clamemus ad alterutrum pro Christo contra inimicum Christi: *Tolle, tolle, crucifige eum*. Sed quam accusationem afferemus adversus hominem hunc? *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua (Psal. li.)*. *Tolle, tolle, crucifige eum*. Si hunc dimittis, non es amicus Dei. Sicut fecit, sic fiat ei. Crucifixit, crucifigatur. Dignus est enim cruce, et reus est mortis. Quænam, inquis, est crux hominis istius? *Æstimo, quia contemptus mundi. Quæ quidem crux quasi ex duobus lignis aptatur, contemptu scilicet terrenæ substantiæ et contemptu terrenæ gloriæ. Amat nempe terrenus homo duas res; quia confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriatur. In mundo confidit; liberet eum, si potest. A contemptoribus mundi extendatur in cruce, et totus extendatur in longum et in latum. In contemptu terrenæ gloriæ, hoc est in voluntaria vilitate, extendatur altitudo ejus. Hæc est autem altitudo ejus, terrena gloria, in qua quærit exaltari. In contemptu terrenæ substantiæ, hoc est in voluntaria paupertate, extendatur latitudo ejus. Hæc est enim latitudo ejus, terrena substantia, in qua quærit, sive ad dexteram, sive ad sinistram, dilatari. In hac cruce appendatur terrenus homo: hic extendatur, et extensus moriatur, et mortuus sepeliatur, et non adjiciat, ut resurgat; sed destruat eum Deus in finem, et evellat eum de tabernaculo suo, et radicem suam de terra viventium (*Psal. li.*) et dispereat de terra memoria illius; *pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, et persecutus est hominem inopem et mendicum (Psal. cviii.)*.*

De homine carnali.

Est alia crux, in qua appendendus est homo carnalis. Nam, quamvis idem homo sit terrenus et carnalis, secundum causam nominis tamen et differentiam amoris aliquid interesse videtur. Apostolus de

æterea sic dicit: *Ego carnalis sum venundatus sub peccato (Rom. vii.)*. Qui venundatus sub peccato est, servus aliquo modo, et non plene liber est. Non enim quod vult bonum, hoc facit, sed quod non vult malum, hoc agit. Et si malum penitus vult, et malum facit, jam servus est peccati, quia ipse facit peccatum. *Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii.)*, jam plene venundatus est sub peccato, pro consensu voluntatis accipiens numerum illicitæ delectationis. Passiones siquidem peccatorum operantur in membris nostris, ut fructificent morti: et has quidem passiones nos omnes, sive boni, sive mali, communiter, quamvis non æqualiter, sentimus; sed non omnes his consentimus. Qui autem sentit, et non consentit, non omnino immunis est a culpa. Malum enim quod non vult, illud facit. Nam sentiendo passionem concupiscentiæ, malum concupiscit, et non vult concupiscere malum. Facit itaque malum, quod non vult; nam malum concupiscere, malum est. Qui autem concupiscit malum, et non consentit, malum facit quodammodo, in quantum concupiscit malum: et, quia non consentit, aliquo modo non operatur illud; quia tentatus a concupiscentia, quasi invitus patitur quod pati non vult. Hinc Apostolus concupiscens et non consentiens, utrumque dicit, se facere malum, quod non vult, et se non operari illud. *Quod nolo, inquit, malum, illud facio, hoc est concupisco, et concupiscere nolo. Et jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum (Rom. vii.)*; quasi diceret: *Concupiscere nolo, et concupiscentiæ non consentio; sed legem peccati quæ est in membris meis, invitus sentio. Movetur enim in me, ita ut a me sentiat; sed non me intantum movet ut ei consentiat. Justus itaque cum tentatur a concupiscentia sua, aliquam habet excusationem, quamvis non sufficientem, ut omnino immunis sit a culpa. Requisitus enim cur titillationem carnis in carne sentiat, cum non consentiat, habet quod respondeat. Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Sentire autem vel non sentire passiones membrorum, non semper est in nostra potestate; consentire autem sic est in nostra potestate sicut non est sine nostra voluntate. Aliquando vero qui sentit, et non consentit, fixum habet in corde omnino non sentire; et in desiderio habet, tentationem omnino non sentire: sed quod sentit, infirmitatis est; quod non consentit, virtutis est; quod desiderat omnino non sentire, studium pacis et securitatis est. Aliquando vero qui dispositum habet non consentire, vult tamen hujusmodi passionem sentire, quia ex ipsa tentatione aliquis proventus speratur et expectatur. Tanto enim victoria gloriosior existimatur, quanto validior fuerit tentatio, cui resistitur. Propterea nonnulli volunt sentire, qui non volunt consentire, ut non consentientes sentiant, et tentati resistant. Periculosum est autem hujusmodi tentationem sponte appetere, et etiam venientem, quatenus datur, non*

Hoc est, *potum meum cum fletu miscebam*. Sic quidem sic fieri oportet. Nam modicum vinum nobis necessarium, propter frequentes infirmitates (*1 Tim. v*). Et si vinum temperatum non esset, quis ebrius non esset? quis caput non doleret? quis spiritum vertiginis non haberet, quem miscuit Dominus in medio Ægypti? Expediit ergo, ut poculum fletu misceatur, ut gaudium mœroris temperetur, ut virtus in infirmitate humilietur.

De quarta lugendi causa.

Si autem adeo grave est, quod nunc urget, ut lacrymas extorqueat, quanto magis lacrymas eliciat, quod in posterum terret? Illud enim æternum est, hoc transitorium. Hoc vix, sed quoquomodo tolerabile, illud omnino intolerabile. Quis enim poterit habitare cum igne devorante aut quis habitabit cum ardoribus sempiternis? (*Isa. xxxiii*.) Quid ergo mirum, si timor iste habeat luctum suum? Quis enim sapiens, et non desiderat extinguere lacrymis ignem inextinguibilem? *In me transierunt*, ait justus, *iræ tuæ* (*Psal. lxxxvii*). Hoc ad pœnam transitorium, quæ nunc urget; et terrores tui conturbaverunt me (*ibid.*), hoc ad æternam, quæ plus terret. Et beatus Job: *Sagittæ, inquit, Domini in me sunt; quarum indignatio ebibit spiritum meum; et terrores militant contra me* (*Job vi*). Quid dicit, *Sagittæ Domini in me sunt*, hoc est *in me transierunt iræ tuæ*: quod dicit, *terrores militant contra me*, hoc est *terrores tui conturbaverunt me*. Hanc mœroris causam insinuat Propheta, cum dicit: *Poculum meum cum fletu miscebam; a facie indignationis tuæ, quia elevans allisisti me* (*Psal. ci*). Vide quæ sit elevatio, et quæ sit allisio. Homo ad imaginem et similitudinem Dei factus, qua rationis capax est, ideo et beatitudinis particeps esse potest. Hæc est elevatio. Sed quia potest salvari, et damnari hæc est allisio. At bruta animantia cum non possint salvari, nec possunt damnari, nec rationem tenentur reddere, quæ non sunt nata rationem habere. Hæc quatuor causæ mœroris, prima de timore peccatorum quæ fecimus; secunda de periculo tentationum quas sustinemus; tertia de pondere tribulationum, quo nunc urgemur; quarta de iudicio damnationis, quo terremur; a Propheta, sed alio ordine nobis insinuantur: *Circumdederunt me dolores mortis, et torrentes iniquitatis conturbaverunt me. Dolores inferni circumdederunt me; præoccupaverunt me laquei mortis* (*Psal. xvii*). Dolores quippe mortis sunt dolores in morte et ante mortem, qui mortem indesinenter accelerant, et sicut præambuli mortis eam semper nobis nuntiant. Responsum enim mortis habemus in nobis. Torrentes iniquitatis, inundantes impetus peccatorum, quæ sicut torrentes in præcipitium semper vadunt, et nos secum trahunt. Dolores inferni, qui sint, ipso eorum nomine manifestum est. Laquei mortis tentationes sunt, quas more aucupis vel venatoris ad capiendas animas parat is qui tentat. Hæc quatuor mensuræ sunt, vel quatuor hydræ, quibus si addantur duæ, erunt

A sex hydræ, et lapidæ, et singulæ capientes metretas binas vel ternas, secundum purificationem Judæorum (*Joan. ii*). Judæi nempe sunt pœnitentes et confitentes, qui suis lacrymis purificationem Judæorum insinuant, quibus et potus datur in lacrymis in mensura (*Psal. lxxix*). Et quoniam supplicia temporalia vel æterna nobis metuenda sunt et lugenda, pro tentationibus admissis, et peccatis commissis, quæ voluntate et opere singulæ istæ hydræ metretas capiunt binas vel ternas. Et si sola voluntate quis peccat, et pœnitentia compunctus inde lugendi causam assumat, nec his desunt metretæ binæ vel ternæ. Nam appetitus et consensus et consentiendi delectatio si adhibeatur, hunc vel illum numerum efficiunt. Lapide autem sunt, aut pro duritia cordis hactenus lapidei, aut pro firmitate melioris propositi, quæ pie lugentibus necessaria est. Nam de duritia cordis per prophetam a Domino dicitur: *Auferam cor lapideum de carne vestra* (*Ezech. i*). De firmitate vero mentis dicitur: *Posui faciem meam ut petram durissimam* (*Isa. l*).

De quinta lugendi causa

Lacrymæ autem nostræ ex prædictis quatuor causis abortæ, amaræ nobis semper sunt, vel sicut aquæ insipidæ, utpote quæ de odio aut tædio dolore aut timore procedunt; et eorum sunt, quæ nobis odio sunt, et tædio, dolori vel timori. His enim affectus erat, qui dicebat: *Heu mihi, quia iucolatus meus prolongatus est!* (*Psal. cxix*.) Sed, sicut istæ descendunt de odio malorum, sic quædam sunt lacrymæ dulciores, quæ erumpunt ex desiderio bonorum. Bona autem nunc dicimus, ea quæ spiritalia sunt, et bonum faciunt; vel æterna sunt, et beatum faciunt. Utraque autem bona nobis desiderio sunt, et utrumque desiderium suas lacrymas habet. Sæpe enim compungimur desiderio boni, quod nos justificet in via, sæpe desiderio boni, quo beatificemur in patria. Utraque autem nobis a Deo repromissa sunt, et cum lacrymis et gemitibus inenarrabilibus postulanda. Hinc Propheta: *Posuisti, inquit, lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua* (*Psal. lv*). Et: *Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte* (*Psal. xli*). Justitia autem nostra in affectu bonæ voluntatis est, aut in affectu operis, sicut incipientibus, aut in usu bonæ consuetudinis, sicut exercitatis. At pro singulis his sua merces speratur, desideratur et expectatur. Ergo et hæc hydræ singulæ capiunt metretas binas vel ternas. Omnes autem hæc lacrymæ, quæ de tædio malorum, sive ex desiderio bonorum manant, communes possunt esse bonis et malis. Nam pro omnibus his causis compunguntur boni, compunguntur et mali. Plorant boni, plorant et mali; sed salubriter boni, inutiliter mali. Nam Esau, ut Apostolus testatur, *Cupiens hæreditare promissionem, reprobatus est. Non enim tenuit*

In nobis. Quando autem infirmitas sentitur in nobis, cui non consentitur a nobis, destruitur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.

Si per corpus peccati recte intelligitur consensus peccati, tunc corpus peccati vere destruitur, cum tentanti concupiscentiæ non consentitur. Carnalis autem homo, quia homo peccati est, et filius perditionis, habens corpus peccati, cui concupiscentia est quasi pro anima ejus, et consensus quasi pro corpore: et cum concupiscentiæ plene consentitur, quasi corpus peccati vivificatur, et jam peccato servitur. Forte alicui videbitur concupiscentia, cum ad carnem illam, scilicet quæ concupiscit adversus spiritum, pertineat, magis carni similandæ; consensus vero magis animæ quam carni. Consensus enim in voluntate est, et voluntas consentiens in anima. In spirituali quidem homine sic est, in quo sensualitas ratione regitur, et suo superiori quasi inferior subijcitur. In carnali autem homine non sic; versa enim vice, et perverso ordine voluntas spiritus concupiscentiæ carnis et consentiendo subijcitur, et inferior: invenitur quæ consentit, quam cui consentit. Concupiscentia enim movet animam, ut sentiat quod prius non sentiebat: cum vero mota sentit, commota consentit, a sua dignitate degenerat, et locum suum deserens inferiori suo se subijcit, et quasi inde vivificatur, unde movetur; nec jam agit ut spiritus, sed patitur ut caro. Unde et corpori non immerito assimilatur. Per legem vero disciplinæ consensus refrenatur, et corpus peccati destruitur, caro castigatur, ut non mens carni in lege carnis subijciatur, sed a carne in lege mentis menti serviat. Hinc Apostolus ait: *Ego castigo corpus meum, et in servitute redigo* (1 Cor. ix). De carnali autem homine hæc dicta sunt.

De animali homine.

Animalis autem homo quis sit, ex verbis Apostoli innotescere potest; ait enim sic: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem judicat omnia: et ipse a nemine judicatur* (1 Cor. ii). Carnalis homo a terreno homine amoris proprietate differre videtur. Amat enim ille terram, amat hic opera carnis. Animalis autem homo vel sensu vel affectu cognoscitur. Animalis est sensu, qui non sapit ea quæ sunt spiritus Dei. Animalis est affectu, cui non sapiunt ea quæ sunt spiritus Dei. In spiritualibus enim animalis hominis examinatio fit; ibi examinatur, quisquis animalis est. Audit animalis homo verba Dei, et forte non intelligit, quia animalis est; aut si forte intelligit, statim aut tædio, aut odio, aut contemptu, aurem avertit. Stultitia enim est illi, quia animalis est. Hinc Apostolus ait: *Verbum crucis pereuntibus stultitia est* (1 Cor. i). Illi quippe, qui crucem non credit, verbum crucis stultitia est, quia animalis est sensu, in vanitate sui sensus ambulans, et obscuratum habens intellectum. Illi vero, qui crucem credit, et exemplum crucifixi non imitatur, verbum crucis pro Chri-

sto tollendæ stultitia est, quia ejusmodi animalis est, non jam sensu, sed affectu; qui animalis est sensu, ignorat et errat, in tenebris ambulat, necit quo vadat, obscuratum est insipiens cor ejus; sapientiam Dei in mysterio absconditam stultitia reputat; sapientiam hujus mundi, quæ stultitia est apud Deum, prudentiam vocat; aliud pro alio probat; bonum dicit malum, et malum bonum; ponit tenebras lucem, et lucem tenebras; ponit dulce in amarum, et amarum in dulce. Qui animalis est affectu, sine affectione est, divini amoris affectum in se non sentit. Duro enim et indomabili et insensibili corde aut tepet, aut riget, aut torpet, aut stupet; spiritualis militiæ exercitia aut odit, aut fastidit, aut contemnit, aut negligit. In principio vigiliarum sensuum non consurgit ante conspectum Domini Dei sui; cor suum sicut aquam non effundit; ignitas compunctiones, et arcanas jubilationes in corde non sentit; non anhelat sanctis suspiriis, non æstuat piis desideriiis; non in lege Dei delectatur, non sanctis meditationibus inflammatur, non contemplatione suspenditur; non sedet solitarius et tacitus, ut elevet se super se; non petit ut accipiat, non quærit ut inveniat, non pulsat ut aperiatur illi: divinis laudibus non occupatur, non loquitur sibi in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus inter cantantes et psallentes in cordibus suis Domino: Sicut æger languet stomacho, et ore amaricato fastidit cibum spirituales, cibum qui non perit, qui permanet in vitam æternam. Omnem escam abominatur anima illius; appropinquavit enim usque ad portas mortis. Homo animalis magis secundum animam, quam secundum corpus agnoscitur. Animalis enim corpus habent in hac mortali carne degentes, non solum animales, sed et spirituales. Corpus enim nostrum secundum præsentem statum hoc accipit: b anima, ut sensifecetur ab ea, sicut cætera animalium corpora. Sua mole pressum grave est et ponderosum, variis passionibus et corruptionibus obnoxium; necessitate moriendi astrictum, et ut modico tempore vivat, alimentis, fomentis et medicamentis indigens; nunc proficiens, nunc desiciens, et in ipso suo profecta in defectum vergens, sicut vetus vestimentum, quod dum sarcitur, magis magisque veterascit et alteritur. Apostolus vero dicit: *Si est corpus animale, est etiam corpus spirituale* (1 Cor. xv). Non est credendum, id eum dubitando dixisse. Non enim erat Apostolo incertum, quod nulli debet venire in dubium. Constat enim, corpus esse animale; et constare debet, corpus esse spirituale. Alterum docet ipsæ rerum experientia, et communis infirmitas nostra; alterum suadet conscientia fidei, et exemplum resurrectionis Jesu Christi: sed non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale.

Erit autem corpus nostrum spirituale, cum corruptibile hoc induerit incorruptelam; quando quod mortale est, absorbebitur a vita; quando consummabitur tabernaculum nostrum; quando templum Dei, quod nos sumus, dedicabitur, et coronis aureis

facies templi ornabitur; quando caro nostra quasi ænea solidabitur, et quasi petra firmissima durabitur, ad omnem causam læsionis et violentiam passionis, et vim tentationis impenetrabilis et inaccessibilis. Erit autem corpus spirituale sua virtute gloriosum, leve et agile: non jam cibo indigens, ut post peccatum et ante peccatum; sed ab omni servitute corruptionis et necessitatis liberum; non in spiritus naturam versum, sed in summa libertate absque omni contradictione spiritui subjectum. Interim autem corpus animale communiter habent homo animalis et homo spiritualis: et magis secundum statum mentis quam corporis alter ab altero discernitur. In corde enim animalis homo a spirituali spiritualiter crucifigitur. Crux autem est æmulatione Dei secundam scientiam. Scientia enim et æmulatione arma sunt militiæ nostræ, non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum; quibus nos armamur, destruentes consilia et omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (II Cor. x). Adverte in illis verbis Apostoli altitudinem adversus scientiam Dei extolli. Quæ est autem hæc altitudo, nisi de qua dicitur: *Noli altum sapere?* (Rom. xi.) Hæc est altitudo animalis hominis, qui in vanitate sui sensus ambulat. Altitudo autem crucis scientia Dei est, quæ in captivitatem redigit omnem intellectum in obsequium Christi. Latitudo vero animalis hominis animalis est affectus. Vagatur enim per illicita in via lata, quæ ducit ad perditionem. Latitudo vero crucis est affectus devotionis in latitudine charitatis. Sunt autem nonnulli, qui æmulationem Dei habent, non secundum scientiam; alii autem scientiam Dei habent, et non æmulationem. Verum, ut ex duobus lignis crucis statura compingatur, jungenda est scientiæ æmulatione, et scientiæ æmulatione; ne sit indiscreta devotio, vel indevota discretio. Mundum siquidem animal est, quod et ruminat, et unquam findit. Indiscreta devotio a ten-

tatione rerum impossibilium plerumque Deum tentat, et ignorantia rerum utilium aut præsumit, quod non expedit, aut quod expedit, prætermittit. At indevota discretio licet non erret in cognitione rerum utilium, errat tamen in electione. Videt meliora, probatque, deteriora sequens. Non minor error est eligere quod est deterius, quam ignorare quod melius. Sua sententia sese condemnat, qui electione probat quod judicio reprobat; et in alterutra parte stultitiæ se arguit, qui citra necessitatis violentiam aliter eligit, et aliter sentit. Ad aliquam visibilem speciem contemplandam non sufficit interior lux oculorum sine adminiculo lucis exterioris, sicut nec ista versa vice sine illa lux lucem adjuvat, ut res visibilis videri queat. Non videt oculus clausus in meridie; non videt oculus apertus in tenebrosa nocte. Habet aliquid huic simile discretio sine devotione, aut devotio sine discretionem. Ad contemplandum speciem invisibilis Dei perducere desideramus et speramus. Duo oculi necessarii nobis sunt, quos illuminari a Domino petit, qui dicit: *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte* (Psal. xi). Oculus discretionis sine luce devotionis, aut oculus devotionis sine luce discretionis, minus videt: sicut oculus qui in luce clauditur, vel in tenebris aperitur. Jungenda est ergo discretio devotioni, et devotio discretioni, ut abundet in nobis charitas cum scientia, et scientia cum charitate, juxta consilium Apostoli dicentis: *Charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu; ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensione in die Christi* (Philip. i). Qui vero scientiam habet et charitatem non habet, hic infatuatus est a scientia sua. Sine charitate enim nec magnitudo scientiæ, nec contemptus mundi, nec castigatio disciplinæ, ante conspectum Dei aliquid est. Sola charitas gloriam crucis sibi vindicat, per quam nos gloriarı oportet in cruce Domini Jesu Christi, qui est super omnia diligendus et benedicendus in sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATUS DUODECIMUS

SEU EXHORTATIO AD SACERDOTES.

In illud Act. xx: *Attendite vobis et universo gregi, etc.*

Attendite vobis et universo gregi; in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quæ acquisivit sanguine suo. Apostolicus sermo ad vos dirigitur, o sacerdotes Domini, ministri Dei nostri. Vobis dicitur: *Attendite vobis et universo gregi.* Primum vobis, deinde gregi. Habenda est ratio salutis propriæ, his qui negotium procurant salutis alienæ. Castigatis moribus decet eos vivere, quibus credita est censura moralis disciplinæ. A se debent incipere, et sese non negligere quos primum oportet pro se rationem reddere. *Attendite, inquit, vobis.*

Attendite, quid estis secundum naturam infirmæ conditionis, quid secundum functionem injunctæ legationis, quid secundum dignitatem acceptæ potestatis, quid secundum humilitatem debitæ servitutis. Attendite, quid estis cum aliis, quid propter alios, quid supra alios, quid denique infra alios: Cum aliis quidem quid estis, nisi homines similes aliis, passibiles, in peccatis concepti, moriendi necessitate astricti, etsi per gratiam de peccatis liberati, nondum tentationibus inaccessibiles, nondum insuperabiles? Nam et tentari potestis adhuc, et a tentati-

nibus superari, utpote infirmitate circumdati, ut possitis compati infirmitatibus alienis. Tales enim decet esse pontifices, qui norint esse compassibiles, eo quod sint et ipsi passibiles. Ergo, quia homines estis, infirmi estis, sicut homines, secundum naturam infirmæ conditionis. Secundum functionem adjunctæ legationis propter alios, angeli pacis estis, in quibus posuit Deus verbum reconciliationis, ut cum Apostolo dicere possitis: *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo (II Cor. vi)*. Nam quod angeli sitis, Malachias ostendit, cum ait: *Labiæ sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Malac. ii)*. Si autem angeli estis, in cælis est conversatio vestra. Non enim estis in carne, sed in spiritu; sicut administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Missi autem a Deo, qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem. Et vos quidem sicut ministri Dei, non solum sicut ignis ardens, sed et ignis urens recte nuncupamini; ardentis sicut seraphim, sicut vicini Deo, et urentes, et illuminantes subditorum corda, ut calore igniti eloquii pariter ardeant, et a calore ejus non se abscondant. Deputati estis singuli ad custodiam multorum, et nemo subditorum sine angelo custode est, qui præsit ei, et custodiat eum in omnibus viis suis; sicut de Deo ad virum justum Propheta loquitur, dicens: *Quoniam angelis suis mandavit, de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis (Psal. xc)*. Veruntamen, cum sacerdotes Domini pro similitudine officii angelis assimilari, angelique possint dici; sicut honorum angelorum semper est societas affectanda, sic malorum angelorum similitudo semper est fugienda. Malis nempe sacerdotes cum boni angeli non sint, malis angelis rectius comparantur, qui de cælo lapsi in veritate non steterunt, et honorem angelicæ dignitatis perdidit. Cælestis autem conversatio sanctorum sacerdotum si cælo comparari potest, nonne qui de sublimi vitæ sacerdotibus dignæ, ad indigna vilioris vitæ dejecti sunt, sic corruisse videntur, sicut angeli cadentes de cælo? Qui etsi in illo sublimi culmine virtutum nunquam fuerunt, locum tamen nihilominus illum perdidit, quem habere potuerunt et debuerunt, sed non meruerunt. Inde enim excidisse videntur, ubi essent, si mali non essent; et ubi sunt, qui tales non sunt. Propterea ad eos tanquam homines, neque jam angelorum nomine dignos, pertinere videtur illa prophetica comminatio: *Vos autem sicut homines moriemini; et sicut unus de principibus cadetis (Psal. lxxxii)*. Cecidit unus de principibus cui multi adhæserunt, sicut una membra uni capiti. Ne ergo et vos cadatis, sicut unus de principibus, attendite, quia non solum angeli estis propter alios, sed et dii estis supra alios; et hoc secundum dignitatem acceptæ potestatis. Bene ergo Propheta comminaturus malis ruinam cum angelis malis, de bonis præmisit: *Ego dixi:*

Dii estis; et filii Excelsi omnes (Psal. lxxxii). Potestas vestra de cælo est, an ex hominibus? Non ex hominibus, sed ex Deo est. Quis enim potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Et tamen vobis data est potestas dimittendi peccata, quia Deus deorum Dominus locutus est, et dixit: *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xviii)*. In hac autem potestate vestra Deus repræsentatur, in terra a vobis, qui repræsentatione unius veri Dei dii nuncupamini et dii estis, ut per vestrum ministerium Deus semper præsens sit quærentibus eum, non solum præsentia majestatis, sed repræsentationis suæ auctoritatis et potestatis. Attendite, quantum honor debeatur illi a vobis, qui tam honorabile nomen dedit vobis. In hoc enim nomine timendi estis et honorandi. Timendi ut iudices, honorandi ut patres. Timendi pro potestate, honorandi pro sanctitate. Si cui vestrum sanctitas deest, quod absit! timeat ille, quoniam Deus iudex est. Timeat, quoniam Deus stetit in medio deorum, in medio autem deos diiudicat. Dum enim discernit cælestis reges, hoc est qui se et alios regere debent, deos diiudicat. Novit enim qui sunt ejus, nec latere possunt ante oculos ejus, qui quærent quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Nam, qui amant primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi, qui sunt mercenarii, qui sunt fures et latrones; qui non intrant per ostium, qui sunt nummularii, qui vendunt columbas in templo, qui sunt canes muti, qui sunt operarii mali, qui sunt percussores, qui litigiosi, qui non sobrii vel casti, totum hoc genus deorum inter falsos deos computandum videtur. Simulacra enim sacerdotum sunt, et sicut imagines deorum aut idola abominationum in templo. Quemadmodum enim unius veri Dei cultus per idololatram idolo inlebitur exhibetur, ita honorem diis, id est sanctis sacerdotibus debitum, indebitè sibi usurpant, qui sibi sumunt honorem, non vocati a Deo tanquam Aaron. Ad hoc pertinere videtur, quod scriptum est: *Qui honorem tribuit insipienti, sicut qui lapidem mittit in acervum Mercurii (Prov. xxvi)*. Veruntamen in quocunque sacerdote sanctum est ministerium, et honorabile sacerdotii sacramentum: nec licet nobis christos Domini tangere, et iudices a Deo constitutos iudicare. Est qui quærat et iudicet. Deus est enim qui deos diiudicat. Omnia quidem vitia per se et in se publicæ reprehensioni sunt obnoxia, utpote divino iudicio prædamnata; sed non passim permittitur personas pro ipsis vitiis, vel vitia in ipsis personis, palam arguere, vel publice condemnare. Vos autem sacerdotes Domini, qui sicut decet Christi ministros, potestati divinæ reverentiam exhibetis, in omni justitia et sanctitate attendite dignitatem vestram, quanta sit. Nam plusquam homines estis, quia angeli Dei, et quasi messorum angeli, ut tollatis de regno ejus omnia scandala. Adhuc autem plusquam angeli estis, quia dii sicut nomine, ita et honore præcelsi.

Attendistis dignitatem, et quia supra alios estis; attendite humilitatem vestram, et servitutis necessitatem, et quid infra alios estis. Si vultis audire, dicat prius Propheta, ne vobis contumeliosus videar, quid estis; qui ad Dominum loquens ait: *De fructu operum tuorum satiabitur terra, producens fenum jumentis, et herbam servituti hominum (Psal. ciii)*. Ecce quid estis. Jumenta et servitus hominum. De tam alto in tam inum devoluti estis, sicut scriptum est: *Ascendant usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos (Psal. cxi)*. Nam et in alio loco scriptum est: *Gigantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis (Job. xxvi)*. Vos sicut gigantes procerioris staturæ præ cæteris secundum præminentiam dignitatis, sub aquis populorum gemitis, multiplici cura et sollicitudine degravati. Sicut exaltati sunt cæli a terra, sic exaltati sunt dii a jumentis, id est vos a vobis. Vos dii rectores animarum, inter cætera quæ attendenda sunt, hoc summopere attendite, quam sit res difficilis animas regere, et moribus singulorum servare, omnibus sese conformare, ut nihil differant a servis, cum sint domini omnium. Propter quod qui major est in vobis ut fiat sicut junior, non confunditur vocari servus servorum Dei. Hujus servitutis legem ostendens Apostolus, quæ sit, dicit: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos (I Cor. ix)*. Ad rationem hujus servitutis demonstrandam pertinet etiam, quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccli. iii)*. Ac si diceret: Secundum magnitudinem dignitatis, æqua sit mensura humilitatis. Humilitas in honore, honor est ipsius honoris, et dignitas dignitatis. Omnis dignitas ipso dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignetur. Humilitas enim sicut causa, ita est et custodia honoris. Omnis siquidem honoris promotio, quæ cum suo ordine procedit, ab humilitate incipit, et exaltatione consummatur. Nam qui se humiliat, exaltabitur, dummodo se non humiliet, ut exaltetur, sed magis se humiliet, ne exaltetur. Dico in mundo exaltetur autem in Deo. Nam qui verè humilis est, non ambit honorem; cum honorem accipit, non per ambitionem rapit honorem, sed propter humilitatem rapitur ad honorem, ne sit ipse prædo honoris, sed quasi præda ipsius honoris. Humilitas enim sine honore ipsa sibi sufficit ad honorem; honor autem sine humilitate sese perducit ad confusionem. Sicut ergo humilitas digne prævenit honorem, et sic et digne custodit. Videant itaque qui in honore sunt, ut se humiles in omnibus exhibeant exemplo Christi; qui sicut magister humilitatis, cum esset præcessor, factus est sicut ministrator; cum esset primus, factus est quasi novissimus, inclinans se usque ad pedes discipulorum. Exemplo humilitatis suæ sicut mole gravi premit vos Christus usque ad humilia, ut subditi sitis etiam subditis. Hoc ergo servite in vobis, quod et in Christo Jesu. Cum esset

A ille Deus in forma Dei, semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Et vos dii estis, exinanite vosmetipsos, et servilem formam assumite, ut interium efficiamini: sicut homines propter homines, infirmi propter infirmos, omnium necessitates et infirmitates in vobis ipsis suscipientes, sicut ille qui dicit: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? (II Cor. xi)*. Oportet vos omnibus plus laborare, quia pro omnibus. Propter quod non solum servi hominum estis, sed et servitus hominum, sicut boves triturantes; sicut jumenta, quæ necessitatibus hominum laborando deæriunt. Terra plebium subjectarum, si datum quæritis, fenum et herbam vobis producit in temporibus, quæ vobis debentur, et quæ habetis et possidetis. Si fructum quæritis, et non datum, cum Apostolo dicente: *Non quæro datum, sed quæro fructum (Philip. iv)*, abundare debet fructus justitiæ in terra vestra, sicut in agricultura Dei. Per ministerium vestrum, fenum et herba vobis debentur; at vos quid debetis? Primum quidem omnia vestra, deinde vosmetipsos, totum quod potestis, totum quod estis. Denique animas vestras pro animabus vobis commisit, et libentissime, sicut ille, qui dicit: *Libentissime impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris (II Cor. xii)*. Ergo debitores estis, non quasi uni parti gregis commissi, sed universo gregi; sicut universis, ita et singulis, sapientibus et insipientibus. Pro omnibus enim reddenda est ratio. Propterea universo gregi attendite, in quo vos Spiritus sanctus posuit. Ad illos enim pertinet hic sermo, qui non sibi sumunt honorem, sed vocati sunt a Deo tanquam Aaron. Hi enim cum spiritu hujus mundi aguntur, a Spiritu sancto positi non sunt, nec a Deo electi sunt sicut Aaron, quem elegit ipsum; sed ipsi vocaverunt nomina sua in terris suis. Quænam sunt illa? Nomina forte honorum, nomina dignitatum. Archidiaconus, episcopus, archiepiscopus, cæteraque similia, magna nomina sunt. Multi hæc nomina nondum habentes, et habere cupientes, nondum sua, vocaverunt quasi ad se, ut essent sua. Vocaverunt autem clamore valido, forte obsequiis, forte muneribus, forte assentionibus, vel aliis modis, quibus vocare solent, qui ad hæc vocati non sunt. Illi sunt quos agitat spiritus hujus mundi, spiritus vertiginis. Hos Deus non vocavit, et ideo non justificavit, nec glorificabit. Nam ab hominibus gloriam quæerunt, non gloriam quæ ex Deo est. Etsi coram hominibus gratiosi et gloriosi inveniantur, coram Deo confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos. Vos autem non sic, quos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei. Nomen vestrum et causa nominis vos admonet officii vestri, ut nihil negligenter agatis in cura vobis commissa; sed satis superque attentis et intentis sitis regere Ecclesiam Dei. In hoc posuit vos Spiritus sanctus. Hoc est enim officium vestrum, secundum geminum regendi modum dirigere et corrigere in justitia et iudicio;

mostra secus infernum (Psal. cxl). Vide quomodo me amaverunt, qui me secus infernum sequi voluerunt et ab inferno deglutiri noluerunt. Si adversa patris, et ob hoc æstimatione aliorum peccator et inferno proximus reputaris; habes, ut mecum dicere possis: *Repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum (Psal. lxxxvii)*. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut me tota virtute diligas; pone me super brachium tuum, ut quæ mihi placita sunt, tota dilectione perficias. Pone me super cor tuum, per affectum amoris; pone me super brachium, per effectum operationis. Habe me in exemplum et adiutorium pure sincereque diligenti; in exemplum et adiutorium bene operandi, et fortiter patiendi. Pone me super cor tuum, super omne quod cogitas, quod amas, quod tibi cordi est; ut omne quod charum est postponas, et me semper superponas, et me semper plus diligas; non solum quam quod extra te est, sed et plusquam quidquid intra te est. Denique plusquam te, ut te diligas propter me, non solum me propter te. Sit amor tui secundum me in summo cordis, sit amor mei supra summum cordis. Quoniam autem probatio dilectionis exhibitio est operis, pone me super brachium tuum. Sic pugnes, sic te exerceas operando pro me, ut opereris ex me. Ego sim spes tua, ego fiducia tua, ego fortitudo tua, ego patientia tua. Mihi dicas: *Domine, spes mea a juventute mea (Psal. lxx)*. Mihi dicas: *Diligam te, Domine, fortitudo mea (Psal. xvii)*. Mihi dicas: *Quoniam tu es patientia mea (Psal. lxx)*. Mihi dicas: *Deus meus, misericordia mea (Psal. lviii)*. Ne ponas carnem brachium tuum, sed mihi dicas: *Esto brachium nostrum in mane, et salus nostra in tempore tribulationis (Isa. xxxiii)*. Dilectionem exigo de corde tuo, in his quæ intus sunt, æmulationem, in his quæ foris sunt. Sed ut scias an vera sit dilectio, fortitudinem animi attende; quæ enim fortis non est et ut mors, vera dilectio non est. Attende primum ad dilectionem meam erga te, et mortem meam pro te. Cum ponerem animam meam pro te, non persequentium malitia vel potentia, non mortis violentia animam meam extorsit me invito, sed charitas ipsa me compulit, ipsa coegit, ipsa mihi vim fecit. Quod potuit in aliis mors, hoc in me potuit dilectio, cui obsecuta est mors. Vide et in cæteris quid possit mors, quid possit dilectio, ut scias quia fortis est ut mors dilectio. Mors dividit charissima nomina, fœderaque junctissima, dividit et dilectio. Qui enim reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (*Matth. xix*). Dividit mors animam et carnem, dividit et dilectio. Qui enim non odit animam suam, non potest meus esse discipulus (*Luc. xiv*). Æmulatio vero in his quæ foris sunt non apparet; quia vera est, si dura non est. Potest enim in prosperitate fingere, qui mecum non permanet in tentatione. Fortitudo ergo animi in divisione affe-

ctum, signum est dilectionis, quæ intus est. Duritia vero tribulationis signum est æmulationis, quæ foris est. Hæc sunt signa a signaculo impressa. Domine, qui dicis: Pone me ut signaculum super cor tuum; fac quod jubes. Unde enim mihi, ut te ponam super cor meum? Quomodo hoc possum? Verumtamen nisi hoc aliquo modo possem, sic tamen quasi per te, non mihi diceres: Pone me. O dignatio tua, Domine! o dignitas et libertas mea, Domine! Non dedignaris enim a servo tuo poni super cor servi tui! et me tam dignum reputasti, et liberum arbitrium mihi dedisti, quo possem reprobare, quidquid tibi displicet, et eligere bonum, quod tibi placet, et per electionem boni tibi placere vel adhærere, te participare, te in me habere, te supra me, sicut dignus es, amare! Aufer a me, Domine, cor lapideum, aufer cor coagulatum, aufer cor incircumcisum; da mihi cor novum, cor carneum, cor mundum! Tu cordis mundator, et mundi cordis amator, posside cor meum et inhabita, continens et implens, superior summo meo et interior intimo meo! Tu forma pulchritudinis et signaculum sanctitatis, signa cor meum in imagine tua; signa cor meum sub misericordia tua, *Deus cordis mei, et pars Deus mea, in æternum (Psal. lxxii)*. Amen.

De miseria et egestate hominis ob culpam

Homo per culpam inobedientiæ discedens a eo, reatus sui justissimam pœnam luit. Deficiens enim ab incommutabili Deo, deficit et ipse in se, et per suos deficiendi gradus veterascit jugiter et senescit, donec novissima morte dissolvatur. Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum est. Recedens homo a Deo, qui semper est unus et idem, divisus est ab ira vultus ejus; divisus autem in se, ne sibi sit semper unus et idem, sed semper alius atque alius, et impleatur illud quod scriptum est: *Stultus ut luna mutatur (Eccl. xxvii)*. Ita enim a se dissidet et distat; ita dissentit et discordat, ut vix alter alteri magis contrarius queat inveniri, quam unus homo ipse sibi. Vult enim et non vult; idem vicissim odit et amat, tractat et retractat, probat et damnat, quærit et abjicit, curat et negligit. Sæpe post cœptum negotium cœpti tædet, post factum facti pœnitent; vota sua et desideria, studia et consilia, cogitationes et affectiones et intentiones, quasi semper sibi displicens, multipliciter mutat, et in his omnibus ipse mutatur. Sane, *vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis (Jac. i)*. Quænam est pax misero homini in tanta mutationum vicissitudine, in tanta inconstantis animi levitate? *Non est pax impio, dicit Dominus (Isa. lvi)*. Perversus animus Deo sibi que contrarius ipse sibi tortor est et tormentum; pœnas a se semper exigit, et semper solvit; et qui Deo adversatur per reatum culpæ, quasi Dei minister est in exactione pœnæ. Vide, quomodo mali ab ira vultus Dei divisi sunt, qui etiam sibi in tantum adversantur, ut sese persequantur, quantum Deo contrarii, tantum etiam sibi, ut qui in sua voluntate pacem non inveniunt, quia in voluntate Dei offen-

dunt. Sed nunquid soli mali divisi sunt? Quid mens A
 justī, quæ in rerum temporalium dispensatione oc-
 cupata est, et multitudine curarum distenta, et ideo
 Deo minus intenta, nonne et ipsa divisa est? Nonne
 ad Martham dicitur: *Martha, Martha sollicita es, et
 turbaris erga plurima?* (Luc. x.) Quid sibi vult ista
 congeninatio? Anne satis non erat dicere semel,
 Martha; nisi per repetitionem diceretur, Martha,
 Martha? An divisionem significat ista repetitio?
 Martha, inquit semel, et iterum Martha. Martha certe
 divisa, Martha sollicita, Martha turbata; turbata per
 providentiam futuri temporis, turbata per curam in-
 stantis necessitatis. Sollicita es, et turbaris erga
 plurima. Plurima quidem turbant, miseri enim ho-
 minis plurimæ sunt necessitates. Miseriæ quippe
 semper necessitas cohæret, et semper indiget qui B
 miser est. Necessitates vero hominis tam multæ sunt
 et variæ, tam inextricabiles et perplexæ, ut in tota
 vita hominis expediri nullatenus possint. Rerum et
 temporum indefessa mutatio semper novam affert
 necessitatem, novamque parit sollicitudinem; et dum
 una necessitas decedit, altera succedit. Altera enim
 necessitas alteram ad se trahit; et, dum sequens
 extrudit præcedentem, ipsa se intrudit in alteram
 sequentem; et, dum uni occurritur et succurritur,
 alia mox suboritur. Sicut qui mutuum ab alio acci-
 pit, et alii solvit, inde se obligat, unde se liberat.
 Sic in tota vita hominis dum nodus necessitatis sol-
 vitur, alius stringitur; et miser homo qui se semper
 solvere nititur, semper seipsum ligare ingeniose C
 molitur. Viæ siquidem hominis strætæ sunt spinis.
 In hunc modum necessitas semper fugitur, et sem-
 per offenditur; et pro vitanda necessitate abundantia
 semper quaeritur, et egestas invenitur. Nam de ipsis
 divitibus, qui in multitudine divitiarum suarum glo-
 riantur, quid aliud sentiendum est, nisi quod Scri-
 ptura loquitur: *Divites eguerunt et esurierunt?* (Psal.
 xxxiii.)

Semper enim qui multa habent, multis indigent;
 et ubi sunt multæ divitiæ, multi sunt qui comedunt

eas; et sæpe qui extorquent ab invitis, similia pa-
 tiuntur inviti; sæpe et nolentes dant, quæ accipiunt
 a nolentibus. At qui divitias habent, nec dispensant,
 quia eas semper servatas esse volunt, ne egeant, hi
 magis egent; quia et his quæ habent, et his quæ non
 habent, æque egent. Morbus enim illorum suo reme-
 dio semper augetur, et irremediabilis est eorum ne-
 cessitas, quorum inexplebilis est cupiditas. Necessi-
 tates has, quas patiuntur homines miseri et misera-
 biles, facit amor rerum non necessariorum; qui in
 multis non necessariis consolationem quaerunt et
 non inveniunt. Porro unum est necessarium (Luc.
 x). Vere unum est necessarium, sine quo nihil est
 necessarium, unum summum et commune bonum.
 Hoc unum omnibus potest sufficere, sine quo non
 omnia uni possunt sufficere. Propter hoc unum Pe-
 trus reliquit omnia, ut in uno haberet omnia, ne
 carens uno, nec unum haberet, nec omnia. *Unam,*
 inquit, *petii a Domino, hanc requiram* (Psal. xxvi).

Qui hanc unam inquiri, non minuatur omni bono.
 Qui hanc unam non habet, seipso caret, et inops
 mentis nec rationem suam possidet, nec cor suum
 in potestate sua habet. Qui autem mentis inops est,
 quid habet, cum seipsum non habeat? Si vero is qui
 D. unum non habet, cum seipsum non habeat, vera
 ratione nihil, nisi peccata habet; miro Dei judicio
 agitur, ut iniquus, qui sua aestimatione multa habet,
 hi vere sit vacuus, ubi sibi videtur plenus; et unde
 sperat abundantiam, inde patitur egestatem. Non
 potest solvi Scriptura, quæ de Deo loquitur, dicens:
 C. *Esurientes implevit bonis et divites dimisit inane*
 (Luc. 1). Et alibi Scriptura de divitibus dicit: *Dor-
 mierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri
 divitiarum in manibus suis* (Psal. lxxv). Si divites
 dormiunt somnum suum, et somniant se multa ha-
 bere in manibus suis, nihil tamen divitiarum ha-
 bentes; etsi vana opinione deluduntur, ut bonos se
 aestiment, cum miseri sint, nunquid sane mentis
 sunt?

TRACTATUS UNDECIMUS

De verbis Apostoli, *Vetus homo noster crucifixus est, etc.*

Vetus homo noster crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato (Rom. vi).
 De triplici cruce: *Christus passus est pro nobis, relin-
 quens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus*
 (I Petr. ii). Passus est autem in cruce, ut per my-
 sterium crucis virtus patientiæ confirmetur in no-
 bis. Nos etenim pati oportet, ut digna factis recipia-
 mus. Unde et nobis crux portanda imponitur a
 Christo, qui ait: *Qui vult venire post me, abneget
 semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*
 (Luc. ix; Matth. xvi). Suam, inquit, crucem tollat,
 non meam. Est enim crux Christi corpore dedicata,
 quam solus Christus ascendit, solus inter mortuos

D liber; qui nec peccato obligatus, nec debito mortis
 astrictus erat: in quo is qui habebat mortis impe-
 rium, nihil omnino habebat; sed *oblatus est, quia
 ipse voluit* (Isa. liii). Crux itaque Christi crux
 innocentis est et justī, non per crucem mundati aut
 justificati, sed per crucem mundantis et justifican-
 tis. Est alia crux, non hominis Dei, sed hominis rei,
 murmurantis et impatienter patientis. Est adhuc
 alia crux hominis rei, sed poenitentis et contentis et
 audientis: *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxii).
 A necessitate crucis tollendæ nemo absolvitur, nemo
 excusatur. Portant mali crucem suam: *Multa enim
 flagella peccatoris* (Psal. xxxi). Portant et boni cra-

cem suam: *Multæ enim tribulationes justorum* (Psal. xxxiii). Portant mali crucem suam, nonnunquam volentes, et læti, et hilares. Nam pro rebus vanis, quas vanissime amant, quærendis, augendis, conservandis, sponte suscipiunt labores multos et maguos, tribulationes multas et malas. Sed quia malunt pati pro mundo, quam pro Christo, inanis est eorum patientia; et apud Deum nec nomen meriti habent, nec spem præmii. *Contritio enim et infelicitas in viis eorum, et vias pacis non cognoverunt* (Rom. iii). Hi quidem felices essent, si converterent ad veritatem, quod disponunt ad vanitatem. Nunc autem sponte miseri sunt: et tanto miseriores, quanto se æstimant beatiores. Nam quia beatos se putant, miseriam quam sponte perferunt, non vitant, sicut Ephraim vitula docta diligere trituram (Osee. x). Propter spem inanis palæe diligit vitula laborem trituræ. Recte assimilatur generatio hæc jumentis insipientibus, equo et mulo, quibus non est intellectus; quorum maxillæ in campo et freno constringuntur, quia non approximant ad te, Deus, qui in ignem dejicies eos in miseris non subsistent (Psal. xxxi). De miseriis ad miserias currunt, et supplicii supplicia mereantur. *Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in æternum* (Psal. xi). Portant mali nonnunquam crucem suam in angaria. Flagellati enim a Deo contra stimulum calcitrant et murmurant, suo judicio sese excusant, et Dei justitiam accusant, et sicut serpentes pressi queruli sibilant; aliis qui similia non patiuntur, meliores se judicant, et talibus flagellis indignos se æstimant. De qualibus scriptum est. *Præcordia fatui, sicut rota plaustri* (Eccli. xxxiii); fenum portat, et murmurat. Murmuratio plaustrionus non relevat, murmurat, sed nihilominus portat. Sic et fatuus onere tribulationis pressus per impatientiam ipse sibi sarcina est; et vere fenum est, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur (Matth. vi). Fatuus fatua loquitur, et os stultorum ebullit stultitiam. Quid autem stultius est, quam in adversis sese extollere, et in cælum os suum ponere, et in ipsa infirmitate infirmitatem suam non cognoscere, et ira Dei iram provocare? Quanto rectius annuntiant, qui cum beato Job dicunt: *Sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum?* (Job i). De talibus scriptum est: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt, ut annuntient, quoniam rectus Dominus Deus noster et non est iniquitas in eo* (Psal. xcj).

De veteri homine terreno, carnali, animali.

Crux quam portant mali, sive nolentes, sive volentes a sinistris est; crux digna cruce dignis. In hac cruce vetus homo crucifigitur. Apostolus enim de cruce Christi prælocutus, subintulit: *Vetus homo noster simul crucifixus est* (Rom. vi), ostendens simul cum Christo, hoc est pro Christo, veterem hominem crucifigendum esse. Vetus homo quis est, nisi ille qui ait: *Inveteravi inter omnes*

A inimicos meos? (Psal. vi.) Qui sunt inimici ejus, inter quos veteravit, nisi domestici ejus? Novus certe homo eosdem habet domesticos et amicos, qui sunt cives sanctorum et domestici Dei. Nam et ego inveteravi inter omnes inimicos meos. Nec solum inimicos illos loquor, qui extra me sunt, inter quos habitavi cum habitantibus Cedar; sed illos inimicos magis nunc dico, qui in me sunt, qui inhabitant terram cordis mei, et terram carnis meæ. Nam Charanæ, et Jebusæi, et Pheræzæi habitant ibi, et inimici facti sunt mihi. Et ego ipse tanquam homo malus et vir iniquus, nihilmeipsum inimicus sum, ut recte sicut pro me, ita et contra me orare possim, et dicere: *Eripe me, Domine, ab homine malo, a viro iniquo eripe me* (Psal. cxxxix).

B Eripe me Domine a me. Non est enim, Domine, quem timere debeam post te, quantum me. Quis enim ita insidiatur animæ meæ, ut ego? Quis ita adversatur salutis meæ, ut ego? Quis ita ingeniosus est in exitium meum, ut ego? Qui ita seductorie blanditur mihi, ut peream, sicut ego? Quis ita querit animam meam, ut auferat eam? Quis pretium meam cogitat repellere? Quis, Domine, præclaram illam hæreditatem a te reponissam, molitur mihi auferre, ita ut ego? Quis odit animam meam odio iniquo, plusquam ego? Et ego quidem gratis. Quid enim mihi mali fecisti, anima mea? Tuum est, quod vivo; tuum est, quod audio; quod video, quod vigeo, quod valeo; tuum est, quod sentio, quod intelligo, quod sapio; si tamen sapio, et non magis desipio. Nonne ingratus sum, nonne malignus, et malevolus sum, quia iniquitatem diligo, et te odi? Qui enim *diligit iniquitatem, odit animam suam* (Psal. x). O anima mea, nonne iniquitas magna est, si ego odi te diligentem me? Quod si odi te, quomodo non odi me? Nonne tu es anima mea, et vita mea, imo quid es nisi anima mea, et vita mea? Quo jure possum te non amare, vita mea, et unica mea? Væ mihi, si mea culpa peritura es semper, et ego semper tecum. Si peritura es, cui rectius imputare possum, quam mihi? Si periturus sum ego, quod avertat Deus, cui imputem, mihi, an tibi? Si mihi, et tibi, væ pariter et mihi et tibi. Si culpa tua malus sum, et dignus perire, qua ratione possum amare te causam perditionis meæ? Si sic mihi futurum erat, melius mihi esset si natus non fuisset. Quid mihi consilii superest, antequam peream, ut non peream? Nam si semel periero, quod absit! quid ultra poterò, nisi tantum perire? Domine Deus, ex tunc ira tua; ex tunc non est consilium, non est prudentia, non est sapientia, non est ratio; perire per-everabit, quem semel perire contigerit. Scio quid faciam, antequam peream, imo ne peream. Clamabo ad Deum Altissimum, Deum qui benefecit mihi (Psal. lvi). Altissimus est Deus, et ego in profundo sum iniquitatis; clamore valido opus est, alioqui non audiet me, quia Altissimus est. Dicam iniquitates meas Deo, qui gratis sanctificat impium. Confitebor Domino,

quoniam bonus (*Psal. cxvii*). Sicut pœnitens dolore compunctus loquar in amaritudine animæ meæ; dicam Deo: *Noli me condemnare (Job x)*. Ipse me judicabo, ipse me condemnabo. Noli tu, Domine, me condemnare. Sine me laborare in hac parte. Semel laborasti pro salute nostrâ, laborem et dolorem considerans, ut traderes nos in manus tuas. Bone Jesu, non est res tui nominis, damnare damnantem se, perdere judicantem se. Salvatorem te vocat mundus, non perditorem. Tu quidem malos male perdes; sed perseverantes in malitia sua. Ego nolo perseverare in ea. *Dic ergo anima mea: Salus tua ego sum (Psal. xxxiv)*. Anima mea, quamvis multum sis rea, et pro multo reatu multum pavida, nonne tibi arridet spes veniæ in dulcissimo nomine benignissimi Jesu? Quid mœrore consumeris? quid in amaritudine tabescis? Nunquid consiliarius non est tibi? *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? (Jer. viii)*. *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus (Psal. xli)*. Dum me consolari desidero in soliloquio meo, suspendium elegit anima mea, et mortem ossa mea. Tædet enim animam meam vitæ meæ. Nec mirum. Vita quippe mea mala est, et ego vetus homo sum, et morti vicinus; homo malus, et vir iniquus; homo terrenus, portans imaginem terreni; homo carnalis venundatus sub peccato; homo animalis, non percipiens ea quæ sunt spiritus Dei (*I Cor. ii*); homo reus mortis, et cruce dignus; nec una tantum cruce. Alia enim crux debetur terreno, alia carnali homini, alia animali. Et ego unus homo omnes isti; et omnes isti in me uno; et adversam me omnes cogitationes meæ in malum. Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt (*Psal. lv*). O dura et gravis, o misera et miserabilis humana conditio! Inimici enim nostri vivunt, et confirmati sunt super nos; et inimici nostri ipsi nos sumus, terreni, carnales, animales; nec pax, nec securitas est nobis a nobis, donec in cruce appensi simul cum Christo crucifigamur, ut in nobis destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato, sed peccatis mortui justitiæ vivamus (*I Petr. ii*); et *sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris (Luc. i)*.

De homine terreno.

Primo crucifigendus est in nobis terrenus homo, deinde carnalis, postea animalis; deinde induendus est homo, qui secundum Deum creatus est. Apostolus de terreno homine loquens, sic ait: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis (I Cor. xv)*. Et iterum: *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis (ibid.)*. Terrenus ergo vetus homo est. Cœpit enim a diebus prævaricationis Adæ. Hujus imaginem portant, qui terrena sapiunt, qui tantum cogitant quæ sunt mundi, quomodo placeant mundo, qui nimis amant terrenam substantiam et terrenam gloriam. Quæ sit autem imago ter-

reni hominis, Psalmista ostendit, dicens: *Homo vanitati similis est (Psal. cxliii)*. Homo siquidem aversus a Deo, vana diligens et vana faciens, ipse quoque vanus, imo ipsa vanitas efficitur. Qualia sunt opera ejus, talis et ipse opifex. Qualis est homo extra se, in opere quod facit, talis est apud se in corde, ubi facienda disponit. In opere enim suo quasi in speculo auctor exprimitur. Erat autem in homine ante peccatum imago, scilicet Dei, qui est veritas. Post peccatum vero deformata est in homine imago veritatis, et depicta est in eo imago vanitatis. Vanitati enim similis factus est, et quia in veritate non stetit, dies ejus sicut umbra prætereunt. *In imagine enim prætransit homo (Psal. xxxviii)*. Nonne vides quomodo terrenus homo avaritiam sectatus, postposita imagine Dei, cœpit amare imaginem nummi, cujus pretium in errore et stulta hominum opinione consistit? Nummum autem imaginem et superscriptionem hominis continentem, quasi ad imaginem et similitudinem hominis facit homo, mutans imaginem incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, serviens potius creaturæ quam Creatori, per errorem philargyræ quæ est idolorum servitus (*Ephes. v*). Quid sunt enim argentum et aurum, publicæ monetæ caractere signata, nisi quædam simulacra regum, et opera manuum hominum? Hi sunt, avare, hi sunt dii tui, quos toto corde, tota anima, tota mente diligis, quos præcipuo honore colis, in quibus confidis, in quibus totam spem in omni necessitate ponis. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (*Matth. vi*). Erit autem tempus, quando dicetur talibus: *Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? de quorum victimis comedebant adipem et bibebant vinum libaminum. Surgant et opulentur vobis, et in necessitate vos protegant (Deut. xxxii)*. Conversatio autem terreni hominis non in cœlis est, sed in terra. Non enim respicit cœlum, sed oculos suos statuit declinare in terram; terram lingit, terram comedit omnibus diebus vitæ suæ; conglutinatus est in terra venter ejus; infixus est in limo profundi, et non est substantia. Non enim statuit supra petram pedes suos. Semper intrat in inferiora terræ, donec deglutitur a terra, sicut Dathan et Abiron; pro terra litigat, pro terra pugnat, donec fodiat peccatori fovea, et donec obruatur terra resolvable in terram, qui factus est de terra. Verumtamen tota vita sua superbit in gloriam suam. Alienæ felicitati invidet, tam alienus a charitate, quam plenus cupiditate. Non est benignus, non est patiens; sed est ambitiosus, et æmulatur, et agit perperam, quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Cor ejus grave est; diligit vanitatem, et quærit mendacium; os ejus abundat malitia, lingua ejus concinnat dolos. De terra est, et de terra loquitur. Egrestatem semper timet, et ad cautelam futuri temporis sicut semper servat augenda, ita semper augenda servanda. In omnem casum superventuræ necessitatis

illis sibi prospicit; odore lucri semper replentur naves ejus, et dextera muneribus. Omnem artem augendi quæstus prudentiam vocat; paupertati insultat; in illius æstimatione paupertatis nomen probro ducitur. Omnes res suas in tuto collocat; spem longioris vitæ semper sibi promittit, donec dicatur ei: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te; ea autem quæ parasti, cujus erunt?* (Luc. xii.) Illic ergo cum interierit, non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria ejus (Psal. xlviii). Illic homo amicus mundi est, et inimicus Dei constituitur. Hic est enim, qui contra Christum clamat, dicens: *Tolle, tolle, crucifige eum* (Joan. xix). Terreni nempe erant, qui dicebant: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem* (Joan. xi). Nondum invidia terreni hominis contra Christum quievit. Persequitur enim Christum in nobis, ne vivat Christus in nobis. Si quis igitur Christi est, armet se zelo vindictæ contra persecutores Christi. Clamemus ad alterutrum pro Christo contra inimicum Christi: *Tolle, tolle, crucifige eum*. Sed quam accusationem afferemus adversus hominem hunc? *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua* (Psal. li). *Tolle, tolle, crucifige eum*. Si hunc dimittis, non es amicus Dei. Sicut fecit, sic fiat ei. Crucifixit, crucifigatur. Dignus est enim cruce, et reus est mortis. Quænam, inquis, est crux hominis istius? Æstimo, quia contemptus mundi. Quæ quidem crux quasi ex duobus lignis aptatur, contemptu scilicet terrenæ substantiæ et contemptu terrenæ gloriæ. Amat nempe terrenus homo duas res; quia confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriatur. In mundo confidit; liberet eum, si potest. A contemptoribus mundi extendatur in cruce, et totus extendatur in longum et in latum. In contemptu terrenæ gloriæ, hoc est in voluntaria vilitate, extendatur altitudo ejus. Hæc est autem altitudo ejus, terrena gloria, in qua quærit exaltari. In contemptu terrenæ substantiæ, hoc est in voluntaria paupertate, extendatur latitudo ejus. Hæc est enim latitudo ejus, terrena substantia, in qua quærit, sive ad dexteram, sive ad sinistram, diluari. In hac cruce appendatur terrenus homo: hic extendatur, et extensus moriatur, et mortuus sepeliatur, et non adjiciat, ut resurgat; sed destruat eum Deus in finem, et evellat eum de tabernaculo suo, et radicem suam de terra viventium (Psal. li) et dispereat de terra memoria illius; *pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, et persecutus est hominem inopem et mendicem* (Psal. cviii).

De homine carnali.

Est alia crux, in qua appendendus est homo carnalis. Nam, quamvis idem homo sit terrenus et carnalis, secundum causam nominis tamen et differentiam amoris aliquid interesse videtur. Apostolus de lege peccati, quæ est in membris, loquens, inter

caetera sic dicit: *Ego carnalis sum venundatus sub peccato* (Rom. vii). Qui venundatus sub peccato est, servus aliquo modo, et non plene liber est. Non enim quod vult bonum, hoc facit, sed quod non vult malum, hoc agit. Et si malum penitus vult, et malum facit, jam servus est peccati, quia ipse facit peccatum. Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii), jam plene venundatus est sub peccato, pro consensu voluntatis accipiens numerum illicitæ delectationis. Passiones siquidem peccatorum operantur in membris nostris, ut fructificent morti: et has quidem passiones nos omnes, sive boni, sive mali, communiter, quamvis non æqualiter, sentimus; sed non omnes his consentimus. Qui autem sentit, et non consentit, non omnino immunis est a culpa. Malum enim quod non vult, illud facit. Nam sentiendo passionem concupiscentiæ, malum concupiscit, et non vult concupiscere malum. Facit itaque malum, quod non vult; nam malum concupiscere, malum est. Qui autem concupiscit malum, et non consentit, malum facit quodammodo, in quantum concupiscit malum: et, quia non consentit, aliquo modo non operatur illud; quia tentatus a concupiscentia, quasi invitus patitur quod pati non vult. Hinc Apostolus concupiscens et non consentiens, utrumque dicit, se facere malum, quod non vult, et se non operari illud. *Quod nolo, inquit, malum, illud facio*, hoc est concupisco, et concupiscere nolo. *Et jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum* (Rom. vii); quasi diceret: Concupiscere nolo, et concupiscentiæ non consentio; sed legem peccati quæ est in membris meis, invitus sentio. Movetur enim in me, ita ut a me sentiat; sed non me intantum movet ut ei consentiat. Justus itaque cum tentatur a concupiscentia sua, aliquam habet excusationem, quamvis non sufficientem, ut omnino immunis sit a culpa. Requisitus enim cur titillationem carnis in carne sentiat, cum non consentiat, habet quod respondeat. Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Sentire autem vel non sentire passiones membrorum, non semper est in nostra potestate; consentire autem sic est in nostra potestate sicut non est sine nostra voluntate. Aliquando vero qui sentit, et non consentit, fixum habet in corde omnino non sentire; et in desiderio habet, tentationem omnino non sentire: sed quod sentit, infirmitatis est; quod non consentit, virtutis est; quod desiderat omnino non sentire, studium pacis et securitatis est. Aliquando vero qui dispositum habet non consentire, vult tamen hujusmodi passionem sentire, quia ex ipsa tentatione aliquis proventus speratur et exspectatur. Tanto enim victoria gloriosior existimatur, quanto validior fuerit tentatio, cui resistitur. Propterea nonnulli volunt sentire, qui non volunt consentire, et tentati resistant. Periculosum est autem hujusmodi tentationem sponte appetere, et etiam venientem, quatenus datur, non

statim repellere. Securius est enim non tentari, quam cum tentatione congre-
di. Varius est enim eventus belli, et anceps est victoria sub discrimine pugnandi. Hinc nos Dominus sic docet orare, dicens: *Orate, ne intretis in tentationem (Matth. xxvi)*. Nam, quod Propheta dicit: *Proba me, Domine, et tenta me (Psal. xxv)*, ad illam tentationem pertinet, qua tentantur justī a Deo, qui tentat electos suos, ut inveniat illos dignos se. Qui autem a carne tentatur, et tentationi cedit, hic est qui passiones sentit, et omnino consentit; tanto magis carnalis homo est, quanto magis curam carnis in desideriis perficit, non spiritui consentiens contra carnem; sed carni acquiescens, quæ concupiscit adversus spiritum. Homo iste amat vinam et pingua, otium, et securitatem, et saturitatem; indui purpura et bysso, epulari quotidie splendide, quæcunque desiderant oculi ejus, non negantur eis. Omnia desideria sua in impetum voluntatis relaxat. Quidquid delictis carnis non servit, vanum reputat: et hanc ratus est partem suam, si fruatur bonis suis in vita sua; nihilque amplius habet de universo labore suo, quo laborat sub sole. Quis sit finis carnalis hominis, in parabola evangelica de divite et paupere ostenditur, ubi dicitur: *Mortuus est autem dives, et sepultus est in inferno (Luc. xvi)*. Et de Babylone scriptum est: *Quantum exaltavit se, et in deliciis fuit, tantum date ei tormentum et luctum (Apoc. xviii)*. Melius ergo nobis est, hujusmodi hominem in interitum carnis tradere morti, quam cum ipso trahi in puteum interitus. Mortificanda est itaque caro nostra et crucifigenda, ut destruat corpus peccati, juxta vocem Prophetæ dicentis ad Dominum: *Confige timore tuo carnes meas (Psal. cxviii)*. Quoniam vero ad carnalem hominem dictum est: *Tu vero odisti disciplinam (Psal. li)*, nulla dignior crux invenitur quam austeritas regularis disciplinæ, qua crucifigatur carnalis homo, cui cruciatus est disciplina, quam odit. Regularis disciplina crux est, quæ ex legibus abstinentiæ et continentiæ, quasi ex duobus lignis extruitur. Abstinentia enim gulam temperat, et lex continentiæ in omnibus sensibus mentis et corporis luxum frenat; et in his est omnis carnalis homo.

Item unde supra.

Luxuria in nobis frenari, et gula temperari sic possunt, ut passionibus peccatorum quæ habitant in membris nostris non consentiatur; non sic autem, ut lex quæ est in membris nostris, omnino non sentiatur. Concupiscentia enim, quæ nobis innata est et connata, longo usu disciplinæ et assiduitate spiritualis exercitationis in viris justis debilitari potest et infirmari, ne prævaleat; omnino autem extirpari non potest; salva tamen spiritus Dei libertate, cujus gratia nulla lege constringitur, quo minus possit vel abundare, vel superabundare, in quibus velit et quantum velit. Sed, sicut gentes in medio filiorum Israel derelictæ sunt, ut erudiret in eis Dominus Israel, nec poterat Jeshuæ ejici de Jerusalem; sic concupiscentia carnis in terra corporis vel cor-

dis nostri semper habitat, ut erudiamur in ea; et nunquam nobis hostis deest, contra quem pugnemus. *Militia est enim vita hominis super terram (Job. vii)*. Hæc autem concupiscentia infirmitas nostra est, quæ jugiter repræsentat nos nobis, ne simus filentes in nobis. Ostendit enim nobis, quales simus ipsi in nobis, et a nobis. Qui autem ab infirmitate tentatur et vincitur, supra modum infirmus ipse invenitur: nam ipsa infirmitate qua vincitur, infirmior esse convincitur. At is qui ab infirmitate tentatur, et non vincitur, ex ea parte infirmus est, qua infirmitates sentit; ex ea vero parte virtutem sibi adesse sentit, qua infirmitati non consentit. *Nam virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii)*. Si cui autem sanctorum desuper datum est, sicut de beatissima Virgine, maxime post supervenientem Spiritum pie creditur, in hac mortali carne nullam mali concupiscentiam omnino sentire; sicut est hæc vel rara, vel singularis gratia, ita et rara, vel singularis gloria. Si quis autem talis est, non jam pugnat, sed triumphat, sed regnat, habens pacem super pacem, pacem a consensu, pacem a sensu; non jam accinctus in prælio, sed discinctus in triumpho. *Non gloriatur, inquit rex Israel, accinctus æque ut discinctus (III Reg. xx)*. Sed quis gloriabitur castum se habere cor? *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i)*. Sicut vero confusione dignus est, qui ab infirmitate vincitur, sic qui infirmitatem vincit, inglorius esse videtur. Quid est enim infirmitas, nisi quod dicitur? quid est nisi infirmitas, nisi debilitas, nisi imbecillitas? Quæ vero gloria est aut quæ virtus infirmitatem vincere? Magna quidem gloria est, et magna virtus est, si cum simus infirmitate ipsa infirmiores, infirmitatem vincimus. Verum hæc gloria, hæc virtus nostra non est, sed Domini virtutum, qui est rex gloriæ, qui glorificatur in electis suis, et mirificat misericordias suas in infirmitatibus sanctorum, ad quem et dicitur: *Quoniam gloria virtutis eorum tu es (Psal. lxxxviii)*. Si pensemus, quid possimus a nobis, qui nec ipsi infirmitati resistere nostris viribus sufficimus, nulla est omnino virtus nostra. Sed Propheta dicit: *In Domino sperans non infirmabor (Psal. xxv)*. Et iterum: *Dominus fortitudo plebis suæ (Psal. xxvii)*. Si autem Deus noster virtus nostra est, et fortitudo nostra, major est virtus nostra, quam nos ipsi sumus; imo nos ipsi quid non possumus in eo qui omnia potest? In omnipotentī virtute quid non possumus? *Omnia, inquit Paulus, possum in eo qui me confortat (Philip. iv)*. Cum ergo infirmitas vincitur, quia fortitudo nostra non est, nec laus nostra est; quia virtus nostra non est, nec gloria nostra est. Rectissime ei ascribitur gloria, cujus virtute obtinetur victoria. *Dominus enim virtutum ipse est rex gloriæ (Psal. xxiii)*. Dominus gloriosus in triumpho, Dominus potens in prælio. Hinc Propheta dicit: *Fortitudo mea et laus mea Dominus (Psal. cxvii)*; fortitudo in pugna, laus in victoria. Dominus enim est, qui pugnat pro nobis; Dominus est, qui vincit

in nobis. Quando autem infirmitas sentitur in nobis, cui non consentitur a nobis, destruitur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.

Si per corpus peccati recte intelligitur consensus peccati, tunc corpus peccati vere destruitur, cum tentanti concupiscentiæ non consentitur. Carnalis autem homo, quia homo peccati est, et filius perditionis, habens corpus peccati, cui concupiscentia est quasi pro anima ejus, et consensus quasi pro corpore: et cum concupiscentiæ plene consentitur, quasi corpus peccati vivificatur, et jam peccato servitur. Forte alicui videbitur concupiscentia, cum ad carnem illam, scilicet quæ concupiscit adversus spiritum, pertineat, magis carni similanda; consensus vero magis animæ quam carni. Consensus enim in voluntate est, et voluntas consentiens in anima. In spirituali quidem homine sic est, in quo sensualitas ratione regitur, et suo superiori quasi inferior subjicitur. In carnali autem homine non sic; versa enim vice, et perverso ordine voluntas spiritus concupiscentiæ carnis et consentiendo subjicitur, et inferior: invenitur quæ consentit, quam cui consentit. Concupiscentia enim movet animam, ut sentiat quod prius non sentiebat: cum vero mota sentit, commota consentit, a sua dignitate degenerat, et locum suum deserens inferiori suo se subjicit, et quasi inde vivificatur, unde movetur; nec jam agit ut spiritus, sed patitur ut caro. Unde et corpori non immerito assimilatur. Per legem vero disciplinæ consensus refrenatur, et corpus peccati destruitur, caro castigatur, ut non mens carni in lege carnis subjiciatur, sed a carne in lege mentis menti serviat. Hinc Apostolus ait: *Ego castigo corpus meum, et in servitum redigo* (I Cor. ix). De carnali autem homine hæc dicta sunt.

De animali homine.

Animalis autem homo quis sit, ex verbis Apostoli innotescere potest; ait enim sic: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem judicat omnia: et ipse a nemine judicatur* (I Cor. ii). Carnalis homo a terreno homine amoris proprietate differre videtur. Amat enim ille terram, amat hic opera carnis. Animalis autem homo vel sensu vel affectu cognoscitur. Animalis est sensu, qui non sapit ea quæ sunt spiritus Dei. Animalis est affectu, cui non sapiunt ea quæ sunt spiritus Dei. In spiritualibus enim animalis hominis examinatio fit; ibi examinatur, quisquis animalis est. Audit animalis homo verba Dei, et forte non intelligit, quia animalis est; aut si forte intelligit, statim aut tædio, aut odio, aut contemptu, aurem avertit. Stultitia enim est illi, quia animalis est. Hinc Apostolus ait: *Verbum crucis pereuntibus stultitia est* (I Cor. i). Illi quippe, qui crucem non credit, verbum crucis stultitia est, quia animalis est sensu, in vanitate sui sensus ambulans, et obscuratum habens intellectum. Illi vero, qui crucem credit, et exemplum crucifixi non imitatur, verbum crucis pro Christi

sto tollendæ stultitia est, quia ejusmodi animalis est, non jam sensu, sed affectu; qui animalis est sensu, ignorat et errat, in tenebris ambulat, nescit quo vadat, obscuratum est insipiens cor ejus; sapientiam Dei in mysterio absconditam stultitiam reputat; sapientiam hujus mundi, quæ stultitia est apud Deum, prudentiam vocat; aliud pro alio probat; bonum dicit malum, et malum bonum; ponit tenebras lucem, et lucem tenebras; ponit dulce in amarum, et amarum in dulce. Qui animalis est affectu, sine affectione est, divini amoris affectum in se non sentit. Duro enim et indomabili et insensibili corde aut tepet, aut riget, aut torpet, aut stupet; spiritualis militiæ exercitia aut odit, aut fastidit, aut contemnit, aut negligit. In principio vigiliarum non consurgit ante conspectum Domini Dei sui; cor suum sicut aquam non effundit; ignitas compunctiones, et arcanas jubilationes in corde non sentit; non anhelat sanctis suspiriis, non æstuat piis desideriis; non in lege Dei delectatur, non sanctis meditationibus inflammatur, non contemplatione suspenditur; non sedet solitarius et tacitus, ut cleveat se super se; non petit ut accipiat, non querit ut inveniat, non pulsat ut aperiatur illi: divinis laudibus non occupatur, non loquitur sibi in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus inter cantantes et psallentes in cordibus suis Domino. Sicut æger languet stomacho, et ore amaricato fastidit cibum spiritualem, cibum qui non perit, qui permanet in vitam æternam. Omnem escam abominatur anima illius; appropinquavit enim usque ad portas mortis. Homo animalis magis secundum animam, quam secundum corpus agnoscitur. Animale enim corpus habent in hac mortali carne degentes, non solum animales, sed et spirituales. Corpus enim nostrum secundum præsentem statum hoc accipit ab anima, ut sensificetur ab ea, sicut cætera animalium corpora. Sua mole pressum grave est et ponderosum, variis passionibus et corruptionibus obnoxium; necessitate moriendi astrictum, et ut modico tempore vivat, alimentis, fomentis et medicamentis indigens; nunc proficiens, nunc deficiens, et in ipso suo profectu in defectum vergens, sicut vetus vestimentum, quod dum sarcitur, magis magisque veterascit et atteritur. Apostolus vero dicit: *Si est corpus animale, est etiam corpus spirituale* (I Cor. xv). Non est credendum, id eum dubitando dixisse. Non enim erat Apostolo incertum, quod nulli debet venire in dubium. Constat enim, corpus esse animale; et constare debet, corpus esse spirituale. Alterum docet ipsa rerum experientia, et communis infirmitas nostra; alterum suadet conscientia fidei, et exemplum resurrectionis Jesu Christi: sed non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale.

Erit autem corpus nostrum spirituale, cum corruptibile hoc induerit incorruptelam; quando quod mortale est, absorbebitur a vita; quando consummabitur tabernaculum nostrum; quando templum Dei, quod nos sumus, dedicabitur, et coronis aureis

facies templi ornabitur; quando caro nostra quasi ænea solidabitur, et quasi petra firmissima durabitur, ad omnem causam læsionis et violentiam passionis, et vim tentationis impenetrabilis et inaccessibleis. Erit autem corpus spirituale sua virtute gloriosum, leve et agile: non jam cibo indigens, ut post peccatum et ante peccatum; sed ab omni servitute corruptionis et necessitatis liberum; non in spiritus naturam versum, sed in summa libertate absque omni co traditione spiritui subjectum. Interim autem corpus animale communiter habent homo animalis et homo spiritualis: et magis secundum statum mentis quam corporis alter ab altero discernitur. In corde enim animalis homo a spirituali spiritualiter crucifigitur. Crux autem est æmulatione Dei secundam scientiam. Scientia enim et æmulatione arma sunt *militiæ nostræ, non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum*; quibus nos armamur, *destruentes consilia et omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei, et in captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (II Cor. x)*. Adverte in illis verbis Apostoli altitudinem adversus scientiam Dei extolli. Quæ est autem hæc altitudo, nisi de qua dicitur: *Noli altum sapere? (Rom. xi.)* Hæc est altitudo animalis hominis, qui in vanitate sui sensus ambulat. Altitudo autem crucis scientia Dei est, quæ in captivitate redigit omnem intellectum in obsequium Christi. Latitudo vero animalis hominis animalis est affectus. Vagatur enim per illicita in via lata, quæ ducit ad perditionem. Latitudo vero crucis est affectus devotionis in latitudine charitatis. Sunt autem nonnulli, qui æmulationem Dei habent, non secundum scientiam; alii autem scientiam Dei habent, et non æmulationem. Verum, ut ex duobus lignis crucis statura compingatur, jungenda est scientiæ æmulatione, et scientia æmulationi; ne sit indiscreta devotio, vel indevota discretio. Mundum siquidem animal est, quod et ruminat, et ungulam findit. Indiscreta devotio a ten-

tatione rerum impossibilium plerumque Deum tentat, et ignorantia rerum utilium aut præsumit, quod non expedit, aut quod expedit, prætermittit. At indevota discretio licet non erret in cognitione rerum utilium, errat tamen in electione. Videt meliora, probatque, deteriora sequens. Non minor error est eligere quod est deterius, quam ignorare quod melius. Sua sententia sese condemnat, qui electione probat quod iudicio reprobatur; et in alterutra parte stultitiæ se arguit, qui citra necessitatis violentiam aliter eligit, et aliter sentit. Ad aliquam visibilem speciem contemplandam non sufficit interior lux oculorum sine adminiculo lucis exterioris, sicut nec ista versa vice sine illa lux lucem adjuvat, ut res visibilis videri queat. Non videt oculus clausus in meridie; non videt oculus apertus in tenebrosa nocte. Habet aliquid huic simile discretio sine devotione, aut devotio sine discretionem. Ad contemplandam speciem invisibilis Dei perducere desideramus et speramus. Duo oculi necessarii nobis sunt, quos illuminari a Domino petit, qui dicit: *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte (Psal. xi)*. Oculus discretionis sine luce devotionis, aut oculus devotionis sine luce discretionis, minus videt: sicut oculus qui in luce clauditur, vel in tenebris aperitur. Jungenda est ergo discretio devotioni, et devotio discretioni, ut abundet in nobis charitas cum scientia, et scientia cum charitate, juxta consilium Apostoli dicentis: *Charitas vestra magis ac magis ebundet in scientia et in omni sensu; ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensione in die Christi (Philip. i)*. Qui vero scientiam habet et charitatem non habet, hic infatuatus est a scientia sua. Sine charitate enim nec magnitudo scientiæ, nec contemptus mundi, nec castigatio disciplinæ, ante conspectum Dei aliquid est. Sola charitas gloriam crucis sibi vindicat, per quam nos gloriarum oportet in cruce Domini Jesu Christi, qui est super omnia diligendus et benedicendus in sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATUS DUODECIMUS

SEU EXHORTATIO AD SACERDOTES.

In illud Act. xx: *Attendite vobis et universo gregi, etc.*

Attendite vobis et universo gregi; in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quæ acquisivit sanguine suo. Apostolicus sermo ad vos dirigitur, o sacerdotes Domini, ministri Dei nostri. Vobis dicitur: *Attendite vobis et universo gregi.* Primum vobis, deinde gregi. Habenda est ratio salutis propriæ, his qui negotium procurant salutis alienæ. Castigatis moribus decet eos vivere, quibus credita est censura moralis disciplinæ. A se debent incipere, et sese non negligere quos primum oportet pro se rationem reddere. *Attendite, inquit, vobis.*

Attendite, quid estis secundum naturam infirmæ conditionis, quid secundum functionem injunctæ legationis, quid secundum dignitatem acceptæ potestatis, quid secundum humilitatem debitæ servitutis. Attendite, quid estis cum aliis, quid propter alios, quid supra alios, quid denique infra alios: Cum aliis quidem quid estis, nisi homines similes aliis, passibiles, in peccatis concepti, moriendi necessitate astricti, etsi per gratiam de peccatis liberati, nondum tentationibus inaccessibleis, nondum insuperabiles? Nam et tentari potestis adhuc, et a tentati-

nibus superari, utpote infirmitate circumdati, ut possius compati infirmitatibus alienis. Tales enim decet esse pontifices, qui norint esse compassibiles, eo quod sint et ipsi passibiles. Ergo, quia homines estis, infirmi estis, sicut homines, secundum naturam infirmæ conditionis. Secundum functionem instructæ legationis propter alios, angeli pacis estis, in quibus posuit Deus verbum reconciliationis, ut cum Apostolo dicere possitis: *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo (II Cor. vi)*. Nam quod angeli sitis, Malachias ostendit, cum ait: *Lapida sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Malac. ii)*. Si autem angeli estis, in cælis est conversatio vestra. Non enim estis in carne, sed in spiritu; sicut administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Missi autem a Deo, qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem. Et vos quidem sicut ministri Dei, non solum sicut ignis ardens, sed et ignis urens recte nuncupamini; ardentis sicut seraphim, sicut vicini Deo, et urentes, et illuminantes subditorum corda, ut calore igniti eloqui pariter ardeant, et a calore ejus non se abscondant. Deputati estis singuli ad custodiam multorum, et nemo subditorum sine angelo custode est, qui præsit ei, et custodiat eum in omnibus viis suis; sicut de Deo ad virum justam Propheta loquitur, dicens: *Quoniam angelis suis mandavit, de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis (Psal. xc)*. Verumtamen, cum sacerdotes Domini pro similitudine officii angelis assimilari, angelique possint dici; sicut honorum angelorum semper est societas affectanda, sic malorum angelorum similitudo semper est fugienda. Nam nempe sacerdotes cum boni angeli non sint, malis angelis rectius comparantur, qui de cælo lapsi in veritate non steterunt, et honorem angelicæ dignitatis perdidierunt. Cælestis autem conversatio sanctorum sacerdotum si cælo comparari potest, nonne qui de sublimi vitæ sacerdotibus dignæ, ad indigna vilioris vitæ dejecti sunt, sic corruisse videntur, sicut angeli cadentes de cælo? Qui etsi in illo sublimi culmine virtutum nunquam fuerunt, locum tamen nihilominus illum perdidierunt, quem habere potuerunt et debuerunt, sed non meruerunt. Inde enim excidisse videntur, ubi essent, si mali non essent; et ubi sunt, qui tales non sunt. Propterea ad eos tanquam homines, neque jam angelorum nomine dignos, pertinere videtur illa prophetica comminatio: *Vos autem sicut homines moriemini; et sicut unus de principibus cadetis (Psal. lxxxii)*. Cecidit unus de principibus cui multi adhaeserunt, sicut una membra uni capiti. Ne ergo et vos cadatis, sicut unus de principibus, attendite, quia non solum angeli estis propter alios, sed et dii estis supra alios; et hoc secundum dignitatem acceptæ potestatis. Bene ergo Propheta comminaturus malis ruinam cum angelis malis, de bonis præmisit: *Ego dixi:*

Dii estis; et filii Excelsi omnes (Psal. lxxxii). Potestas vestra de cælo est, an ex hominibus? Non ex hominibus, sed ex Deo est. Quis enim potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Et tamen vobis data est potestas dimittendi peccata, quia Deus deorum Dominus locutus est, et dixit: *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xviii)*. In hac autem potestate vestra Deus representatur in terra a vobis, qui representatione unius veri Dei dii nuncupamini et dii estis, ut per vestrum ministerium Deus semper præsens sit quærentibus eum, non solum præsentia majestatis, sed representationis auctoritatis et potestatis. Attendite, quantum honor debeat illi a vobis, qui tam honorabile nomen dedit vobis. In hoc enim nomine timendi estis et honorandi. Timendi ut iudices, honorandi ut patres. Timendi pro potestate, honorandi pro sanctitate. Si cui vestrum sanctitas deest, quod absit! timeat ille, quoniam Deus iudex est. Timeat, quoniam Deus stetit in medio deorum, in medio autem deos dijudicat. Dum enim discernit cælestis reges, hoc est qui se et alios regere debent, deos dijudicat. Novit enim qui sunt ejus, nec latere possunt ante oculos ejus, qui quærent quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Nam, qui amant primos recubitus in cænis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi, qui sunt mercenarii, qui sunt fures et latrones; qui non intrant per ostium, qui sunt nummularii, qui vendunt columbas in templo, qui sunt canes muti, qui sunt operarii mali, qui sunt percussores, qui litigiosi, qui non sobrii vel casti, totum hoc genus deorum inter falsos deos computandum videtur. Simulacra enim sacerdotum sunt, et sicut imagines deorum aut idola abominationum in templo. Quemadmodum enim unius veri Dei cultus per idololatram idolo indebite exhibetur, ita honorem diis, id est sanctis sacerdotibus debitum, indebite sibi usurpant, qui sibi sumunt honorem, non vocati a Deo tanquam Aaron. Ad hoc pertinere videtur, quod scriptum est: *Qui honorem tribuit insipienti, sicut qui lapidem mittit in acervum Mercurii (Prov. xxvi)*. Verumtamen in quocumque sacerdote sanctum est ministerium, et honorabile sacerdotii sacramentum: nec licet nobis christos Domini tangere, et iudices a Deo constitutos iudicare. Est qui quærat et iudicet. Deus est enim qui deos dijudicat. Omnia quidem vitia per se et in se publicæ reprehensioni sunt obnoxia, utpote divino iudicio prædamnata; sed non passim permittitur personas pro ipsis vitiis, vel vitia in ipsis personis, palam arguere, vel publice condemnare. Vos autem sacerdotes Domini, qui sicut decet Christi ministros, potestati divinæ reverentiam exhibetis, in omni iustitia et sanctitate attendite dignitatem vestram, quanta sit. Nam plusquam homines estis, quia angeli Dei, et quasi messores angeli, ut tollatis de regno ejus omnia scandala. Adhuc autem plusquam angeli estis, quia dii sicut nomine, ita et honore præcelsi.

Attendistis dignitatem, et quia supra alios estis; attendite nunc, et iterum dico, attendite humilitatem vestram, et servitutis necessitatem, et quid infra alios estis. Si vultis audire, dicat prius Propheta, ne vobis contumeliosus videar, quid estis; qui ad Dominum loquens ait: *De fructu operum tuorum satiabitur terra, producens fenum jumentis, et herbam scribituranti hominum* (Psal. ciii). Ecce quid estis. Jumenta et servitus hominum. De tam alto in tam imum devoluti estis, sicut scriptum est: *Ascendant usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos* (Psal. cvi). Nam et in alio loco scriptum est: *Gigantes genuit sub aquis, et qui habitant cum eis* (Job. xxvi). Vos sicut gigantes procerioris staturæ præ cæteris secundum præminentiam dignitatis, sub aquis populorum genitis, multiplici cura et sollicitudine degravati. Sicut exaltati sunt cæli a terra, sic exaltati sunt dii a jumentis, id est vos a vobis. Vos dii rectores animarum, inter cætera quæ attendenda sunt, hoc summopere attendite, quam sit res difficilis animas regere, et moribus singulorum servire, omnibus sese conformare, ut nihil differant a servis, cum sint domini omnium. Propter quod qui major est in vobis ut fiat sicut junior, non confunditur vocari servus servorum Dei. Hujus servitutis legem ostendens Apostolus, quæ sit, dicit: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (I Cor. ix). Ad rationem hujus servitutis demonstrandam pertinet etiam, quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* (Eccli. iii). Ac si diceret: Secundum magnitudinem dignitatis, æqua sit mensura humilitatis. Humilitas in honore, honor est ipsius honoris, et dignitas dignitatis. Omnis dignitas ipso dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignetur. Humilitas enim sicut causa, ita est et custodia honoris. Omnis siquidem honoris promotio, quæ cum suo ordine procedit, ab humilitate incipit, et exaltatione consummatur. Nam qui se humiliat, exaltabitur, dummodo se non humiliet, ut exaltetur, sed magis se humiliet, ne exaltetur. Dico in mundo exaltetur autem in Deo. Nam qui vere humilis est, non ambit honorem; cum honorem accipit, non per ambitionem rapit honorem, sed propter humilitatem rapitur ad honorem, ne sit ipse prædo honoris, sed quasi præda ipsius honoris. Humilitas enim sine honore ipsa sibi sufficit ad honorem; honor autem sine humilitate sese perducit ad confusionem. Sicut ergo humilitas digne prævenit honorem, et sic et digne custodit. Videant itaque qui in honore sunt, ut se humiles in omnibus exhibeant exemplo Christi; qui sicut magister humilitatis, cum esset præcessor, factus est sicut ministrator; cum esset primus, factus est quasi novissimus, inclinans se usque ad pedes discipulorum. Exemplo humilitatis autem sicut mole gravi premit vos Christus usque ad humilia, ut subditis sitis etiam subditis. Hoc ergo sentite in vobis, quod et in Christo Jesu. Cum esset

A ille Deus in forma Dei, semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Et vos dii estis, exinanite vosmetipsos, et servilem formam assumite, ut interim efficiamini sicut homines propter homines, infirmi propter infirmos, omnium necessitates et infirmitates in vobis ipsis suscipientes, sicut ille qui dicit: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (II Cor. xi.) Oportet vos omnibus plus laborare, quia pro omnibus. Propter quod non solum servi hominum estis, sed et servitus hominum, sicut boves triturantes; sicut jumenta, quæ necessitatibus hominum laborando deserviunt. Terra plebium subjectarum, si datum quaeritis, fenum et herbam vobis producit in temporibus, quæ vobis debentur, et quæ habetis et possidetis. Si fructum quaeritis, et non datum, cum Apostolo dicente: *Non quaero datum, sed quaero fructum* (Philip. iv), abundare debet fructus justitiæ in terra vestra, sicut in agricultura Dei. Per ministerium vestrum, fenum et herba vobis debentur; at vos quid debetis? Primum quidem omnia vestra, deinde vosmetipsos, totum quod potestis, totum quod estis. Denique animas vestras pro animabus vobis commissis, et libentissime, sicut ille, qui dicit: *Libentissime impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris* (II Cor. xii). Ergo debitores estis, non quasi uni parti gregis commissi, sed universo gregi; sicut universis, ita et singulis, sapientibus et insipientibus. Pro omnibus enim reddenda est ratio. Propterea universo gregi attendite, in quo vos Spiritus sanctus posuit. Ad illos enim pertinet hic sermo, qui non sibi sumunt honorem, sed vocati sunt a Deo tanquam Aaron. Hi enim cum spiritu hujus mundi aguntur, a Spiritu sancto positi non sunt, nec a Deo electi sunt sicut Aaron, quem elegit ipsum; sed ipsi vocaverunt nomina sua in terris suis. Quænam sunt illa? Nomina forte honorum, nomina dignitatum. Archidiaconus, episcopus, archiepiscopus, cæteraque similia, magna nomina sunt. Multi hæc nomina nondum habentes, et habere cupientes, nondum sua, vocaverunt quasi ad se, ut essent sua. Vocaverunt autem clamore valido, forte obsequiis, forte numeribus, forte assentationibus, vel aliis modis, quibus vocare solent, qui ad hæc vocati non sunt. Illi sunt quos agitat spiritus hujus mundi, spiritus vertiginis. Illos Deus non vocavit, et ideo non justificavit, nec glorificabit. Nam ab hominibus gloriam quaerunt, non gloriam quæ ex Deo est. Etsi coram hominibus gratiosi et gloriosi inveniantur, coram Deo confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos. Vos autem non sic, quos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei. Nomen vestrum et causa nominis vos admonet officii vestri, ut nihil negliger agatis in cura vobis commissa; sed satis superque attentis et intentis sitis regere Ecclesiam Dei. In hoc posuit vos Spiritus sanctus. Hoc est enim officium vestrum, secundum geminum regendi modum dirigere et corrigere in justitia et iudicio;

his enim virtutibus sedes Dei aut præparatur, aut corrigitur, sicut scriptum est: *Justitia et judicium præparatio sedis tuæ (Psal. lxxxviii)*. Et alibi: *Justitia et judicium correctio sedis ejus (Psal. xcvi)*. Cathedra enim vestra, sive sedes vestra plebs subjecta est, cui præsidetis, sed ad tempus: sicut vicarii Christi, qui vobis præsedet, sed in eis sedet, sicut in sede sua, et vos in illis sicut in sede vestra, sed magis illius. Ergo sedetis sicut sedes in judicio, quia justitia et judicium præparatio sedis ejus. Per vestram enim justitiam et vestrum judicium præparanda est sedes Dei in directione virtutum, gratia ipsius cooperante, cui dicitur: *Tu parasti directiones (Psal. xcvi)*. Per vestram justitiam vestrumque judicium præparanda est sedes Dei, in his qui nondum sessibiles se Deo sessori præbuerunt; hoc est in his qui nondum Deo per obedientiam subjecti esse cœperunt: præparanda est et in iis qui cœperunt, ne deficiant, sed magis et proficiant, donec quæ bene inchoata sunt perficiant: præparanda est et in iis qui lapsi sunt, ut Deo juvante erigantur, quia Dominus supponit manum suam. Ad vestram justitiam vestrumque judicium oculi omnium respiciunt. Inde pendet salus subditorum et vita multorum. Vita vestra speculum est sanctitatis, honestatis exemplum, justitiæ signaculum: personæ multarum fa-

ciarum quæ sunt in Ecclesia, ibi vident aut suæ pulchritudinis gratiam, aut deformitatis maculam. Ibi vident quid imitari debeant, et cui conformari cupiant, designatur vita subditorum sicut cera mollior, ut imaginem accipiat signo sanctitatis expressam. Diligite ergo justitiam, qui judicatis terram. Si Christum diligitis, et justitiam diligitis. Ipse enim factus est nobis sapientia a Deo et justitia, quando, cum non nosset peccatum, factus est pro nobis peccatum, ut nos efficeremur gratia Dei in ipso. Christus factus est hostia pro peccato, et sicut bonus pastor animam suam posuit pro ovibus suis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Christus Ecclesiam sanguine suo acquisivit, ad ostensionem nimix charitatis suæ qua dilexit eam, sanguinem suum pro ea fudit, et sic charitatem effudit. Hanc sic acquisitam, tam charam atque dilectam vobis commendavit, vobis commisit, quasi confidens de vobis, ut per vos confidat in ea cor viri sui. Propterea, sicut diligitis Christum, et sicut de vobis confidere potest, sic custodite sponsam ejus in fide vestra, zelantes eam, non vobis, sed illi; ut exhibeatis eam virginem castam sponso suo Domino nostro Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

TRACTATUS DECIMUS TERTIUS

SEU SERMO

De verbis illis: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. (Rom. v).*

Charitas Dei, qua nos dilexit ante mundi constitutionem, et elegit in dilecto Filio suo, ipsa est fons et origo omnium honorum, quæ nobis collata sunt in die creationis nostræ et in die redemptionis nostræ, et in die justificationis et sanctificationis nostræ: insuper autem et eorum, quæ nobis conferenda sunt in die glorificationis nostræ, quanto glorificabitur in nobis Deus, et nos in illo. Non tenuiter dilexit nos Deus, non mediocriter, non exiliter, sed plenius, sed pinguius, non simulate, non fecte, sed pure et sincere; non specietenus, non forinsecus, quasi in superficie, sed intrinsecus et medullitus; non verbo et lingua, sed opere et veritate. Si habitudine attendis, pinguis est ista charitas et medullata. Omnes enim miserationes Dei super nos unde processerunt, nisi de inolita ejus benignitate? nisi de mera liberalitate? nisi de pura gratia? nisi de plenissima benevolentia? Quidquid enim possunt merita nostra, hoc ipsius est gratia; et quod supra merita est, hæc est gratia super gratiam, utpote cumulans et cumulator gratia. Si dimensionem queris hujus charitatis, quia magna est, apud illum quidem mensurabilis est; apud nos immensa et immensurabilis. Si quo autem modo possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit

dimensio ejus, quanta tamen sit, comprehendere vix potest, aut omnino non potest: supra id enim quod possumus, aut dicere, aut cogitare, alta est et profunda, longa nihilominus et lata.

Altitudo ejus sublimitas gloriæ, quam præparavit Deus diligentibus se, hoc est, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (Isa. lxi)*. Profunditas ejus exinanitio unigeniti Filii Dei, et inclinatio tantæ majestatis de sinu Patris usque ad opprobrium cruciæ; de principio vitæ usque ad finem vitæ, a summo ad imum, de cælo usque ad infernum, a fine usque ad finem. Quis autem sufficit cogitare finem et finem? Quis potest comprehendere de quam alto venit, aut quantum intersit inter summum unde descendit et imum quo descendit? Altitudo ergo hujus charitatis est hominis prolectio, profunditas ejus Dei est inclinatio, et, ut dictum est, a summo usque ad imum, ab initio usque in finem. At longitudo ejus sine initio eat et sine fine. Nam dilectio ejus erga nos sicut nec desinit, sic nec incipit. *Misericordia enim ejus ab æterno et usque in æternum, super timentes eum (Psal. cii)*. Latitudo ejus ampla est et diffusa, communi et generali utilitate benevolentix ipsius et beneficentix. *Omnes enim homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (1 Tim. ii)*, quod bene-

voleatiz est. *Et proprio Filio suo non peperit; sed pro omnibus nobis tradidit illum.* (Rom. viii), quod beneficentiz est. Beneficentia autem ejus eo major æstimanda est, quo non solum ad omnes, sed et per omnia extenditur. Qui enim proprium Filium nobis dedit, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? (Ibid.) Hæc autem charitas ante mundi constitutionem in consilio et proposito Dei clausa fuit, sed ordine suo revelata est, profusa et effusa, infusa et diffusa. Largiter quidem profusa est, quando Deus ad imaginem et similitudinem suam hominem creavit; largius et abundantius effusa est, quando per mortem unigeniti Filii sui hominem redemit. Infusa vero est, quando cor hominis ad tantam excellentiam charitatis intelligentiam per gratiam fidei illuminavit. At tunc diffusa est, quando æmulationis proposito, et imitationis desiderio, et vicariæ dilectionis studio ampliati cordis latitudinem implevit. Hæc est diffusio, qua spem nostram confirmat, ut non nobis timenda sit confusio. *Spes, inquit Apostolus, non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris* (Rom. v), quæ Dei est ad nos. Hanc enim illo in loco commendat Apostolus; sed per hanc diffusam diffusa est et illa in cordibus nostris, quæ est a nobis ad ipsum. Sic autem diffusa est hæc per illam, et in illa, sicut lux oculorum qui a sole illuminantur, diffunditur in luce, per quam illuminantur.

Audi attentius hujus comparationis similitudinem, ut de corporali luce ad spiritualem ratio deducatur. Est lux illuminans, qua quid videat vel videatur. Est lux illuminata, ut videat ejusque rei species; est lux illuminata ut videat. Lux illuminans, ut quid videat vel videatur, est lux ista solis, quæ in ipsa palpebra diluculi infunditur, ut ipsa primum videatur; deinde latius diffunditur, ut in ipsa videantur variæ rerum species, quæ cum coloribus et formis et figuris suis oculis nostris exhibentur. Lux illuminata ut videatur, istæ sunt visibilium species quæ, dum in tenebris sunt, ibi videri non possunt; sic quasi tenebræ sunt indistincta confusione informes: quando autem in luce sunt, quasi quædam lux sunt illuminata, ut videri possit. Nam, ut Apostolus ait: *omne quod manifestatur, lux est* (Ephes. v). Sic autem visibilis species videtur in luce ut, simul videatur lux in spiritu; et tanto clarius, quanto clarior est lux, quam species. Lux illuminata ut videat lux est oculorum, quæ late diffunditur in luce diffusa, cum late patent oculis, quæ luce diffusiore illustrantur. Lux autem spiritualis, quæ oculos nostros illuminat, charitas Dei est ad nos. Beneficia autem Dei multa et magna nobis exhibita et prærogata, lucem charitatis quasi in se excipiunt, et oculis nostris ostendunt. In ipsis enim apparet, quantum diligit, et diligi debeat Deus. Nam, dum magnitudo beneficiorum ejus ante oculos nostros se expandit, immensa Dei charitas late patens palam innotescit; et in ejus contemplatione aspectus quoque mentis nostræ

latius se diffundit; et, dum charitas qua nos diligit Deus secundum dignam æstimationem beneficiorum ejus altius cogitatur, imis sensibus intimata dulcescit, et mira suavitate mutui amoris cor afficit, amplius illud et dilatans, ut Dei capax efficiatur: cujus charitati secundum vicissitudinem amoris se coaptat et conformat, secundum altum et profundum, longum quoque et latum. Alta est enim charitas ad Deum, cum altitudo speratur, et sublimitas gloriæ desideratur, non in hoc sæculo, sed in Deo, qui dicit: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum* (Joan. xii). Cui et spiritus dicit: *Trahe me post te* (Cant. i). Profunda est, cum propter Deum veritas ambitur; et abjectio eligitur, exemplo illius qui dicit: *Elegi abjectus esse* (Psal. lxxxiii); ubi ostenditur, quod nolit eligi ad honorem, qui ipse sibi elegit abjectionem. Longa est charitas, quæ perseverat usque in finem, imo magis sine fine. Charitas enim nunquam excidit. Lata est, quæ memor benevolentiz et beneficentiz Dei, inter adversa et prospera in ipso semper delectatur, in ipso lætatur, illi jubilat semper et exultat, tam lata quam læta, sine angustia pusillanimitatis et murmurationis. Charitatis quippe latitudo ipsa est cordis dilatatio, quæ et ipsa est justitiæ delectatio. Hanc diffusionem charitatis in dilatatis cordibus nostris operatur charitas Dei, Patris scilicet vel Filii, operatur autem per Spiritum sanctum, qui datus est nobis; qui et ipse Patris et Filii amor est, amborum connexio. Ut cætera Dei beneficia ad præsens reticeantur, quantum est ad exigendam a nobis charitatem, quod unigenitum Filium suum dedit nobis, ut nos in eo sibi gratificaret, nec non et Spiritum sanctum, qui cor nostrum prepararet, quo cum Filio et Spiritu sancto Pater ipse veniret, et apud nos mansionem faceret! Divisiones quidem gratiarum sunt, et in his omnibus charitas superexcellit: cujus diffusio per Spiritum sanctum fieri, et ipse Spiritus dari non frustra dicitur, non sine causa. Magnum et eximium est gratiæ munus, cum quo seipsum dat ipse muneris auctor, non sustinens dividi ab hoc suo munere, vel hoc munus a se. Qui ergo charitatem accepit in munere, recte in Deo gloriari potest, et dicere: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rom. viii). At qui sermonem sapientiæ habet, vel sermonem scientiæ, vel genera linguarum, vel interpretationem sermonum, vel gratiam ejuspiam administrationis vel operationis, quamvis hæc dona sint Spiritus sancti; tamen, si charitatem non habet, tam non habet Spiritum sanctum in se, quam verum est illud, quod scriptum est: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet factum* (Sup. i). Charitas autem contrariis modis cor nostrum et angustat et dilatatur. Sæpe sentire potes quomodo stomachus ad cibos abominabiles, quos respuit, se angustat et arctat. Vix enim strictis faucibus ingreditur, quod non libenter accipitur, nihilominus sentire potes, quomodo

et cibos desiderabiles se relaxat et dilatat, et qua facilitate glutitur quod cum magna aviditate percipitur. Sic et charitas ad sæcularia desideria quæ non recipit, cor angustat, ad quæque salubria et sancta voluntatem dilatat, et libertatem desiderii sui relaxat. Cupiditas vero ad hæc transitoria se dilatat, quantum se ad cœlestia coarctat; et quantum cor magis retrahit, tantum ad minima constringit. Magna autem et ampla sunt quæ æterna sunt; parva vero sunt, quæ angustia temporis mox claudantur, et brevi voluptate cito finiuntur. Habet autem cupiditas suam altitudinem per affectatam

honorum ambitionem; habet suam profunditatem per simulatam humilitatem, vel affectatam exaltationem; habet et longitudinem, per irrevocabilem continuationem; habet et latitudinem per inexplorabilem capacitatem. Nos igitur, qui mundo renuntiamus, qui non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut charitas Dei in cordibus nostris diffusa permaneat, sicut decet religionem nostram, diligamus Deum toto corde, tota anima, tota virtute, eodem Spiritu intus operante, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

TRACTATUS QUARTUS DECIMUS

SEU SERMO

De verbis illis: *Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem; fultite me floribus, stipulate me malis; quia amore langueo (Cant. II).*

Amor languor est et infirmi animi passio. Ad quam veritatem asserendam si indigna et minus idonea videtur auctoritas poetæ, qui dicit:

Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis: apud religiosas mentes sufficere debet vox sponsæ, quæ loquitur quod sentit, et dicit: *Amore langueo.* Videamus ergo an omnis amor languor sit. Est naturalis amor, quo parentes se diligunt et liberi; et in brutis animantibus vim suam obtinet. Nam et hæc super fetus suos varie afficiuntur. Ursa quippe catulis suis blande murmurat, et gallina super pullos suos infirmatur. Quid nisi amor effecit, ut plangeret Jacob, et diceret: *Fera pessima comedit filium meum, bestia devoravit Joseph? (Gen. xxxvii.)* Quid nisi amor impulit David, ut plangeret, dicens: *Fili mi Absalon, Absalon fili mi; quis mihi det, ut ego moriar pro te, Absalon, fili mi, fili mi Absalon? (II Reg. xix.)* Est socialis amor, quo amicitiaæ fœderata junguntur: quo quidem amore David et Jonathas sese dilexerunt, cujus dolore cruciabatur David, cum diceret: *Doleo super te, frater mi, Jonathas, dæcore nimis, et amabilis super amorem mulierum; et sicut mater unicum amat filium, ita te diligebam (II Reg. I).* Est conjugalis amor, quo sese caste diligunt sponsus et sponsa, qui plerumque amarius separantur, quam dulcius copulantur. Est incestus amor, vel alias impudicus. Habet hic amor passiones suas, et dolorum angustias. Probat Amnon diligens Thamar, cui locutus est Jonathas: *Quare sic macie attenuaris, fili regis, per singulos dies? (II Reg. xiii.)* Probat et Sichem, qui Dinam dilexit, et agglutinata est animæ ejus anima illius. Est vanus amor, amor hujus mundi, quo diligitur quod ad vitam beatam obesse potest, et prodesse non potest. Quem amorem coarguit Propheta dicens: *Filii hominum, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem? (Psal. lv.)* Hic vanus amor, sicut et impudicus amor, non solum languor est, sed et vitium animæ, et mors. Est sanctus amor, quo Deus vere, caste pureque diligitur, qui et ipse languor est. Hoc enim anxie laborat, quæ dicit: *Amore langueo.*

Sed, si amor Dei charitas est, et charitas virtus est, et inter virtutes summa est, quomodo amor Dei languor est? An amor Dei vel charitas infirmitas est? Et virtus languor, et sanitas morbus et medicina. Quomodo sanitas vel medicina non est, per quam ab ægitudine curata est? De qua scriptum est: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dixit multum (Luc. vii).* Quomodo charitas sanitas non est, quæ languentis animæ vulnera curat, et operit multitudinem peccatorum? Si autem charitas sanitas est, quomodo languor est? Et si languor, quomodo incurabilis languor non est, cum scriptum sit: *Charitas nunquam excidit? (I Cor. xiii.)* An amor aliter habetur in desiderio utendi, aliter in usu desiderii? Ita plane. Interim quippe amor languor est, dum quæ amat, æstuat, anhelat, et suspirat; dum non habetur, quod desideratur; dum cruciatur, quæ a cupiditis sponsi amplexibus differtur, et quia differtur. Sed, qui sanat omnes infirmitates tuas, o sponsa, et hunc languorem tuum curabit, cum se videndum ad habendum et fruendum præbebit aponsus; id est quando videbis eum sicuti est, oculo ad oculum, facie ad faciem, semel ei jungenda, et ab ejus colloquio, visu, osculo et complexu nunquam disjungenda. Extunc excidet languor tuus, sed nunquam amor tuus. Non erit, ut tunc dicere possis: *Amore langueo; sed magis: Amore gaudeo; et inde tibi gaudium, quod gaudebit sponsus super sponsam, et gaudebit super te Deus tuus.* Hic finis languoris, sed non finis amoris. Interim autem quid? Sponsa gravius infirmatur, et languida lecto tenetur *Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus (Psal. xl).* Quid opis, quid consilii, quidve solatii dabitur illi? Nam de remedio amoris non nunc agitur. Procul enim est, et ultra fines terræ, et sub cælo non invenitur. Ipsa autem quæ clamat, et vim suæ passionis sentit, quia remedium hoc tempore vel loco sperare non potest; solatia saltem a domesticis suis postulat, quibus consolentur eam, donec transcat infirmitas. Sed et more languen-

tium primo declarat initium, et causam, et processum, deinde requirit solatium; quia nondum sperat remedium, quod novit aliquantisper differendum. Quasi requisita, o mulier languida, unde tibi hæc infirmitas? Respondet: *Introduxit me in cellam vinariam.* Quis te introduxit? Sedi quidem sub umbra illius quem desideraveram, et ille cibam fructu suo, qui dulcis erat gutturi meo, introduxit in cellam vinariam, ut cibam potaret poculo amatorio, quod de promptu de cella vinaria miscuit mihi, et cum gustassem, volui bibere. In hunc modum amore languo. Qui desideratis poculum salutis (hic enim languor salus est), cum sponsa bibere, attendite quæ sit cella vinaria, ut introducami in eam. Et, si vultis audire, cella cordis ipsa est, cella vinaria, ubi est vinum amoris. Cella, inquam, cordis, sed eorum qui convertuntur ad cor. Nam qui extra se vagantur, ambulantes in desiderii erroris, longe facti a corde suo, tanquam vecordes, qui respiciunt ad vanitates et insanias falsas, hi extra cellam vinariam sunt, qui ad se revocantur per prophetam dicentem: *Redite, prævaricatores, ad cor (Isa. xlvi).* Forte non omnes qui ad cor redeunt, statim in cellam vinariam introducantur. Sponsa enim prius sedet sub umbra, et desiderat, et fructus dulcedinem laudat, et post introducitur in cellam vinariam. Sunt nempe multi, qui prius licite utuntur hoc mundo, et sedent sub umbra, et desiderant, et suavam fructum justitiæ laudant, et de via perfectionis secum tractant, et gratia divinæ miserationis compuncti, disponunt propter Christum omnia relinquere, eique soli in omni puritate cordis adhærere. Qui cellam vinariam tunc intrant, cum propter Christum omnia contemnenda iudicant, et a corde suo alienant. Nee intrat sponsa quasi per se, sed introducitur; quia nemo viam perfectionis recte ingreditur, vel ad cor revertitur, nisi vox illius in corde convalescat, cui per Prophetam dicitur: *Dixisti, convertimini, filii hominum (Psal. lxxxix).* Et iterum: *Animam meam convertit (Psal. xxii).* Tunc ergo sponsa introducitur in cellam vinariam, cum per contemptum mundi amor mundi de toto corde totus excluditur. Propter quod introducta, et omni cupiditate postposita, et per vinum compunctionis sobriæ mentis abalienatione jam mundi oblita, nihil in se nisi charitatem sentiens, dicit: *Ordinavit in me charitatem.*

Utramque hic intellige charitatem, et Dei et proximi. Nam, ea quæ est proximi, reducit ad charitatem Dei, cum proximus non sit diligendus, nisi secundum Deum, in Deo, vel propter Deum. Charitas autem ordo virtutis est; sed virtus ordo amoris est, differenter tamen. Sic enim virtus ordo amoris est, ut ab amore ordinetur; sic charitas ordo virtutis est, ut eam ordinet ipsa prius ordinata, ut ordinare possit. Ordinatur autem charitas æstimatione, æmulatione et electione. Æstimatione quidem, cum vero iudicio mentis omnibus melior, dignior et pretio-

sior æstimatur. De æstimatione charitatis Apostolus consulat: ipse tibi dicit quam digne et magnifice æstimanda sit. *Adhuc, inquit, excellentiorem viam vobis demonstro (I Cor. xiii).* Et iterum dicit: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. Major autem horum est charitas (ibid.)* Et iterum: *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi (Ephes. iii).* Parum est autem de charitate sic sentire, et sola æstimatione omnibus eam præferre, nisi et affectione æmulationis omnibus præponatur, ut ante omnia et super omnia desideretur. Ad quod admonet Petrus, cum dicit: *Ante omnia autem mutua in vobismetipsis charitatem continuam habentes (I Petr. iv).* Et Paulus, cum dicit: *Æmulamini charismata meliora (I Cor. xii).* Et iterum: *Super omnia hæc charitatem habete (Coloss. iii).* Quoniam autem nonnulli charitatem æstimatione vel æmulatione probant, et electione vel sectatione non probant, ordinanda est et electione, quatenus sic queratur, ut habeatur et teneatur. Ad obtinendam enim charitatem, non sufficit cum æstimatione qualiscunque æmulatione, sine sectationis studio. Nonnulli enim ad eam aspirant et suspirant, qui in ea nunquam respirant. Concupiscunt enim, et non apprehendunt: propterea vane concupiscunt, ideoque vane, quia consilio non utentes, moribus improbant, quam iudicio, et qualicumque desiderio non consilio probant. Æstimatio autem in iudicio rationis est, æmulatione in desiderio voluntatis, electio in consilio discretionis. Discretio autem electionis non est, ubi eligitur quod deterius est. Propterea Apostolus dicit: *Sectamini charitatem (I Tim. vi)* Sectando enim, hoc est Dei consilio utendo, charitas apprehenditur. Hoc est autem consilium: rebus illicitis pro amore Christi renuntiare, ut charitas habeatur; et a rebus licitis, quantum possibile est, abstinere, ut perfectius habeatur. Hoc est consilium, ut cupiditas omnino abiciatur, quatenus sic charitas acquiratur. Hoc consilium insinuat, qui dicit: *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione; quasi nihil despiciet eam (Cant. viii).* Despectione labentium acquiratur amor æternus. Contemptu cupiditatis emitur aurum charitatis. *Omnia, inquit Apostolus, detrimentum feci, et arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifacerem (Philip. iii).* Charitas autem primo loco cordis tui iudicio dignæ æstimationis, et toto desiderio æmulationis, et omni studio sectationis collocata, suo loco constituta est, ideoque ordinata. Is etenim locus ei debetur. Ipsa vero sic ordinata omnia ordinat, ut secundum ordinem omnia fiant. Cum enim Apostolus dicat: *Omnia secundum ordinem fiant in vobis (I Cor. xiv);* et ipse idem dicat: *Omnia vestra in charitate fiant (I Cor. xvi);* colligi potest, secundum ordinem fieri quæ in charitate fiunt, et extra ordinem esse quæ in charitate non fiunt. Charitas angelos ordinat in officiis et ministeriis suis; ordinat vitas et mores justorum in professionibus et studiis suis; ordinat agmina virtutum in stationibus

suis, ut virtutum chorus ordinatus, id est castrorum acies ordinata, ab hostibus irrumpi nequeat, vel turbari. In charitate ordinata est lex per angelos in manu mediatoris. Radiante enim virtute Christi in charitate, quam in nobis commendavit, post spiritum timoris accepimus spiritum adoptionis filiorum, ut non in timore, sicut sub lege, non ex tristitia vel ex necessitate, sed ex intimo amore in lætitia cordis, in libertate spiritus, serviamus illi. In charitate ordinatur testamentum super sacrificia bonorum operum, quia super omne bonum quod agimus, testamentum promissionis Dei ponitur, dum per amorem Dei semper æterna retributio cogitatur, et omnibus meritis nostris superior æstimatur. *Non sunt enim condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii).* Ordinavit charitas mysterium redemptionis nostræ, quæ Deum de loco dignitatis suæ quasi deposuit, et in loco dignationis suæ posuit, et paulo minus ab angelis minoravit, et hominem inter homines collocavit. *Ab æterno, inquit Dei Sapientia, ordinata sum (Prov. viii),* haud dubium quin æqualis Patri, ut jure sit super omnia, per quam facta sunt omnia. *Sed attingit a fine usque ad finem (Sup. viii); a fine, qui est fons vitæ, usque ad mortem, quæ est finis vitæ; fortiter quidem, quia mortem moriendo destruxit; disponens omnia suaviter, in humilitate et charitate omnia ordinavit; pacificans, et restituens, et componens, ut sibi subjecta sint omnia.* Tunc enim omnia ordinata sunt, cum sub eo sunt, a quo sunt. Ordinem suum deseruit, qui loco suo stare renuit, volens Deo per æqualitatem coesse, non per humilitatem subesse, dicens: *Ero similis Altissimo (Isa. xiv).* Ordinatione tua, Deus, perseverat dies (*Psal. cxviii*); tua quidem, non propria cujusque sua. Propterea ille non perseveravit, quia ordinationem turbare præsumpsit, minime attendens, quoniam omnia serviunt tibi. Illic angelus lucis, qui erat sicut dies cœli, factus est princeps tenebrarum, et caligo noctis. Charitas vero, quæ per obedientiam omnia Deo subjecit, suo arbitrio cuncta disponit: et nunc consulit quod perfectius est, nunc præcipit quod necessarium est, nunc permittit quod illicitum non est, nunc eligit quod melius est, nunc suscipit quod necessarium est.

Licet enim libertas adjuncta sit charitati, cedit tamen charitas necessitati, dum nonnunquam prætermittit quod melius est, ut devitet quod deterius est. Sæpe enim dum æmulamur bonum quod melius est, dignius et perfectius, impedimur auctoritate superioris potes atis, aut violentia alicujus difficultatis, aut imbecillitate propriæ infirmitatis: unde evenit, ut quod æmulatione fuerit prius, electione et sectatione sit posterius. In disponendis itaque illis quæ facienda sunt, utitur charitas nunc ordine libertatis et dignitatis, nunc ordine dispensationis et necessitatis. Nam, cum nec vis majoris auctoritatis, vel cujuspiam difficultatis, nec trepidatio pu-

allanimitatis obsistit, libere eligit et sectatur quod dignius est et perfectius. Cum autem libertas electionis, imo electio melioris aliquomodo impeditur, ordine præpostero, ordine tamen, suscipit charitas quod necessitas imponit, aut infirmitas suggerit. Charitas quippe, cum sua libertate utitur, accedit meliori; cum necessitati cedit, aut infirmitati concedit, subjicit se bono inferiori. Unde, cum æmulatur quod melius est, et aliqua vi actionis urgetur ad id quod inferius est, nonnunquam electione hæsitat, et quid eligat, ignorat; sed quid magis appetat, non ignorat. Illic Paulus magis desiderans esse cum Christo, multo enim melius; et necesse habens propter fratres in carne manere, electionis ambiguo arctatur et dicit: *Et quid eligam ignoro (Philip. i).* In omnibus autem justis, sive in his qui meliora libere eligunt, sive in iis qui inferiora bona suscipiunt, ipsa charitas semper ordinata est; semper prima æstimatione, æmulatione, sectatione vel electione. Nemo enim magis bonus est, nemo minus bonus, dummodo bonus, qui non ipsam charitatem cæteris anteponat, etiamsi dilectione præponenda electione postponat. Cum autem charitas fuerit ordinata, cumque ipsa ordinaverit, et quocumque modo ordinaverit, omnia pariter ordinata sunt. Ipsa enim ordo est gerendorum; et extra ordinem non sunt quæcunque in charitate sunt. Sponsa autem jam mundum contemnens, jam ordinatam charitatem habens, jam præ amoris magnitudine æstus sui pectoris ferre non prævalens, quibus putas passionibus angitur, quibus doloribus cruciatur? Quomodo torquetur inter scandala odio et tædio, quam graviter suspenditur dilatione et exspectatione, a spe et desiderio! Quis explicare queat omnes angustias languentis sponsæ, quas pro dilecto patitur, cui minus est omne quod patitur? Ad languorem ejus pertinet, quod ipsa de se dicit: *Nolite me considerare, quod fusca sum: quia decoloravit me sol (Cant. i).* Sed nunquid ubi passionibus Christi abundant, consolationes Christi non abundant? Imo abundant. Habet ergo sponsa consolationes suas, tum in suis bonis, tum in aliorum, sed bonorum, exemplis. Videt enim in numero bonorum alios incipientes, et quasi initiis virtutum florentes; videt et alios maturitate morum ad culmen perfectionis pertingentes.

Quid sunt autem amantium, et amore languentium exempla, in initiis et complementis virtutum, in primis rudimentis et maturioribus patientiæ exercitiis, nisi flores et fructus honoris et honestatis? Gaudet sponsa incipientes præcedere, gaudet et fortiores æquare. Gaudet illos habere subtus se, ut tanquam floribus suffulta mollius quiescat. Gaudet et illos habere ex latere, et juxta se, ut quasi malis stipata et circumsepta, nec ad dexteram, nec ad sinistram se vertat; sed indeclinabiliter et fortiter ad fortia convalescat. Propter quod dicit: *Fulcite me floribus; stipate me malis.* Tanquam diceret domesticis suis: O intimi

sensus et affectus mei, consolamini me, et hoc agite in me, ut substratis floribus mollius incumbam; et ut circumpositis malis stipata, aliorum me non vertam. Juvat sic ægrotare, dum mihi pro solatio sint, qui mecum pariter doleant, et simili mœrore languescant. Habet præterea sponsa languoris solatium de meritis suis, et meritorum præmiis. Atte- dit siquidem tria in præmium sibi repromitti a Domino dicente: *Nemo est qui reliquerit illa vel illa propter me, et propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc cum persecutionibus, et in fine sæculi vitam æternam (Marc. x)*. Postquam per incrementa virtutum diu profecerit, et circa studia spiritualis disciplinæ sese strenue exercuerit, tunc demum centuplum invenit in cordis pace et tranquillitate, serenitate et securitate, delectatione justitiæ et inenarrabili spiritualis jucunditatis dulcedine. Hæc sunt mala, hi sunt fructus justitiæ, qui ex floribus inchoatæ disciplinæ proveniunt. Non solum autem hæc, sed et mala tribulationum et persecutionum, quæ ad exemplum patientiæ nonnunquam prærogat Deus, desiderantibus pro nomine Jesu pati, vel etiam mori. Unde et patiens Job dicit: *Qui cepit, ipse me conterat. Solvat manum*

A suam, et succidit me: et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat (Job vi). Et iterum: *Si flagellat, occidat semel, et non de panis innocentium rideat (Job ix)*. Nonne qui hoc dicit, ipsa flagella in se provocare videtur, et quasi dicere: *Stipate me malis? Quæ quidem non diceret, nisi floribus virtutum suffultus fuisset. Erat enim simplex et rectus, et, recedens a malo. Sponsa ergo perfectionis æmula non solum virtutum charismata, et internæ pacis gaudia beneficia Dei reputat; sed dona Dei in tribulationibus suis agnoscit, et flagella ejus quasi quædam beneficia gratanter acceptat. Vobis, inquit Apostolus, donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini (Philip. i)*. Si autem his malis, quasi quibusdam justitiæ fructibus sponsa stipari desiderat, quanto magis ad illos inestimabiles justitiæ fructus, qui in futurum reservantur, suspirat! Nam et hos cogitare potest fructus, cum dicit: *Stipate me malis*. His siquidem malis spe saltem interim seo consolatur ab omni tribulatione malorum et dolore, donec videat quem amat, sponsum suum Jesum Christum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

TRACTATUS QUINTUS DECIMUS

DE VITA CŒNOBITICA, SEU COMMUNI.

Gratia Domini nos in Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus, sit semper cum omnibus vobis (II Cor. xiii).

Institutio vitæ communis non parva, non levi, non mediocri auctoritate suffulta est et subnixa. In vita communi primitiva fundata est Ecclesia; a vitæ communi nascentis Ecclesiæ cœpit infantia. Vita communis ab ipsis apostolis accepit suæ professionis exemplum, sui honoris titulum, suæ dignitatis privilegium, auctoritatis suæ testimonium, defensionis patrocinium, spei suæ firmitatem. Apostoli, qui a Deo constituti sunt principes super omnem terram; principes populorum, qui congregati sunt cum Deo Abraham; dii fortes terræ, qui vehementer elevati sunt; amici Dei, qui nimis honorati sunt, et nimis confortatus principatus eorum; senatores cœli, judices mundi, quibus facta est repromissio sedere super duodecim thronos, et judicare duodecim tribus Israel; patres conscripti, quibus dati sunt gladii in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis; ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manibus ferreis, ut faciant in eis judicium conscriptum: hi tanti viri, tam potentes, tam præclari, induti virtute ex alto, instinctu Spiritus sancti vitam communem observandam susceperunt, et exemplo suo confirmaverunt, et suis moribus comprobaverunt, nobisque servan-

dam tradiderunt; ut in terra positi, per communis vitæ similitudinem incipiamus angelis Dei configurari, quibus sumus in æterna vita sociandi, æquales similesque futuri. Vita communis juxta exemplaria cœlestium instituta est, de cœlo traducta, de cœlesti conversatione sanctorum angelorum ad nos usque transsumpta. Si ad commendationem vitæ communis parum est, quod ad nos usque ab apostolis, ad apostolos ab angelis Dei pervenit; est adhuc, quod adjici possit, super omnem laudem ejus. Ab ipso enim fonte vitæ manavit vita communis. Illud nunc loquor fontem, de quo scriptum est: *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen (Psal. xxxv)*. Vita sane communis quasi quidam splendor est æterni luminis, quædam emanatio vitæ æternæ, quasi quædam derivatio de perenni fonte, unde manant aquæ vivæ salientes in vitam æternam.

De communi vita Patris et Filii et Spiritus sancti.

Deus vita est, sancta et individua Trinitas una vita est. Non alia vita Pater est, et alia Filius, et alia Spiritus sanctus; sed hi tres una sunt vita; et, sicut una est eorum communis essentia, communisque natura, ita una est eorum communis vita. Non est enim Deus singularis aut solitarius, quia Deus trinus et unus est. Nec vita Dei non communis est, quia tribus personis una est, individua et indifferens vita. Forte salva pietate fidei alicui videri poterit Dei essentia vel potentia singularis, vel singu-

laris sapientia, quia incomparabiliter supereminens est, et superexcellens, ideoque cum communis sit, quasi singulariter communis, et ideoque quasi singularis forte existimabitur. Ne sub verbi ambiguitate quod certum est in dubium revocetur, indubitanter constat, Dei vitam non ita esse singularem vitam, ut communis non sit, quia scriptum est: *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso* (Joan. vi). Non decebat Deum solitarium esse, non congruebat dignitati ejus, gloriæ beatæque vitæ consortem non habere. Juxta fidem sanctorum Patrum vera fidei professio, vera assertio, vera est protestatio, Deum Trinum et unum esse, non solitarium: et in adjutrium hujus fidei ipsa nostra ratio quodammodo assurgit. Deus enim qui habitat lucem inaccessibilem, ne omnino ignoretur, et per ignorantiam non ametur, quadam sua luce, licet tenui, in cordibus nostris scintillat; et ex ea parte sese magis nobis aperit, suamque naturam nobis prodit, qua nobis magis expedit naturam ejus cognoscere, quam pro modulo cognitionis indulgæ debemus toto corde, tota anima, totaque virtute diligere. Deus autem charitas est: et, sicut ait Apostolus: *Charitas ejus diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (Rom. v). Charitas autem, quæ per gratiam in nobis est, aliquo modo representat nobis, qualis sit illa incomprehensibilis charitas, quæ Deus est, cujus natura sive charitas, sive benignitas est. Natura charitatis hæc est, sicut quodam intimo sensu ipsius charitatis nobis medullitus intimatur, et amare, et velle amari. Sicut enim ignis non potest non ardere, sic et charitas non potest non amare. Amor enim ignis est, et amare hoc est ardere. Et sicut ignis non sese continet intra se, sed in hoc moveri videtur, ut semper attingat quæ incendat, ne in se tantum vivat, sed calorem suum, his quæ vel attacta vel incensa fuerint communicet, sic et amor quodam sensibili conatu gestiit sese transfundere, et bonum quod habet, ad alterum, qui plena dilectione diligitur, transmittere, et in commune deducere, et in communem suæ possessionis consortem asciscere. Estimatio enim charitatis omne bonum pulchrius elucescit, cum in commune deducitur, quantum dicitur.

In his autem bonis, quæ sufficere possunt amanti, et ei qui plena dilectione amatur, amat charitas communionem, et mavult cum dilecto suo communiter habere, quam sola possidere quod ambobus possit sufficere. In iis autem bonis, quæ non possunt utrique sufficere, sæpe charitas præcligit ipsa carere, ne amicus careat, quem noverit sua benignitate indigere. In præstandis autem beneficiis id semper agit charitas, ut qui amatur amet, ne solus ametur. Semper enim, ut prædictum est, amat amari, nec amanti sufficit amor communionis, si non adsit communicatio amoris. Nam, cum bona sua velit esse communia, ipsum amorem multo magis. Nescit amor non esse benignus, odit esse solitarius.

In profusione largitionis, quasi per amorem communionis, conciliare satagit communionem amoris. Quæ est enim benignitas amoris, si bona sua sibi soli retinere velit, et communicare non velit? Aut quæ est consolatio amanti, si solus non ametur, et solus amet? Scriptum est: *Væ soli!* (Eccle. iv) Amor solitarius ipse sibi cruciatus est, et quodammodo seipsum odit, cum omnino nolit esse solitarius, ne non sit mutuus: et, sicut non potest sua benignitate suaque natura privari, sic non potest non amare communionem boni, communionemque sui. Charitati itaque, quæ in nobis est, duæ res, quantum ad desiderium ipsius charitatis, inseparabiliter annexæ sunt, amor communis et communicatio amoris. Si autem alterutra desit, nondum beata est charitas, quæ nihil nisi beatitudinem querit in communionem boni et communionem sui. Sed, si bonum commune adsit, et amor communis non adsit, aliquid charitati deest, quod ipsa velit adesse. Si amor communis sit, et bonum commune desit, aliquid charitati deest, quod ipsa nolit deesse. Hæc sic se habent in ea charitate, quæ nostra est, et in nobis est, et inter nos est; per quam charitatem nondum plene beati sumus, sed in futuro beatificandi sumus, in communionem summum boni, quod omnibus poterit sufficere, et in communionem amoris mutui, per quem nobis nihil non commune. Vide, mens mea, et considera, quoniam experientia charitatis tibi, notæ id ipsum tibi de natura Dei demonstrat, quod Deus ipse de se per gratiam fidei revelat. Poteras quidem, o mens, si peccato contenebrata non esses, Deum in ipsa tua natura, sicut in imagine sua, quam familiariter cognoscere. Nunc autem pene excæcata es, ut nec in te, nec per te, vel Deum vel te valeas pervidere. Quomodo ergo cæcus non sum? Fateor in hac parte, quantum in me est, cæcus sum; ut vere vox mea sit hæc: *Dere liquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum, et ipseum non est mecum* (Psal. xxxvii). Quia semel cœpi, adhuc loquar ad te, meus deus. Credo quod Deum videre, et in Deum ire desideras, et duce indiges, quia cæca es. Si ducatum fidei sequaris, non aberrabis; sed in ipsa luce fidei jam nunc videre Deum poteris. Sed nunquid in sola fide videtur Deus. Nunquid non in charitate? imo et in charitate, et magis in charitate. Ipsa enim charitas præceptum lucidum est, illuminans oculos. In nobis enim nihil similis est charitati, quæ Deus est, quam ipsa charitas, quæ in nobis a Deo est. Per hanc imago Dei in nobis reformatur; per hanc Deus in nobis videtur et sentitur, multoque plenius quam in sola fide cognoscitur. Si ergo invisibilia Dei per ea quæ facta sunt in nobis intellecta conspiciuntur (Rom. i); si æstimare licet naturam Dei ex gratia sua; si ex munere auctorem muneris cognoscere datur; procul dubio naturæ Dei congruit amor communionis, et communicatio amoris. Nam cujus natura charitas est, et benignitas est, naturaliter amat, et vult amari; et quantum amat, tantum

vult amari. Nec plenam beatitudinis suæ commu-
 nionem sustinet illi deesse, a quo vult amari, quan-
 tum dignus est amari; ne minor sit communio
 amoris, quam amor communionis. Tanta est autem
 eharitas Patris, ut vitam quam habet in semetipso,
 hanc et Filio daret habere in semetipso, ut una vita
 sit cum Patre Filius cœqualis Patri, et consors
 paternæ gloriæ in omni plenitudine æterni honoris,
 et individuae potestatis. Beata enim charitas sine
 consorte non est, unde nec sine communionem est.
 Beata autem charitas beata vita est, et beata vita
 beatitudo est; et beatitudo summum bonum est.
 Summum autem bonum naturaliter commune est.
 Omne enim bonum, eo ipso quo bonum est, et lau-
 dabile est: quod si et bonum est et commune est,
 cumulationem habet gloriam et bonitatis et commu-
 nionis. Summa enim bonitas boni ipsa commu-
 nio est. Proinde summum bonum communionis laude
 privari non potest, ne summum bonum non sit, si
 ei tanta virtus laudis, et laus virtutis desit. Sum-
 mum autem bonum et plenum et perfectum bonum
 est, cui omnino nulla digna laus boni deesse pos-
 sit. Unde et naturaliter commune est, et per gratiam
 communicabile, sicut fons et origo omnium bono-
 rum. Hæc est autem vita aterna, vita beata, vita
 communis, charitas infinita, et incomprehensibilis,
 Deo Patri ejusque unigenito Filio communis. Sicut
 enim Pater habet vitam in semetipso; sic dedit et
 Filio vitam habere in semetipso. In se habet vitam
 Filius, quam habet et Pater; quia una vita est ipse
 cum Patre. Verumtamen, vitam, quam habet Filius
 in se, quia vita est, non habet a se, sed a Patre.
 Quidquid enim secundum substantiam dicitur Filius
 vel esse, vel habere, hoc communiter cum Patre
 est, et communiter cum Patre habet, hoc est a
 Patre habet. Hoc a Patre habet, ut vivens Deus sit,
 ut beatus et omnipotens et sapiens sit, ut ipsa vita,
 et beatitudo, et virtus, et sapientia sit. A Patre
 etiam habet, ut Filius sit, nec habere cepit, quod a
 Patre accepit, quia nascendo accepit quod Pater
 gignendo dedit. Cœternus est enim Patri, et con-
 substantialis, et cœqualis, et per omnia similis;
 Deus de Deo, lumen de lumine, splendor gloriæ, et
 figura substantiæ ejus, et imago Dei invisibilis.
 Pater autem qui Filio dedit vitam habere in semet-
 ipso, sicut et ipse vitam habet in semetipso, Filium
 diligit sicut semetipsum; et Filius Patrem, sicut
 semetipsum: horumque amor Spiritus sanctus est,
 amborum nexus et communio. Horum amor ita in-
 dividuus est, ut qui Patrem amat, amet et Filium;
 et qui non amatur a Filio, non amatur a Patre. Unus
 est amor eorum, et honor individuus; una virtus,
 et individua operatio; tantaque communio, ut Filius
 dicat ad Patrem: *Et mea omnia tua sunt; et tua
 omnia mea sunt* (Joan. xvii). Et Joannes Baptista
 dicit: *Pater diligit Filium et omnia dedit in manus
 ejus* (Joan. iii). Ipse quoque Dominus iterum loqui-
 tur, dicens: *Pater diligit Filium, et omnia demon-
 strat ei quæ ipse fecit* (Joan. v).

De communione angelorum.

Hujus vitæ communis, quæ in Deo est et Deis
 est, quædam representatio est communis vita ange-
 lorum, quam in summa pace conciliat Spiritus san-
 ctus, sicut amor, et nexus, et communio. *Verbo
 enim Domini cæli firmati sunt; et spiritu oris ejus
 omnis virtus eorum* (Psal. xxxii). Cæli angeli sunt,
 in cujus amore concorditer et feliciter vivunt.
 Amant enim singuli universos, et universi singulos;
 omnes idem volunt, et idem nolunt; quod uni pla-
 cet, nulli displicet; quod unus vult, nullus non vult:
 una est omnium sententia, una voluntas; omnes il-
 ipsum sentiunt, et id ipsum sapiunt. Ubi non inflatur
 superbia, non tabescit invidia, non excan-tescit ira,
 non litigat discordia, non murmurat impatientia,
 non detrahit lingua dolosa. Omnia ibi pacifica sunt,
 omnia composita, omnia tranquilla; nihil inordinatum,
 nihil indisciplinatum, nihil ordini vel obedientiæ
 contrarium, occasione habendæ proprietatis
 nihil in occulto repositum; sed omnia manifesta
 sunt, omnia clara; et quæ singulorum sunt pro-
 pria, per communionem amoris et amorem com-
 munionis, omnium sunt communia. Omnes in uno
 templo in commune Deo jubilant in libro vitæ ori-
 ones simul legunt, meditantur et contemplantur; ad
 unam mensam omnes communiter reficiuntur. In
 loco externæ quietis simul pausant, nihil a quoquam
 singulariter agitur, quod communem pacem, vel
 obedientiam, vel ordinem, vel turbare valeat, vel
 offendere. Talis est illa jucundissima et felicissima
 scietas supernorum civium communiter viventium;
 quorum conversatio a nobis adhuc in terra positus
 communis vitæ similitudine semper representanda
 est, ut tanto familiarius illorum consortio mereamur
 adungi, quanto vicinius desuper nobis datum fuerit
 illorum vitam imitari, per gratiam Domini nostri
 Jesu Christi, et charitatem Dei, et communicatio-
 nem sancti Spiritus. Amen.

*De communione naturæ, cui annectitur communitio
 culpæ.*

Vitam communem communio facit. Est autem
 quædam communio naturæ, quædam communio gra-
 tiæ et quædam communio gloriæ. In communionem
 unius naturæ totum genus humanum colligitur,
 quod de uno parente cum traduce peccati propaga-
 tum est, totaque hominum numerositate longe la-
 teque disseminatum est. Huic communioni naturæ
 annexa est quædam communio culpæ et iræ. Natura
 enim in radice vitiosa cum ipso vitio propagatur
 cum originali culpa et originali ira. Natura enim
 filii iræ sumus. Omnes enim nat. sumus et mali et
 miseri. Labe peccati ita infecta est humana natura,
 ut nec nitro, nec herba borith, nec ullo genere
 ablutionis vel mundationis purgari possit, nisi in
 sanguine Domini nostri Jesu Christi, in cujus morte
 baptizati sumus. Quo:quot enim baptizati sumus,
 in morte ipsius baptizati sumus (Rom. vi). Ira au-
 tem indignationis Dei de occulta justitia, sicut sa-
 gitta de pharetra prolicens, humanæ naturæ altius

infixa est, et ad interiorum intima pervenit, et ita firmiter inhaesit, ut nulla vi, nisi validissima manu omnipotentis Dei, extrahi possit. De hac sagitta per prophetam dicitur: *Filiam pharetræ suæ misit in renibus meis (Thren. iii)*. In zelo justitiæ suæ concepit Deus indignationem contra peccatum, et effudit iram. Hæc nobis innata est ira, cujus natura filii sumus. Hæc est filia pharetræ, de occulta Dei justitia quasi de pharetra deprompta; ibi concepta est, et hinc in nobis nata, et nobis innata, et con-nata filia pharetræ, sed quasi uterina soror nostræ naturæ. Hanc in renibus suis dicit propheta. Recte quidem in renibus. Ibi enim est sedes concupiscentiæ, unde propagatur languor naturæ. Communio hæc vitiatæ naturæ, in qua nos omnes unius naturæ consortes, et peccato obnoxii, et debito mortis tenemur astricti, triplicem necessitatem nobis imponit, charitatis, humilitatis et pietatis. *Diliges*, inquit Dominus, *proximum tuum, sicut teipsum (Deut. vi)*. Si ratio divinorum mandatorum humanæ curiositati reddenda est, quamvis sufficere debeat ad omnem curiosam inquisitionem compescendam, Deum mandasse, cujus omnia mandata fidelia sunt, facta in veritate et æquitate, sollicito tamen cur Deus hoc mandatum velit custodiri nimis, non deest quod respondeat fides. Novit fidei conscientia, Deum diligere sibi consubstantiali, naturæque suæ consortem. Hoc exemplo respondere potest homini: *Fac et tu similiter (Luc. x)*; dilige consortem naturæ tuæ, futurum participem repromissæ tibi gloriæ. Dilige naturam tuam, dilige quod natus es, ne non diligas te, non diligens in altero naturam, quæ est in te. Ad diligendum itaque naturæ nostræ consortem, ipsius Dei exemplo trahimur, auctoritate præcipientis urgemur, communionem naturæ constringimur, et pro communis infirmitatis conscientia invicem nos oportet humiliari, invicem miserari, ne superba gloriatio dividat, quos una conditionis infirmitas æquat. Nondum seipsum novit diligere, qui communem naturam in altero præsumit connumerare: et conditioni suæ injuriam facit, qui jus suum in Dei imagine non agnoscit. Et humanæ societatis jus violat, qui communionem naturæ in proximo non honorat. Misericordiæ aditum sibi intercludit, qui fraternæ necessitati vel miserationis affectum non impendit. De communionem naturæ huc usque dictum sit.

De communionem gratiæ.

Est quædam communio gratiæ cunctos qui Christianæ professionis censentur, bonos malosve, in una fidei confessione et sacramentorum participatione generaliter complectens. Hic est ager in quo crescant zizania et triticum (*Matth. xxiv*). Hæc est arca habens grana permista cum paleis. Hæc est sagena in qua sunt pisces boni in vasa eligendi, mali que foras mittendi. Hæc est arca Noe, in qua sunt animalia munda et immunda, et corvus et columba. Fidem enim habent, et qui opera fidei congruentia non habent; et sacramentis Ecclesiæ par-

icipiant, qui virtutum sacramentorum indignis moribus in sese evacuunt. Proinde, qui in fidei confessione sacramentis communicant, alii ab aliis, sicut boni a malis ab invicem divisi sunt. In his enim numerari possunt schismatici, qui canonice obedientiæ jugum detrectant, fictique fratres, qui humilitatem Christianæ professionis magis simulant quam servant. Omnium autem justorum, qui in fide et obedientia fidei congrua ecclesiasticis sacramentis participant, una est peculiaris specialisque communio, cui non communicat alienus. Sed nec alienis communicat, quisquis in hac communionem invenitur, ut cum Propheta dicere possit: *Non communicabo cum electis eorum (Psal. cxi)*. Hæc autem communio justorum unitas est Ecclesiæ, quæ in omnibus membris Christi servat unitatem spiritus in vinculo pacis. Hæc est Christi tunica inconsutilis, quæ non est divisa, de qua Christus dicit: *Partiti sunt vestimenta mea sibi (Joan. xix)*; et *super vestem meam miserunt sortem (Psal. cxi)*. Sub unius fidei professione et sacramentorum participatione, alii ab aliis, ut dictum est, dividuntur, quasi vestimenta Christi partientes. Ecclesiastica enim sacramenta alii digne, alii indigne percipiunt, et aliorum fides sine operibus mortua est (*Jac. ii*); *justus autem ex fide vivit (Hebr. x)*. Super vestem vero, quæ non est divisa, sors mittitur. Qui enim ecclesiasticæ societati in Christi charitate et obedientia sese adiungit, ad illam sortem pertinet, de qua scriptum est: *Non relinquet Dominus virgum peccatorum super sortem justorum (Psal. cxxiv)*. Iusti autem ubicunque sint, sive singulariter, sive communiter vivant, per unitatem ecclesiasticæ pacis, per communionem obedientiæ et charitatis, quasi membra unius corporis, divisionem non admittunt. Aves enim non sunt divisæ, turtur scilicet et columba, cum tolleret Abraham, Domino iubente, vaccam et capram et arietem, dividens universa hæc per medium, et utrasque partes contra se attrinsecus ponens (*Gen. xv*). Hanc communionem justorum insinuat Apostolus, dicens: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma (Ephes. iv)*. Uni Domino debetur obedientia, sicut Christus manifeste ostendit, dicens: *Nemo potest duobus dominis servire (Matth. vi)*. Obedientia autem charitatis individua comes est, sicut idem ipse testatur, dicens: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit (Joan. xiv)*. Et: *Qui non diligit me, sermones meos non servat (ibid.)*. Unius itaque Domini obedientia, una fides, unum baptisma, unam efficiunt communionem justorum. Quisquis in hac communionem permanserit usque in finem, inter electos sors illius erit, et de populo Dei non peribit. Verumtamen, multi de hac communionem, quia remissius et indulgentius, sed non perditè vivunt; quia non super fundamentum, quod est Christus, ædificant aurum, argentum et lapides pretiosos; sed lignum, fenum, stipulam, merito fundamenti salvi erunt, sic tamen quasi per ignem (*I Cor. iii*). Hæc vero communio gratiæ,

de qua nunc dictum est, etsi necessaria sit ad eam vitam instituendam, quæ communis dici solet; sola tamen ad communis vitæ religiosum propositum sufficere nullatenus potest.

De communione gratiæ, quæ facit vitam communem.

Est adhuc quædam communio eorum qui, communiter vivunt, de quibus dictum est : *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia* (Act. iv). Vitam itaque communem efficiunt cor unum et anima una, et communio omnium. Hæc in terris, quantum permittit humana infirmitas, angelorum vitam præsentat. Habentes enim cor unum et animam unam, omniaque communia, in omnibus concordēs et unanimes, publicam utilitatem et commune bonum privatis commodis semper præponentes, in tantum sibi suisque renuntiant, ut quisquis in his fuerit, si tamen ex his, sive in iudiciis, sive in consiliis, non præsumat propriam sententiam pertinaciter defendere, nec in desideriis cordis sui propriam voluntatem impetuosius attentare, nec proprietatis nomine vel modicum quid habere; sed sicut servi Dei sub manu conservi sui propter Deum ita sese humiliant, ut ex unius arbitrio, cui et in quem omnis potestas collata est, omnium sententia pendeat, ordinetur voluntas, temperetur necessitas, qui solus potest velle, quia potest et nolle, cæteris libertati et potestati suæ renuntiantibus, ut non liceat eis velle, quod volunt, nec posse quod possunt, nec sentire quod sentiunt, nec esse quod sunt, nec suo spiritu vivere, sed spiritu Dei quo aguntur, ut sint filii Dei, qui est amor et nexus et communio eorum : et quanto major est amor, tanto firmiter est nexus, pleniorque communio; et versa vice, quanto major est communio, firmiter est nexus, amorque plenior. Amorem autem nunc dico illum, quo Deus est ante omnia et super omnia diligendus : qui quidem amor omnem bonam vitam, sive singulariter, sive communiter viventium informat, ut bona sit; nec bona vita putanda est, nec etiam vita, sed imago mortis dicenda est, quam charitas Dei bonam non fecerit. Homines enim seipso amantes, et suis desideriis servientes, viventes mortui sunt, sicut de vidua in deliciis agente Apostolus scribit, dicens : *Vidua quæ in deliciis agit, vivens mortua est* (1 Tim. v). Ille autem vere vivit, qui voluntati Dei consentit; quia vita est in voluntate ejus. Ille vere Deum diligit, qui voluntati ejus consentit. Deus enim sic se vult diligi, ut ejus voluntati consentiatur; sic et nos amari volumus ut concordiam voluntati nobis consentiatur; et qui magis nobis consentiunt, magis amici putantur. Amor certe semper consensum amat, quia amat communionem, ad quam et consensus pertinet. Nam qui consentit, cum altero communiter sentit.

At quoniam homo et bonam voluntatem habere

potest, et malam, potest utique homo et bene diligi, et male. Sed melius est, bene odio haberi, quam male diligi, sicut melius est bene odisse, quam male diligere. Bene autem diligere et bene odisse, utrumque bonum et utrumque proximo debetur. Unde et inimicos jubemur diligere, et amicos odio habere. Sic, sic præcipiendum fuit, et omnino sic juberi oportuit, ne voluntas nostra in odium inimicorum et amicorum gratiam nimis præceps, utrobique modum suæ affectionis excedat, et ad inconcessa proruat, et in immensum se extendat. Amicorum enim gratia odio temperanda est, ut non laudetur peccator in desideriis animæ suæ (Psal. x), quamvis amicus sit. Nemo enim proximum bene diligit, nisi qui bene odit. In dilectione autem Dei longe alia ratio est. Sicut enim toto corde, tota anima, tota mente diligendus est; sic et ipse totus diligendus est. Totus enim amabilis est, totus desiderabilis; nihil inveniri in eo potest, quod odio dignum sit, vel amore indignum. O bone Deus, o benigne, o amabilis, o amande, o desiderabilis, o amor Deus, o charitas Deus, o dulcis naturæ Deus, quanta iniquitas est in illis, qui te oderunt, et gratis non enim demeruisti. Propter quid irritavit impius nomen tuum? Quæ utilitas, quid commodi, quid emolumentum est irritantibus nomen tuum? Pax utique multa diligentibus nomen tuum. Sed qui te oderunt, quid oderunt, nisi vitam, nisi salutem, quid nisi benignitatem, nisi misericordiam, quid denique nisi charitatem? Quia tu, Deus, charitas es. O quam longe est a salute, qui charitatem odit, et quem ipsa charitas odit! O quanta insipientia est, charitatem odisse. Hoc est enim ipsam sapientiam odisse. Tu, Domine, summa sapientia es, et te nosse sensus est consummatus; sed nosse per amorem, quia amor ipse notitia est: et quisquis te non diligit, non lum sicut oportet novit, qui tu sis; quantacunque florentis eloquentiæ gloria quis superbiat, quantacunque rerum mirabilium scientia se extollat, quantacunque rerum desiderabilium opulentia pereffluat, stultus est et insipiens, si te non diligit; egens est et pauper, si te non diligit. Divitiæ enim salutis sapientia et scientia; sed illa sapientia, qua sapit, qui te diligit, quæ pretiosior est cunctis opibus; et omnia quæ desiderantur, non valent ei comparari. Custodi me, Domine, ut pupillam oculi, custodi me a gravi peccato, quod valde timeo, ab odio amoris tui, ne peccem in Spiritum sanctum, qui est amor et nexus, unitas et pax et concordia, ne dissideam ab unitate spiritus tui, ab unitate pacis tuæ, peccans peccatum, quod non remittetur hic neque in futuro. Conserva me, Domine, inter fratres meos, et proximos meos, ut loquar pacem de te; conserva me inter servantes unitatem spiritus in vinculo pacis. Fratres dilectissimi, quod ad professionem vitæ communis pertinet, sollicite agamus; unitatem spiritus servantes in vinculo pacis, per gratiam Domini nostri Jesu Christi, et charitatem

Dēi, et communicationem sancti Spiritus. Ex charitate Dei unitas spiritus procedit; ex gratia Domini nostri Jesu Christi vinculum pacis; ex communicatione sancti Spiritus communio illa, quæ communiter viventibus et communiter vivant, est necessaria. Charitas Dei unitatem spiritus operatur: qui enim adhæret Deo, unus spiritus efficitur. Charitas Dei, illa scilicet, qua diligendus est Deus, alio quidem modo necessaria est singulariter viventibus, alio vero modo communiter viventibus; et charitati quæ Deus est, similis est charitas, quæ vitæ congruit communi. Deus enim justitiam diligit, et majorem justitiam magis diligit, iniquitatem quoque odit, et majorem iniquitatem magis odit.

Temporalia vero, in quibus et pro quibus humana superbia gloriari solet, malignitas invidere, cupiditas litigare, voluptas deliciarum: hæc, inquam, temporalia præ amore et desiderio æternorum, Deus vult a nobis contemni magis quam amari; tamen ad usum moderatum, prout humana necessitas exigit, contempto omni superfluitatis luxu, a nobis hæc permittit assumi; odit nimirum observantes vanitates supervacue. Si autem charitas Dei quæ est in nobis, charitati qua nos diligit Deus ita concordat ut ea diligit, quæ ipse diligit; et perfectionis æmula se nper meliora sectetur, probans potiora; et in peccatis etiam levioribus vitandis semper sollicita, si quæ Deus vult contemni, ea quoque contemptibilia ducat; tunc hæc ipsa charitas Dei unitatem Spiritus operatur in nobis: et, sicut unigenitus Filius Dei cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti vivit, unus est enim Spiritus Patri cum Filio; sic et nos tanquam filii adoptionis sub Deo Patre in unitate spiritus vivimus, in quo clamamus: *Abba Pater* (Rom. viii). Clamamus quidem tanquam de longinquo, utpote inferiores longe lateque inæquales, sed tamen aliquo modo similes; non sicut unigenitus Filius Dei, qui est ad dexteram Patris per omnia æqualis. Ipse enim invocare magis dicitur, quam clamare, sicut scriptum est: *Ipse invocabit me, Pater meus es tu* (Psal. lxxxviii). Hæc autem unitas, quam in nobis efficit charitas Dei, servatur in vinculo pacis per gratiam Domini nostri Jesu Christi. Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum; in cujus nativitate concinunt angeli: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. ii). Qui ascensus in cælum discipulis dicit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. xiv). Quenam est hæc pax, quæ a Christo nobis datur, in cujus pacis vinculo unitas spiritus servatur? Hæc est mutua charitas, qua nos invicem diligimus, quæ non rumpitur, si id ipsum dicamus omnes, et non sint in nobis schismata. De hac B. Petrus admonet, dicens: *Ante omnia mutuan charitatem continuam habentes* (I Petr. iv). Quæ est mutua charitas, nisi quæ mea est et tua, ut de ea ad alterum, quem diligo, loquar? Si autem diligam te, non dilectus a te; vel si dilectus a te, non diligam te; nondam charitas mutua est, quæ vel mea vel tua non est: mutua

A enim charitas communis est, et amoris communionem non caret. Quæ autem mutua est, hæc et continuam esse oportet; alioqui vinculum pacis non erit, nec nexus amoris. Continua est quæ veritate solidatur, quæ nec odiis, nec suspicionibus interrumpitur, quæ mutuis obsequiis, mutuaque patientia semper fovetur, nutritur, et, ne deficiat, diligenter et caute custoditur, et nulla simulatione adumbratur. Hæc autem charitas eorum est, qui se in Christo vere diligunt, non verbo neque lingua, sed opere et veritate. Hanc charitatem Christus cordibus nostris altius imprimit, insigit, inscribit verbo et exemplo, dicens: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* (Joan. xv). In hac autem charitate, sicut in vinculo pacis, unitas spiritus servatur. Hæc est ergo lex vitæ communis, unitas spiritus in charitate Dei, vinculum pacis in mutua et continua charitate fratrum omnium, communio in omnibus bonis communicandis, omni occasione habendæ proprietatis a sanctæ religionis proposito procul relegata. Ut hæc in nobis sint, et in nobis maneat, tanquam habentibus cor unum et animam unam et omnia communia: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus, sit cum omnibus nobis. Amen* (II Cor. xiii).

De mutua charitate inter communiter viventes.

Consulamur super mutue charitatis concordia ipsam naturam nostram, naturam corporis nostri: ipsa enim admonet de pace servanda. Multi quidem unum corpus sumus, aliter autem alterius membra. Unus autem spiritus totum corpus nostrum per membra et juncturas et compages eorum vivificat, pacemque mutuam conciliat, in qua ipsa unitas spiritus conservatur; conciliat autem in mutuis obsequiis membrorum, mutuaque patientia. Attendite et videte, quomodo quæ singula sunt propria, toti utilitati deserviant. Oculus non tantum sibi videt, sed pedes diligit in gressibus suis, et manus in operibus suis. Os non tantum sibi comedit, nec stomachus digerit, sed commune negotium geritur, et quod toti corpori nutriendo et sufficiat et proficiat, ore sumitur, stomacho digeritur. Nonne lingua, si qua pars corporis læditur, quasi affectum compatiens et vocem patientis assumens, contra lædentem clamat, quid me lædis? Nonne cor de communi utilitate sollicitum consilia disponit apud se, ita et pro aliis, sicut et pro se? Nonne manus ad ministrandum natæ, et ad serviendum devotæ, ut quotidiana docet experientia, ad obsequium pedum sese humiliant? Quid si manus, ut nonnunquam accidit, altera ab altera vulneretur, nunquid quæ læsa est, zelo vindictæ armatur, et percussa repercutit? Nonne illa quæ læsit, quasi reatus sui conscientia, et quasi dolore penitentæ compuncta, velut satisfactionis nomine sorori læsæ medelam curationis, quam meliorem potest, adhibere festinat? Nonne ipsa obsequii humilitate pro venia supplicat, et ut sibi ignoscatur, exorat? Nonne devota sedulitate et suæ benignitatis studio omnem malignitatis suspicionem

excusat? Est et aliud, quod nos ædificare possit. Si præsen-
 serit oculus minacem gladium in caput feriendum vibrari, mox quasi inconsulte aut amoris
 aut furoris calore manus se interponit, et gladio opponit, aut etiam occurrit; et in suum periculum festina, dum capiti metuit, sibi non metuit; et ut parcatur capiti, non parcat ipsa sibi. Fratres in Christo amantissimi, quo nos trahunt hæc exempla, nisi ad mutuam patientiam, mutuam humilitatem, mutuum charitatem? Nonne Deus scripsit legem amoris in nobis, quæ nos erudiat de nobis? Si qui legem dedit, dei nobis et benedictionem, et pascat nos in innocentia cordis nostri, et in intellectibus manuum nostrarum deducat nos in viam pacis, ad servandam unitatem spiritus in vinculo pacis, ad conservandam dilectionem Dei in dilectione proximi. Si unanimitè et concorditer secundum professionis nostræ puritatem Deum diligimus, procul dubio charitas Dei per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, unusque spiritus Dei quasi unum corpus omnes nos vivificat, ut nemo nostrum sibi vivat, sed Deo; utque omnes nos simul per unum spiritum qui habitat in nobis in unitate spiritus vivamus. Hæc autem unitas spiritus, quæ in charitate Dei invenitur in nobis, per dilectionem proximi servatur in nobis, ut maneamus simul in dilectione Dei; et manentes in hac dilectione maneamus in Deo, et Deus in nobis. In dilectione Dei innotescit, et convalescit, et coalescit dilectio Dei. Deus quidem seipso contentus esse potest, et in omni bono ipse sibi sufficiens est, et bonorum nostrorum non eget, nec ei quisquam nocere potest, si non amat, nec prodesse, vel præstare, si amat. Propterea cum omnia bene fecerimus, dicendum a nobis est, servi inutiles sumus (*Luc. xvii*). Quidquid enim boni fecerimus, nobis prodest, magis quam illi. Verumtamen quoniam diligendus est Deus; non verbo neque lingua, sicut dilexerunt, de quibus scriptum est: *Dilexerunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt ei (Psal. lxxvii)*; Deus qui beneficiis in se non indiget, quasi delegavit nobis fratres et proximos nostros, qui indigent, ut vice ipsius beneficia a nobis præstanda suscipiant. Nemo igitur de dilectione Dei sibi blandiatur, nemo se decipiat, putans se amare Deum, quem non amat, si proximum non amat. Si non habet omnis homo unde experimentum capiat sui, unde seipsum probet; si non diligit proximum quem videt, quem præsentem habet, quasi a Deo sibi delegatum, cui charitatis debitum solvat; Deum, quem non videt, qui se præsentem non exhibet, quippe qui non indiget, quomodo vobis diligere? Quomodo alio modo potest Deo beneficia præstare, nisi illi præstando, in quo Deus indiget, qui in se non indiget? Deus enim in membris suis petit et accipit, diligitur et contemnitur. In dilectione ergo proximi, sicut per nexum amoris et vinculum pacis, charitas Dei et unitas Spiritus retinetur a nobis, et conservatur in nobis. Qui enim non diligit fratrem, ab unitate Spiritus recedit, nec

A Deum diligit nec Spiritu Dei vivit, sed suo spiritu, quia jam sibi vivit, et non Deo:

Item de communione gratiæ.

Ad dilectionem proximi communio pertinet, et ubi plena est dilectio, plena est communio; plena communio non est, quam omnium communio, sicut scriptum est: *Erant omnia communia (Act. ii)*. Sed movere nos potest, quod sequitur: *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat (Act. iv)*. Quid communioni et divisioni? quid communioni et proprietati? Si singulis dividebatur, prout cuique opus erat, in singulorum usum et proprietatem cedebat, quod cujusque necessitas requirebat. Si habebant singuli varias necessitates, et propter illas propria subsidia, si proprias infirmitates, et contra illas propria remedia; si aliquam propriam desolationem, et contra illam propria solatia; quomodo erant illis omnia communia, cum singulis nonnulla essent propria? Aggravat hanc quæstionem Apostolus, dicens: *Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem (I Cor. xii)*; et: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic (ibid.)*. Et iterum: *Divisiones gratiarum sunt, et divisiones ministracionum sunt, et divisiones operationum sunt (I Cor. vii)*. Quomodo ergo potest esse communio omnium, ubi tot sunt divisiones gratiarum, ubi sunt propria dona singulorum? Ad hæc quid dicemus? Et ad hæc quis idoneus? Ille labor est ante me. Videamus tamen, si nodus amoris, qui solvi non debet, solvere possit nodum hujus quæstionis. Potest utique. Novit enim charitas suo arbitrio proprietatem ad communionem reducere; non ita tamen ut proprietas non sit, sed ita ut proprietatem ad communionem conducat, ut communioni non obsistat, ut communionis bonum non impedit. Divisio vel proprietas, quæ communionis bonum impedit, a charitate aliena est. Charitas enim communionem amat, amat quoque proprietatem, quæ ad communionis bonum proficit, vel communionem non impedit; communio enim sine proprietate esse non potest; quamvis sine bono communionis esse possit. Quomodo enim erit aliquid commune, si proprietas non discernat alterum ab altero, quibus sit aliquid commune? In illa etiam summa et individua Trinitate est unica unitas, una æternitas, una virtus, una sapientia, una vita, una essentia, tribus personis communis. Proprietate vero persona a persona discernitur, quibus est una beatitudo communis. Nec commune bonum impedit, quod solus Pater pater est: Pater enim non sibi Pater est, sed Filio, quem de sua substantia genuit, et gignendo dedit vitam habere in semetipso. Et ut sermonem ad ea, quæ nobis magis nota sunt per consuetudinis experientiam, convertam; proprietas qua homo pater est, communionem humanæ naturæ non impedit, sed per generationem naturæ de altero in alterum propagatur, nec communioni naturæ proprietas generationis præjudicat. Non minor virtus est gratiæ, quam naturæ creatæ. Excellens autem gratia cha-

ritas est, quæ in cordibus sanctorum diffunditur. Spiritus enim sanctus, per quem charitas diffunditur, effusionem amat, nam et ipse effunditur. *Effundam*, inquit Dominus, *de spiritu meo* (Joel. ii). Quisquis ergo proprium donum habet ex Deo, sic habeat, ut non sibi soli habeat, sed Deo, sed proximo: Deo quidem, ut ex dono Dei non quærat suam gloriam, sed gloriam Dei. Proximo vero, ut communem utilitatem semper attendat, non propriam. Charitas enim non quærit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Communionem enim amat, non proprietatem sine communione. In tantum amat communionem, ut bona ad jus suum pertinentia ab alio possessa interdum repetere noh. Liberalis est enim charitas, et fugitans litium, non quærit quæ sua sunt, non vult iudicio contendere, ubi ipsa charitas periclitatur: mavult fraudem pati, quam ipsa perire; pati damnum, quam dispendium sui. Cur contentiose repeteret, quæ non habet, quæ prompta est dare quæ habet? Nam proprium cujusque donum trahit ad communionis bonum, ut quod unius est proprietate accepti doni, alterius fiat utilitate communicati boni. Hinc beatus Petrus dicit: *Unusquisque sicut accepit gratiam ad alterum ministrans. Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honoretur Deus* (I Petr. iv). Paulus quoque dicit: *Unicuique data est manifestatio Spiritus ad utilitatem* (I Cor. xii). Quæ est manifestatio Spiritus ad utilitatem data, nisi donum gratiæ ad proximorum utilitatem manifestandam, et quantum decet publicandam? Qui sapiens est, non sibi sit, sed dicat: *Sine fictione didici, sine invidia communicavi* (Sap. vii). Qui habet, communicet non habenti, sicut monet, qui dicit: *Date et dabitur vobis* (Luc. vi). Avaritia enim, quæ animo non communicandi sibi retinet quod habet, quantum communioni est contraria, tantum charitati est inimica. Si apud gentilem poetam homo gentilis sine vera fide, sine vero Deo, sine vera spe veræ resurrectionis, et veræ beatitudinis ita laudatur, ut eum dicat:

Non sibi, sed toti natum se credere mundo;

quanto magis apud homines Christianos, et maxime apud viros religiosos vitæ communis professores, D ratio communionis in omnibus est habenda, in omnibus præferenda! ut qui sibi bonus est, aliis quoque bonus sit, et non gravis; qui sermonem sapientiæ vel scientiæ habet, qui gratiam operationis vel administrationis habet, qui aliam quamcunque majorem vel minorem gratiam habet, sic habeat, quasi propter alios a Deo sibi datam; semperque timeat acceptam gratiam sibi obesse, si non studet ex ea alteri prodesse. In vacuum enim gratia Dei accipitur, si ex ea gloria Dei, et utilitas proximi non quærat. Tunc sane gratia Dei convertitur in gloriam Dei, si proprium cujusque a Deo donum deducitur in commune bonum. Et communicatio sancti Spiritus tunc vere nobiscum est, cum donum quod

A sigillatim singulis datur, per communionem amoris communiter possidetur.

Item de communione gratiæ, et de communione gloriæ.

Spiritus sanctus communio est, et communionem in tantum amat, ut velit ipse dari. Ipsa enim benignitas est. Nec contentus est sua dare, nisi et se ipsum dederit; sed his quos tanti doni acceptione dignos ipse fecerit. Donum enim est, et ab æterno fuit summum bonum et summum donum. Qui vere acceptam Dei gratiam usu et utilitate proximo communicat, ille vere habet quod accepit, et habenti dabitur et abundabit. Ei vero qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. Gratia Dei credita et accepta, quasi in nomen et causam mutui transit.

B Accipientem enim obligat Deo et proximo. Deo quidem, ad gloriam reddendam; proximo ad gratiam communicandam. Qui communicat gratiam, miseretur proximo. Qui reddit, gloriam tribuit Deo. Et hic est justus, qui miseretur et tribuit. Injustus enim esset, si debitum non solveret; si contra fidem conventionis, et contra rationem crediti et accepti veniret. Hinc scriptum est: *Mutuabitur peccator, et non solvet* (Psal. xxxvi). Mutuatur, quando accipit; non solvit, quando non restituit. Et in hoc peccator est, quia mutuatur et non solvit. Non solvit, quia proximo non communicat, nec Deum glorificat. Exigit enim Deus de collata gratia et quod nondum dederit. Usuram enim requirit, et melit ubi non seminavit, congregat quæ non sparsit. Metit in malis, congregat in bonis. Ad malos in fine missurus est messorum angelos, quos de lucro non reportato condemnabit, quando colligent angeli zizania, et alligabunt ea fasciculos ad comburendum (Math. xiii). Bonos autem congregabit sicut triticum in horreum suum, remunerans in eis quod ipse dedit, et lucrum reportatum quod accipit. Congregat quæ non sparsit, ipse scilicet per se sine illis, quibus dedit. Illi autem sparserunt, qui dona accepta proximis communicaverunt, euntes et fructum ferentes, sicut ii de quibus scriptum est: *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua* (Psal. cxxv). Nec ad duritiam Domini videtur pertinere, quod de bonis, sed quod de malis dictum est. Si autem utrumque de malis intelligi potest, vel utrumque de bonis, salva pietate Dei, aliquo modo ostendendus est durus esse Dominus, qui ad suam duritiam in altero, vel in utroque demonstrandam, duo dicit: *Meto ubi non seminari; congrego, ubi non sparsi* (Math. xxv). Ergone Deus durus est Dominus? Quis hoc audeat dicere? Sed quis audeat contradicere Spiritui Dei? Nonne in Spiritu loquens dicit Propheta: *Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris?* (Psal. xvii.) Et cum Propheta diceret: *Quam bonus Israel Deus*, subjunxit, *iis qui recto sunt corde* (Psal. lxxii), significans quibus bonus sit. Durus enim Dominus videbitur iis qui duro sunt corde. Quos et ipse indurat justo iudicio, quamvis occulto. Forte videor destruere, quod prius ædificavi. Nam, cum de

benignitate et charitate Dei sermonem institui, a demonstrationem duritiam indignationis ejus contra malos sermonem retexi. Sed ex contraria collatione veritas interdum melius clarescit. Nam, cum scriptum sit: *Benignus est Spiritus sapientiæ, et non liberabit maledictum a labiis suis* (Sap. 1), ne benignitas Dei in occasionem et securitatem peccandi assumatur, quasi non velit peccata districte punire hoc præmisso, *Benignus est Spiritus sapientiæ*, sive adjungitur, *non liberabit maledictum a labiis suis*. Benignus est autem iis qui communitatis studio bonum collationis amant; benignus est illi, qui bonum quod habet, alteri habet; benignus est et illi, qui bonum quod non habet, amat in altero, qui habet. Duobus modis divisiones gratiarum ad communionem reducuntur, cum dona quæ singulis sigillatim dantur, per communionem amoris communiter habentur, et cum per amorem communionis communiter amantur. Communis est enim gratia quodammodo habenti et non habenti, cum is qui habet, alteri habet, quia communicat; et qui non habet in altero habet, quia amat. Proprias quoque necessitates et infirmitates singulorum ad communionem trahit Spiritus sancti communicatio. Sicut enim charitas patiens est, ita et compatiens; et qui patienti compatitur, alienam necessitatem suam facit, ut ambobus communis sit una necessitas. Nam alterius necessitas est per passionem dolendi, alterius per affectum condolendi. Quod si necessitates justorum communes sunt, consequens est ut et consolationes eorum communes sint. Qui enim novit per affectum charitatis cum flentibus flere, novit et cum gaudentibus gaudere. O quantum abundabat affectibus amoris, et visceribus charitatis Apostolus, cum diceret: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (II Cor. xi.) Et quo ipse facit, hoc monet esse faciendum, dicens: *Alter alterius onera portate* (Galat. vi); nec sibi obloquitur, cum dicit: *Unusquisque onus suum portabit* (ibid.). Nam de onere peccati hoc recte intelligitur. Solum enim peccatum ad communionem charitatis non admittitur. Quidquid enim boni facimus, communiter prodest, quamvis non æqualiter bonum quid sit communiter amantibus. Mutuis enim precibus mutuisque meritis apud Deum vicissim adjuvari speramus, et meritis et precibus sanctorum quos amamus, et a quibus amari desideramus, ad consequendam veniam peccatorum gloriamque promerendam apud Deum magnam fiduciam obtinemus; maxime si merita eorum recolentes, fidem, charitatem, patientiam, pietatem intuentes, zelamus, amamus, si ad æmulationem provocamur, si ad imitationem virtutum accendimur. Si ex propriis meritis quis judicandus esset, ita ut aliena merita per commu-

nionem charitatis suffragari non possent, pondus divini iudicii quis posset portare? Nam et iniquitates nostræ multæ sunt et magnæ, et Propheta dicit: *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?* (Psal. cxxix.) Et bona opera nostra insufficientia sunt, et universæ justitiæ nostræ sicut pannus menstruatus. Et, sicut scriptum est: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii). Ergone desperabimus? Absit omnino, absit! Quia Deus charitas est. O Deus charitas, vim patior, responde pro me, quid dicam, aut quid respondebit mihi? Aut si ætatem habeo, imo quia habeo, ut pro me loqui debeam; ore proleor, quod corde credo. Credo, Domine, in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem. Hic est spes mea, hic est fiducia mea, hic est confidentia mea, hic est quantumcunque securitas mea in confessione fidei meæ; in benignitate Spiritus sancti, in unitate Ecclesiæ catholicæ, in communionem sanctorum. Si mihi datum fuerit desuper diligere te, et diligere proximum meum, quamvis merita mea parva sint et pauca, supra merita mea spem habeo ampliorem, confidens per communionem charitatis merita sanctorum mihi profutura, ut insufficientiam et imperfectionem meam supplere valeat sanctorum communio. Consolatur me Propheta, dicens: *Omnia consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis* (Psal. cxviii). O lata et dilatans charitas, quam magna est domus tua, et ingens locus possessiois tuæ! Ne angustiemur in visceribus nostris, ne arctemur intra fines et limitem quantumcunque justitiæ nostræ. Dilatet charitas spem nostram ad communionem sanctorum, in communionem meritorum et communionem premiorum; sed communio præmiorum futuri temporis est, communio scilicet gloriæ, quæ revelabitur in nobis. Cum itaque tres communionem sint, communio naturæ, cui annexæ sunt communio culpæ, et communio iræ; altera gratiæ, tertia gloriæ: per communionem quidem gratiæ incipit reparari communio naturæ, et excluditur communio culpæ; per communionem vero gloriæ perfectissime reparabitur communio naturæ, et omnino excludetur communio iræ, quando Deus absterget omnem lacrymam ab oculis sanctorum: et tunc omnium sanctorum erit quasi cor unum et anima una; et erunt illis omnia communia, quando erit Deus omnia in omnibus. Ut ad hanc communionem omnes perveniamus, et in unum conveniamus; *gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus, sit semper cum omnibus nobis. Amen* (II Cor. xiii).

TRACTATUS DECIMUS SEXTUS

Perfeutorum religiosorum encomium continens in illud: *Candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, pulchriores sapphiro* (Thren. iv).

Pulchritudinem Nazaræorum describit sermo propheticus, quam miris laudibus effert, miris præconiorum titulis extollit et superextollit. Laudat enim

in Nazaræis candorem, laudat et nitorem, laudat et ruborem. Cumque hæc tria ad pulchritudinem pertineant, et gratiam pulchritudinis augeant, postremo

tamen ipsam pulchritudinem nominatim laudat. Et hæc omnia laudat, non simpliciter, sed ex comparatione, ut ex collatione rerum laudabilium magis magisque clarescant; non ex qualitate parilitatis illis collata, sed præcellentis dignitatis honore prælata. Cumulator est gloria laudis, cum id quod eminent, præeminet; cum quod excellit, præcellit; perfectaque gloria laudis tunc est, cum res quæ sua virtute propriisque meritis subnixæ, in se laudabiliter constat, ipsa eadem cæteris laude dignis laudabilius præstat. Laudatur in Nazaræis pulchritudo, non corporum, sed morum; non gloria carnis, sed mentis, sed virtutis, sed honestatis. Habet quidem gloria carnis nonnullam gratiam in oculis carnis, sed vanam, sed fallacem, sicut scriptum est: *Fallax gratta est, et vana pulchritudo (Prov. xxxi)*. Quid est vana pulchritudo, nisi pulchra vanitas? Aut quid est fallax gratia, nisi grata fallacia? Grata est, sed fallacia; fallacia est, sed grata. Cernentibus quidem gloriose placet, sed spectantes fallit, et intuentium oculos quasi quibusdam præstigiis illudit. Nam, si interioris oculi acumine intima humani corporis penetrantur, quid est pulchritudo carnis, nisi velamentum turpitudinis? nisi prætextus quidam latentis ignominix et confusionis? Sub gloria enim carnis latent occulta dedecoris, quæ pudor est nominare; sed et ipsi homini horror etiam cogitare. Homo siquidem putredo est, et filius hominis vermis. Quod si ita est, imo quia ita est, quid est pulchritudo filii hominis, nisi pulchritudo vermis? quidve pulcher homo, nisi pulchra putredo? Quid denique superbus homo, nisi vilissimæ corruptionis generosa propago? qui cum beato Job dicere possit putredini: *Pater meus es, mater mea et soror mea vermibus? (Job. vii)*. Corporalis ergo pulchritudo, etsi gloriam habeat apud homines, sed non apud Deum, quippe quæ virtute meriti caret, et spem præmii non habet. Internus arbiter Deus, cordis inspector, interiorum amat pulchritudinem. Filiam regis alloquitur Propheta, dicens: *Concupiscet rex decorem tuum (Psal. xlii)*; et ubi sit decor ille, ne quem lateat, quia intus est, subinfert: *Omnis gloria ejus filix regis ab intus, in fimbriis aureis (ibid.)*. Nazaræorum vero decor intus est, non foris. Qui sic cognominati sunt a flore sanctificationis, non a flore feni, flore carnis. Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus sicut flos feni. Scriptum est: *Justus ut palma florebit (Psal. xc)*. Et iterum: *Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebut (ibid.)*. Et alia Scriptura dicit: *Florete flores, quasi liliam, et frondete in gratiam (Eccli. xxxix)*. Ubi floret liliam? Christus in Nazareth concipitur, flos in flore virginitatis et sanctificationis. De Christo enim sic Pater dicit: *Super ipsum autem effloret sanctificatio mea (Psal. cxxx)*. Et Christus de se: *Ego flos campi, et liliam convallium (Cant. i)*. In libro Sapientix legitur: *Florete flores quasi liliam (Eccli. xxxix)* Christus dicit: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (Levit. xi)*. Hujus liliæ odorem spirant et

redolent omnes Nazaræi. Nam, qui tempore legis fuerunt Nazaræi, Domino sanctificati, in figura Christi præcesserunt, et futuros Christi imitatores abstinencia sua et moribus expresserunt, abstinentes a viuo et sicera, et omni quod inebriare potest. Sed et filii Jonadab abstinebant a viuo. Præcepit enim Jonadab filiis suis, ut non biberent vinum. Et illi quidem voci patris sui obedierunt. Propterea hæc dicit Dominus: *Non deficiet de stirpe Jonadab cunctis diebus stans in conspectu meo (Jer. xxxv)*. Si juxta vocem Domini cunctis diebus non deficit de stirpe Jonadab stans in conspectu ejus: ergo et his diebus nostris sunt filii Jonadab, imitatores Christi, stantes in conspectu Domini. Christus enim verus est Jonadab, in omni obedientia spontaneus et voluntarius, quod sonat nomen Jonadab. Spontaneus est, qui dicit: *Voluntarie sacrificabo tibi (Psal. lxxv)*. Nazaræus et spontaneus est, cujus illa vox psalmi est: *Et refloret caro mea; et ex voluntate mea confitebor ei (Psal. xxvii)*. Quod dicit, *ex voluntate mea*, ad Spiritum pertinet; quia ubi est Spiritus, ibi libertas. Quod præmittit, *et refloret caro mea*, non pertinet ad præsentem gloriam delicate carnis, quæ est flos feni; sed ad spem gloriosæ resurrectionis, et ad florem sanctificate carnis, quæ cum vitis et concupiscentiis mortificatur.

De candore Nazaræorum.

Abstinencia Nazaræorum et filiorum Jonadab sacramentum fuit, et exemplum, et signum. Illis quidem fuit sacramentum ad sanctificationem, nobis exemplum ad imitationem, et signum ad eruditionem. In hoc enim ad triplicem abstinenciam spiritualiter informamur. Tria siquidem sunt, quæ mentes hominum ebriosa oblivione et obliuosa ebrietate ab amore Dei alienant: amor animæ, amor carnis, amor mundi, hoc est amor propriæ voluntatis, amor carnalis voluptatis, amor mundanæ vanitatis. Amor mundi vanus est, amor voluptatis dulcis est, amor propriæ voluntatis pertinax est. Tanto enim pertinacius et pernicacius anima seipsam amat, et sibi quodammodo hæret, quanto difficilius ipsa a se avelli vel separari potest. Vix enim quidquam anima plus amare potest quam propriam voluntatem, propriamque sententiam. Propterea cum a propria voluntate retrahitur, quasi a se avulsa velut inflictio vulnere cruentatur. Amor propriæ voluntatis vinum est mentem inebrians, et omnes sensus ejus perturbans; ut puta auditum, ne audiat obedientiam; oculos discretionis, ne videant veritatem; cæterosque sensus officiis suis destituit, in medio eorum miscens spiritum vertiginis. Non est hoc vinum, quod mœrentibus jubetur dari. Mœrentes et propriæ voluntatis peccata lugentes inebriantur viuo compunctionis, et potantur a viuo quod lætificate cor hominis in reprobatione et spe veniæ. *Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v)*. De hujusmodi dicitur: *Date vinum mœrentibus, et siceram iis qui amaro sunt animo (Prov. xxxi)*. Econtra dicitur:

Noli regibus, Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas, ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum Dei (ibid.). Vinum propriæ voluntatis eliquatum est, et expressum in torculari inobediencie, de uva acerba, quam comederunt patres nostri, et dentes filiorum obstupuerunt. Adam pater inobediencie vinum hoc propriæ voluntatis miscuit, et poculum mortis solus suis propinavit; quasi diceret: *Bibite ex hoc omnes (Matth. xxvi)*. Et adhuc quidem bibunt ex eo omnes peccatores: Christus econtra, qui non venit facere voluntatem suam, sed Patris, calicem obediencie usque ad mortem propinavit, nobis dicens: *Bibite ex hoc omnes*. Ex hoc, inquit, quod ego ministro, non quod Adam ministravit. Judæi increduli et inobedientes, Domino in cruce pendenti et sitienti salutem eorum, obtulerunt vinum, quale fuit in reprobis moribus eorum; et cum gustasset, noluit bibere (Matth. xxvii). Non enim approbavit, a vino abstinens tanquam Nazaræus. Erat enim de uva fellis, de vinea Sodomorum et de suburbanis Gomorrhæ (Deut. xxxii). Vinum hoc propriæ voluntatis et inobediencie interdicitur Nazaræis, et filiis Jonadab, ne bibant illud. Bonum est enim homini non bibere hoc vinum. Norunt hoc, qui omnem voluntatem suam suspectam habent, qui se sibi non credunt, sed alieno arbitrio sese regendos committunt, qui semper trepidant a se et quasi per se aliquid velle. Et propterea vinculis obediencie sese ligant, et sub legibus regularis disciplinæ sese coarctant, et voluntatem suam in necessitate convertunt, et libertatem in servitute redigunt; sed hæc omnia propter Christum, ut in Christo servitus libera sit, et necessitas voluntaria. Tanto enim in Christo sunt liberiores, quanto ad obediendum ei ex propria sponsione facti sunt obligatiores. Hæc est prima, hæc est præcipua abstinentia Nazaræorum.

Sicera vero carnalis voluptatis, et ipsa expressa est in torculari inobediencie, quasi de pomo ligni vitivi. Vidit enim mulier, quod esset pulchrum visu, et ad vescendum suave (Gen. ii). Ibi nata est voluptas gulæ, concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum. A sicera abstinent Nazaræi, qui curam carnis non perficiunt in desideriis, qui per abstinentiam et continentiam et disciplinam, mortificationem Jesu in carne sua circumferunt. Abstinent et ab omni quod inebriare potest, quia multiplices vitæ sæcularis errores fugiunt, rebus perituris fidem non habentes, et omnem gloriam mundi quasi sub pedibus calcant, cernentes terram de longe. In hac perfectione triplicis abstinentiæ consistit candor Nazaræorum; et hic candor super candorem nivis. Nix est candor abstinentium; sed discernitur abstinens ab abstinenti, et candor a candore, sicut perfectio ab imperfectione. Hinc scriptum est: *Dum discernit caelestis reges, super eam nive dealbantur in Selmon (Psal. lxxii)*. Qui mundo licite utuntur, quasi nive

candidati sunt; sed qui mundo non utuntur, candidiores sunt. Illorum candor est ab illicitis abstinere, istorum candor etiam a licitis temperare. Illi turbantur, et solliciti sunt erga plurima; quia multa amant præter Deum, et non propter Deum, etsi nil plus quam Deum; et est illorum amor divisus. Nam quantum amoris rebus perituris impenditur, tantum perfectioni divini amoris subtrahitur. Semper enim minus est quod est sparsum, quam quod est in uno collectum. Aqua per rivos plurimos divisa in singulis minoratur; sic est et amor. Hinc quidam, quamvis de vano amore, de amore tamen:

Secta bipertito cum mens discurrit utrinque,

Alterius vires subtrahit alter amor.

Colligamus ergo totum amorem in unum, ne spargatur per plurima, et omnes affectiones et intentiones amoris a multis revocemus, ut totus amoris impetus in unum et ad unum currat; ad illud scilicet unum, quod tota dilectione dignum est: cui totus amor debetur; cui digne amando vix totus amor sufficere potest. Nonnulla enim sit injuria, cum ex parte subtrahitur, cui totum debetur. Illic est candor super candorem nivis. Hunc forte candorem desideravit, qui ait: *Lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. l)*.

De nitore Nazaræorum.

Nazaræi hoc titulo laudis honorantur, ut candidiores nive dicantur; et ut laus laude cumuletur, additur: *Nitidiores lacte*. Oleum, lac, adeps, pinguedinem habent et nitorem. Hæc est misericordia, de qua Dominus ait: *Misericordiam volo, et non sacrificium (Ose. vi)*. Nitorem et dulcedinem lactis hi habent, qui necessitatibus indigentium misericorditer subveniunt, ut potentur a lacte, et satientur ab uberibus consolationis eorum. Sunt autem, quædam necessitates corporales, quædam spirituales. Indiget enim corpus multis necessitatibus subsidiis, indiget multis infirmitatum remediis. Indiget et anima iis, quæ sibi necessaria sunt ad spirituales consolationem veramque salutem. Plerumque justi hi qui secundum carnem infirmi sunt, circa corporales proximorum necessitates majori pietate et affectione moventur; magisque student esurientem pascere, quam errantem ad viam veritatis reducere. Tenerius, credo, circa ea infirmantur, ad quæ toleranda seipos infirmos sentiunt, et quasi domestico edocti exemplo pauperum amant pro Christo compati. At qui animas proximorum perfectius quam corpora amant, eos sustinent pro Christo pati, Deo zelant, circa spirituales necessitates affectuosius moventur, cum infirmis infirmantur; pro scandalum patientibus uruntur. Inter secretas lacrymas, et secreta cum Deo colloquia, pro inimicis orant et plorant; pro alienis peccatis dolent et lugent, et in visceribus charitatis, et in intima medulla pietatis proximos suos qui ignorant et errant, Deo cui in Spiritu suo serviunt, lacrymosis suspiriis commendant. Sæpe tamen circa corporales necessitates, quasi duri et sine affectione videntur: et

forte quia paupertatem in se sponte patiuntur, minus ei in aliis compatiuntur. Nec paupertatem miseriam reputant, sed salutis viam; securiusque existimant mediocriter egere, quam superfluis abundare; et miserabiliores judicant divites in sua abundantia pereuntes, quam pauperes ad tempus salubriter egentes. Vera autem misericordia utriusque necessitatis compassionem habet, sed majoris majorem, minorisque minorem. Magna misericordia est condolare proximis, eo quod egeant; sed longe major est curare ne pereant. Magna affectio est misericordiae dolere de malis quae patiuntur homines. Utriusque misericordiae exemplum in se Christus exhibuit. Misericordiam enim turbam prope deficientem dixit: *Misereor super turbam* (Marc. viii), et multiplicatis panibus corporali beneficio spiritualis gratiae mysterium figuravit. At cum videret civitatem Jerusalem, flevit super eam, dicens: *Quia si cognovisses et tu* (Luc. xix). Et cur ipse fletet, vel cur illi flendum esset, subdidit dicens: *Et nunc quidem in die hac, quae ad pacem tibi*. Cum duceretur Dominus ad passionem, conversus ad mulieres, quae praesentibus aderant et flebant, dixit: *Nolite flere super me, sed super vos, et filios vestros* (Luc. xxiii). Major ergo est zelus animarum, quam pius affectus circa passiones corporum. Ille nitor lactis est, hic olei, quod omnibus liquoribus superfertur. Ille quasi exterior pinguedo est in sacrificio; hic est adeps interior. Ille divitibus familiaris est, sua misericorditer tribuentibus; alter Nazaraei magis est accommodus. Ibi enim intima medulla sinceræ dilectionis ad proximum. Ad quid enim magis diligendi sunt proximi consortes unius naturæ, nisi ut sint participes communis gloriæ? Proinde Nazaraei zelum animarum preferentes, et necessitates corporum nullomodo contemnent, quasi gemino nitore praenitente, ut lacte candidiores, nitorem gratiae et gloriæ apud Deum semper habent, qui ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* (Matth. v). Qui communem vitam professi sunt, quibus in futura vita omnia communia futura sunt, sic interim sua communicant, ut nil velint sibi superesse, quod aliis possit prodesse; et totum reputant superfluum, quod in communionis gratiam non fuerit deductum; nil libeat habere proprium, sicut nil licet usurpare alienum.

De rubore Nazaraeorum.

In describenda facie Nazaraeorum color coloris appingitur; candori et nitore rubor adjungitur, ut sit facies eorum per gratiam candoris luculente colorata, per gratiam ruboris hilariter affecta. Rubor in facie caloris aut pudoris indicium praefere solet. Rubicundi sunt Nazaraei calore devotionis fervidi, et honestatis reverentia pudibundi. Zelo enim zelantes in lege Dei, non solum fervent ad studium virtutis, sed ardentem amant pulchritudinem honestatis. Delicati sunt sensus eorum, ad omnem turpitudinem erubescunt. Omne quod inhonestum est abominantur; ad omne quod non decet, verecun-

dantur; pudici et verecundi sunt sensus eorum. Pudet inhonesta videre, pudet non de se solum, sed et de aliis turpia audire; pudet turpia dicere, pudet et cogitare, juxta quod quidam ait: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine* (Job xxxi). Pudet et turpia fecisse, sicut de quibusdam Apostolus ait: *Quem fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis?* (Rom. vi). Parum est ad laudem Nazaraeorum ut rubicundi dicantur, nisi et ebori antiquo praferantur. Ebur, ut aiunt, os elephantis est. Elephas est animal ossibus exstructum, robustum et firmum, adeo ut sufficiat belli machinas et ædificata desuper propugnacula sustinere. Talis est fortitudo sanctorum, habens sicut ebur inter ossa excellentem gloriam soliditatis, firmitatis et pulchritudinis. Si caro infirma est, ut infirmitatem sanctorum possit designare, cur non os virtutem eorum prædicare possit? De illis nimirum scriptum est: *Custodit Dominus omnia ossa eorum* (Psal. xxxiii). Ebur antiquum fortitudo justorum est, qualis fuit in antiquis justis sub lege; qualis et nunc est in iis qui sunt imitatores eorum. Fuit in antiquis magna morum gravitas, magna maturitas, inconcussæ mentis magna constantia, in duris et indignis pro lege sua tolerandis insuperabilis animi robur immobile. Nulla enim rerum adversitate, nulla hominum perversitate, nullis injuriis, nullis contumeliis, nullo terrore, nullo pudore, a sanctæ religionis reverentia poterant separari. Hinc unus ceteros sanctos in se transfigurans, ait: *Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ coopernit me: a voce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis. Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, et inique non egimus in testamento tuo, et non recessit retro cor nostrum* (Psal. xliii). Hæc quidem sub lege, quæ tamen neminem adduxit ad perfectum. Deerat enim adhuc evangelica perfectio. Nondum erat dictum: *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus* (Matth. xix). Adhuc dicebatur: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, livorem pro livore* (Exod. xxi). Nondum illud: *Si quis percusserit te in maxilla, præbe ei et alteram* (Luc. vi). Nondum mundo innotuerant consummata perfectionis de cælo allata consilia arcana per Christum, et in Christo propalanda; consilia, quæ non omnes capiunt, de virginitate servanda Deoque dicanda, de voluntaria paupertate pro Christo ambienda, de extremitate amanda, de dignitate contemnenda, de vindicta non expetenda, de omni injuria remittenda, de re sua cum lite non repetenda, de odio patris et matris, et amicorum omnium, insuper et animæ suæ, de inimicis diligendis, de anima pro amicis ponenda, etiamsi sint inimici nobis, de quibuslibet injuriis, de contumeliis, conviciis, opprobriis, denique de quibuscunque sive duris, sive indignis pro Christi honore et amore perferendis, et hilariter perferendis in gaudio Spiritus sancti, sicut scriptum est: *Ibant gaudentes a conspectu con-*

cilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. v). Hæc et hujusmodi Christianæ perfectionis consilia, etsi quibusdam antiquis justis divinitus essent inspirata, non tamen per legem erant publicata, sed Christo reservata sunt hæc, qui perfectionem legi daret, et tamen non legem solveret. Bone Jesu, si pare tua quærere licet, quid fecisti nobis sic? Sperabamus quod in mundum veniens levares onera, mitigares iram tuam, et factus homo humanus fieres, vel solito humanior. Nunc autem onus oneri addis, et gravibus gravia superponis. An non satis graves erant manus Moysi? An ad hoc venisti, ut scorpionibus nos cædas? An non, ut aggravares jugum nostrum? Amicos non licet diligere, et inimicos non licet odisse? O novarum legum Conditor, quis potest audire sermones tuos? An occasionem quæris, ut nos perdas? Nonne Jesus est nomen tuum? Nonne Deus noster es, Deus salvos facienti? Ergone petendi? Absit! Quid me jubes inimicum non odisse, imo et diligere? Quomodo hoc possum? Ecce si levi convicio provocatus fuero, interius ardeo, et excandesco, fervet cor meum ad vindictam, lingua mea præceps est ad contumeliam. Interim Deum nescio, leges tuas non cognosco, et tu dicis: *Si quis irascitur fratri suo, reus erit iudicio (Matth. v).* Si dixerò fratri, *racha* vel *fatue (ibid.)*, magis me terret. Reus enim sum concilii, vel gehennæ ignis. *Utique tu mandasti mandata tua custodiri nimis (Psal. cxviii).*

Ut verum fatear, ego immemor beneficiorum esse possum, at injuriarum esse non possum. Ita natura sum filius iræ, ut non possim non irasci. At tu, Jesu, iratus es, sub quo mihi non licet nec irasci, nec contra inimicum vel leviter commoveri, vel in corde musitare? Unde hoc mihi, ut ita stabiliam cor, ut omnino non commovear, et ad omnes injurias insensibilis sim? Unde nobis ut faciamus quæ a nobis fieri vis, et patiamur quæ nos velis pati, nisi benedictionem dederis tu, o legislator? Unde hoc nobis, nisi nos prævenieris in benedictionibus dulcedinis, nisi manserimus in charitate dulcedinis tuæ? Cui et quæ amara sunt dulcescunt, et quæ dura sunt mitescunt, in qua sola jugum tuum suave est, et onus tuum leve (*Matth. xi*). Amanti enim quid est difficile? Quidquid enim districtius injungitur, minus est a devotione charitatis. Patientis est enim charitas, fortis est charitas, nec labore fatigatur, nec sarcina deprimitur. Omnia suffert, omnia sustinet, et cum sancti pudoris sibi conscia sit, tamen reverenter quasi impudens est; erubescit quidem turpi sed non sermones Christi, nec improprium Christi, nec exemplum Christi. Christus qui perfectionem legi addidit, quod faciendum docuit, quantum docuit, in se implevit, et seipsum in exemplum proposuit. Quidquid autem Christus et ipse fecit, et faciendum docuit, etsi mundo contemptibile videatur, veri tamen honoris gratia carere non potest. Paupertas Christi et humilitas ejus mundo vilis est. Quippe nam et pau-

A peribus Christi mundus ipse vilis est, mutuoque contemptu sese despiciunt, dum despicit mundus a quo ipse despicitur. Verum quod mundus despicit, fastus superbiæ est; quod despicitur, humilitatis nobilitas est. Vera enim humilitas Christi nobilitas superbiæ typhum in se videtur habere. Deditur enim sub jugo peccati servire, omnemque vanitatis fastum et tumentis superbiæ colla propria virtute aulet calcare. Perfectus enim Christi æmulator memor conditionis suæ, in qua factus est ad imaginem et similitudinem Dei, memor quoque pretii, quo redemptus est a Filio Dei, pro reverentia dignitatis suæ contra superbiam, quæ omni dignitate indigna est, nobiliter superbit, et indignum sua nobilitate judicat, mundani honoris vanitatem amare, et promissiones Dei, quæ omne desiderium superant, non amare. Hinc de Ecclesia scriptum est: *Ponam te in superbiarum sæculorum (Isa. lx).* Et de ministris Dei dicitur: *Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbiatis (Isa. lxi).* Quæ est fortitudo gentium, aut quæ gloria eorum, nisi quam amant, qui confidunt in virtute sua, et multitudine divitiarum suarum gloriantur? (*Psal. cxviii*) Quorum gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Scriptum est: *Quotquot erant possessores agrorum, vendebant et ponebant pretia ante pedes apostolorum (Act. iv).* Merito ante pedes, quasi pedibus conculcanda, quæ indignum erat vel manibus atrectari. Vox Petri est: *Argentum et aurum non est mihi (Act. iii).* Digna vox principatu principis apostolorum, principis Ecclesiæ. Quid Petro, et argento vel auro? Nonne Petrus dicit: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te? Quid ergo erit nobis? (Matth. xix.)* De mercede requirenti non argentum reponitur, non aurum. Hæc enim contemnebat, quia in gloria gentium superbiebat. Contempsit et Paulus qui ait: *Victum et vestitum habentes, his contenti simus.* Non erubuit paupertatem Christi, panem gratis non manducans, nocte dieque operans; non erubuit humilitatem Christi dicens: *Facti sumus tanquam purgamenta hujus mundi, omnium peripsema usque adhuc.* Et iterum: *Spectaculum facti sumus Deo, et angelis, et hominibus (ibid.).* Rubicundi ergo Nazaræi perfecti Christi discipuli, præ confusione duplici et rubore et ebore antiquo tanto sunt rubicundiores, quanto antiquis justis perfectiores; tanto fortiores, quanto magis Christianæ disciplinæ facti sunt veri æmulatores.

. De intentione Nazaræorum:

Adhuc laus laudi adjicitur, et honor honore cumulat. Sapphiro, inquit, pulchriores. Ordine pulcherrimo perfectionis pulchritudo comendatur. Primus gradus perfectionis est, ab omni corruptione vitæ præsentis immaculatum se custodire, quantum permittit humana fragilitas. Secundus gradus est, curam proximi omnino non negligere, quantum suppetit vel auxilii vel consilii facultas. Tertius gradus est in calore sanctæ devotionis, et cum rubore sancti pudoris, dura et indigna fortiter

tolerare, quantum sinit humana infirmitas. Quartus gradus est in bonis agendis et in malis perferendis semper oculo intentionis ad Deum dirigere, et ad eius gloriam cuncta referre, quantum prævalét humana possibilitas. Prima virtus est perfecta ad seipsum innocentia; secunda est ad proximum plena misericordia, tertia ad inimicum insuperabilis patientia; quarta ad Deum sinceræ intentionis pura simplexque conscientia. Primam virtutem operatur vel pium odium sui, vel dura misericordia æque sui; secundam charitas benigna, charitas proximi; tertiam charitas patiens, charitas inimici; quartam charitas excellens, charitas Dei. Hæc novissima cæteras informat, ut virtutes sint, solidae et implet, ne inanes sint. Quantumcunque enim boni quis fecerit, quantumcunque itidem mali pertulerit, totum reputabitur inane, nec solidum, nec laude dignum, nisi oculo intentionis eo dirigat, ut placeat coram Deo in lumine viventium (*Psal. LV*), nisi honorem Dei sic attendat, ut gloriam propriam non quærat. In corde Nazaræorum sic est puritas intentionis, ut in decoro vultu oculorum pulchritudo. Gratiam nempe venustatis et gloriam hujusmodi vultus nil magis auget quam decus oculorum. In decora enim facie oculorum gratia pulchritudo est pulchritudinis, et decor ipsius decoris, et præcipua pulchritudo boni operis ipsa est puritas voluntatis. Hæc est autem pulchritudo sapphiri. Sapphirus nempe habet cæli colorem, puri et sereni cæli speciem imitatur. Imitatur quidem cæli puritatem, sed non plane assequitur, a superiore enim separatur. Pulchrior quippe est puritas cæli quam sapphiri. Sic pia rectaque intentio cum spe cælestium et desiderio, in aliis habet puritatem sapphiri, cæli speciem imitantis; in aliis vero majori pulchritudine puritatem exprimit purissimi cæli. Sunt enim, qui Deum purissime diligunt, non quasi cum cæteris, sed præ cæteris. Alii vero præ cæteris, sed cum cæteris. In his amor solus est, in illis summus est. Summus amor alterum non excludit, solus amor alterius amoris consortium non admittit. Purior enim est in suo genere, qui inferioris generis ad-

missionem non recipit. Qui præ cæteris, sed cum cæteris Deum diligunt, in his quæ patiuntur vel agunt, oculo puræ intentionis Deum, qui præcipuum amoris locum tenet, sæpe sæpeque respiciunt, et promissiones Dei et in se compleri confidenter sperant, et ante omnia et super omnia desiderant. Verumtamen quia nonnulla vana diligunt, in quibus Deum non diligunt, quia ea non recte propter Deum diligunt; propterea multoties oculo ab intentione supernæ retributionis aliorum, ad id nimirum quod vane amant, deflectunt. Ubi enim amor, ibi oculus. Proinde desideria sua in iis quæ amant; ad libitum compleri et sperant et desiderant et orant; et dum totum cor sursum non erigitur, vel paululum ad inferiora inclinatur. Illi vero qui solum Deum et quæ Dei sunt pure diligunt, in tantum probantur sapphiro pulchriores, quanto sinceram intentionem inveniuntur puriores, cælestia semper meditantes, cum Propheta ad Dominum dicente: *Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper* (*Psal. XVIII*). Qui oculos intentionis ad vana non reflecti desiderans, ait: *Acerte oculos meos; ne videant vanitatem* (*Psal. CXVIII*). Puritatem vero desiderii sui exponens, ait: *Tibi dixit cor meum: Exquisivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram* (*Psal. XXVI*). At puritatem spei declarans, ait: *Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus* (*Psal. XVII*). Nazaræi in tanta puritate et intentionis et desiderii et spei constituti, quasi semper Deum vident, et in gloria pulchritudinis suæ ab ipso semper videntur, sicut opera manuum ejus, qui semper lætatur in operibus suis. Mutuo ergo aspectu sese aspiciunt, et mutua visione jucundantur. Nam Propheta dicit: *Oculi Domini super justos* (*Psal. XXXIII*). Et justus dicit: *Oculi mei semper ad Dominum* (*Psal. XXIV*). Ecce jam nunc in præsentem Nazaræi quodammodo Deum vident, oculo ad oculo. Ecce nunc futuræ gaudia visionis anticipant. Ecce nunc futuræ satietatis primitivam dulcedinem degustant, plenius satiandi, cum apparuerit gloria Dei, qui est super omnia benedictus in sæcula. Amen.

BALDUINI

CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI

LIBER

DE COMMENDATIONE FIDEI

Omnia foedera societatis humanæ et amicitiæ D ceritate firmantur et firmata servantur. Omnes leges, ut sua stabilitate constare possint, fidei sin- homines fidem sibi servari volunt, etiam ii qui eam